Riksdagens protokoll 1990/91:87

Onsdagen den 27 mars

Kl. 9.00–17.57
19.00-22.49

Protokoll
1990/91:87

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 21 mars.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1990/91:104 till justitieutskottet
1990/91:142 till näringsutskottet
1990/91:155 till jordbruksutskottet

Skrivelse
1990/91:101 till arbetsmarknadsutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1990/91:KU23
Trafikutskottets betänkanden 1990/91:TU18 och TU20

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 mars

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkanden 1990/91:JuU17 (delvis) och JuU10, lagutskottets betänkanden 1990/91:LU15 och LU17, bostadsutskottets betänkanden 1990/91:BoU10 och BoU11 samt konstitutionsutskottets betänkanden 1990/91:KU11 och KU29 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 83).

Mom. 11 (kriminalvårdsanstalten i Karlskrona)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 81 för hemställan i reservation 3 av Jerry Martinger m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 162 röster mot 87 för den i reservation 4 av Britta Bjelle m.fl. anförda motiveringen. 52 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (anslag till kriminalvårdsanstalterna)

Utskottets hemställan bifölls med 279 röster mot 19 för reservation 5 av Berith Eriksson.

Agne Hansson (c) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 13 (narkotikafrågor m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 130 för reservation 6 av Britta Bjelle m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 19 (stramare permissionsföreskrifter)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 133 för reservation 10 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 22 (utredning om förtroenderåd)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 34 för reservation 12 av Berith Eriksson och Krister Skånberg.

Mom. 37 (samhällstjänst i hela landet)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 133 för reservation 24 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 38 (samhällstjänst för unga)

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 134 för reservation 25 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 39 (påföljdssystemets utformning m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 60 för reservation 26 av Jerry Martinger m.fl.

Mom. 41 (straffskärpning vid återfall))

Utskottets hemställan bifölls med 171 röster mot 133 för reservation 28 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 2, 4–10, 14–18, 20, 21, 23–36, 40 och 42

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande Ju10
Mom. 1–7
Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8 (rapporteftergift och åtalsunderlåtelse)
Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 132 för reservation 3 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 9 (åtalsunderlåtelse vid narkotikabrott)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Göthe Knutson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (åtalsunderlåtelse för unga)
Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 133 för reservation 5 av Britta Bjelle m.fl.

Lagutskottets betänkande LU15
Mom. 4 (patentförbud)
Först biträddes reservation 1 av Martin Olsson m.fl. med 60 röster mot 17 för reservation 2 av Elisabet Franzén. 228 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 235 röster mot 71 för reservation 1 av Martin Olsson m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU17
Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU10
Mom. 2 (avskaffande av eller nedskuren verksamhet vid länsbostadnämnderna)
Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 132 för reservation 1 av Agne Hansson m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU11
Mom. 1 (avveckling av samlingslokalstödet)
Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 61 för reservation 1 av Knut Billing m.fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (ökning av stödet till byggandet av allmänna samlingslokaler)
Utskottets hemställan bifölls med 195 röster mot 55 för reservation 2 av Agne Hansson m.fl. 56 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (samnyttjande av allmänna samlingslokaler)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (indexering av stödet avseende handikappanpassning av allmänna samlingslokaler)
Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 48 för reservation 4 av Agne Hansson och Birger Andersson. 50 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5–11
Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU11
Mom. 1 (avslag på de i proposition 1990/91:60 framlagda lagförslagen)
Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 16 för reservation 1 av Hans Leghammar.

Mom. 6 (reglering av myndigheternas försäljning av personuppgifter)
Utskottets hemställan bifölls med 192 röster mot 113 för reservation 5 av Anders Björck m.fl.

Mom. 7 (användning av personnummer)
Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 137 för reservation 6 av Anders Björck m.fl. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (decentralisering av statliga dataregister)
Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 87 för reservation 10 av Birgit Friggebo m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU29
Mom. 1 (driftsstöd)
Utskottets hemställan bifölls med 205 röster mot 95 för reservation 1 av Anders Björck m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (anslaget till stöd för taltidningar)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf L Nilson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (LL-stiftelsen)
Utskottets hemställan bifölls med 196 röster mot 107 för reservation 4 av Birgit Friggebo m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

5 § Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1990/91:UU17 Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna (prop. 1990/91:79).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut
Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att utrikesutskottets betänkande UU14 samt arbetsmarknadsutskottets betänkanden AU11 och AU12 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt samt att AU11 och AU12 skulle debatteras gemensamt.

6 § Vissa anslag m.m. inom utrikesdepartementets område

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande
1990/91:UU14 Vissa anslag m.m. inom utrikesdepartementets område (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 1 INGER KOCH (m):

Herr talman! I utrikesutskottets betänkande UU14 behandlas bl.a. Sveriges representation i utlandet. Utskottet konstaterar i likhet med förra året att den snabba demokratiseringsprocessen i Central- och Östeuropa ställer den svenska utrikespolitiken inför nya utmaningar och möjligheter. Utvecklandet av Sveriges bilaterala förbindelser med länder som nu demokratiseras kommer att ställa större krav på utrikesförvaltningens resurser.

Det gångna årets händelseutveckling i de tre baltiska staterna har ytterligare understrukit behovet och värdet av det av oss moderater tidigare framförda kravet på en svensk diplomatisk representation i de tre baltiska huvudstäderna.

Det är därför positivt att utredningsmannen i den nyligen avslutade Östeuropautredningen, som tillsattes för att göra en samlad översyn av verksamhetsinriktningen och resursbehovet i Central- och Östeuropa, föreslog att personalstyrkan vid avdelningskontoren i Tallinn och Riga skall förstärkas med sammanlagt fyra tjänster. Kontoren skall också enligt förslaget tillföras speciell kompetens när det gäller biståndsfrågor, informationsfrågor samt administrativa, konsulära och kulturella frågor.

Vi välkomnar denna förstärkning som tillgodoser de yrkanden som vi mo-

derater fört fram när det gäller tilldelandet av tillräckliga resurser och arbetsmöjligheter som svarar mot de närmaste årens avgörande utveckling i de baltiska staterna.

Vi har också i den moderata motionen särskilt betonat värdet av en kvalificerad politisk rapportering och ekonomiska kontakter samt av att viseringsärendena kan hanteras snabbt för att underlätta resandet och möjliggöra täta kontakter mellan Sverige och de baltiska staterna.

Vi noterar också med tillfredsställelse att Sverige kommer att öppna ett informationskontor även i Vilnius. Därmed har ytterligare ett sedan länge framfört moderat krav tillgodosetts.

Herr talman! Sveriges Radios sändningar på estniska och lettiska har bidragit till att stärka de svenska förbindelserna med Estland och Lettland. Redan vid förra årets budgetbehandling betonade vi moderater vikten av att sändningar även på litauiska kom till stånd. Vi ville också anslå 1 milj.kr. extra till Sveriges Radio för att göra detta möjligt. Tyvärr avstyrkte utskottets majoritet då vårt yrkande. Under det gångna året har emellertid sändningar på litauiska kommit i gång och pågår tills vidare.

Behovet av utvidgade sändningar på estniska, lettiska och litauiska framstår i dag som uppenbart. Sverige kan spela en viktig roll när det gäller att se till att baltiska medborgare får tillgång till ett allsidigt och kontinuerligt nyhetsflöde.

De sovjetiska hoten och ockupationen av de lokala radio- och TV-stationerna understryker vikten av fria etermedia. Vi moderater har därför i vår motion föreslagit att ytterligare 3 milj.kr. anslås för att möjliggöra utvidgade sändningar på estniska och lettiska och permanenta sändningar på litauiska i samma omfattning.

Vid årdets budgetbehandling har vi med glädje kunnat konstatera att utskottet stöder det moderata förslaget och anser att radiosändningarna från Sverige på de tre baltiska språken fyller en symbolisk funktion som uttryck för vårt lands stöd för Baltikums självständighetssträvanden och en viktig praktisk informationsfunktion för utsatta människor. Utskottet uttalar även att det finns en stor efterfrågan på utländska sändningar.

Det moderata yrkandet på ytterligare 3 milj.kr. till Sveriges Radios programverksamhet för utlandet för att tillgodose detta tillstyrks. Vi konstaterar också med tillfredsställelse att utskottet uppmanar regeringen att återkomma i tilläggsbudgeten med ett sådant förslag.

Herr talman! Att människor på olika sätt engagerar sig för fredsarbetet är positivt och angeläget. Men det är enligt vår mening osäkert om man genom särskilt stöd skall ge vissa organisationer särskilda resurser för att driva opinionsbildning i dessa frågor.

Vi anser att det är viktigt att det svenska föreningslivet inte blir beroende av riktade bidrag från staten. Skall det civila samhället värnas, måste vi också slå vakt om ett fritt och oberoende föreningsliv. Därför bör den styrning som ligger i att staten utpekar verksamhetsinriktningar för ideella föreningar avskaffas.

Vi föreslår att detta anslag under F 3 reduceras till 10 milj.kr.

Vi kan inte heller ställa oss bakom utskottets principiella syn att detta anslag på sikt bör öka till att motsvara 1 ‰ av försvarsanslaget.

Att höjningen av ett anslag automatiskt skall knytas till höjningen av ett annat är främmande för svenska budgetprinciper, och vi anser denna koppling helt omotiverad.

Inte heller delar vi uppfattningen att en internationell kunskapsbank för försvarsindustrins omställning skall finansieras med statliga medel.

När krigsmaterielindustrin på olika håll i världen kommer att genomgå en omstrukturering till följd av en internationell nedrustning, anser vi att det i första hand är företagen själva och industrins branschorganisation som bör göra de erforderliga utredningarna och samla de praktiska erfarenheterna av den övergång från militär till civil produktion som gjorts på olika håll i världen.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 6 och i övrigt bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 2 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Centerpartiet betonar vikten av ett alltmer intensivt samarbete med alla Europas länder.

Tjeckoslovakiens president mottogs i torsdags med ovationer i NATOs högkvarter. Han bad om förlåtelse för allt det hat hans folk lärt sig att rikta mot väst och vädjade om västvärldens stöd i den svåra ekonomiska omställningen som hans land nu genomgår. Václav Havel väcker en djup sympati och hopp om framtiden. Man känner en stor lust att komma nära ett folk som har en så skön president.

De flesta svenskar är ivriga att hjälpa Polen och de baltiska staterna i deras kamp för bättre levnadsförhållanden. Många ger frivilliga bidrag och far dit på egen bekostnad och levererar redskap och andra förnödenheter.

Särskilt viktigt är det att det tekniska bistånd som vi lämnar är så framsynt modernt att miljön räddas. Vi har i hög grad vår miljö gemensam med våra grannländer. När familjejordbruket nu åter blir verklighet och de enorma socialiserade gårdarna delas upp i lagom stora enheter, är det viktigt att det s.k. alternativa, eller ekologiska, lantbrukets möjligheter också demonstreras. Det gäller att kunna bruka gårdens resurser uthålligt, utan att behöva köpa kemikalier och andra insatsråvaror.

Det är bra att regeringen föreslår 300 milj.kr. till Baltikum, Central- och Östeuropa. Det tragiska är emellertid att regeringen tar pengarna från u-hjälpen.

De fattigaste ländernas behov av samarbete och bistånd är nu större än någonsin. Under några decennier utvecklades u-länderna positivt, särskilt om man ser till FNs index för mänsklig utveckling, HDI. Livslängden och läskunnigheten ökade, och fler kunde bestämma över tillräckligt stora resurser för en anständig levnadsnivå.

Men utvecklingen har blivit negativ efter oljechockerna på 70- och 80-talen och den enorma skuldbörda som de internationella bankernas överlikviditet vältrade över på u-länderna. Resursflödet går nu från u-länderna till i-länderna. Kyrkornas u-forum säger: Stoppa u-ländernas bistånd till de rika.

U-länderna är också med rätta oroade över att de rika länderna nu ägnar sig mer åt att hjälpa östländer än åt deras enorma behov.

Sverige har nu gjort sällskap med de ljummare biståndsgivarna i Europa och börjat urholka u-hjälpen.

Centern vill behålla enprocentsmålet och stödja central- och östländerna via en ny anslagspost i UDs budget: A 10. Vi föreslår 300 milj.kr. för nästa budgetår men vill att anslaget skall fördubblas under den kommande treårsperioden. Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

I anslagspposten F 3 lämnas stöd till fredsforskning och fredsarbete.

Vi fick nyss av Inger Koch en klar deklaration om att moderaterna tar avstånd från allt statligt stöd i detta sammanhang. Det är välgörande när man talar i klartext, men jag är ganska chockerad över hennes inlägg.

Riksdagen har slagit fast målsättningen att detta anslag bör uppgå till minst 1‰ av försvarsbudgeten. Detta år bryter regeringen utvecklingen och föreslår en reell minskning.

Centerpartiet anser att vi åtminstone inte skall tillåta att anslagsutvecklingen går i motsatt riktning mot det mål som riksdagen tidigare lagt fast och föreslår en ökning med 1,5 miljoner.

Kriget som metod att lösa konflikter blir allt orimligare. När motsättningarna mellan öst och väst nu minskat har de fruktansvärda klyftorna mellan rika och fattiga, mellan nord och syd, blivit en påtaglig konfliktrisk. Vapenhandlarna tjänar miljarder på att sälja till u-länder. Vapenströmmarna till syd är strida. Ett nytt skrämmande mönster avtecknar sig. När den rika världens ekonomiska intressen hotas, kommer det alltid att gå att finna en regim som bryter mot folkrätten att slå ned.

Det är livsviktigt att stödja de krafter som söker andra sätt att lösa konflikter än genom våld. Freds- och konfliktforskningen måste få alla pengar den behöver. De grupper av frivilliga som tar de nya initiativen för att brygga över motsättningar mellan människor måste få ägna sig åt sina projekt i stället för att hämmas av brist på pengar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 7.

Anf. 3 INGER KOCH (m) replik:

Herr talman! Vi tar inte alls avstånd från allt statligt stöd på detta område, Birgitta Hambraeus. Vi föreslår att det skall reduceras. Men det finns fortfarande, enligt vårt förslag, 10 milj.kr. kvar på detta anslag. Vi tycker att det är mycket pengar.

Freds- och konflikforskningen är mycket viktig. Jag tror att sådan forskning i all synnerhet behövs i det läge som vi nu befinner oss i. Vi har därför i andra sammanhang föreslagit att det skall inrättas två professurer som sysslar med detta, en vid Uppsala universitet och en vid Stockholms universitet. Detta har inte bifallits tidigare. Nu kommer förslaget att behandlas i ett annat utskott. Vi hoppas att centern stöder oss där.

Anf. 4 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag är glad att Inger Koch något fick bredda sitt inlägg. På hennes första inlägg lät det som om man bara ville reducera det statliga anslaget till den oerhört viktiga freds- och konfliktforskningen, liksom till de rörelser som försöker samla nya idéer och nya människor, så att man skall kunna finna nya vägar för konfliktlösning. Fortfarande vill alltså modera-

terna reducera det fria anslaget. Centerpartiet anser att det är en absolut felaktig väg att gå. Därför har vi föreslagit att det skall anslås ytterligare 1,5 milj.kr.

Anf. 5 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Informationen i Sverige om EG-frågorna kan sägas ha drivits helt på massmediernas villkor. De politiska partierna har därför här samma svårigheter att vinna gehör för sina ståndpunkter som när det gäller många andra frågor. Det faktum att vi nästan helt saknar resurser för en allsidig bedömning av Sveriges möjligheter till samarbete med de övriga europeiska länderna gör att vi behöver en bred belysning av EG- och Europafrågorna. Nästan alla partier har ju uttalat sig för en folkomröstning i EG-frågan.

Birgitta Hambraeus var inne på den allt större snedfördelningen beträffande u-länderna och den rika världens ökande utplundring av u-länderna, vilket gör det än mer angeläget att återgå till det mål som vi har haft när det gäller den del av bruttonationalprodukten som skall anslås till u-landsbistånd. Vi bör alltså placera bidragen till Baltikum, Central- och Östeuropa utanför biståndsbudgeten. Jag tycker att detta är helt klart. Det har också under lång tid ständigt riktats frågor om sambandet härvidlag. Det finns inte tillstymmelse till rationalitet i att låta i och för sig angelägna biståndsbehov beträffande Baltikum, Central- och Östeuropa konkurrera med det traditionella u-landsbiståndet.

F 3-anslagets storlek och fördelning belyser också skillnaden i synsätt när det gäller det som samhällets stöd används till. Om vi ser försvaret i vid mening som ett försök att undanröja hot, kan vi naturligvis säga att det fredsarbete som bedrivs av olika organisationer på längre sikt är en komponent i totalförsvaret, varför det bör ha samhällets stöd i en utsträckning som åtminstone något så när motsvarar arbetets betydelse. Det mycket blygsamma enpromillemålet borde mot denna bakgrund vara någonting självklart.

Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, SIPRI, har haft anslag som under ett antal år har urholkats. Jag tycker att det är självklart att vi redan nu bör börja med att återställa 1985 års reala nivå. Enligt min mening finns det i dag ännu mindre möjligheter att vända sig mot förslaget i vänsterpartiets och miljöpartiets gemensamma reservation, om man 1985 ansåg att nivån var rationell. Argumenten för att vi skall uppnå den ifrågavarande nivån är alltså ännu starkare i dag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där vänsterpartister finns med.

Anf. 6 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! De flesta av de förslag som utrikesutskottet har i sin anslagsframställning i det här betänkandet tycks mig väl avvägda. Jag skall koncentrera mig på det fåtal punkter där vi inom miljöpartiet har kommit till helt andra resultat och prioriteringar. Jag skall också ta upp några principfrågor som närmast tillhör kategorin "m.m." under titeln Anslag till utrikesförvaltningen, m.m.

Under den senaste tiden har vi allt bättre förstått att de flesta av riksda-

gens partier vill ha en folkomröstning i EG-frågan. Möjligen kommer meningarna att gå isär huruvida den skall vara beslutande eller rådgivande. Troligen kommer det att gå isär angående vilka frågor som skall ställas. Redan finns det, herr talman, olika uppfattning om huruvida en sådan folkomröstning skall föregå våra förhandlingar om medlemskap i EG eller hållas efter dessa. I varje fall vill man tydligen att folk skall ta ställning. Förmodligen vill man också att folk skall veta vad frågan gäller. Förvånande är det då att utrikesutskottet avstyrkte vårt och vänsterpartiets yrkande om att vissa medel, exempelvis 20 milj.kr., skall avsättas för information gällande Europafrågorna.

Så gäller det anslagen till information och forskning om fred och nedrustning. Den åsyftade proportionen mellan denna ram, F 3, och försvarskostnaderna är 1:1000, en promille, herr talman! Men inte ens detta mäktar man med i dagens statsfinansiella läge, som det heter. Nog borde man vända på det och säga att man i dagens internationellt instabila läge inte kan ha råd att vara utan en ökad kunskap om och en ökad informationsspridning om förutsättningar och villkor för en varaktig fred. Den där promillen skulle löna sig, dels ekonomiskt, eftersom behovet av försvarsutgifter kanske skulle minskas i en fredlig värld, dels mänskligt, eftersom varje krig innebär oerhörda mänskliga lidanden. I våra reservationer 8–12 har vi gemensamt med vänsterpartiet beskrivit en del projekt, som verkligen skulle göra rätt för utökade anslag från F 3-ramen. Det här gäller ideella föreningar, fredssträvande besjälade individer som vi bör stödja aktivt. Intressant och något deprimerande är moderaternas negativa inställning att sådant arbete skall göras av enskilda initiativtagare. Vi tycker att sådant arbete skall göras och att man skall inspirera till det.

Låt mig också kommentera den stora ökningen av EFTA-anslaget, som motiveras av uppbyggande av institutioner för samarbetet med EG. Just nu är det väl informationen om EG som är viktig. Det är den situation som vi har nu. Vi har inte kommit längre än. Vi vill som sagt bygga upp informationen och öka kunskapen. Därför föreslår vi en ändring av profileringen av anslaget.

Så några ord om FN och jämlikheten. Självfallet är det omöjligt att påverka olika länders representation i FN i sådana här frågor. Man har ju också mycket olika syn på kvinnofrågor i olika länder. Det finns olika religioner och olika kulturer. Men just därför är det så viktigt att de internationellt anställda inom organisationen visar att könskvotering är möjlig och att den är önskvärd. Man har faktiskt också i FN bestämt att könskvotering skall eftersträvas. Det skall vara minst 35 % av det minst representerade könet. Men hittills har effekten varit att de lägst betalda arbetena huvudsakligen besätts av kvinnor, medan män återfinns i stor majoritet vid nivå D och högre. Speciellt har hittills inte någon kvinna varit generalsekreterare och inte heller har någon mig veterligt varit en seriös kandidat till den posten. Detta är, herr talman, inte bara en rättvisefråga. Mycket skulle också vinnas på om kvinnligt tänkande fick spela en framträdande roll i den organisation som är satt att skydda freden i världen.

Herr talman! Jag står bakom alla de reservationer som Inger Schörling undertecknat. Men speciellt vill jag yrka bifall till reservation 2, om anslag till

informationskampanjen om EG, till reservation 4 som gäller jämställdheten inom FN och till reservation 9 där ett antal ideella organisationer namnges för vilka vi vill ha ökat stöd; det är Jordens vänner, U-landshjälp, Folk till folk, Framtiden i våra händer och Svalorna. Givetvis gäller det många många fler som utför ett fantastiskt arbete för fred, solidaritet och internationell förståelse.

Anf. 7 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i betänkandet på samtliga punkter.

Karl-Erik Svartberg och jag har delat upp majoritetens yttranden mellan oss. Karl-Erik Svartberg kommer senare att bl.a. tala om organisationsanslagen. Det är alltså ingen oartighet mot tidigare talare när jag nu inte bemöter bl.a. Gösta Lyngås inlägg; det kommer Karl-Erik Svartberg att göra.

Detta betänkande, herr talman, handlar ju om den svenska utrikesförvaltningen, om alla våra känselspröt runt om i världen i kontakter med alla andra länder och alla andra folk. Det handlar om pengarna till utrikesförvaltningen i Stockholm. Det handlar om våra insatser för att förbättra förhållandena i Östeuropa. Det är ett utomordentligt viktigt anslag och diskussionen om det följs mycket noga i hela världen. Man läser utrikesutskottets betänkande och riksdagens protokoll på alla Sveriges ambassader och beskickningar runt om i världen.

Det är klart, herr talman, att från tid till annan förskjuts tyngdpunkterna i det internationella arbetet; vissa delar av världen blir mer intressanta vissa tider och mindre intressanta andra tider. Då gör man omdisponeringar – självklara förändringar – av våra resurser på olika håll i världen.

Nu sker en uppbyggnad av våra resurser i östra och centrala Europa på grund av den fantastiska utveckling som vi upplevt där. Det betyder att vi måste flytta resurser från några andra platser till östra Europa. Det kommer sedermera förslag till riksdagen om detta. Redan nu har nya befattningar inrättats i Baltikum och vi överväger hur man skall förstärka resurserna i de andra nu fria demokratierna i centrala och östra Europa. Riksdagen får sedermera förslag om omdisponeringar på den punkten.

Alldeles klart är, mina damer och herrar, att vi inte kan minska utrikesförvaltningens totala resurser. Det som centerpartiet föreslår – Birgitta Hambraeus var mycket tyst om detta i talarstolen – är att skära ner 50 miljoner på de redan knappa resurser som utrikesförvaltningen disponerar. Det betyder att man måste lägga ned åtminstone tio ambassader i världen – väljer man småambassader måste man lägga ner många fler – för att spara 50 miljoner. Jag tycker att det närmast är en förolämpning mot den hårt arbetande utrikesförvaltningen som runt om i världen, ofta med betydande underbemanning, arbetar för att förbättra Sveriges kontakter, för att sprida kunskap om Sverige och för att förmedla information till den svenska utrikesförvaltningen.

Jag skulle tycka att det vore värdefullt om Birgitta Hambraeus ville redovisa för kammaren var resurserna skall tas. Var skall ni skära 50 miljoner? Tala om det för den del av utrikesförvaltningen som så småningom kommer att läsa protokollet från den här riksdagsdebatten.

Vi ökar särskilda insatser till Baltikum, dit vi i år, liksom tidigare år och också det kommande året, ger 300 miljoner. Det är diskussion om var de pengarna skall tas. Jag har tidigare i kammaren beklagat att det visat sig nödvändigt att ta dem från biståndsanslagen. Vi har inga andra friska pengar. På den punkten råder det nu delade meningar mellan representanter i utrikesutskottet. Det finns de som vill ha ett särskilt anslag; centerpartiet vill ha det för det anslag vi diskuterar i dag. Socialdemokraterna tar pengarna från biståndsanslagen, som vi kommer att diskutera den 2 maj. Det gör även folkpartiet, men folkpartiet ökar på anslaget litet för att få utrymme för de här pengarna. Den debatten tar vi sedan. Jag vill bara för dagen säga att jag naturligtvis mycket beklagar att det inte har varit möjligt att hitta 300 friska miljoner de här åren – förra året, detta och nästa år – utan att vi har varit tvungna att ta pengarna från biståndsanslagen.

Gösta Lyngå talade om folkomröstning. Det blir sedermera ett betänkande till kammaren om de förslag om folkomröstning som har lagts från olika partier. Det finns olika alternativ som vi för närvarande resonerar om. Det finns de som önskar att man skall ha en folkomröstning innan en ansökan om medlemskap lämnas till EG. För min egen del är jag av den bestämda uppfattningen att om det skall hållas en folkomröstning skall beslutet om det fattas av den riksdag som väljs i höst, och att det i så fall skall vara en folkomröstning först vid den tidpunkt då vi har ett avtal att rösta om. Andra vill som sagt att man skall ha en folkomröstning vid annan tidpunkt. Betänkandet kommer till riksdagen och vi kommer att behandla denna fråga någon gång i juni.

Det finns förslag om särskilda medel för att sprida upplysning om EG. Det har utskottet också uttalat sig om och föreslår att regeringen återkommer till riksdagen med pengar på tilläggsstat för att ge en omfattande EG-information. Vi gör bedömningen att det är viktigt. Det är mycket viktigt. Vilken anslutningsform vi än skall ha och vilka relationer vi än skall ha till den gemensamma marknaden är det av största betydelse att medborgarna så långt som möjligt informerar sig om vad det här betyder.

Herr talman! Det är viktigt med den ökade satsningen i östra Europa. Jag skulle kunna tänka mig att vi under kommande år måste öka insatserna där. Det är dyrt. Det krävs insatser av skilda slag, inte minst samarbete på miljöområdet.

Jag vill till slut tillägga att det ju inte bara är via dessa anslag som Sverige engagerar sig i östra Europa. Strax före jul anslog vi över en halv miljard i den östeuropeiska utvecklingsbank ur vilken östra och centrala Europa kan få låna pengar för sin satsning på industriell utbyggnad och miljö.

Herr talman! Än en gång yrkar jag bifall till utrikesutskottets förslag.

Anf. 8 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Stig Alemyr beklagade att man hade varit tvungen att ta 300 miljoner från biståndet. På samma sätt beklagar vi från centerpartiets sida att vi, för att få vårt budgetalternativ att gå ihop, varit tvungna att ta 50 miljoner från UDs förvaltningsanslag.

Det är en fråga om prioriteringar. Vi vet att det pågår utredningar inom UD, och regionambassader kan förmodligen vara en god lösning.

Samtidigt har vi konstaterat att det nu i det mer intensiva samarbetet med öst kan behövas mer resurser. Men vi tycker att det är viktigare att hålla uppe biståndsanslaget; socialdemokraterna prioriterar annorlunda.

Anf. 9 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Det förekommer ju redan väldigt mycket information när det gäller EG-situationen, men den drivs på företagarnas villkor. Det är de som lägger mycket pengar på reklam för ett EG som de ser som ett kortsiktigt ekonomiskt lönsamt företag. Det är säkert en korrekt bedömning från deras sida. Men mot det måste sättas en allsidig information om vad som händer med arbetslöshet, vad som händer i kvinnofrågan m.m. Jag kan inte se att det finns särskilt stor anledning att vänta med sådan information. Det är faktiskt bråttom. Det är nu frågan diskuteras och det är nu en allsidig information behövs.

När det gäller tiden för folkomröstning tyckte jag mig höra – och det var jag mycket tillfredsställd över – att Stig Alemyr menar att den skall ske redan vid höstens val. Var det korrekt uppfattat är jag mycket glad, var det inte korrekt uppfattat kanske jag kan få en korrigering.

Anf. 10 STIG ALEMYR (s) replik:

Herr talman! Det var inte korrekt uppfattat. Det är den riksdag som väljs vid höstens val som har att fatta beslut om en eventuellt kommande folkomröstning.

Jag vill vidare säga till Gösta Lyngå att det redan förekommer i mycket stor utsträckning information om EG inom de politiska partierna och inom folkbildningsorganisationerna. Centerpartiet har satt i gång en stor kampanj för att informera, vi gör det inom mitt eget parti, inom ABF och i fackföreningsrörelsen. Jag är ofta ute på möten och informerar om hur riksdagen ser på EG-frågorna. Det pågår alltså något alldeles utomordentligt viktigt. Jag tror att vi skall stödja det ytterligare. Det är min bedömning att informationen skall kunna öka genom ytterligare samhälleliga insatser, framför allt folkrörelserna.

Jag är, Birgitta Hambraeus, naturligtvis medveten om att man måste göra prioriteringar, men ändå är det ganska rimligt att begära av er att ni skall precisera var ute i världen vi skall dra ned på resurserna med 50 miljoner.

Idén om regionambassader är inte dum. Jag tror att man t.ex. skulle kunna bygga upp regionala ambassader i södra Afrika i samband med utvecklingen där – men det blir inte billigare. Jag har tittat på detta: det går åt lika mycket folk och det blir många resor. Organisationen blir effektivare, men det finns ingenting som säger att det automatiskt blir kostnadsbesparingar genom regionala ambassader. Ändå är idén så bra att man bör pröva den. Centralamerika är ett område i världen där regionala ambassader kan vara av betydelse.

Jag vill alltså fortfarande, herr talman, pressa Birgitta Hambraeus på ett besked. Vill centerpartiet tala om för vårt folk runt om i världen var ni vill lägga ned dessa tio ambassader?

Anf. 11 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Jag försökte göra klart att jag anser att det är brådskande. Väldigt mycket görs redan nu för en allt starkare EG-anpassning, och prelu-

dier till en EG-ansökan är i full gång. Det är mycket viktigt att folkomröstningen kommer i ett skede när den kan påverka utvecklingen. Det är ändå så att folket skall påverka utvecklingen av sin framtid. Jag tycker att både den ekonomiska satsningen på en informationskampanj, som skall genomföras på ett objektivt sätt, och själva folkomröstningen skall äga rum så snart som möjligt.

Anf. 12 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Riksdagen har inte som uppgift att i detalj lägga sig i hur regeringen skall göra prioriteringar. Stig Alemyr vet mycket väl att regeringen måste utreda det och komma med ett förslag till riksdagen.

Det pågår ett rationaliseringsarbete inom UD, och vi har sagt att man bör överväga inte minst regionambassader som en möjlighet. Det förefaller mycket märkligt att en regionambassad, där en ambassadör har hand om flera länder, skulle bli lika dyr som ambassader i samtliga länder i regionen. Det måste vara ett missförstånd från Stig Alemyr.

Anf. 13 STIG ALEMYR (s) replik:

Herr talman! Birgitta Hambraeus försöker krångla sig ut ur denna svårighet genom att säga att det inte är riksdagen som skall besluta var vi skall lägga ned ambassader. Det har vi gjort nästan vartenda år. Vi har haft bataljer om generalkonsulat i Milano, om generalkonsulat i norra Nordamerika osv. och har – efter regeringens förslag – diskuterat var man skall dra ned på eller öka verksamheten.

Nu beslutar vi om att öka insatserna i östra Europa. Det är klart att det är regeringen som gör utredningsarbetet och som har att komma till riksdagen, men 50 miljoner är en dramatiskt stor summa. En sådan minskning betyder så kraftiga neddragningar att man inte bara kan säga att regeringen får klara detta på något sätt.

Vad regeringen nu håller på att försöka ordna är sådana omprioriteringar med nuvarande anslag att vi kan öka insatserna i östra och centrala Europa. Det betyder ganska hårda bud på sina håll. Men därutöver vill ni dra ned 50 miljoner på anslagen, vilket, som jag har sagt, motsvarar minst tio ambassader. Det är er skyldighet att tala om varifrån det skall tas.

Anf. 14 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt med anledning av motion U632, som rör förbindelserna med Republiken Kina (Taiwan).

Vi motionärer är klart besvikna över den behandling motionen fått i utrikesutskottet. Det verkar som om utskottet inte riktigt förstått vad vi är ute efter. Måhända kan denna brist på förståelse hänga samman med att vi uttryckt oss oklart i motionen och dess hemställan. Jag skall därför ta kammarens tid i anspråk en stund för att försöka förklara varför vår motion är så viktig.

Motionen framhåller den enastående ekonomiska utveckling som Republiken Kina genomgått och hur handelsutbytet mellan Sverige och Taiwan ständigt ökat, så att Republiken Kina nu är Sveriges näst största handelspartner i Asien efter Japan.

Motionen klargör också hur förbindelserna mellan Sverige och denna viktiga handelspartner fungerar i avsaknad av officiella diplomatiska relationer. På detta område finns hinder som enligt vår uppfattning måste undanröjas i så stor utsträckning som möjligt.

Jag hade förmånen att nyligen tillsammans med en riksdagskollega göra ett studiebesök i Republiken Kina. Vi fick mycken intressant och nyttig information om förhållandena i republiken och om handelsförbindelserna med Sverige. Vi hade under veckan två sammanträffanden med chefen för det ännu så länge privatfinansierade svenska handelskontoret i Taipei, Swedish Industries Trade Representative Office (SITRO). Det är framför allt den information som gavs oss då som styrkt mig i min uppfattning att något måste göras för att förbättra förbindelserna mellan de båda länderna.

Jag skall här kortfattat redogöra för SITROs information och synpunkter.

Vi fick veta att Republiken Kina står inför sin största satsning någonsin. Under åren 1991 till 1996 avser republiken att genomföra en infrastrukturell investeringsplan, som totalt kommer att omfatta ca 2 900 miljarder kronor.

Som de för svenskt vidkommande mest intressanta projekten redovisades:

1. En satsning på energiförsörjningen om totalt ca 210 miljarder kronor, inkluderande som största enskilda objekt Taiwans fjärde kärnkraftverk.
2. En miljövårdssatsning om totalt ca 210 miljarder kronor med investeringar inom luft-, vatten- och avfallshantering.
3. Transport och telekommunikation, där man lägger de största investeringarna med totalt ca 570 miljarder kronor.
4. Bostäder och byggande, där satsningen omfattar ca 228 miljarder kronor på bostäder och offentliga byggnader. Bl.a. beräknas drygt 900 000 nya lägenheter byggas under perioden.
5. Utvecklingsstöd för vissa industrigrenar om sammanlagt ca 114 miljarder kronor.

Det preliminära underlag som presenterats antyder klart enligt SITRO att sexårsplanen inte enbart innehåller osedvanligt goda förutsättningar för svensk varuexport till Republiken Kina utan också för industriellt samarbete inom en rad områden.

SITRO framhöll också, att Taiwans politiska isolering i kombination med kineskulturens utpräglade prestigekänslighet gör landets myndigheter ytterst känsliga för alla sådana politiska gester som kan tolkas som uttryck för en positiv inställning till Republiken Kina. Detta faktum får, naturligt nog, konsekvenser dels för de politiska konkurrensmedel som måste användas i syfte att skapa konkurrenskraftiga förutsättningar för handelsrelationer med Taiwan, dels för de lokala representationskontorens roll och uppgifter.

Vid vår förfrågan om vad som inrymdes i begreppet politiska konkurrensmedel klargjorde SITROs chef att de främst utgjordes av direkta myndighetskontakter, representationskontorens officiella status och vad man kallade reciprociteten.

Det framhölls att kraven på direkta myndighetskontakter har växt i takt med republikens ekonomiska framgångar och att de i dag utgör det viktigaste och effektivaste av de politiska konkurrensmedlen.

Andra länder förväntas numera inbjuda taiwanesiska myndigheter och politiska befattningshavare för överläggningar eller möten med deras resp.

motparter. SITRO framhöll också, att av likvärdig eller ännu större betydelse är motsvarande besök i Republiken Kina.

Den franske industriministerns officiella besök i Taiwan under januari 1991 har enligt SITRO etablerat ett nytt, högre riktmärke. Man bedömer att övriga länders agerande under 1990 och hittills under 1991 har tvingat upp nivån för effektiva insatser till minister- och statssekreterarnivå. Sverige har hittills inte i tillräcklig utsträckning utnyttjat de möjligheter som detta konkurrensmedel erbjuder.

När det gäller representationskontorets officiella status konstaterade SITRO, att helt privatfinansierade kontor inte längre anses tillräckligt, men menade att Exportrådets övertagande av SITRO vid instundande halvårsskifte ger Sverige en tillfredsställande position på detta område. Man varnade dock för att nästa steg i utvecklingen, vilket för övrigt redan påbörjats, blir krav på att kontoren skall ledas av personal som är utsänd från resp. lands UD eller motsvarande officiell myndighet.

Reciprociteten avser främst likvärdiga villkor för de utländska representationskontoren i Taipei och republikens kontor i utlandet. De utländska kontoren i Taipei har alla, inkl. Sveriges, medgivits vissa privilegier, dock i något varierande omfattning. Villkoren ger helt klart vissa, främst ekonomiska, lättnader för kontoren samt dessutom lätt och smidig tillgång till myndigheterna i republiken. Det senare underlättar enligt SITRO kontorens arbete i stor utsträckning och får betraktas som betydligt värdefullare än de rent ekonomiska fördelarna.

Reciprocitetskravet har växt sig allt starkare, och SITRO anser att det inte helt kan uteslutas att allt striktare regler kan komma att införas och att kontors privilegier kan komma att inskränkas eller annulleras om alltför stora skillnader i villkoren består.

Republiken Kinas kontor i Sverige har hittills inte erbjudits likvärdiga villkor. Det är därför enligt SITRO angeläget att en bättre balans uppnås i detta avseende. Inte främst inför risken att SITROs ekonomiska privilegier skulle försvinna, utan snarare på grund av att den nuvarande obalansen utnyttjas till vår nackdel i en rad andra, viktigare frågor.

Avslutningsvis vill jag understryka att länder bedöms utifrån den grad av flexibilitet man visar i ovannämnda frågor. Sverige uppfattas för närvarande ligga någonstans i mitten på den europeiska skalan. Om vi önskar förbättra denna position, något som torde vara önskvärt med tanke på de stora statliga investeringarna under 90-talet, krävs att vi agerar kraftfullt främst vad gäller direkta myndighetskontakter och i reciprocitetsfrågan.

Självfallet är det vidare så, att frivilliga "eftergifter" betalar sig bättre än de som tvingas fram under en förhandlingssituation. Av egenintresse bör Sverige därför identifiera sakfrågor där vi på eget initiativ kan genomföra förbättringar, något som dessutom skulle skapa en situation där även vi kunde ställa krav.

Detta, herr talman, var vad vi ville uppnå med vår motion.

Jag inser att det knappast lönar sig att mot ett enigt utskott yrka bifall till motionen. Men, herr talman, vi skall återkomma vid ett senare tillfälle. Jag hoppas dessutom, som utrikesutskottets ordförande Stig Alemyr sade, att man inom utrikesdepartementet läser riksdagsprotokollen och därefter re-

dan nu påbörjar det viktiga och nödvändiga arbete som krävs för att på allvar förbättra förbindelserna med Republiken Kina.

I detta anförande instämde Birger Hagård (m).

Anf. 15 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Birgitta Hambraeus sade nyss i sitt replikskifte med Stig Alemyr att hon beklagade att centern för att få sitt budgetförslag att gå ihop hade tvingats föreslå en neddragning av storleksordningen 50 milj.kr., vilket skulle gå ut över svensk representation utomlands. Det var bra att hon i varje fall beklagade det. Det vore mycket olyckligt om en sådan politik skulle förverkligas just nu eller de närmaste åren på grund av de mycket stora förändringar som har ägt rum. Med de demokratiska revolutionerna i Östeuropa och andra förändringar de senaste åren kommer kraven på svensk närvaro sannolikt att öka i många delar av världen.

I det betänkande som vi nu har framför oss refereras vissa av de omprioriteringar och nya insatser som görs på grund av dessa stora internationella förändringar. Jag tänker då särskilt på den förstärkta svenska närvaron i Baltikum som kommit till dels på grund av den stora förändring som skett det senaste året, dels på grund av det starka svenska opinionstrycket för en aktivare och mer tydlig svensk hållning. Förändringarna i Östeuropa är centrala både när det gäller svensk närvaro utomlands och likaså för mycket annat som vi diskuterar här i dag.

Jag kommer här naturligt in på finansieringen av det svenska östsamarbetet. Folkpartiet liberalerna har, som framgår av vår motion U203, föreslagit 50 milj.kr. utöver det regeringen anslagit till samarbete med Baltikum. Vi har där ett större ansvar än andra länder. Till detta återkommer vi i biståndsbetänkandet.

Partierna har olika uppfattningar om hur man tekniskt skall hantera östbiståndet och om hur det förhåller sig till det allmänna biståndet. Det är till stor del en smaksak ur vilket anslag östbiståndet tas. Däremot är det inte en smaksak om man väljer, eller låter bli att välja, att ta pengarna till östsamarbetet från u-hjälpen.

Det är just detta som regeringen har gjort. Moderaterna har instämt i den politiken. Stig Alemyr beklagade att östhjälpen har tagits från u-hjälpsanslaget. Moderaterna har inte ens uttalat ett beklagande, vilket jag anser uppseendeväckande. Jag vet att det finns medlemmar i detta parti som tycker det känns obehagligt med den attityd till biståndet som partiets företrädare i riksdagen ibland visar.

Det är naturligtvis utomordentligt allvarligt om även i år det intrycket består, att Sverige på grund av förändringarna i Europa prioriterar ner insatserna för tredje världen. Det är visserligen sant att det behövs stora biståndsinsatser i Östeuropa, men de kan inte på något rimligt sätt jämställas med det traditionella u-landsbiståndet. De östeuropeiska länderna är inte u-länder. De är förhållandevis utvecklade europeiska länder som har råkat ut för ett politiskt och ekonomiskt katastrofalt system. De måste få stöd i olika former för att ta sig ut ur den återvändsgränd som de nu har befunnit sig i under 40 års tid. Men detta är inte jämförbart med u-landsbistånd.

Det som länderna i Östeuropa efterfrågar är ett stöd av annat slag – kunskapsöverföring, stöd till återuppbyggnad av demokratiska institutioner, politiska partier, tidningar, normala rättssystem och allt möjligt i den stilen. Det är mycket viktigt att vi klart håller fast vid principen att det som vi traditionellt har velat lägga inom enprocentsramen skall ligga kvar där och vara u-landsbistånd. Vad som kan komma därutöver kan användas på annat sätt, men enligt vår uppfattning skall östhjälpen under inga omständigheter tas från biståndet till tredje världen. I vårt samlade budgetalternativ, dvs. vårt förslag till budget inte bara för utrikesförvaltningen, har vi anvisat hur detta kan ske och också hur biståndet totalt sett kan öka i förhållande till regeringens linje utan att vi behöver börja tricksa med den svenska utlandsrepresentationen och annat. Till detta återkommer vi när biståndet skall behandlas.

Det centrala i det svenska östbiståndet är naturligtvis insatserna för att hjälpa till att hålla informationsflödet i gång under eventuella nya perioder av våld och övergrepp, som vi såg i januari, och även på annat sätt bidra till att återupprätta kontakterna mellan Norden och de nordiska länder som har varit avskurna från resten av Norden – Estland, Lettland och Litauen.

Vi kan då från vår sida till vår stora glädje konstatera att vi har haft en total framgång med den motion som vi väckte om kraftigt utökade anslag till radiosändningar på de baltiska språken. Redan tidigare har det förekommit sändningar på estniska och lettiska, och i januari tillkom mer begränsade sändningar på litauiska. Att de är mer begränsade har naturligtvis att göra med svårigheten att i Sverige få fram litauisktalande personal för sändningarna. Men jag tror inte att det är några svårigheter att efter en stunds letande och litet beslutsamt arbete med detta få fram större möjligheter att sända på litauiska i samma utsträckning som redan sker på estniska och lettiska och också utöka sändningarna på alla dessa tre språk.

Det vore dock allvarligt om den här utökningen skulle innebära att andra angelägna delar av de svenska utlandssändningarna fick dras in eller skäras ner, utöver vad som redan har skett, för att bereda utrymme åt sändningar på baltiska språk. Vi har därför begärt mer pengar till detta. Eftersom vi har redovisat också hur man kan allmänt öka det svenska ekonomiska engagemanget för Baltikums sak, hade det gått alldeles utmärkt att finansiera det här inom ramen för de 50 miljoner som vi har föreslagit.

Det resultat som har nåtts i utskottet tillgodoser gott och väl de ambitioner som vi tycker att man kan ha i dagsläget. Det är möjligt att man skall återkomma längre fram med ytterligare insatser, beroende på hur läget utvecklas.

Jag träffade i förra veckan en grupp baltiska journalister. En av de saker jag då fäste mig vid var att en av journalisterna från Lettland visade hur den tidning där han arbetar, Diena – en nystartad och, som det var tänkt, stor och ambitiös modern morgontidning –, såg ut före de svarta baskrarnas ockupation av tidningshuset i Riga. Det var en stor fin tidning, som såg ut ungefär som normala tidningar i väst. Nu, sade han och höll upp ett tunt stencilerat blad, ser vi ut så här.

Detta säger något om det hårda informationsklimat som råder i de baltiska länderna efter händelserna i januari. Den relativa avspänningen har inte in-

neburit att situationen har återgått till det som gällde före övergreppen, utan de angrepp man då satte i gång mot det fria ordet pågår fortfarande.

Tidningshuset är alltjämt ockuperat. TV-sändaren i Vilnius hålls besatt av sovjetiska trupper. Det finns en annan TV-sändare, i Kaunas, men den når inte särskilt långt. En av de journalister som ingick i den grupp som jag träffade sade: Jag bor själv mycket nära parlamentet i Vilnius, och jag kan inte få in litauisk TV. Han bor alltså i centrala staden. Det är ungefär som om han hade bott någonstans i centrala Stockholm och inte kunnat få in svensk television, därför att den enda sändare som var i funktion låg i en annan stad och hade mycket begränsad räckvidd.

Det här är naturligtvis en oerhört riskabel situation. Vi vet inte vad som händer i Baltikum de närmaste månaderna och veckorna. Värdet av de svenska radiosändningarna på baltiska språk kan i den situationen inte överskattas.

Det är därför, herr talman, en glädje för mig att kunna yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 16 INGER KOCH (m) replik:

Herr talman! Håkan Holmberg berörde i sitt inlägg vår syn på bistånd i allmänhet. Jag vill här deklarera att hjälpen till tredje världen är viktig, men det är också viktigt att det ges en effektiv hjälp som kommer till nytta, att den är ett stöd för de fattigaste folken.

Detta skall vi diskutera om några veckor, så jag vill inte ta upp det till ytterligare diskussion nu. Men vi tycker det är lika viktigt att det ges hjälp till Östeuropa och Centraleuropa, som nu har möjlighet att utvecklas och där situationen i vissa hänseenden helt går att jämföra med den som råder i vissa av u-länderna.

För att snabbt få den hjälpen till stånd instämmer vi i regeringens finansieringsförslag. Vi tycker att det är viktigt att snabbt få fram pengar till de nya demokratierna. De behöver allt vårt stöd. De baltiska staterna är våra närmaste grannar. Det är viktigt att vi kan hjälpa dem i deras frihetssträvanden och deras strävanden att åstadkomma en bättre ekonomi och bättre villkor för människorna.

Anf. 17 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Nöden i eftersatta byar på rumänska landsbygden kan mycket väl vara djupare och mer desperat än nöden i vissa u-länder, men orsakerna till situationen är väsentligt annorlunda, och de insatser som behövs är av väldigt olika slag. Därför vill jag varna för den sammanblandning som Inger Koch gör sig skyldig till mellan problemen i Östeuropa och problemen i tredje världen.

Moderaterna använder traditionellt tekniken, när de kritiseras för att vilja minska u-hjälpen, att säga att det måste ges effektiv hjälp. Jag har ännu inte förstått på vilket sätt effektivitet och rejält tilltagna anslag skulle stå i logisk motsatsställning till varandra.

Anf. 18 INGER KOCH (m) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med om det sista som Håkan Holmberg sade, att det inte behöver finnas någon logisk motsatsställning. Men man kan

vända på det och säga så här: Det är inte alltid säkert att mycket pengar används effektivt där de behövs.

Anf. 19 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! I motsats till moderaterna anser majoriteten i utskottet att det är angeläget att stödja folkrörelsernas freds- och nedrustningsarbete. Därför säger vi ett kraftfullt nej till moderaternas prutning. Vi delar faktiskt argumentation med de reservanter som vill öka anslagen till freds- och nedrustningsarbetet.

Jag tror att det är viktigt att i protokollet lyfta in en mening eller ett par från utskottets betänkande: "Utskottet bekräftar sin tidigare principiella syn att anslaget F 3 på sikt bör öka till att motsvara en promille av försvarsanslaget. Utskottet har inhämtat att detta också är regeringens strävan, men att regeringen inte bedömt att det statsfinansiella läget medgivit någon ytterligare höjning under nästkommande budgetår."

Det här är viktigt att slå fast. Vi upprepar alltså vad vi har sagt tidigare. Vi vill upp till promillemålet. Men vi delar också regeringens syn på det statsfinansiella läget och kan därför inte sträcka oss så långt som centerpartiet, vänsterpartiet och miljöpartiet gör. Det är alltså ingen skillnad i argumentation. Skillnaden ligger i pengarna.

Jag vill lyfta fram en mening till, för den är väsentlig när det gäller centerns sätt att argumentera: "Utskottet har tidigare " – inklusive centern – "beträffande ökningarna av F 3-anslaget (1989/90:UU14) också uttalat att en uppräkning inte bör tillåtas inkräkta på utrikesförvaltningens övriga budgetutrymme." Men det är på det sättet som centern nu tar fram pengar för att kunna föreslå en ökning, just genom att spara 50 miljoner kronor på UDs anslag i stort.

I reservation 9 talas om Jordens vänner, UFF, Framtiden i våra händer, Svalorna, osv. Som vi ser det, är dessa först och främst biståndsorganisationer. Att varje biståndsorganisation gör en insats i freds- och nedrustningsarbetet är självklart, men vi har också särskilda anslag för just dessa organisationer. Det finns utrymme hos SIDA för betydligt högre bidrag till just dessa organisationer. Det skulle vara olyckligt om vi plockade in dem under F 3-anslaget, som redan i dag är så hårt begränsat.

Målsättningen både hos regeringen och hos utskottsmajoriteten är att vi skall nå upp till promillemålet, men att de pengar vi då tar fram självfallet skall användas för information, studier m.m. om freds- och nedrustningssträvanden.

Utskottsmajoriteten beklagar att det inte finns en särskild anslagspost för den internationella kunskapsbanken för försvarsindustriell omställning. Men vi utgår ifrån att situationen i varje fall inte är låst. Det är inte uteslutet att regeringen kan ta fram ytterligare bidrag till denna kunskapsbank under anslaget F 1. Vi arbetar för detta och hoppas att det skall bli fallet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag under F 3.

Anf. 20 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! I mitt anförande diskuterade jag den här ynka tusendelen – promillen – som man föreslår för fredsbevarande åtgärder, och jämförde den

med det tusen gånger större försvarsanslaget. Då säger Karl-Erik Svartberg att det statsfinansiella läget är svårt.

Men är icke fredsläget i världen i en kris? Är det inte viktigt att anstränga sig att så snart som möjligt i varje fall komma upp till den här ynka promillen, med insatser som mycket väl – inte helt men till stor del – kan skötas av ideella organisationer?

Sedan måste jag faktiskt, herr talman, göra miljöpartiets ställning fullständigt klar när det gäller biståndet till Baltikum kontra biståndet till u-länderna. Att det härvidlag ser ut som någon konflikt beror på det olyckliga tekniska systemet att man har två olika betänkanden som skall diskuteras vid olika tillfällen.

Jag var förra månaden i Litauen och Lettland, och jag såg att den ekonomiska situationen där är oerhört svår. I länder som för ca 50 år sedan hade ungefär samma standard som vi hade, ligger man nu enormt långt efter. Det råder verkligen nöd på sitt sätt.

Detta anslag som utrikesutskottet föreslår för hjälp till Baltikum är mycket viktigt. Men samtidigt är det för oss fullständigt orimligt att man tar de pengarna från anslag som skall gå till tredje världen, där hjälpbehovet också – på ett annat sätt, måhända – är oerhört stort.

Vi beskriver detta närmare i ett betänkande som kommer upp till behandling – om u-landsbistånd m.m. I nuvarande betänkande har vi ett särskilt yttrande där vi klargör förhållandena. Det är alltså inte så, att vi tar från det ena anslaget för att ge till det andra. Vi vill alltså budgetera olika summor för dessa ändamål; jag vill göra det fullständigt klart.

Anf. 21 INGER KOCH (m):

Herr talman! Här i Sverige har vi vant oss vid att vara beroende av statliga och kommunala bidrag för att utöva någon verksamhet. Vi tycker att detta är fel. Det är tråkigt, tycker vi, när seriöst arbetande ideella föreningar blir helt beroende av statliga bidrag. Det kan inte vara meningen att det skall vara på det sättet. Det måste vara människors egen entusiasm, deras egen vilja att arbeta för dessa ändamål som skall vara avgörande, inte om man får statliga bidrag eller inte.

Anf. 22 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Det är naturligtvis lätt att formulera sig som Gösta Lyngå gjorde – tala om en ynka promille i jämförelse med försvarsanslaget, som alltså är mer än tusen gånger större. Det är bara det att vi inom mitt parti har fått sparbeting på olika anslagsposter – det gäller egentligen alla anslagsposter – och vi har varit tvungna att acceptera denna nedskärning. Vi beklagar den, men vi kommer att arbeta för att vi återigen skall börja klättra upp mot promillemålet, som vi i utskottet – förutom moderaterna – ju alla har varit överens om.

När det gäller freds- och nedrustningsorganisationerna, som vi behandlar här, och folkrörelsearbetet, visst studiearbete – Liv och fred finns med – så anser hela utskottet, med undantag för moderaterna, att det är viktigt att ge stöd. Vi vet ju att organisationerna faktiskt måste skrapa fram merparten av pengarna för sin verksamhet på annat håll. Men vi tycker alltså att det är

viktigt att uppmuntra och stödja organisationerna i deras arbete. Och det görs ju också, Inger Koch, av dessa organisationer betydande jag skulle vilja kalla det forskningsinsatser, som är till gagn för oss alla. Därför anser vi att de bör ha detta stöd.

Vi skulle som sagt gärna se att vi kunde öka anslaget nu. Men vi får arbeta för att göra det sedan.

Anf. 23 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Jag uppskattar Karl-Erik Svartbergs målsättning när det gäller enpromillemålet. Jag bara önskar att det skulle gå mycket snabbare, för det är bråttom med världsfreden. Ansträngningarna bör göras så snart som möjligt.

Däremot är jag inte särskilt glad åt att få höra en antydning om att vi inte budgeterar mycket samvetsgrant. De utgifter som vi räknar med för det ökade anslaget har vi redogjort för. Vi är mycket noggranna när det gäller budgetering, och jag hoppas att det uppskattas.

Anf. 24 KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! För att det inte skall råda något missförstånd vill jag säga att jag inte gjorde några anspelningar på miljöpartiets budget. Den budget jag diskuterade – och det frångående av tidigare överenskommelser som avsågs – gällde centerpartiet och inget annat parti.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

7 § Arbetsmarknadpolitiken, m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkanden
1990/91:AU11 Arbetsmarknadspolitiken (prop. 1990/91:100 delvis) och
1990/91:AU12 Arbetslivsfrågor (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 25 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Det finns ingenting positivt i arbetslöshet. Själva ordet arbetslöshet har en ödesmättad klang. Oro för framtiden, en osäker ekonomi och en osäker social situation följer i arbetslöshetens spår. Arbetslöshet innebär ett slöseri med mänskliga och ekonomiska resurser. Det finns ingenting positivt i arbetslöshet – jag vill slå fast detta, herr talman.

Det främsta målet för regeringens ekonomiska politik har varit full sysselsättning. Allt annat har varit underordnat denna målsättning – åtminstone på papperet.

Ändå är vi nu på väg mot en nedgång på arbetsmarknaden som – enligt AMS – under de närmaste 15 månaderna blir den djupaste under efterkrigstiden. Aldrig har så många varslats om uppsägning som under de gångna må-

naderna. Arbetslöshet kommer att bli en högst påtaglig realitet för många människor.

Vad socialdemokraterna inte har förstått är det som uttrycks i Parkinsons fjärde lag: Satsa på tillväxt och du får sysselsättning; satsa på sysselsättning och du får allt annat än tillväxt.

Sverige har nu negativ tillväxt och ökande arbetslöshet och Sverige halkar efter jämförbara länder.

Varningssignaler har inte saknats. Tvärtom har allvarliga varningar och maningar framförts av landets skickligaste ekonomer under flera år. Till dem som varnat har också hört regeringens egna finansministrar.

Moderata samlingspartiet har år efter år i riksdagen lagt förslag som om de hade bifallits skulle ha inneburit att Sverige i dag hade haft betydligt bättre förutsättningar för arbete åt alla.

"Den tredje vägens" politik som inleddes med den spektakulära devalveringen 1982 skulle utgöra en medelväg mellan kapitalism och socialism. Sverige skulle arbeta och exportera sig ur den kris som rådde efter en osedvanligt lång internationell lågkonjunktur. Den fulla sysselsättningen skulle garanteras.

I stället är vi på väg in i en allvarlig kostnadskris med snabbt fallande marknadsandelar och ökande arbetslöshet.

"Den tredje vägen" var en illusion.

Vad värre är: "Den tredje vägen" har hindrat de förändringar som länge har varit nödvändiga för att långsiktigt skapa möjligheter för en gynnsam ekonomisk utveckling och fortsatt välstånd. Devalveringspoliken var ett misstag, och svenska folket får nu betala notan. Det är ingen annan än den socialdemokratiska regeringen som bär ansvaret för den ökande arbetslösheten.

Till illusionspolitiken hör analysen av situationen på arbetsmarknaden.

Vi har i många år haft kraftiga obalanser på arbetsmarknaden, dels i form av en dold arbetslöshet, dels i form av brist på den personal som efterfrågas.

Samtidigt som regeringen har berömt sig för de höga sysselsättningstalen, har allt fler slagits ut från arbetsmarknaden. Den totala frånvaron på grund av ohälsa ökade under 1980-talet med 10 dagar, eller 20 %. 1989 uppgick antalet frånvarodagar på grund av ohälsa till över 49 per försäkrad. Enbart antalet förtidspensionärer uppgick 1990 till över 370 000.

En inte obetydlig del av den ökade sysselsättningen består också av olika former av subventionerat arbete, dels sedvanliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder, dels ett ökat antal med lönebidrag och skyddat arbete.

Jämfört med andra västeuropeiska industriländer ligger kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken i Sverige ungefär på genomsnittet. Den stora skillnaden består i att Sverige har större andel arbetsmarknadspolitiska åtgärder än övriga länder som har tyngdpunkten på kontantstöd.

Trots den enastående långvariga och starka högkonjunkturen har arbetsmarknadsbudgeten legat på en nivå på 20 till 25 miljarder kronor inkl. kontantstöd.

Även om det inte går att exakt fastställa siffrorna, är det med säkerhet så att en inte obetydlig del av utslagningen helt enkelt är dold arbetslöshet.

Vi vet att frånvaron från arbetsplatserna varit mycket hög. Överanställningar på uppåt 30 % för att kompensera frånvaron har inte varit ovanliga.

Nu ökar närvaron ute på arbetsplatserna, dels som en följd av det kärvare läget, dels som en följd av förändrade ersättningsnivåer i sjukförsäkringssystemet. Det innebär i sin tur att takten i utslagningen ökar ännu snabbare.

Ökningen av frånvaron och förtidspensionerna motsvarar inte mindre än 80 % av tillskottet till arbetsmarknaden under 1980-talet.

Allt detta har naturligtvis varit starkt bidragande orsaker till den brist på arbetskraft, framför allt utbildad sådan, som vi haft på arbetsmarknaden. Den bristen har i sin tur bidragit till låg produktivitet och uteblivna investeringar.

Samtidigt har antalet anställda inom kommuner och landsting stadigt ökat. Allt fler har låsts in i de offentliga, konkurrensskyddade vård- och omsorgsmonopolen.

Det som professor Bo Södersten så träffande kallar "rekvisionsmentaliteten" har tillåtits dominera ekonomin.

Alltför sent har regeringen börjat inse att någonting måste göras för att bryta denna utveckling som i dramatisk takt leder in i allvarliga ekonomiska problem med risk för en långvarig, svår arbetslöshetskris.

Däremot har regeringen inte visat någon avgörande förmåga att komma med de genomgripande förändringar som krävs för att hejda utförsloppet, trots att krispaket efter krispaket har presenterats.

Tvärtom letar regeringen nu efter syndabockar. Nu är det oppositionen som inte har förstått hur framsynt regeringen var när den kom med fjolårets förslag till pris- och lönestopp. Självfallet var oppositionen kallsinnig. All erfarenhet säger att pris- och lönestopp är en Döbelnsmedicin. Förslaget till strejkförbud gjorde inte anrättningen smakligare.

Den andra syndabocken är parterna på arbetsmarknaden. De har inte lyckats hålla tillbaka löneökningarna.

Regeringens sista halmstrå, efter olika försök med Hagarundor och kafferep på Rosenbad, är nu Rehnbergskommissionens stabiliseringsavtal.

Alltför mycket påminner mig regeringens turer om de olycksaliga tankegångarna i den s.k. SAMAK-rapporten, som kom för några år sedan och som utmynnade i att parterna på arbetsmarknaden tillsammans med regeringen i slutna rum skulle göra upp om lönerna.

Så sker lönebildningen i ett planekonomiskt system. Det är också sådana tankegångar som ligger bakom den centraliserade lönebildningen som har varit en del av den s.k. svenska modellen och som ligger till grund för den solidariska lönepolitiken, som framför allt LO nu försöker återuppliva.

Under 1980-talet har bruttolönen för en industriarbetare ökat med i genomsnitt 108 %. Av detta har han eller hon i ökad köpkraft fått behålla 4 %, dvs. praktiskt taget ingenting. Ökade skatter och inflation har ätit upp mellanskillnaden. Detta illusterar med all önskvärd tydlighet att det har blivit allt svårare, för att inte säga omöjligt, att i Sverige förkovra sig med eget arbete. Det illusterar också att vi dras med alltför hög inflation och dålig produktivitetsutveckling. Också detta ger arbetslöshet.

Det finns inga förutsättningar för en politik som bygger på centralt beslutade stabiliseringsavtal att bli framgångsrik. Det visar ju också den senaste

tidens bisarra diskussion om det som kallas otillåtna löneökningar. För att rekrytera och behålla eftertraktad arbetskraft måste arbetsgivare gå med på marknadsmässiga löner. Självklart är det så – också för riksbanken. Att ställa sådana arbetsgivare och arbetstagare vid skampålen som nu sker i vissa massmedia visar dess värre hur ett politiskt budskap baserat på tvivelaktiga eller felaktiga grunder okritiskt kan upphöjas till högsta sanning och moral. Det visar också vilket starkt grepp avundsjukan har om den svenska opinionsbildningen.

Regeringens försök att med olika former av mer eller mindre maskerad statlig inkomstpolitik komma till rätta med de grundläggande felen i svensk ekonomi påminner alltmer om katten som jagar sin egen svans.

Herr talman! Det krävs en helt annan politik för att få Sverige på fötter.

I två gemensamma reservationer till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 11 slår de tre borgerliga partierna gemensamt fast huvudlinjerna i den politik som behövs för att vända utvecklingen i positiva banor och för att skapa förutsättningar för arbete åt alla som vill arbeta. I en tredje reservation kräver vi en allmän och obligatorisk arbetslöshetsförsäkring för alla.

Kampen mot arbetslösheten måste föras offensivt. Det är regeringens och riksdagens uppgift att föra en ekonomisk politik som håller nere inflationen och skapar utrymme för löneökningar, som i sin tur håller sig inom ramen för vad som är förenligt med bevarad konkurrenskraft. Lönebildningen skall vara ett resultat av vad parterna på arbetsmarknaden kommer överens om. Vi avvisar lagstiftning. Framför allt framhåller vi industrisektorns och småföretagens betydelse för den långsiktiga tryggheten. Det behövs ett bättre företagsklimat med bl.a. sänkt skattetryck och en offensiv politik för att främja småföretagens utveckling över hela landet. Investeringsklimatet måste förbättras.

Gemensamt förordar vi en politik som skapar tillväxt och därigenom stigande välstånd. En sådan politik inriktas på att skapa arbetstillfällen i stället för arbetslöshet och lägre prisökningar i stället för rekordhög inflation.

Herr talman! Den situation som vi nu ser framför oss på arbetsmarknaden är ytterst besvärlig. Arbetslöshet och brist på arbetskraft kommer att gå hand i hand. Nödvändiga strukturförändringar inom såväl näringslivet som den offentliga sektorn måste genomföras under den lågkonjunktur om vars varaktighet vi ingenting vet. Arbetslösheten drabbar de traditionella grupperna inom industrin. Sveriges stora beroende av bilindustrin är bekymmersamt. Underleverantörer över hela landet drabbas av nedgången.

Men vad vi också ser är en ökande arbetslöshet bland grupper som annars inte brukar vara lika utsatta. Det är tjänstemän som kanske i många år har specialiserat sig på vissa arbetsuppgifter och många kvinnor i administrativa yrken. Det är många som egentligen har en god grundutbildning, ofta på akademisk nivå, men vars utbildning nu är föråldrad. Det är många medelålders kvinnor och män som även i goda konjunkturer skulle ha svårt att få ett nytt arbete. För dessa är riskerna för långtidsarbetslöshet påtagliga. Lägg därtill ett växande antal arbetslösa ungdomar, invandrare och handikappade.

Nödvändigheten att effektivisera den offentliga sektorn och anpassa de statliga och kommunala utgifterna till inkomsterna innebär att den offentliga

sektorn, och då främst den personalintensiva vården och omsorgen, inte kan absorbera den lediga arbetskraften på samma sätt som tidigare. Tvärtom råder också inom statliga och kommunala verksamheter anställningsstopp, och det finns krav på personalreduktion.

Arbetsmarknadspolitiken ställs inför utmaningar av ett slag som jag inte är säker på att alla ännu har uppfattat.

Den nya anslagsstruktur som utskottet har anslutit sig till kommer att medge en större flexibilitet och bättre möjligheter för arbetsmarknadsverket att inom givna ramar anpassa olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder till de behov som finns i de enskilda fallen. Den ställer stora krav på tjänstemännen att disponera medelsarsenalen på det sätt som är mest effektivt. Vi har länge förordat en sådan anslagsstruktur, men vi vill också framhålla att den måste följas upp noggrant och utvärderas.

Arbetsmarknadspolitiken är en viktig del av den ekonomiska politiken och fungerar som ett smörjmedel.

Min kollega Mona Saint Cyr kommer senare i debatten att närmare gå in på arbetslivsfrågorna i betänkande AU12. Dit hör också handikappfrågorna. Jag vill bara göra några kommentarer.

En väl fungerande arbetsförmedling är ett nödvändigt instrument för att underlätta för arbetsgivare och arbetstagare att finna varandra.

Den offentliga arbetsförmedlingen har här en väsentlig funktion. Men den behöver kompletteras med privata förmedlingar. Det finns ingen rimlig anledning att arbetsförmedling skall vara ett offentligt monopol. Tvärtom: Genom att upphäva monopolet skapas utrymme för nya initiativ och en dynamisk utveckling. Dagens arbetsmarknad är så varierad och sammansatt att det behövs många olika former av arbetsförmedlingar och andra specialisttjänster. Släpp därför monopolet fritt, Mona Sahlin, och låt tusen blommor blomma!

Arbetsmarknadspolitikens uppgift är också att hjälpa arbetssökande att finna ett arbete som passar dem. Arbetsmarknadsutbildningen har en självklar roll då det gäller att öka de arbetssökandes kompetens. Däremot får arbetsmarknadsutbildningen inte utvecklas till en ny form av uppehållande sysselsättning för arbetslösa.

Arbetsmarknadsutbildning är det främsta instrumentet i en utbudsinriktad arbetsmarknadspolitik. Dess värre får arbetsmarknadsutbildning i stor utsträckning användas för att korrigera en skolutbildning som baseras på felaktiga förutsättningar. Många ungdomar går mer eller mindre direkt från skolan till arbetsmarknadsutbildning. De är "felutbildade".

Men arbetsmarknadspolitiken har också en annan funktion, som är socialt betingad. Dit hör t.ex. handikappåtgärder. Regeringen har nu efter flera års onödig fördröjning accepterat den modell för flexibla lönebidrag som vi moderater har förordat. Den bör ge handikappade bättre möjlighet att komma in på ordinarie arbeten.

Till den del av åtgärdsarsenalen som är socialt betingad hör också beredskapsarbete och olika insatser för att hålla ungdomar i arbete. Också sådana insatser kommer att behövas i den arbetsmarknadssituation som vi ser framför oss.

Den budget som utskottsmajoriteten förelägger kammaren omfattar en

kostnadsvolym på ca 30 miljarder kronor, inkl. den beräknade arbetslöshetsersättningen, allt finansierat på olika vägar. Därtill kommer ytterligare ca 11 miljarder kronor för insatser för handikappade.

AMS har i skrivelse till regeringen föreslagit ytterligare anslag på 10 miljarder kronor för att nå upp till den nivå som motsvarar 3 % av arbetskraften. Då menar AMS att arbetsmarknadspolitiken har uttömt sina möjligheter, i varje fall med rimliga krav på effektivitet.

Detta ställer situationen i blixtbelysning. Det handlar om oerhört mycket pengar för att förhoppningsvis hjälpa alla dem som med arbetslöshet har drabbats av effekterna av den tredje vägens misslyckande.

Det är inte svårt att förstå den vilsenhet som arbetsmarknadsministern ger intryck av när hon reser runt i arbetslöshetsdrabbade bygder och försöker förklara situationen och förklara hur hon skall klara jobben åt alla arbetslösa.

Det är i och för sig en välkommen insikt och ett hederligt konstaterande att hon inte har något hemligt kassaskåp ur vilket hon kan plocka fram lediga jobb. Det var ungefär så hon uttryckte sig i Östergötland för en tid sedan.

I stället lägger hon ansvaret på kommunerna. Åtminstone gjorde hon det i Ödeshög. Det är kommunerna som skall plocka fram jobben. Hon uppmanade de arbetslösa metallarbetarna i Ödeshög att jaga sina politiker.

Hon lägger ansvaret på företagen, för att de inte tar ansvar för de arbetslösa ungdomarna. Hon är irriterad på företagen för att de inte förstår sitt eget bästa.

Kommunerna har, fru talman, en ytterligt trängd ekonomi. Många av dem, kanske t.o.m. de flesta, har infört anställningsstopp eller andra former av åtgärder för att minska personalkostnaderna. Många tvingas reducera personalstyrkan. Min egen hemkommun, Göteborg, skall dra ner antalet anställda med ca 2 000. Hur skall kommunen kunna ta ansvar för en arbetslöshet av den volym som vi nu ser framför oss? Och hur skall företagen kunna göra det?

De personalintensiva företagen inom hotell- och restaurangbranschen, för att ta ett exempel, har drabbats av turistmomsen. Där noteras rekordhöga arbetslöshetstal. Industrin kämpar med ett alltför högt kostnadsläge och förlorar marknadsandelar på de internationella marknaderna. Antalet konkurser ökar. En uppskattning som har stått att läsa är att endast 58,5 % av landets samtliga företag är fullt kreditvärdiga och att antalet konkurser väntas öka med 40 % under det här året. Dessutom vet arbetsmarknadsministern att lagen om anställningsskydd slår vakt om den äldre arbetskraften, inte om ungdomarna.

Jag skulle vilja be arbetsmarknadsministern att förklara för kammaren vad hon egentligen menar.

Fru talman! Man kan inte med aldrig så finurliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder och aldrig så höga budgetanslag skapa arbeten där inga arbeten finns.

Vad vi här i denna kammare kan göra i det korta perspektivet är att i första hand dels se till att de arbetslösa får en utbildning som ger realistiska möjligheter till arbete på den öppna arbetsmarknaden, dels lindra de sociala följdverkningarna för långtidsarbetslösa, ungdomar och andra grupper med sär-

skilda svårigheter. Men det lurar ingen. Några månaders beredskapsarbete eller andra liknande åtgärder är inte detsamma som ett tryggt och säkert jobb, även om det ser ut så i statistiken.

På längre sikt och för att för framtiden skapa förutsättningar för arbete och välstånd måste Sverige ha en helt annan ekonomisk politik än den tredje vägens. Vi måste få en politik som gör det lönsamt att arbeta, producera och investera i Sverige.

Skattetrycket måste ner till en europeisk nivå. I första hand måste skatterna på arbete och produktion minska. Vi föreslår bl.a. att de hastigt och lustigt tillkomna arbetslivsfonderna avvecklas och att pengarna går tillbaka till produktionen i form av en sänkning av arbetsgivaravgiften under nästa år. Jag är övertygad om att detta är en bättre användning av 10 miljarder kronor än den AMS föreslår. Successivt måste de delar av arbetsgivaravgiften som utgör ren skatt på arbete avskaffas. Det skulle sänka kostnadstrycket i produktionen, öka sysselsättningen och underlätta möjligheterna att förhandla fram reallöneökningar som ryms inom de samhällsekonomiska ramarna.

Turistmomsen måste sänkas. Det skulle rädda många jobb i hotell- och restaurangbranschen. Likaså måste momsen på persontransporter sänkas.

En skattepolitik som medverkar till trygga jobb och gör det möjligt att leva på sin lön är bättre än aldrig så finurliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder och bidrag.

Det olyckliga förslaget till höjd förmögenhetsskatt som, om det genomfördes, skulle drabba många småföretag mycket hårt måste raskt förpassas till dokumentförstöraren. I stället bör förmögenhetsskatten avskaffas. Vi skall inte beskatta arbetande kapital i företag.

Arbetsmarknadens parter måste få ta det fulla ansvaret för lönebildningen. En decentraliserad lönebildning med större utrymme för individuella löner än nu skulle medverka till att göra det mer lönande för arbetstagarna att utbilda sig och förkovra sig. Fredsplikten under gällande avtalsperiod måste hävdas och skadeståndsnivån vid olovliga konflikter höjas från 200 kr. till 5 000 kr.

Regelsystemet på arbetsmarknaden måste anpassas till nya förutsättningar. Flexibilitet och valfrihet i arbetstidsuttaget, ökade möjligheter till provanställning och ökad geografisk och yrkesmässig rörlighet skulle ge bättre möjligheter för en fungerande arbetsmarknad. En obligatorisk arbetslöshetsförsäkring för alla skall utgöra det första ekonomiska skyddet vid arbetslöshet. Genom tilläggsförsäkringar kan de som så önskar bygga på försäkringsskyddet.

De offentliga vård- och servicemonopolen måste öppnas för konkurrens och nyföretagande. Det skulle ge inte bara ökad effektivitet utan också nya och intressanta möjligheter för de anställda att utvecklas och pröva nya idéer.

En bättre skola, ett bättre gymnasium, som ger kunskaper och färdigheter liksom förutsättningar för fortsatta studier och goda kunskaper för yrkeslivet är en nödvändighet. Därför måste regeringens förslag till en ny gymnasieskola avvisas. En utbyggd högskola ger Sverige möjligheter att hävda sig i framtiden.

Löntagarfonderna måste avskaffas. Regeringens tankar på att låta AP-fonderna träda i löntagarfondernas ställe i ambitionen att socialisera det svenska näringslivet är något som också måste förpassas till dokumentförstöraren.

Detta är några av de förslag som moderata samlingspartiet lagt fram i motioner till årets riksdag. I stället för illusionen om att det finns en tredje väg vill vi slå in på Europavägen – mot tillväxt och välstånd.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 6 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 11.

Anf. 26 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Den svenska arbetsmarknaden befinner sig i en utförsbacke. Utförsbacken är brantare och längre än någon anat, och ännu mindre har regeringen dragit rätta slutsatser av det som händer. Sverige står i dag inför en allvarlig ekonomisk kris. Problemen är ingalunda nya. Under en följd av år har den ekonomiska utvecklingen kännetecknats av alltför låg tillväxt, alltför höga pris- och kostnadsökningar, otillräckligt sparande och brist på förnyelse inom den offentliga sektorn.

Fru talman! För mindre än en vecka sedan kom AMS med sin prognos över utvecklingen på arbetsmarknaden fram till nästa sommar. De många tunga, hårda slagen mot svensk arbetsmarknad utmynnar i en prognos som är rena knockouten. Jag citerar pressmeddelandet från AMS:

"Nedgången på arbetsmarknaden under de närmaste 15 månaderna blir den djupaste under efterkrigstiden. Sysselsättningen minskar med hela 60 000 personer. Arbetslösheten kan komma att uppgå till 4 1/2 procent nästa sommar." Man säger vidare att konjunkturnedgången är både snabbare och djupare än tidigare nedgångar. Merparten av näringsgrenarna drabbas av nedgången.

Det är i det läget anmärkningsvärt att regeringen inte tidigare har försökt bryta denna negativa utveckling. Problemen har till dels kunnat döljas av en osedvanligt lång internationell högkonjunktur, men nu har effekterna slagit igenom. Den förda politiken visar sig nu i ett snabbt försämrat sysselsättningsläge: Företag läggs ned och allt fler blir utan jobb. Utskottsmajoriteten medger att den fulla sysselsättningen är hotad, att den öppna arbetslösheten kan vara fördubblad nästa år. Men utskottsmajoriteten lutar sig bildligt talat tillbaka i länsstolen med konstaterandet att det skulle kunna finnas förutsättningar att värna välfärd och full sysselsättning genom att arbetsmarknadspolitiken var utbudsstimulerande och tillväxtfrämjande. Detta är, fru talman, att ta alltför lätt på saken.

Det är minst sagt anmärkningsvärt att socialdemokraterna har visat en så passiv attityd så länge. Under stora delar av 1980-talet upplevde vi den starkaste högkonjunkturen någonsin, men den utnyttjades dåligt. Reallönerna för de svenska löntagarna steg knappast något alls. De på papperet stora löneökningarna åts upp av en ohämmad inflation. Det är bara att konstatera att socialdemokraterna under sina åtta år i kanslihuset har misslyckats i sin inflationsbekämpning. Det centrala stabiliseringspolitiska systemet består i att löneökningarna varje år under denna tid har varit högre än i våra konkur-

rentländer. Det har successivt medfört en urholkning av svenska företags internationella konkurrenskraft.

Problemet har inte främst varit bristerna i arbetsmarknadspolitiken, utan att regeringens näringspolitik och ekonomiska uppläggning har slagit slint så gruvligt. När det har behövts en åtstramning har regeringen inte vågat. Antingen har LO tryckt på eller också har det varit val i antågande. Regeringen har glömt bort sin primäruppgift, dvs. att regera. I stället har vi fått uppleva att man sent – ofta för sent – har *reagerat* på verklighetens tryck, som har lett fram till nödvändiga politiska beslut. Exempel på fall där socialdemokraterna först har bjudit aktivt motstånd men sedan tvingats vända om är skattereformen, energipolitiken och inställningen till den gemensamma europeiska marknaden EG. Till dels har man lyckats sjabbla bort delar av den nödvändiga åtstramningen från våren 1990. Fortfarande har inget hänt med arbetsskadeförsäkringen eller egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen. Regeringen försökte krypa från löftet om en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen. När riksdagen väl fattade ett beslut fanns det inget klart besked om att samtidigt sänka arbetsgivaravgifterna.

Så växer bilden fram – i spåren på den förda politiken, ännu oftare i avsaknad av en kraftfull politik – av den mest dramatiska situation som vi någonsin varit med om i den moderna arbetsmarknadspolitikens historia. Man får gå tillbaka till 30-talet för att finna något liknande, påstods i TV häromkvällen. Men då studsade man till på arbetsmarknadsdepartementet och var blixtsnabbt ute med ett pressmeddelande. Visst skall det vara korrekt information, men ändå suckar man något. Tänk om det varit lika stor rapphet i andra frågor, arbetsförmedlingslagens reformering t.ex.! Utkastet till den har legat och bränt i arbetsmarknadsministerns byrålåda, kanske i väntan på besked från Norra Bantorget eller Grev Turegatan. Beträffande arbetsförmedlingslagen handlar det om en äkta 30-talsprodukt.

Utskottsmajoriteten har skyggat inför den verkligheten. Därför finner man i den socialdemokratiska redogörelsen på s. 10 i utskottsbetänkandet bara en beskedlig tabell om att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har minskat under de fyra senaste åren. Den bild, fru talman, som i stället behöver fastna på näthinnan från denna dags debatt är den man kan se på s. 59. Där har oppositionen i diagramform tecknat den aktuella situationen i fråga om uppsägningar och permitteringar. Sådana skjuter i höjden med katapultfart, samtidigt som antalet nyanmälda, lediga platser har rasat samman. Vi skall erinra oss att sysselsättningen inom industrin minskar för första gången på sju år. Det är en minskning som uppgår till mycket höga tal, vilket jag tidigare påminde om. Detta är något helt unikt för svenska förhållanden.

För två dagar sedan fick vi kompletterande uppgifter om ungdomsarbetslösheten. Den redogörelse vi ser på s. 59 i betänkandet rör ungdomsarbetslösheten över det senaste året. De historiskt höga talen får tyvärr ytterligare en kick uppåt. Så får vi då den kompletterande informationen, att situationen för dem som är yngre än 25 år är ännu mer dramatisk. Arbetslösheten bland dem är dubbelt så hög som den genomsnittliga arbetslösheten.

Fru talman! Från socialdemokratiskt håll har man velat underhålla myten om att en socialdemokratisk regering skulle klara arbetslösheten bättre än regeringar av annat märke. Detta stämmer inte och är alltså i hög grad just

en myt. Faktum är att den högsta arbetslösheten under 1970-talet nåddes med en socialdemokratisk regering. 1980-talets högsta arbetslöshet nåddes 1983, också det med en socialdemokratisk regering. Nu ser det ut som om regeringen skulle slå sina gamla rekord i fråga om arbetslöshet. 1991 kan bli ett sådant år. Låt oss därför med förenade krafter försöka undvika nya sådana "rekord". Vi måste göra det inte bara därför att det är samhällsekonomiskt förödande utan också därför att det leder till djup mänsklig tragedi för många. Det är en tragedi för de många ungdomar som i dag har svårigheter att komma in på arbetsmarknaden och som därmed riskerar att deformeras i en öppen arbetslöshet. Det gäller också de många långtidsarbetslösa som redan fått så många törnar. Det kan också gälla dem som hamnar på samhällets botten och som för alltid är utslagna från arbetslivet.

Arbetsmarknadspolitik i vid mening handlar om hela samhällsfunktionen. En aktiv arbetsmarknadspolitik är enligt liberalt synsätt utomordentligt viktig, men avgörande blir fastmer den förda näringspolitiken. Det är viktigt att samhällsekonomin i stort sett är sund och att vi har en god tillväxt.

Med arbetsmarknadspolitik avgörs också hur vårt utbildningssystem ser ut samt hur familje- och socialpolitiken är utformad. För några dagar sedan kom en officiell uppgift om att de arbetslösa löper fem gånger så stor risk som andra att hamna i drogberoende. Därför faller också kritiken tung över regeringen, som har försummat t.ex. den svenska alkoholpolitiken. Trots riksdagens uppmaning att följa FNs rekommendation att kraftigt minska vårt alkoholbruk, så har regeringen förhållit sig passiv. Det har man gjort trots att man verbalt ansluter sig till denna hållning och trots att socialstyrelsen har lagt fram ett aktivt åtgärdsprogram för att komma till rätta med alkoholbrukets skadeverkningar som slår så djupt in i arbetslivet. Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern hur diskussionen i regeringen går i dessa frågor. Har den sociala dimensionen helt tappats bort, eller är man med tanke på verklighetens hårda tryck äntligen beredd att lägga fram förslag om en mer aktiv och socialt ansvarsfull alkoholpolitik? Jag ställer dessa frågor till statsrådet därför att passiviteten från regeringen på detta område också är förödande för arbetsmarknaden.

Fru talman! Jag har ägnat en stor del av mitt anförande åt att kritiskt se på den förda politiken. De främsta bristerna finns inte exklusivt på arbetsmarknadsdepartementets ansvarsområde, utan det är fastmer andra försummelser som inte arbetsmarknadsministern direkt råder över. Den aktiva arbetsmarknadspolitiken med de begränsningar jag tidigare påmint om, men också de möjligheter politiken ger att i ansträngda lägen parera svåra arbetsmarknadssituationer, har det funnits en betydande enighet om och uppslutning kring i riksdagen under mycket lång tid. Nu måste vi vara beredda att se framåt. Vi måste också vara beredda att vidta kraftfulla åtgärder för att hejda den häftiga uppgång av arbetslösheten som alla prognoser pekar mot. Då är det viktigt att komma till rätta med pris- och kostnadsstegringar. På sikt är det den enda garantin för att svensk industri skall kunna behålla sin konkurrenskraft. Det är också ett sätt att komma till rätta med vår bristande tillväxt.

Det finns anledning att ställa ytterligare en fråga. Under den senaste tiden har regeringen gett dubbla budskap. Finansministern brukar hävda att kam-

pen mot inflationen kommer i första hand. Andra företrädare för socialdemokraterna och regeringen sätter sysselsättningen först. I den socialdemokratiska plattformen var det sysselsättningen som gällde framför inflationsbekämpningen. Den fråga som inställer sig är vilket budskap som gäller i dag. Det kan väl inte vara så att regeringen på denna punkt inte skulle vara beredd att ta ett mer långsiktigt ansvar? Frågan kräver sitt svar.

Vi kommer i en senare omgång att diskutera det avsnitt i arbetsmarknadsdepartementets betänkande 12 som handlar om de arbetshandikappades svårigheter. Men jag vill redan nu fråga främst arbetsmarknadsministern varför socialdemokraterna, regeringen och utskottsmajoriteten är så snåla mot just de svagaste på arbetsmarknaden. Det finns en tendens att ta från de handikappade och svaga och ge till de friska och starka. Vart har den sociala dimensionen tagit vägen?

Den allmänna ekonomiska politiken har till uppgift att skapa förutsättningar för full sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden. En grundläggande tanke hos oss i folkpartiet liberalerna är att arbetslöshet aldrig får bli ett medel i den ekonomiska politiken. Arbetslöshet är alltid ett slöseri med resurser, mänskligt såväl som ekonomiskt. Kampen mot arbetslösheten måste föras på alla fronter. På den punkten instämmer vi i regeringens deklarationer. För att försvara sysselsättningen är det ett absolut krav att inflationen nedbringas så att konkurrenskraften återställs. Den långsiktiga tryggheten kan bäst tillgodoses genom en mer konkurrenskraftig industrisektor.

Jag vill, fru talman, yrka bifall till våra reservationer till betänkandet. De reservationer till betänkande nr 11 som vi kommer att följa upp med omröstningar är nr 1, 3 och 28.

Till sist några ytterligare funderingar. Arbetsmarknadspolitiken är ett nödvändigt komplement till den allmänna ekonomiska politiken. Den som söker jobb skall få hjälp att snabbt kunna hitta ett sådant, och arbetgivaren i sin tur får hjälp att snabbt fylla vakanserna. Ju fortare den här processen går, desto bättre är det för den enskilde, för företaget och för samhället. Arbetsmarknadspolitikens uppgift är kort sagt att, som vi säger i motionen, fungera som ett smörjmedel på arbetsmarknaden. De viktigaste smörjmedlen är arbetsförmedling och annan informationsspridning, rörlighetsstimulanser samt utbildningsinsatser.

För att undvika att en människa hamnar i den återvändsgränd som långtidsarbetslöshet innebär måste alla de arbetsmarknadspolitiska insatser som är möjliga prövas. Det kommer att ställa stora krav på arbetsförmedlarna. De insatser som är aktuella är introduktionsstöd, jobb-sökar-aktiviteter och arbetsprövning inom ramen för arbetsmarknadsinstituten. Även beredskapsarbeten bör kunna komma i fråga, men bara som ett sista alternativ. Passivt kontantunderstöd är naturligtvis nödvändigt under söktiden, men också det bara som en sista utväg.

Den föreslagna anslagsstrukturen är positiv och ligger i linje med den politik som vi har förordat. Det är emellertid viktigt att denna nya frihet för arbetsmarknadsverket noga följs upp och blir föremål för en utvärdering.

De insatser som måste prövas för att i det enskilda fallet finna en lämplig åtgärd ställer, som jag nyss sade, stora krav på arbetsförmedlarna. En förutsättning för att de arbetsmarknadspolitiska instrumenten skall fungera är en

effektiv arbetsförmedling. En brist i dag är förbudet mot privata arbetsförmedlingar. Regeringen har i dagarna lagt fram ett förslag till ny arbetsförmedlingslag. Dess värre tvingas jag konstatera att förbudet mot privata arbetsförmedlingar kvarstår.

En ökad mångfald inom arbetsförmedlingsområdet skulle enligt vår uppfattning ytterligare stärka den flexibilitet och anspassningsförmåga som är en förutsättning för en fungerande arbetsmarknad. Detta krav på mångfald innebär inte att vi gör avkall på en effektiv offentlig förmedling. De offentliga förmedlingarna bör tillhandahålla god service över hela arbetsmarknaden. De privata förmedlingarna skulle enligt vår uppfattning vara ett bra komplement till den offentliga servicen. Arbetsförmedlingsmonopolet bör därför reformeras långt mer radikalt än vad som föreslås i regeringens nyligen avlämnade proposition.

Det känns vidare riktigt att kraftiga resurser satsas på arbetsmarknadsutbildning. Det är då något anmärkningsvärt att regeringen inte är beredd att öka antalet nybörjarplatser på högskolorna runt om i landet till en nivå som skulle innebära att arbetslöshetstrycket skulle lätta. Tesen att arbetskraften skall utbildas när konjunkturerna är sämre, för att sedan kunna möta efterfrågan på arbetskraft när tiderna blir bättre, borde gälla även här. Många ungdomar som söker till högskolan kommer inte in, och den retoriska frågan inställer sig: Varför vill regeringen inte ta till vara dessa ungdomar i stället för att skicka ut dem i arbetslöshet? Regeringens logik har här kolliderat med sina egna teser.

Vi i folkpartiet liberalerna har hävdat att det måste skapas ett ökat utrymme för personligt ansvar och idealitet i samhället. Men detta kan aldrig ersätta de garantier som den offentliga sektorn står för. Sociala rättigheter måste garanteras alla – oavsett resurser och personliga kontaktnät. Grundprincipen måste vara att man via det offentliga skall fördela resurser och möjligheter till social service utan att för den skull motarbeta mångfalden i de former som denna service kan anta. När det gäller arbetsmarknaden har vi från folkpartiet liberalerna inriktat oss på att hjälpa främst de svagaste grupperna.

Charlotte Branting kommer i ett senare anförande att mera i detalj gå in på frågor gällande yrkesinriktad rehabilitering, särskilda åtgärder för arbetsanpassning och sysselsättning samt antalet platser inom Samhallkoncernen, för att nämna några av de områden där vi drivit på med positiva förslag och krav på förstärkta resurser.

Fru talman! Arbete är någonting mycket positivt, som vi måste värna om. Det är därför särskilt viktigt att nu alla ansträngningar görs för att hejda den höga arbetslösheten och förhindra att människor hamnar i en nedbrytande långtidsarbetslöshet. Vi måste i praktisk handling hävda arbetets värde för den enskilde individen och för hela samhället.

Anf. 27 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Statsrådet Mona Sahlin! Antalet varsel och permitteringar ökar kraftigt, och antalet lediga platser minskar. Det rör sig inte längre om bara "vanliga" varsel, utan det är också fråga om strukturförändringar inom

industrin. Många kommuner och landsting befinner sig i en ekonomisk situation som gör att de måste dra ner även på känslig verksamhet.

Sammantaget leder detta till att olika prognoser pekar på att vi, om man räknar in både personer som är föremål för arbetsmarknadsåtgärder och sådana som är öppet arbetslösa, under 1992 kan komma upp i en arbetslöshet på 5–6 %.

Läget har förändrats mycket snabbt. Låt mig påminna om att företag och vårdansvariga för mindre än ett år sedan genomförde kampanjer för att få folk och ungdomar till industri och vård.

Den svenska lågkonjunkturen är i stor utsträckning hemmalagad. Löneutveckling och inflation har länge legat långt över omvärldens. Skatteomläggningens finansiering har, såväl ur inflationspolitiska som arbetsmarknadspolitiska utgångspunkter, verkat i klart negativ riktning. Den förda koncentrationspolitiken har lett till överhettning i framför allt storstadsområden, där det har uppstått en löneglidning, som sedan har fortplantat sig ut över landet.

Fru talman! Detta har lett till två debatter – eller kanske skall vi kalla dem två ekonomiska skolor. I den ena debatten accepterar man en hög arbetslöshet, som skall tvinga ner löner och inflation. I den andra debatten förordas den sedvanliga AMS-linjen, det vill säga att omfattande åtgärder skall sättas in för att kortsiktigt hålla nere de höga öppna arbetslöshetstalen.

Den första, råa linjen är helt oacceptabel för centern. Längre arbetslöshetsperioder leder till utslagning och dåligt självförtroende och är egentligen ett enda stort resursslöseri. Men den omfattande AMS-linjen är heller inte rätt väg att vandra.

Fru talman! Sverige har i dag ett nedslitet vägnät och järnvägar som kräver underhåll och nya sträckningar. Vi befinner oss nu i en lågkonjunktur. Vi har tusentals entreprenörfordon som i dag står lediga. Det är nu, i lågkonjunkturen, som man skall ta krafttag för att bygga en infrastruktur för framtiden. Det är mycket lämpligare att göra det nu i sämre tider än när kapaciteten i riket är fullt utnyttjad. Då kan det vara andra saker som bör gå före. Centerpartiet föreslår därför att 10 miljarder kronor under kommande år skall satsas på en utbyggd infrastruktur. Som vi ser det är det också viktigt att dessa satsningar i första hand körs i gång i de områden i vårt land där sysselsättningen i dag är svagast, dvs. i regionalpolitiskt känsliga områden. Där finns hundratals mil av krokiga, svaga grusvägar som behöver rätas, förstärkas och beläggas. Banverket har ett färdigt stort program som kan tidigareläggas på järnvägens område. Vi har all anledning att mycket kraftfullare satsa på högre utbildning och forskning. Centerpartiet har föreslagit 6 000 nya utbildningsplatser – utbildning för framtid.

Vi har gjort en uppgörelse som berör bioenergins roll i det stora energisystemet. Vi är inte nöjda med uppgörelsen. Vi tycker nämligen att på just bioenergiområdet skulle satsningen ha kunnat vara litet kraftfullare. Det är dock ett stort steg i rätt riktning.

Vi vill också att man skall inleda skapandet av ett nordiskt snabbtågbanenät. Det är investeringar som kommer att minska behovet av investeringar på flygets område. Snabba och bra järnvägar är miljöriktiga. Det är det transportsätt som är att föredra vid måttligt långa avstånd.

De infrastruktursatsningar som vi föreslår är satsningar som utvecklar hela vårt land. Det är, fru talman, fråga om god ekonomisk politik som skapar framtida välstånd och bättre möjligheter för en god livskvalitet. Varje sjukdom orsakad av trafikutsläpp, varje trafikskadeoffer, varje nedsliten vägkilometer och varje i onödan utbetald kontant arbetslöshetsersättning medför verkliga kostnader och framför allt stora uteblivna intäkter.

Statsrådet Mona Sahlin bör därför gå in på sin kammare och tänka på vad jag här har tagit upp och studera centerpartiets motioner. Sedan bör hon ta Georg Andersson, Rune Molin och hela regeringen ordentligt i örat. Jag anser att det är fel att arbetsmarknadsministern skall tvingas till större och större ensidiga satsningar. Så blir nämligen fallet om man inte har förstånd att göra satsningar över ordinarie budget på andra departements områden.

Fru talman! Antiinflationspolitiken måste vara ett framtida rättesnöre. Sverige har delvis prissatt sig ur världsmarknaden. För det framtida välståndets skull är vi betjänta av en period med lägre löneökningar än omvärldens. Det är utomordentligt viktigt att Rehnbergsnivån blir det absoluta taket för ett par år framåt. Vi anser att det är oroande att parter – som borde veta bättre – inte godtar att högre avlönade som samtidigt är stora vinnare på skattereformen nu måste lugna ner sig. Chefer i exportföretag och på viktiga ekonomiska institutioner som alltid predikar återhållsamhetens evangelium för lågavlönade, måste nu förstå att det är de själva som måste föregå med goda exempel.

Fru talman! I många kommuner har vi redan en ungdomsarbetslöshet på över 10 %. Den ökar dessutom snabbt. Ungdomar, kvinnor, handikappade och invandrare utgör de grupper som drabbas hårdast. Det är enligt min bestämda mening inte dessa grupper som orsakar överhettning och stark löneglidning. Den onda löneglidningen uppstår inte i inlandskommunerna i Norrland. Men det är där vi har de höga arbetslöshetstalen. Jag vill återigen med stor bestämdhet säga att öppen arbetslöshet är ett stort resursslöseri. När det gäller ungdomsarbetslösheten är frågan egentligen om den skall få fortsätta längre. Det är en fråga om en massiv förstörelse av ungdom och framtid.

Centern föreslår ett antal försvarslinjer. Den första försvarslinjen måste vara arbete i en utbyggd näringslivssektor. Den andra försvarslinjen är den mycket starka infrastruktursatsningen som jag nyss var inne på. Den tredje försvarslinjen innebär att man satsar på utbildning av både lågt utbildade och högre utbildade personer för att vi skall stå bättre rustade för att klara en bättre produktivitet framöver. Den fjärde försvarlinjen – där hyser jag ganska stor oro i dag – är att vi skall ha ordentliga regionalpolitiska satsningar som utvecklar hela landet. Den femte linjen består i att vi måste ha en viss kvot av beredskapsarbeten. Alla är inte utbildningsmotiverade. Den sista försvarslinjen utgörs av kontant arbetslöshetsersättning. Den påsen bör vara den minsta påsen av alla de penningpåsar som vi har att diskutera.

Jag sade inledningsvis att för mindre än ett år sedan drevs kampanjer för att få ungdomar till näringslivet och till vården. Jag vill nu varna för en viss kortsiktighet i agerandet. Jag förstår företagen, många är hårt ekonomiskt pressade och lever litet för dagen. Man måste naturligtvis se om sitt hus. Det finns dock en viktig fråga som varje företagare och regeringen och riksdagen

bör ställa, nämligen hur lång den här lågkonjunkturen kommer att bli. Blir den ett år, ett och ett halvt år eller kanske två år?

Frågan om rekrytering av ungdomar till näringslivet och andra områden är en väsentligt mer långsiktig fråga, och det finns här anledning att varna för kortsiktighet i agerandet. Ungdomarna är mycket rörliga – de flyttar osv. – och det är nog så att industrin behöver ungdomarna mer än vad ungdomarna behöver industrin. För att inte missförstås vill jag betona att jag liksom alla andra är medveten om att industrin är en välfärdsgrund. Men det gäller nu att titta på det här överbryggningsskedet, så att man i framtiden har en rekryteringsbas av väl utbildade och inskolade ungdomar.

Jag vill fråga statsrådet: Hur hög ungdomsarbetslöshet tänker regeringen acceptera?

Vi var för några år sedan i denna kammare eniga om att stödja ett gammalt centerförslag om att ungdomar i de känsligaste åren alltid skulle erbjudas utbildning eller arbete – icke kontanta pengar. Ungdomarna skulle göra en insats för att få sina pengar; de skulle vara med i samhället. Ställer Mona Sahlin fortfarande upp på den grundsynen när det gäller ungdomarnas rätt till arbete och utbildning?

Jag vill också ställa frågan: Vilka medel tänker regeringen arbeta med för att driva en sådan offensiv linje?

Jag vill avsluta med att säga att centern säger ett bestämt nej såväl till låtgå-arbetslöshetslinjen som till en extrem AMS-linje. Med kraftfulla näringslivssatsningar, infrastruktursatsningar, ordentliga satsningar på en bra utbildning, satsningar på regionalpolitikens område och en beredskap att ta tag i överhettningsproblemen när dessa uppstår, vilket ofta sker regionalt, är jag övertygad om att det går att förena en låg inflation och ett stabilt penningvärde med målsättningen att vi i vårt land inte skall ha långtidsarbetslöshet för någon grupp.

Kersti Johansson kommer senare att ta upp inte minst de handikappades problem på arbetsmarknaden.

Anf. 28 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Nu nås vi av den stigande arbetslösheten. Tidigare höga varseltal när det gäller uppsägningar börjar nu omsättas i praktiken. 1991 är redan ett svart år på arbetsmarknaden. Från vänsterpartiets sida har vi varnat för den här utvecklingen. Behovet av att snabbt sätta in åtgärder för att motverka arbetslösheten har vuxit enormt.

Priset för en hög arbetslöshet blir oerhört högt. Det är enskilda människor som drabbas, och vi vet att ingen kan smita ifrån arbetslöshetens kostnader – varken de mänskliga eller de samhälleliga. Men företrädare för marknaden vägrar medvetet att inse detta. Arbetslöshetens stålbad blir verklighet om de får bestämma. De förordar medvetet att ännu fler människor skall ställas utanför produktionen – ju fler, desto bättre för landets ekonomi, hävdar de. Från vänsterpartiets sida vägrar vi att acceptera ett sådant synsätt.

Människors vilja till arbete och egen försörjning är en viktig tillgång. Sverige blir varken bättre eller rikare när fler människor slås ut från arbetsmarknaden – utan tvärtom, vi kommer att bli fattigare.

För vänsterpartiets del kan det aldrig handla om en passiv anpassning till

givna eller s.k. ödesbestämda förhållanden. Den fulla sysselsättningen är ytterst en fråga om vilja och förmåga att styra samhällsutvecklingen. Därför behövs en kraftfull politik för att förhindra att arbetslöshetssiffrorna rakar i höjden. I det redan allvarliga läget på arbetsmarknaden måste även beredskapsarbeten ingå bland nödvändiga åtgärder.

Regeringen bär det yttersta ansvaret för att arbetsmarknadspolitiken inte avrustas, något som marknaden och vissa andra olyckskorpar förespråkar.

Marknadens företrädare vill inte göra något åt den växande arbetslösheten. Den får bli vad den blir. Det blir följden om man anser att full sysselsättning inte är ett mål som måste upprätthållas. En föraktfull inställning till människornas rätt och vilja till arbete präglar många bankekonomer, industriledare och vissa politiska företrädare, som flera medier låter uppträda som "sanningssägare".

Det är upprörande att det i dag förs fram förslag som innebär att anslagen till arbetsmarknadsutbildning och andra sysselsättningsskapande åtgärder skärs ned. På flera håll vill man låta de arbetslösa själva betala en allt högre del av kostnaderna för arbetslösheten. På annat sätt går det inte att tolka vissa borgerliga företrädare. De vill kraftigt höja EG-avgifterna till arbetslöshetskassorna. Dessa förslag kommer inte att lösa några problem på arbetsmarknaden, om de skulle omsättas i praktiken. Men det innebär att ett orättfärdigt slag utdelas mot enskilda människor och deras familjer, som redan har det svårt på grund av arbetslöshet eller hot om sådant.

Därför vänder vi i vänsterpartiet oss emot dem som är beredda att acceptera arbetslöshet som ett medel i den ekonomiska politiken.

Arbete åt alla är 1990-talets huvudfråga. För arbetarrörelsen och vänsterpartiet är rätten till ett meningsfullt arbete en viktig del av den generella välfärdspolitiken. Regeringen har även klart uttalat att arbetsmarknadspolitiken fortsättningsvis begränsas till åtgärder för den enskilde individen som hotas av arbetslöshet eller som är arbetslös. Någon generell efterfrågestimulans för att förhindra arbetslöshet är inte aktuell enligt vad regeringen skriver i årets budgetproposition.

Vänsterpartiet ställer sig naturligtvis positivt till de ökade resurser till utbildning och rehabilitering som regeringen föreslår, men vi är starkt kritiska till regeringens fortsatta högervridning, som innebär att målsättningen arbete åt alla offras. Regeringens politik underordnas alltmer nyliberalismens synsätt att öppen arbetslöshet minskar inflation. Från detta har regeringen inte tagit klart avstånd, och därför måste man utgå från att det fortfarande gäller.

Fru talman! Tillsammans med en rättvis fördelningspolitik och den generella välfärdspolitiken är arbete åt alla den övergripande politiska målsättningen vid fördelning av landets resurser.

Det är viktigt att motverka ökad arbetslöshet och att redan nu ta itu med sårbarheten i det svenska näringslivet i perspektivet av den lågkonktur vi nu upplever.

Landets ekonomiska politik och statens insatser måste inriktas på att bekämpa arbetslösheten. Förutom att den ekonomiska politiken på alla sätt skall befrämja arbete åt alla är det nödvändigt att statsföretag, löntagarfonder och regionalpolitik omvandlas till redskap för en arbetsskapande politik.

Dagens arbetsmarknadspolitik bygger på samma ideologiska grundprinciper och har samma politiska målsättning som präglar hela den ekonomiska politiken i övrigt.

Som en aktiv och integrerad del av den allmänna ekonomiska politiken arbetar man för att minska strukturella obalanser enbart genom en anpassning till de krav som industrin ställer.

Det har skett en förskjutning i arbetsmarknadspolitikens roll och målsättning. Från att ha varit ett instrument för att bekämpa konflikterna mellan olika mål i den allmänna ekonomiska politiken har den nu en annan roll. Tidigare fördes en arbetsmarknadspolitik för att mildra de negativa effekterna av den industriella och ekonomiska utvecklingen. Nu prioriterar man enbart åtgärder som syftar till att underlätta och påskynda industrins strukturella omvandling helt på arbetsköparnas villkor, vilket ytterligare förvärrar den regionala obalansen och ökar klassklyftorna i samhället. Det är i detta perspektiv regeringens nyliberala politik skall ses.

I den nya politiken från regeringen finns inte någon nämnvärd arsenal för att möta den stora arbetslösheten. Beredskapsarbeten ses numera som ett hinder i den ekonomiska politiken. Den insikten att människor som ställs utanför arbetslivet någon månad snabbt passiviseras och kan slås ut från arbetsmarknaden har blivit som bortblåst i regeringspolitiken.

Det är därför bra att utskottet framför en annan uppfattning i sitt betänkande nr 11, där det betonas att beredskapsarbete inte får underskattas: "Utskottet vill med det anförda understryka att beredskapsarbete måste kunna komma i fråga när detta framstår som den mest ändamålsenliga åtgärden i det enskilda fallet." Denna del av utskottets betänkande ger ju en helt annan bild än den som regeringen ger i sin budgetproposition.

Vänsterpartiets och socialdemokraternas uppgörelse i skatteutskottet om att avdela 600 milj.kr. till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, bl.a. beredskapsarbete, skulle ses som en insats för att regeringen i arbetsmarknadspolitiken skulle kunna få instrument för att hävda rätten till arbete.

Vad händer i fortsättningen med denna uppgörelse? Det skulle vara intressant att få veta av Mona Sahlin vart medlen tog vägen. När skall medlen tas fram? Är uppgörelsen ingenting värd?

Vänsterpartiet anser att arbetsmarknadsutbildningen är en del av den samhälleliga vuxenutbildningen. Den bör användas för att stödja dem som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden. Den bör sättas in för att uppfylla fördelningspolitiska och sociala mål. Utifrån den grunden kan en politik för arbete åt alla formuleras i följande huvudpunkter:

1. Näringsliv och arbetsliv skall utformas på en nationellt självständig grund inriktad mot internationell solidaritet. Produktion, tjänster, service och kommunikation skall utformas i samklang med social nytta, en bra miljö, regional balans och med en icke kommersiell inriktning. Ett människovärdigt arbetsliv krävs utan utslagning och klassklyftor och med en demokratisk maktutövning.
2. Att i samhällets regi upprätta ett nationellt näringslivsprogram, ett program som tar sikte på att ge industrin en nationell bas med en ny struktur, samtidigt som industriarbetet ges ett nytt och mer kvalitativt innehåll.

Utifrån detta program kan kraftfulla satsningar ske i infrastrukturen för att kunskap, transporter och övriga kommunikationer skall bli verktyg i en arbetsskapande politik.

3. En allmän arbetstidsförkortning ingår i en politik för arbete åt alla och den kan motverka utslagning och även förbättra människors sociala livsvillkor.
4. Arbetsmarknadspolitiken måste reformeras och inriktas på att skapa bestående arbeten. Genom arbetsmarknadspolitiken skall även regionalpolitik och ekonomisk politik ge arbete åt alla. Ansträngningar och stimulanser bör sättas in för att vi skall få en del av förtidspensionärerna tillbaka till arbetslivet. Dessutom skall man i arbetsmarknadspolitiken på ett kraftfullt sätt motverka dagens könssegregerade arbetsmarknad. Ökade satsningar bör ske i informationen om yrkesval, en omvänd "prao-inriktning" m.m.

Vänsterpartiet anser att varje arbetslös är ett nederlag för samhället. Risken är uppenbar att de långtidsarbetslösas skara ökar. Även för handikappade, kvinnor och ungdomar kan en ökning av långtidsarbetslösheten befaras. Vi gick från en tid då det fanns ungdomslag till inskolningsplatser. Vad hände med dessa inskolningsplatser, som man då sade skulle vara ett instrument för att på nytt få ut ungdomen i arbetslivet? I dag har kommunerna ansvar för de unga, men man har inga pengar. Vad händer med de ungdomar som kommer ut och skall försöka få ett arbete på en sviktande arbetsmarknad, när också kommunerna står utan möjlighet att hjälpa dem?

Regeringen brukar tala om att man skall gå på två ben. Det tycker jag är en självklarhet. Men frågan är vad man skall göra för att gå på två ben. Man talar om att inflationen utgör det största hotet om arbetslöshet. Den ekonomiska politiken inriktas enbart på att bekämpa inflationen. Det finns förslag, som vi har fört fram och som kan bli mer aktuella än någonsin. Jag skulle vilja höra om någon kan förklara varför man inte fortsätter med det ROT-program som fanns en gång i tiden.

Det finns möjligheter för byggnadsarbetare att få arbete. Våra skolor behöver rustas upp. Där skulle många av de byggnadsarbetare som i dag börjar bli utslagna av arbetsmarknadsskäl kunna få arbete. Kommunernas vattennät är i stort behov av upprustning. Det finns alltså många åtgärder som skulle främja och trygga bra arbete för många som nu kommer att stå utanför arbetslivet.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 2, 4, 26 och 31 till betänkande nr 11.

Anf. 29 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp):

Fru talman! Fru statsråd! Jag tänker nu passa på att här i kammaren dra upp huvudlinjerna för hur vi i miljöpartiet de gröna ser på arbetsmarknadspolitiken. Det är den gröna vägen mot ökad frihet i arbetet. När jag förberedde det här anförandet började jag med att skriva att varje människa har rätt till ett arbete. Ögonblickligen hörde jag en massa frågor. Om vi har rätt till ett arbete, visst har vi då också skyldigheter med det arbetet, t.ex. att det ger bra och hållbara produkter, att det inte tär onödigt mycket på våra resur-

ser, och vad menar vi med ett arbete? Ja, vi kan ju i varje fall skilja på förvärvsarbete – som lönearbete eller kooperativt arbete – och informellt eller ideellt arbete. Kontentan av mina funderingar blev i alla fall att jag ändrade meningen till:

Varje människa i arbetsför ålder har rätt till avlönat arbete, men lönearbetet har inte rätt till varje människa.

Vad menas då med det? Jo, lönearbetet skall inte vara så tungt och långt att vi inte också orkar med annat arbete: hemarbetet, sport- och friluftsarbetet, arbetet i Röda korset, syföreningen, barnpassningen. Slutsatsen blir naturligtvis: Arbete är inte enbart förvärvsarbete. Ingen behöver vara arbetslös. Nej, ingen behöver vara arbetslös om vi med arbete också menar det obetalda arbetet.

Förvärvsarbete är nödvändigt under stor del av vårt liv för att täcka våra behov, men allt lönearbete är inte bra för miljö och människor.

Konsekvenserna av ett arbete – särskilt då av lönearbetet – för miljö, individ och samhälle måste analyseras och värderas.

Har vi en till vår tid anpassad syn på förvärvsarbete? Nej, den moderna synen har inte trängt igenom. Varför består gamla hierarkiska strukturer i arbetslivet? Varför består den auktoritära människosynen, den förhållandevis dåliga jämställdheten och den instrumentella synen på arbetskraften? Varför tror vi fortfarande på en evig tillväxt i produktion och konsumtion, i sopor och regnskogsdöd, som ändå drabbar oss människor till slut. Nej, inte sist, för vi hör ju till näringskedjornas topporganismer, och topporganismerna hör inte till världens tåligaste varelser.

Lönearbetet har blivit en stelnad ideologi. I alla tider har arbetet varit något smutsigt och ovärdigt för de högre klasserna, förutom de manligt värdiga sysselsättningarna jakt, krig och politik. Så småningom fick arbeten som handel och hantverk högre status och i dag har – i varje fall i teorin – den allmänt accepterade idén om allas lika värde följts av alla arbetens lika värde. – Utvecklingen går mot det bättre!

Men slentrian får inte göra oss blinda för förvärvsarbetets negativa följder, som ligger i avigsidorna av:

- att det finns kontroll av produktion och människor,
- att det finns marknader för produkter och arbetskraft,
- att det finns ett kapitalintresse och ett löneintresse,
- att det finns partsförhållanden och
- att det finns regler och lagar.

Allt har en positiv och en negativ sida.

Skall vi lönearbeta ännu fler timmar? Skall vi producera och konsumera ännu mer i vårt mätta land? Produktionen av varor stiger ständigt om inte lönearbetstiden förkortas. Enligt långtidsutredningens prognoser kommer den materiella produktionen att öka med 25 % till år 2000. För att nå detta mål krävs en ökning av antalet lönearbetstimmar med cirka 7 % och av produktiviteten med 18 %. Oförändrad materiell produktion skulle medföra att lönearbetstiden kunde sänkas med 8 % och att produktiviteten kunde ökas med drygt 10 %. Det finns alltså utrymme för förändringar.

För arbetsgivaren betyder den kortare arbetstiden att den reella lönen kan

ökas med 2 %. Det förutsätter dock att kapitalkostnaden per arbetstimme inte ökar genom kortare arbetstid totalt.

Är arbetslöshet frihet eller plåga? Jag lyssnade på Sonja Rembo. Eftersom jag har skrivit detta, säger jag nästan motsatsen – men inte helt. Arbetslöshet kan för en del företagsamma människor fungera som en puff mot större frihet från lönearbete och mot nya utmaningar. Men vi vet att förvärvsarbete är viktigt för de flesta människor. De känner sig utanför, olyckliga och obehövda utan förvärvsarbete. Vi vet också att ungdomar som går arbetslösa är särskilt sårbara. De blir deprimerade, t.o.m kroniskt skadade, när arbetslösheten varar länge. Därför är arbetslinjen viktig, men med den kan vi inte lösa problemet när det växer utöver budgetens möjligheter. Vi måste därutöver hitta andra vägar. När arbetslösheten av olika orsaker stiger utöver det normala, kan det vara värt att undersöka om man skulle kunna dela det betalda arbete som finns genom att sänka lönearbetstiden. Det kan ske genom att ge människor större frihet att välja lönearbetstid.

Fru talman! Nu kommer vi till kärnpunkten: Är kortare arbetstid ett motmedel mot arbetslöshet?

Rent teoretiskt – ja! Vi delar solidariskt på lönearbetet. I praktiken kommer svårigheterna. Jobben och de arbetslösa finns inte på samma platser. Utbildning och jobb passar inte ihop osv.

Men om vi antar att åtminstone en tredjedel, vilket troligen är lågt räknat, av den minskade lönearbetstiden vid en arbetstidsförkortning på de av miljöpartiet till år 1993 föreslagna första två timmarna per vecka resulterar i nya arbeten, motsvarar detta cirka 50 000 nya arbetstillfällen. En lönearbetstidsförkortning kommer därför att ge ett betydande bidrag till att den befarade ökningen av arbetslösheten kan hållas låg.

Kostnaden för dessa 50 000 nya lönearbetstillfällen består i lägre lön, motsvarande de två lediga timmarna – och skattebortfall förstås.

Om lönearbetstiden förkortas kommer också behovet av pengar för arbetslöshetsersättning och arbetsmarknadspolitiska åtgärder att minska med uppskattningsvis 500 milj.kr. under budgetåret 1991/92.

Miljöpartiet har som mål att ge alla människor laglig rätt till 6 timmars arbetsdag eller 30 timmars arbetsvecka med förhållandevis sänkt lön. Med denna rätt ökar flexibiliteten och man kan anpassa lönearbetstiden efter sin livssituation.

Vi föreslår en minskning med en veckotimme år 1992 och ännu en år 1993 till 38 timmar. Det är ett ganska flexibelt instrument, som ändå kan få stor effekt, eftersom den nya normen troligen kommer att följas på de flesta områden. Möjligheten att avtala om andra lönearbetstider finns naturligtvis kvar. De två timmarna betyder att lönearbetstiden minskas med 5 %. Om arbetstagarorganisationerna inte är beredda att sänka utgående veckolön i kronor, innebär det att man intecknar 5 % av utrymmet för lönehöjningar till kortare arbetstid. Det är naturligtvis ett problem i dagens situation, när lönerna ökar alldeles för mycket. För att kompensera kostnaderna för den kortare arbetstiden, men också för högre energiskatter, föreslår miljöpartiet i en motion kraftigt sänkta arbetsgivaravgifter.

Riksdagen bör också återta beslutet om den sjätte semesterveckan. Miljö-

partiet – och med oss många andra – prioriterar en förkortad veckoarbetstid framför en längre semester.

Återstående ca 3 procentenheter av kostnadsökningen ger – fördelade på två år – ungefär 1,5 % per år. Eftersom det ungefärligen motsvarar produktivitetsökningen inom näringslivet under ett år, skulle det vara möjligt att med bibehållen men ej ökad lön behålla företagens kostnadsläge oförändrat. De anställda skulle då få en ökad reallön, men inte i form av pengar i lönekuvertet, utan som kortare arbetstid.

Till detta kommer naturligtvis dynamiska effekter. Förutom att bidra till att vi solidariskt delar det lönearbete som finns, får vi andra dynamiska effekter av den kortare arbetstiden. Tidspressen, stressen, minskar och vi får större möjligheter att ta framtiden i egna händer med ökad egenkontroll över miljö och framtid. När vi lönearbetar mindre produceras mindre mängd varor. Det gynnar återbruk och spar miljö, med mindre sopmängd, sparad energi och sparade råvaror. Rätten till vår tid blir verklighet.

För dem som har förlorat sitt arbete kan nya lönearbetstillfällen skapas – sådana arbeten som i dag inte räknas som lönsamma, såsom ytterligare investeringar i miljövänlig infrastruktur, miljöanpassad utbildning och utveckling beträffande varsam teknik och energi, m.m. Jag skall här bara ge ett exempel. Om vårt vattensystem och vårt avloppssystem – de är så illa däran i dag att kommunikationerna dem emellan blir allt livligare – repareras i samma takt som hittills har varit fallet, kommer arbetet att vara klart om 400 år. Men vilket utmärkt arbetstillfälle att undvika hälsokatastrofer vore det då inte om en stor kontingent av arbetskraft sattes in för att arbeta med att ersätta de gamla dåliga avloppsledningarna med nya system!

För att arbetslösheten inte skall överstiga drygt 2 % måste AMS genom en konventionell lösning få ytterligare 10,3 miljarder kronor, dvs. utöver de drygt 11 miljarder som redan har avsatts i budgetpropositionen. Men nettokostnaden blir "bara" 3 miljarder kronor, eftersom de föreslagna åtgärderna kommer att innebära att kontantstödet till arbetslösa minskar med 7 miljarder kronor – detta enligt AMS.

Det gröna förslaget tål att jämföras med det konventionella. Men det måste, naturligtvis, finnas nackdelar med vårt förslag, kan någon tycka. Ja, det tar längre tid att genomdriva vårt förslag, eftersom hindren bl.a. är att det handlar om ett förstelnat tänkesätt, att det måste genomföras stegvis och att det måste totalplaneras och prövas.

Så vill jag avsluta anförandet med att deklarera att jag ställer mig bakom miljöpartiets samtliga reservationer i arbetsmarknadsutskottets betänkanden 11 och 12. Jag nöjer mig dock med att yrka bifall till reservationerna 1 och 10 i betänkandet AU11.

I detta anförande instämde Gösta Lyngå (mp).

Anf. 30 LARS ULANDER (s):

Fru talman! Vi har i dag att behandla arbetsmarknadspolitik, arbetslivsfrågor och arbetslivsforskning. I det här anförandet skall jag ta upp arbetsmarknadspolitiken. För ordningens skull yrkar jag redan nu bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande 11 och avslag på samtliga re-

servationer som har fogats till betänkandet. Bo Nilsson kommer senare att kommentera betänkande 12.

I betänkande 11 ger utskottet sin bild av den verklighet som vi har att göra med. Den bilden redovisar både de starka sidorna och de svårigheter som vi har att brottas med.

Först och främst skall vi glädjas åt att vi lever i ett av världens bästa länder vad gäller välfärd och fördelningen av välfärden. Vidare skall vi notera att ännu fler människor har kommit ut på arbetsmarknaden under 1990. Nu omfattas arbetskraften av 87 % av männen och av nästan 83 % av kvinnorna. Det ger oss en internationell topposition. Att så många som 4 577 000 personer i vårt land har arbete och egen inkomst är något som vi skall vara glada och stolta över. Den siffran gäller genomsnittet för 1990. Men det har skett en viss minskning. I februari 1991 var nämnda antal 4 536 000. Det är det näst största antal personer i arbete som någonsin har noterats för en februarimånad. Det står också helt klart att vår arbetslöshet om 2,3 % i februari internationellt sett är utomordentligt låg siffra.

Utskottets betänkande är värt ett studium. Utskottet väjer inte för problemen. I betänkandet framhålls det att det centrala stabiliseringspolitiska problemet är inflationen. I längden är det nämligen inte möjligt att trygga sysselsättningen med prisstegringar som sker snabbare än i omvärlden. Reservanterna – alltså moderaterna, folkpartiet, centern och miljöpartiet – är, som framgår av reservationerna 1 och 3, ytterst hovsamma i sin kritik. Det är i och för sig en förnuftig linje. Om vi tittar i facit, ser vi att det inte hos något av oppositionspartierna är värnet av ekonomin som har varit det mest framträdande draget. Så fort regeringen har lagt fram ett förslag som innebär att ekonomin skulle stabiliseras har det samlade svaret från oppositionen blivit nej.

Full sysselsättning – arbete åt alla – förutsätter en sund ekonomisk utveckling. Inflationen måste hållas nere. Några ljuspunkter på senare tid är att vi börjar se utfallet av stabiliseringsavtalen. Det handlar alltså om låga lönekostnadsökningar samt om att oljepriser och räntor har gått ner. Vi har med andra ord börjat tämja inflationen! Till den förda ekonomiska politiken har man tilltro både här hemma och utanför våra gränser.

Efter det att utskottet lagt fast sitt betänkande har det kommit en ny prognos från AMS. Enligt den prognosen kan arbetslösheten komma att uppgå till 4,5 % sommaren 1992. Nedgången i konjunkturen har drabbat arbetsmarknaden snabbare och mer djupgående än vad tidigare konjunkturnedgångar har gjort, säger man vid AMS. Såväl antalet arbetslösa ungdomar som antalet långtidsarbetslösa kan förutses öka kraftigt enligt AMS. Under de närmaste dagarna kommer vi att få konjunkturinstitutets rapport. Därmed får vi ytterligare kunskaper om vad det är för insatser som krävs.

I samband med utskottets ställningstagande sade vi också att osäkerheten var stor om hur djup konjunkturavmattningen skulle bli och att det därför under våren kunde bli nödvändigt att ompröva inriktningen av arbetspolitiken. Viktigt i detta sammanhang är att det är nu som de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna skall ge resultat.

I och med kompletteringspropositionen kommer olika förslag som förstärker de åtgärder som läggs fast i betänkandet. Bl.a. har finansministern i fi-

nansdebatten för ett par veckor sedan redovisat sina planer på att pröva ett system med utbildningsvikariat. De anställda erbjuds utbildning och kompetensutveckling, och arbetslösa får vikariera för dem som utbildas.

Den här idéen prövades redan under 70-talet enligt de riktlinjer som drogs upp av Anna-Greta Leijon, som då var biträdande arbetsmarknadsminister. Systemet är väl värt att prövas på nytt. Det kanske kan prövas redan under våren i de län som har den mest ansträngda arbetsmarknaden. Det finns ett stort intresse bland enskilda löntagare och fackliga organisationer för ett sådant här system. Men naturligtvis krävs det också att de privata arbetsgivarna är med. Okonventionella grepp av det här slaget behövs i arbetsmarknadspolitiken.

Fru talman! Jag reser mig mot den systematiska svartmålning av de framtida möjligheterna för Sverige som välfärdsnation som en del ägnar sig åt. Samtidigt måste man inse att Sverige i dag befinner sig mitt i en lågkonjunktur och att vi måste ta krafttag för att trygga vårt hus i framtiden. Sonja Rembo gav ett övertydligt exempel på vad jag menar med svartmålning. Elver Jonsson försökte sig också på detta. Men han nådde inte upp till Sonja Rembos höjder. Dessutom verkar det, av Elver Jonssons resonemang att döma, som om reservationerna 1 och 3 skulle kunna ha någonting att ge när det gäller vägledning.

Då och då förekommer det i diskussionen förslag om att vi skall låta arbetslösheten "ha sin gång" som ett sätt att få ner inflationen. Men den ansatsen avvisas bestämd av utskottet, som säger att arbetslöshet *inte* får användas som ett medel i den ekonomiska politiken. Mänskliga, sociala och ekonomiska aspekter talar mot ett sådant sätt att använda politiken. Alldeles särskilt viktigt är det att förhindra att långtidsarbetslösheten får fäste på arbetsmarknaden. Långtidsarbetslösheten kan aldrig accepteras.

Strategin för att motverka arbetslösheten innebär, som utskottet ser saken, följande:

– *Stabiliseringsavtal* med låga lönekostnadsökningar för 1990 och 1991 är en första försvarslinje för den fulla sysselsättningen, och då måste Sverige återvinna konkurrenskraften.

– Utskottet hävdar *arbetslinjen* med en utbudsinriktad politik som inriktas på effektiv arbetsförmedling, ytterligare förstärkning av arbetsmarknadsutbildningen och uppmärksamhet på de svaga grupperna. Den kraftiga satsningen på jobbsökaraktiviteter ser utskottet mycket positivt på.

– Om utvecklingen så kräver skall även *beredskapsarbeten* sättas in. Utskottet betonar i detta sammanhang att värdet av beredskapsarbeten inte får underskattas och att det finns grupper på arbetsmarknaden för vilka arbetsmarknadsutbildning känns meningslös.

– Beträffande invandrarnas situation på arbetsmarknaden gäller det, enligt utskottets mening, att *ta till vara den resurs som invandrarna* utgör på den svenska arbetsmarknaden. Även om det känns trögt går arbetet framåt, t.ex. när det gäller att hitta nya metoder för att bedöma utländska utbildningar och kunskaper.

– När det gäller arbetsmarknadspolitikens inriktning i stort finns det skilda åsikter inom utskottet. Den gemensamma borgerliga reservationen är emellertid inte väsenskild från regeringens uppfattning, och reservanterna

menar också att regeringens politik vad gäller AMS är positiv. Vänsterpartiet däremot går fortfarande omkring med skygglappar när det gäller den ekonomiska verkligheten. Man föreslår bl.a. generella ekonomiska stimulansåtgärder för att förhindra arbetslöshet. Syftet må vara gott, men att vidta sådana åtgärder är som att hälla bensin på inflationsbrasan.

När frågan om beredskapsarbetena behandlades i utskottet flaggades det för en reservation. Tvärtemot vad som då sades är den nya inställningen, enligt reservationen, att beredskapsarbeten, om situationen så kräver, skall sättas in. Det gäller folkpartiet och centern. Moderaterna har också ställt sig bakom reservationen. Men det är inte samma beredskapsarbeten som de talar om. I reservation 22 sätter moderaterna upp höga staket. Närmare bestämt handlar det om 50 % bidragsandel. Det är något virrigt på den borgerliga sidan.

Av övriga reservationer att döma kan det konstateras att centerpartiet även i år drastiskt vill minska den fond, arbetsmarknadsfonden, som skall användas för utbetalning av arbetslöshetsersättning m.m. Regeringens förslag är ju att även vissa utbildningsbidrag skall finansieras med hjälp av denna fond. Moderaterna vill vrida på kranen ännu litet mera och finansiera alla utbildningar på detta sätt. Men centerpartisterna vrider inte på några kranar – de öppnar hela slussen. Deras förslag är ju att denna arbetsmarknadsfond skall få finansiera även delar av närings- och regionalpolitiken.

I övrigt kan det vid en genomgång av de speciella frågorna om åtgärder på arbetsmarknadsområdet konstateras att de borgerliga och miljöpartiet nu återkommer i en reservation och talar om att "det är hög tid att tillsätta en utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring". Men det har tillsatts en utredning. Vi får se vad den kommer fram till. Reservationen 28 är för övrigt litet väl avslöjande när det gäller det som reservanterna egentligen vill åstadkomma.

Fru talman! Den fulla sysselsättningens politik får inte slarvas bort. Det är i en lågkonjunktur som prövningen visar vad vårt tal om full sysselsättning och om arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken står för. Uttalanden av ansvariga politiker om en hög toleransnivå och om en hög arbetslöshet är direkt farliga. Det är något som Elver Jonsson bör fundera över.

Vi kan se hur man i vår omvärld har accepterat höga arbetslöshetstal och därmed ansett slaget förlorat i kampen om den fulla sysselsättningen. I land efter land ligger arbetslöshetstalen på sådana nivåer att det är omöjligt att ens på sikt komma i närheten av full sysselsättning. Det visar att det är viktigt att angripa arbetslöshet *direkt* med de åtgärder som står till buds. Därför skall man hårt och resolut angripa långtidsarbetslöshet, ungdomsarbetslöshet eller annan arbetslöshet som det kan vara fråga om.

Anf. 31 SONJA REMBO (m) replik:

Fru talman! Lars Ulander beskyllde mig för att svartmåla. Han brukar göra det när han har svårt att försvara sig mot min beskrivning av verkligheten – och denna är, tyvärr, inte alltför ljus i socialdemokraternas Sverige.

Själv skröt Lars Ulander ohämmat över de höga sysselsättningstalen utan att alls beakta vad jag har sagt om utslagningen när det gäller arbetsmarknaden, om de höga frånvarotalen och om låsningen genom offentliga monopol.

Allt detta har medverkat till att vi har fått en brist på arbetskraft, och denna brist har i sin tur blivit fröet till dagens brist på arbete.

Oppositionen har sagt nej till regeringens politik, hävdade Lars Ulander. Ja, vi har sagt nej till regeringens politik därför att det är fråga om fel förslag. Den statliga inkomstpolitiken har inneburit höjda skatter och mer av regleringar. Men det har faktiskt i denna kammare år efter år funnits väl utarbetade förslag från moderata samlingspartiet, vilka har visat på en väl sammanhållen politik och vilka, om de förverkligades, skulle ha inneburit att vi i dag hade haft en betydligt ljusare situation och bättre möjligheter att hantera arbetsmarknadsproblem. Det är regeringen, Lars Ulanders parti, som har sagt nej till den politik som är absolut nödvändig för att vi skall klara sysselsättningen.

I stället skulle jag vilja höra Lars Ulander säga: Sänk skatten, riv hindren och skapa nya möjligheter för de anställda inom de offentliga monopolen! Låt parterna på arbetsmarknaden helt och fullt ta sitt ansvar och släpp regleringsambitionerna! Ja, det är många saker som Lars Ulander skulle kunna göra men som han inte gör. Visst kan vi laborera med olika former av teknik för att hjälpa arbetslösa till arbete, för att kortsiktigt lindra de problem som arbetslösheten skapar. Vi kan damma av gamla förslag från 70-talet. Det kan också gälla förslag som är äldre än så. Det viktiga är att förslagen visar sig vara effektiva. Men därmed löses inte det grundläggande problemet. Det gäller ju att skapa arbete åt alla, och då skall det vara riktiga och trygga jobb som är ekonomiskt bärkraftiga. Det är en sådan politik som Lars Ulander och hans parti inte har klarat av att föra.

Anf. 32 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tyckte mig kunna utläsa av utskottsordförandens glada anlete att han är mycket glad för att han är svensk – i alla fall en svensk socialdemokrat. Lars Ulander tyckte att den bild som oppositionen har målat upp var alltför dyster. Men om det bara var oppositionen som stod för gjord beskrivning, skulle Lars Ulanders invändning t.o.m. ha kunnat anses vara relevant. Det verkar som om Lars Ulander, som i övrigt följer med väl, inte har studerat vad arbetsmarknadsverket säger, nämligen att de närmaste 15 månaderna ser ut att bli den djupaste krisperioden under hela efterkrigstiden. Arbetslöshetstal som är dubbelt så höga som de som noterades under de sex år som vårt parti deltog i kanslihusets verksamhet skulle vara helt realistiska. Visst måste man vara bekymrad. Det är viktigt att verkligen ta krafttag.

När det gäller den verbala, skulle jag vilja säga, politiken i övrigt anför Lars Ulander saker som vi är helt överens om. Konkurrenskraften skall återvinnas. Arbetslinjen skall hävdas. Det är mycket viktigt att vi har full sysselsättning. Egentligen är det inte särskilt svårt att uppnå samstämmighet på den punkten.

Det intressanta är egentligen det som Lars Ulander avstod från att ta upp. Han kommenterade ju inte aktualiteten vad gäller arbetsmarknadsprognoserna framöver. Han sade ingenting om den sociala dimensionen. Vidare talade han inte om varför regeringen och socialdemokraterna är så njugga när det gäller högskoleplatserna, som ju skulle kunna innebära ett utrymme för ungdomarna i en situation där det är ont om jobb. Inte heller tog han upp

frågor som gäller de handikappade. Det är möjligt att Bo Nilsson kommer med socialdemokratiska deklarationer på dessa punkter.

Lars Ulander sade att det är i lågkonjunkturer som arbetsmarknadspolitiken prövas. Ja, det är så sant som det är sagt. Arbetsmarknadspolitik är dessutom mycket mer än så. Arbetsmarknadspolitiken handlar nämligen inte enbart om de anslag som finns under arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel.

Anf. 33 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Lars Ulander påstår att vi är pådrivande vad gäller inflationen. Han säger också att vi skall vara försiktiga när det gäller bensin. Ja, det håller jag helt och fullt med om. Men det handlar om att snabbt komma i gång med infrastrukturinvesteringar, om nya resurser för satsningar på ett omfattande ROT-program, om större insatser beträffande vuxenutbildningen samt om investeringsstöd till kommuner för satsningar på äldre- resp. barnomsorgen. Vidare handlar det om att behålla löntagarfonderna, som skall användas till insatser i den svenska industrin. Är det att driva på inflationen?

När det gäller ROT-programmet fick jag inte något svar. Jag tog ju upp den frågan i mitt anförande. På byggsidan stiger arbetslösheten, och det är ett tecken på en konjunkturnedgång. Det är från den synpunkten som jag nämnde ROT-programmet. Skulle man komma tillbaka med ett ROT-program innebärande satsningar även på offentliga byggnader – jag tänker då på t.ex. skolan och VA-nätet – blir det fråga om en upprustning och om stora investeringar. Men kommunerna har inte några pengar i dag som de kan avsätta för sådana investeringar. Framför allt gäller det vatten- och avloppsnätet.

Mot den bakgrunden skulle det vara positivt både för dem som i dag är arbetslösa på byggområdet och för samhället i stort om investeringar gjordes i det sammanhanget.

Jag kan alltså inte förstå resonemanget om att det skulle vara fråga om att driva på inflationen. I stället tror jag att föreslagna åtgärder skulle bidra till att både arbetslösheten och inflationen kunde hållas på en lägre nivå. Mot den bakgrunden tycker jag att ordförandens behandling av vår reservation och av våra förslag är litet märklig när det gäller vår motivering till arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Anf. 34 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Fru talman! Lars Ulander sade att vi använder 1,5 miljarder ur arbetsmarknadsfonden till offensiva regionalpolitiska och infrastrukturella satsningar. Men det är bara en liten del av våra offensiva satsningar. Våra förslag bygger på mycket noggranna uträkningar. Slutsatsen är att centern kommer att ha mera pengar vid budgetårets slut den 1 juli 1992 i arbetsmarknadsfonden än vad regeringen kommer att ha. Hur kan det då komma sig? Jo, vi skapar arbetstillfällen på den ordinarie arbetsmarknaden när det gäller vägar, järnvägar, regionalpolitik osv. Då går det åt färre kontanta arbetslöshetsunderstöd.

Som exempel kan nämnas en sak på regionalpolitikens område. Ett ar-

betstillfälle skapat av glesbygdsmedel i Kersti Johanssons hemlän, dvs. i Jönköpings län, kostar 50 000 kr. Det handlar då om ett antal år framöver. Det blir fråga om en långt mindre summa än vad ett års arbetslöshet kostar. Det är den typen av alternativt tänkande som vi måste ha. Vi måste alltså lämna det rent kamerala, det som handlar om plus och minus. Det viktiga är bokslutet, och med vår modell blir det ett bättre bokslut. Dessutom har vi byggt upp en infrastruktur för en utveckling av hela landet.

Anf. 35 LARS ULANDER (s) replik:

Fru talman! Sonja Rembo talade om svartmålning. Det är klart att om man som Sonja Rembo går upp i talarstolen och talar om ohälsa och förtidspensioneringar och samtidigt talar frejdigt om att de 10 miljarder som den arbetslivsfond som har skapats har till sitt förfogande minsann kan användas bättre, då är det fråga om svartmålning. Då använder man de negativa sidorna. Men de positiva sidorna som uppstår genom att man försöker ta bort grunden till både ohälsa och förtidspensioneringar tar man inte med.

Resonemanget om devalveringen som Sonja Rembo förde i sitt första anförande tillhör precis samma del av resonemanget – en borgerlig fördärvning av ekonomin tvingade fram en devalvering som i nästa läge skall anses vara en nackdel för regeringen.

Sonja Rembos hela anförande kan läsas och bedömas i protokollet.

Till Elver Jonsson vill jag säga att det är klart att vi har fått siffror, och vi kommer att få ytterligare material för att kunna bedöma sysselsättningsläget. Det är viktigt att vi får det. Det är AMS skyldighet att lämna sådana uppgifter. Men man skall dra de rätta slutsatserna av dessa uppgifter. Man skall använda sig av dessa siffror för att förbättra situationen.

Jag fick inget svar av Elver Jonsson på frågan om att ha uppfattningar om arbetslösheten. Bengt Westerberg höll ett anförande här i kammaren den 10 januari. Han sade: "Antingen sluter ju parterna till sist upp bakom Rehnbergs förslag – det vore bra och det skulle vi applådera, för vi har stött den tanken – eller också gör de inte det. Då ankommer det naturligtvis på regeringen att utforma en ekonomisk politik mot den bakgrunden. Det är min bestämda uppfattning att det i det läget inte finns mycket annat att göra än att acceptera en ökad arbetslöshet ---."

Detta var alltså folkpartiets syn på sysselsättningsfrågorna och arbetslösheten. Det är ganska viktigt att detta tas med.

Till Karl-Erik Persson vill jag säga följande. När det gäller diskussionen om åtgärder tycker jag att det är viktigt att man använder sig av olika former i en situation när det behöver skapas sysselsättning. Då anser jag att ROT-programmet är en alldeles ypperlig idé. Jag kan också stödja Karl-Erik Persson genom att säga att min egen fackförening i förrgår antog ett uttalande där man ställde samma krav. Det är naturligtvis viktigt att man ger tips, uppslag och idéer om hur man skall klara av den situation som vi befinner oss i. Jag representerar ju ett parti som har den fulla sysselsättningen som mål i sitt partiprogram och som också har detta som mål i den praktiska politiken.

Anf. 36 SONJA REMBO (m) replik:

Fru talman! Jag vill erinra Lars Ulander om att även hans anförande kommer att finnas i tryck i riksdagens protokoll. Och jag undrar om inte framtida

läsare av Lars Ulanders replik kommer att känna sig lika konfunderade som jag gjorde när jag lyssnade på honom. Jag förstod nämligen inte riktigt vad han menade.

Ohälsotalen är ju ett faktum. Socialminister Ingela Thalén har ju t.o.m. gått in för att sänka ohälsotalen. Hon inser i alla fall problemet med ohälsotalen. Hon kommer förmodligen att lyckas tack vare att hon accepterade våra förslag om att få kontroll över utvecklingen av den korta sjukfrånvaron.

Det finns anledning att erinra om att arbetslivsfonden tillkom enbart i syfte att öka skattetrycket och därmed minska köpkraften. Ekonomin ansågs överhettad. Arbetsgivaravgiften höjdes med 1,5 procentenheter. På detta sätt drog man in ungefär 15 miljarder kronor som nu 24 regionala och en central fond skall disponera och fördela enligt korporativa och planekonomiska regler till de arbetsgivare och arbetstagare som med mössan i hand ställer sig snällt i kön med en ansökningsblankett i näven. Och Lars Ulander och hans kolleger skall tala om vad som är bra och inte bra i fråga om arbetsmiljön.

Det är förödande för Sverige med sådana åtgärder, Lars Ulander. Det är ju sådant som ger oss en ekonomi som leder till arbetslöshet. Det är ju detta som jag har försökt att påpeka i mitt anförande i dag.

Det finns kanske anledning att erinra om vad Bo Södersten säger i ett par artiklar i Dagens Nyheter. Han betecknar utvecklingen i Sverige under 70- och 80-talen som att Sverige har blivit ett dårarnas paradis. De borgerliga regeringarna får också en släng av sleven. All right, det får vi acceptera. De borgerliga regeringarna förde alltför mycket av socialdemokratisk politik. Det är det som man kan kritisera dem för, men knappast för någonting annat. I dessa artiklar kan man tala om svartmålning. Bo Södersten talar också om att det aldrig tidigare hade erbjudits ett bättre tillfälle än vid devalveringen 1982 att rätta till systemfelen och nå en grundläggande balans i vår ekonomi. Men den offentliga sektorns Gargantuanska glupskhet stod inte att hejda. Man tog inte vara på tillfället. Och det är detta sammantaget som har lett till att vi i dag ser fram emot efterkrigstidens längsta period av svår arbetslöshet.

Anf. 37 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Utskottsordföranden verkar fortfarande litet nymornad när det gäller verkligheten. Det verkar inte som om AMS-statistiken har gjort tillräckligt intryck på Lars Ulander. Jag ber honom att ta hjälp av vad som står på s. 59 i arbetsmarknadsutskottets betänkande 11. Diagrammen där kan hjälpa honom att inse att läget är dramatiskt svårt. Då räcker det inte att Lars Ulander talar om att socialdemokraterna har den fulla sysselsättningen som mål i sitt partiprogram. Det måste råda större samstämmighet mellan program och verklighet om man skall kunna uttala sig så frejdigt som Lars Ulander gjorde.

Om man ser på länen är tendensen om möjligt ännu klarare. På länsarbetsnämnden i mitt eget län, Älvsborgs län, sade man i september att man räknade med en svag nedgång. Men för någon vecka sedan sade man att det som man nu upplevt är ett konjunkturras – de lediga platserna har varit färre än man trodde och antalet arbetslösa har blivit mycket större än man hade

räknat med i sina svagaste prognoser. Man säger att en vändning i konjunkturen inte kan väntas förrän långt in på nästa år.

Jag känner mig hedrad av att Lars Ulander citerar folkpartiledaren Bengt Westerberg. Men han beskriver egentligen bara en situation, som en slapp ekonomisk politik av den socialdemokratiska regeringen har lett fram till och som leder till dessa tal. Då hjälper det inte ens att göra stora ansträngningar, eftersom arbetslöshetstalen tyvärr skjuter i höjden.

På tal om citat skall jag redogöra för vad som står i en tidning som både Lars Ulander och jag är partipolitiskt obundna till, nämligen Svenska Dagbladet. Där refererades ett uttalande av statsminister Ingvar Carlsson. Där säger han att han ser arbetslösheten som en fördel för socialdemokraterna i valet. Vad menas med det? Spekulerar man i en hög arbetslöshet för att nå ett bättre valresultat? Enligt tidningen säger Ingvar Carlsson att arbetslösheten kommer att bli en tillgång för socialdemokraterna i valrörelsen, eftersom de där praktiskt kan visa att de är beredda att vidta åtgärder.

Tänker socialdemokraterna vänta till valrörelsen med att föreslå åtgärder mot den dramatiska situation som vi har redan nu? På den frågan skulle Lars Ulander kunna ge ett besked. Spelar socialdemokraterna med arbetslösa människors tragiska situation för att lägga upp en valrörelse?

Fru talman! Jag hoppas att referatet är fel.

Anf. 38 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! När det gäller svartmålning underströk jag i mitt anförande det som jag tyckte var positivt i utskottets betänkande, nämligen att man använde beredskapsarbeten som ett instrument. Det tyckte jag alltså var positivt. Det kanske inte framgick att det åtminstone från min sida finns något positivt och att jag inte bara svartmålar.

Eftersom utskottets ordförande och jag tillhör samma fackförbund läser vi också samma fackföreningstidning, nämligen Byggnadsarbetaren. I den har det talats om ROT-programmet och dess förträfflighet. Om vi tillsammans nu kan övertyga regeringen om ROT-programmets förträfflighet och få den att förstå att offentliga byggnader, VA-nät m.m. kan vara en positiv del för byggnadsarbetarkåren och få ett positivt utfall i samhället, tycker jag att det skulle vara fantastiskt bra. Nu har vi en öppning, och nu kan vi ge regeringen direktiv att komma igen när det gäller detta. Det är vi helt överens om. Om vi kan övertyga regeringen om detta skulle det vara ännu bättre.

Anf. 39 LARS ULANDER (s) replik:

Fru talman! Sonja Rembo och jag lär väl aldrig kunna komma överens, men jag kan ändå konstatera vad som sägs. Och det som Sonja Rembo sade i sin andra replik är ganska fantastiska saker. Hon säger att man kan få ned ohälsotalet. Men Sonja Rembo blandar bort korten ganska rejält. Korttidsfrånvaron har knappast något med ohälsotalet att göra, utan den handlar om något helt annat. Ohälsotalet har med utslagningen i arbetslivet att göra. Och det är där som arbetslivsfonden kommer in i bilden. Jag tycker att det var ett genialt drag av socialdemokraterna och centerpartiet att i ett läge då det fanns möjligheter att få fram resurser se till att det tillfördes medel för att minska den stora utslagningen i arbetslivet. Detta är mycket viktigt.

Sonja Rembo säger att det sitter en massa människor i 24 fonder och väntar på att folk skall komma med mössan i hand. Det gör man inte. Jag känner till detta mycket väl, och det finns även en annan person här i kammaren som kan undervisa Sonja Rembo om vad detta är fråga om. Börje Hörnlund och jag sitter i denna fonds styrelse. Vi vet att det minsann inte kommer några människor med mössan i hand, utan det bedrivs ett mycket fint arbete ute i företag och län för att få en bättre arbetsmiljö till båtnad för alla. Detta var bland det värsta som jag har hört på mycket länge: föraktet för ett ordentligt arbete för att se till att människor får ett bättre liv, människor som annars löper stor risk att bli utslagna i arbetslivet.

Elver Jonsson kände sig hedrad av Bengt Westerbergs citat, men för en stund sedan sade Elver Jonsson själv att arbetslösheten inte får användas som ett medel i den ekonomiska politiken. Det är ganska intressant, och det bör kanske bli en diskussion i folkpartiets riksdagsgrupp om vad som egentligen gäller i den här frågan.

Beträffande Karl-Erik Persson och ROT-programmet vill jag säga att vi kan ta en diskussion senare. Jag, liksom regeringen, tycker att man kan använda sig av detta program. Metoden är inte oprövad. Att programmet har lagts åt sidan beror på den överhettning som under en lång tid har funnits på byggsidan. Det är emellertid klart att det är ett bra sätt när det gäller att föra aktiv arbetsmarknadspolitik.

Förste vice talmannen anmälde att Sonja Rembo och Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 40 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Varför är kampen för full sysselsättning, arbete åt alla, så viktig? Det gäller inte bara det faktum att det för den enskilde är en oerhört viktig förutsättning för ett bra liv att kunna försörja sig själv, att man har ett meningsfullt arbete och arbetskamrater. Arbete är för mig som socialdemokrat framför allt det främsta beviset på varför politik, fördelningspolitik, och rättvisa är så viktigt i ett samhälle. Om bara det som i andra sammanhang kallas marknadskrafter får råda över arbete och sysselsättning, blir det svaga grupper och svaga regioner som råkar illa ut, vilket Börje Hörnlund så riktigt påpekade. Alltså är kampen för arbete någonting mer än bara en aktiv arbetsmarknadspolitik. Det handlar i grund och botten om viljan att använda ett samhälle och de resurser som vi gemensamt arbetar ihop för att det hela skall komma så många som möjligt till del.

Vad händer i dag på svensk arbetsmarknad? Lars Ulander har varit inne på frågan. Vi har en lågkonjunktur som drar fram över Europa. Vidare har vi en strukturomvandling inom stora delar av vårt näringsliv. Vi har också haft en egen, hemmagjord, kostnadskris som har hotat jobben och välfärden i vårt land. De varsel, och den nedgång beträffande lediga platser, som vi nu ser måste självfallet åtgärdas. Det har också skett. Vi har gjort arbetsmarknadspolitiska insatser. Men det räcker inte. Sonja Rembo sade – jag hoppas att det var en felsägning – att hon ser fram emot en kraftigt ökad arbetslöshet. Jag hoppas alltså att hon inte menar som det låt: att hon verkligen ser fram emot arbetslösheten. Det ligger emellertid någonting i vad många i dag

hävdar, nämligen att det skulle vara något slags ödesbestämd utveckling på den svenska arbetsmarknaden. Men så är det ju inte. Med ekonomisk politik, arbetsmarknadspolitik och med insatser på en rad andra politiska områden, som jag tänker beröra senare, har vi i Sverige faktiskt kunnat ha en betydligt lägre arbetslöshet än omvärlden. Vi kan fortsätta på det sättet, om vi är beredda att använda alla de medel i både politiken och arbetslivet som krävs. Det ligger alltså inte något ödesbestämt i arbetslösheten.

För att kunna klara full sysselsättning och arbete åt alla måste Sverige komma ur den fälla som t.ex. jakten mellan priser och löner, vår höga inflation, har varit. Detta är väl i stort sett det enda som de borgerliga företrädarna har haft rätt i. Men en trovärdig politik för att möta problemen måste ha många ingredienser. Vi måste ha en budget i balans och en låg inflation. Vidare måste vi komma ur kostnadskrisen och stärka konkurrenskraften. Produktiviteten måste höjas, och vi måste föra en arbetslivspolitik som förändrar innehållet i jobben och ger större utrymme åt de anställda och förhindrar utslagning. Det måste investeras i infrastruktur, kommunikationer och forskning, allt det som är grunden för ett starkt näringsliv. Dessutom måste vi ha en aktiv, stark och effektiv arbetsmarknadspolitik. Det är bara om det finns den här helheten, om man vågar inse realiteterna och inte tror att allt är ödesbestämt utan räknar med att mycket beror på oss själva, ambition och offervilja, som vi kan klara full sysselsättning. Sverige har fortfarande en unikt låg arbetslöshet. Alla här i kammaren och alla ute i landet – och de regioner som drabbas hårdare än andra – är med rätta oroliga över den ökning av arbetslösheten som har ägt rum och som vi kan se framför oss, om vi inte agerar. I dag har vi 2,3 % arbetslöshet. Vilket annat land för den debatt som vi för? Vilket annat land, vilken annan regering, har agerat och kommer att agera så starkt och sätta så mycket på spel för att även under 1990-talet kunna höra till den lilla grupp av länder som icke accepterar arbetslöshet som ett medel i den ekonomiska politiken? Det finns många, inte minst ekonomer, som nu säger med raka ryggar och stolthet i stämman att vi måste acceptera högre arbetslöshet. Det är t.o.m. bra med litet högre arbetslöshet, heter det. Problemet är bara det att det alltid gäller andra människor än dem själva. Jag väntar på den dag då någon som säger att det är bra med högre arbetslöshet själv erbjuder sig att sälla sig till skaran av arbetslösa för att på så sätt bidra till det som skulle vara så bra för ett samhälle.

Vad har regeringen gjort, hur har vi agerat och hur skall vi agera den närmaste tiden – och förhoppningsvis under hela 90-talet – för att kunna klara sysselsättningen? Vi måste t.ex. ha en balanserad budget, en trovärdig ekonomisk politik och våga vara obekväma för att klara det överordnade målet, den fulla sysselsättningen.

Elver Jonsson t.ex. talade om de höga siffrorna i mitten av 1970-talet och sedan 1983. Jag förstår att han kan ha suddat ut ur sitt minne vad som hände mellan 1976 och 1982 med tanke på dem som då hade ansvaret. Jag förstår honom, men jag har inte glömt någonting. I dagens budget ser jag de 60 miljarder kronor i räntor som Sverige får betala på grund av dem som förut inte orkade vara så obekväma att de balanserade budgeten. Vi betalar i dag dyrt för detta, och det skulle ha varit ett helt annat läge på många områden, om vi hade 60 miljarder kronor att använda. Men jag förstår som sagt att Elver

Jonsson gärna suddar ut det där ur sitt minne, det som vi nu dyrt har att betala.

Inflationen, kostnadsnivån, måste pressas ned. De borgerliga företrädarna har i dag sagt att vi nu är på väg in i en kostnadskris, men jag skulle vilja påstå att vi äntligen är på väg ur den kostnadskris som vi absolut har haft och som absolut hotar sysselsättningen. En trovärdig politik måste agera mot detta. Det är det här som Rehnberggruppen har arbetat med. Det har varit en förutsättning. Nu får vi allt större genomslag för den norm för lönebildningen som Rehnberg och hans grupp har arbetat fram. Jag förväntar mig att de parter som nu sitter och förhandlar kommer att ta sin del av ansvaret för att vi verkligen skall komma ur kostnadskrisen och se det trendbrott och den vändpunkt som vi nu på allvar kan skymta. Nu har vi en unik chans att bryta trenden. Vi ser vändpunkten när det gäller inflationen och därmed också möjligheten att mycket snabbare än vad många av oss tidigare trodde återhämta konkurrenskraften i våra företag och därmed klara jobben på lång sikt. Men det här arbetet kommer i så fall att lyckas trots många av de borgerliga partierna i riksdagen, trots moderaterna och folkpartiet. För ett år sedan, till att börja med, hade den här kammaren chansen att inte införa ett strejkförbudspaket, som Sonja Rembo uttryckte det, utan ett stopp för priser, löner, skatter, hyror och aktieutdelningar. Det var de förslagen som låg på kammarens bord. Det enda som man orkade med var, som vanligt, att säga nej och hålla tummarna. Man sade t.o.m. att det var hemskt att sätta tvångströja på löntagarna. Jag lovar att den tröjan är oerhört mycket lättare att bära än oket av öppen arbetslöshet i många av våra regioner. Där hade det i dag varit annorlunda om den här kammaren hade mäktat med något mera än att säga nej.

Jag tror att allt fler i dag förstår varför vi har agerat, stretat, varit obekväma och fattat många och oerhört avgörande beslut; det är just därför att arbetena är det som är överordnat. Det gäller också inflationsbekämpningen, eftersom det är två ben som en socialdemokrat måste stå på, om arbetslösheten skall kunna klaras på ett trovärdigt sätt.

Beträffande Rehnberggruppen sade Sonja Rembo att det bara var fråga om ett uttryck för avundsjuka när man reagerar mot dem som försöker finna gräddfiler för de högavlönade. Det är inte avundsjuka. Här i kammaren säger man att det är okej att kräva av de lågavlönade, löntagarna, att de skall hålla tillbaka sina lönekrav. Man tycker att det är avundsjuka om dessa lågavlönade grupper då säger att alla skall ställa upp. Jag vill betona hur viktigt det är att alla ställer upp. För att klara jobben räcker det inte, som Bengt Westerberg uttryckte det i kammaren, att hålla tummarna. Det är en djup klyfta mellan en socialdemokratisk och en högerinriktad politik. Vi håller inte tummarna, vi agerar, vi har agerat och vi kommer att agera.

Arbetslivspolitiken medverkar ju också i kampen för jobben. Det är viktigt att ha den kopplingen klar för sig. Vi måste medverka till att ändra arbetsorganisationen: ge större svängrum åt de anställda, åt deras ambitioner, kunnande och kompetens. Vi får inte acceptera att vissa arbeten oundvikligen leder till utslagning och arbetsskador. Det är också en del i den förnyelse av arbetslivet som nu sker, som arbetsmarknadspolitiken skall vara en del i

och som också bidrar till den nödvändiga strukturomvandling som stora delar av vårt näringsliv befinner sig i.

Det var tur att vi och centern var så kloka som vi var när arbetslivsfonderna inrättades och man samlade i ladorna medan tiderna var goda. Nu, under lågkonjunkturen, vet vi att man kommer att satsa drygt tio miljarder på att få ned ohälsotalet, på att förändra arbetsmiljöerna och på att få en bättre rehabilitering av de människor som redan har blivit utslagna. Det är anmärkningsvärt att den enda åtgärd Sonja Rembo nämnde för att få ned ohälsotalet var kontroll av sjukfrånvaron. Ohälsotalet beror till stor del på arbetsorganisationen. Man kommer inte åt ohälsotalet om man inte kan förändra innehållet i många av våra arbetsplatser. Det är ju ingen som står med mössan i hand i arbetslivsfonderna. Jag skall bjuda med Sonja Rembo på ett studiebesök för att visa hur företagen nu får hjälp för att bredda sitt arbetsmiljöarbete. Inte minst i Göteborg har jag mött att företagen själva, från att ha varit misstänksamma, nu är mycket positiva och nöjda med den hjälp och den strukturomvandling som arbetslivsfonden har medfört.

Vi har genom besparingar och gnetande i budgeten också fått fram viktiga satsningar på sådant som tillväxt och investeringar. Vi har släppt investeringsfonderna – nära 20 miljarder – som nu också börjar användas. Det är också det ett tecken på att vi kan se en vändpunkt.

Men vi behöver också en aktiv och stark arbetsmarknadspolitik – och det har vi. Vi har en unikt stark och effektiv arbetsmarknadspolitik i vårt land, som skall understödja inflationsbekämpningen, underlätta strukturomvandlingen, snabbt förmedla arbetskraft till de lediga jobb som fortfarande faktiskt finns samt stärka och stödja de människor och de regioner som drabbas när arbetslösheten ökar. Jag är stolt över den arbetsmarknadspolitik vi har. Jag ser också hur vi ännu mer kan effektivisera, förbättra och stärka den. Jag är mycket stolt över att tillhöra ett parti och ett land som icke accepterar att passivt kontantstöd är den förhärskande metoden när arbetslösheten ökar.

Jag ser också hur vi nu stärker och ökar möjligheterna att med arbetsmarknadspolitik bidra till att också långsiktigt klara den fulla sysselsättningen. Inflationsbekämpningen är *en* förutsättning om man skall vara trovärdig och långsiktigt också klara konkurrenskraften. En aktiv arbetsmarknadspolitik både underlättar och stöder en sådan ekonomisk politik.

Vi accepterar icke den pysventil som Europas länder använder. Man har en pysventil som det står arbetslöshet på. Får man problem med ekonomin pyser man på ventilen, och upp går arbetslösheten. Men att få ner den – om den viljan över huvud taget finns – är svårare. Därför är det häpnadsväckande att höra Sonja Rembo prata om Europapolitiken som om hon med den vill legitimera den politik som man i Sverige inte lyckats få gehör för. Den Europapolitik man nu skall stå för är en politik med 8–10 % arbetslöshet, med långtidsarbetslöshet och med stora delar av hela generationer utanför arbetsmarknaden. Återigen: En Europapolitik är inte ödesbestämd. Vi skall ut i Europa, men vi skall göra det *med* den aktiva arbetsmarknadspolitiken och *med* det ansvar för inflationsbekämpningen som vi här i kammaren har.

Om det är misslyckad socialdemokratisk politik som resulterar i 2, 3 % arbetslöshet, men lyckosam ekonomisk politik att ha 8–10 % arbetslöshet i högerstyrda länder, är jag mycket hellre en misslyckad socialdemokrat än

en lyckosam högerpolitiker. Det känns gammalt med de recept som Sonja Rembo här ger uttryck för.

Vad har vi då gjort? Vi kan faktiskt se en vändpunkt i våra kostnader, och det kommer att ytterligare visa sig när hela bedömningen av konjunkturen ges i kompletteringspropositionen. Detta tack vare det som få trodde var möjligt och få ville lyfta ett finger för, nämligen att ta ansvar för att hjälpa parterna att få ner lönekostnaderna utan att först acceptera ökad arbetslöshet. Det håller nu på att bli en realitet och en norm på vår arbetsmarknad. Det är tack vare att vi har agerat och tack vare det stöd som centerpartiet gav uttryck för här i kammaren. Det är också tack vare den ökade insikten hos löntagarna och arbetsgivarna om att om vi skall klara detta är det ett gemensamt ansvar som behövs. Man har nu tagit det ansvaret.

Jag vill också säga att när det gäller arbetsmarknadspolitiken har vi ju inte suttit och väntat på att agera. Tack vare det vi redan har gjort när det gäller de aktiva insatserna är det från november fram till i dag en halv procent lägre öppen arbetslöshet än vad det annars skulle ha varit. Hade vi inte agerat, hade vi inte haft den effektiva, snabba och bra arbetsmarknadspolitik som AMS i det här fallet utför, hade vi i dag haft en halv procents högre arbetslöshet.

Vi skall också vid lågkonjunktur i ekonomin ännu mer se till att det blir högkonjunktur i kompetensutveckling och utbildning. Det är också oerhört viktigt att man är medveten om hur arbetsmarknadspolitiken ännu mer kan medverka till att lågkonjunkturen också blir ett tillfälle för de arbetslösa att höja sin kompetens och att de som har "fel" utbildning får stärka sin utbildning och därmed sina möjligheter på arbetsmarknaden.

Även om vi ser en vändpunkt i konjunkturen och i investeringsviljan och ett trendbrott när det gäller kostnadsökningarna tar det tid innan det märks på arbetsmarknaden. Därför kommer vi att fortsätta satsningen på aktiva åtgärder också i den kompletteringsproposition som skall presenteras för riksdagen inom några veckor. Vi kommer att anslå mer resurser till aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser med den inriktning som arbetsmarknadspolitiken har haft på förmedling och utbildning – både inom och utom företagen. Vi kommer att stärka insatserna när det gäller ungdomsarbetslösheten och långtidsarbetslösheten och när det gäller de regioner i landet som drabbas svårast och hårdast: de som har den ensidiga arbetsmarknaden. Vi kommer att engagera fler arbetslösa i arbetsmarknadsutbildningen. Vi kommer att förbättra ersättningen till de ungdomar som deltar i arbetsmarknadsutbildning. Vi kommer, som finansminister Allan Larsson tidigare har berättat, att göra det möjligt för alla arbetsgivare, såväl privata som offentliga, att göra en rejäl satsning på kompetensutveckling genom att erbjuda utbildning åt de redan anställda och ge dem stöd om de samtidigt tar in en vikarie. Det här är också en oerhört viktig utvecklingslinje för arbetsmarknadspolitiken. Det finns många redan anställda som behöver höja sin kompetens. Det finns många arbetslösa som har utbildning men som behöver få erfarenhet och komma ut på arbetsmarknaden. Det gäller inte minst de unga.

På det här sättet slår vi två flugor i en smäll, om vi kan få företagen att inse att de för sin egen skull måste utnyttja de stödformer och möjligheter som i dag ges för att utbilda de redan anställda, för att höja kompetensen, bredda

yrkeskunnandet och därmed bidra till att strukturomvandlingen gör vårt näringsliv starkare när konjunkturen vänder. Vi kommer också att göra den ungdomsgaranti som finns, när det gäller ungdomar upp till 20 år, mer effektiv. Det är precis så som Börje Hörnlund sade, att vi i dag har en sådan garanti, som dock inte till fullo fungerar. Vi måste påminna om att kommunerna har en möjlighet att få 105 % i stöd för särskilda inskolningsplatser, som man skall utnyttja och vars antal nu går upp i volym.

Om vi hade haft avtal på hela arbetsmarknaden om inskolningsplatserna hade också det varit ett oerhört viktigt instrument, men det räcker inte i dag. Vi kommer att föreslå förändringar när det gäller rekryteringsstödet: att man skall kunna gå in tidigare och kunna erbjuda det till fler, så att det blir ett alternativ, om man inte kan få fram avtalade inskolningsplatser.

Till Börje Hörnlund vill jag på hans fråga säga: Jag accepterar icke ungdomsarbetslöshet. Han frågade vilken nivå som är acceptabel, men jag accepterar den icke. Det är ett misslyckande för politiken, för arbetsmarknadens parter, för företagen själva och inte minst för ungdomarna, om de skall börja sin entre i arbetslivet med arbetslöshet.

Det är därför som jag inte så vilset som Sonja Rembo gav uttryck för försöker föra diskusionen om att företagen måste se längre än näsan räcker. Ungdomar är en bristvara och kommer så att vara under 90-talet. Om man inte tror att vi kvinnor kommer att föda 18-åringar, måste man ta hand om de 18-åringar som redan finns och utnyttja de möjligheter som vi nu ställer till förfogande. Det finns ingen viktigare uppgift för arbetsmarknadspolitiken just nu än att effektivisera ungdomsgarantin och se till att vi får ut ungdomarna i arbete eller in i utbildning. Utbildade ungdomar kommer att ha en stark position på arbetsmarknaden under 90-talet, och det hoppas jag också att företagen kommer att se.

Med ansvarsfulla parter, med en stark ekonomisk politik, med en låg inflation och en kraftfull arbetsmarknadspolitik, de satsningar vi redan har påbörjat för att möta den ökade arbetslösheten och de ökade satsningar som vi kommer att redovisa i kompletteringspropositionen får vi den politik som Sverige behöver på 90-talet. Det är ansvarsfullt, ibland impopulärt, och ibland får vi fatta mycket svåra och tunga beslut. Ibland måste sådant som vi gärna skulle vilja göra få stå tillbaka för det över allt överordnade kravet på att sysselsättningen, arbete åt alla, skall stå i förgrunden för oss socialdemokrater också på 90-talet.

Vi kommer aldrig att ge upp vårt mål arbete åt alla. Vi är beredda till uppoffringar. Vi inte bara ser inflationen utan vågar också agera för att samtidigt få ned den och bryta kostnadskrisen, som definitivt har varit ett hot mot arbetslinjen och skulle vara det, om vi inte genom Rehnberg nu kan se att det som få här i kammaren trodde var möjligt faktiskt har blivit det tack vare socialdemokratin, arbetsmarknadens parter och insikten inom olika regioner och bland arbetslösa om att det inte finns något viktigare för en socialdemokratisk regering än att också fortsättningsvis hävda arbetslinjen.

Anf. 41 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministerns deklarationer här är ju i allt väsentligt allmängods, i den betydelsen att denna kammare ställer upp på det

allra mesta när det gäller inriktning, ambitioner osv. Därvidlag är vi mycket överens, och jag tycker möjligen att statsrådet överdrev fotarbetet något när det gällde att försöka övertyga kammaren, som i den delen helhjärtat ställer upp på hur viktigt det är att hävda sysselsättningen och bekämpa arbetslösheten.

Statsrådet kom också med en klädsam bekännelse, att en hel del av krisen är hemmagjord. Det skall vi hålla henne räkning för.

Till skillnad från statsrådet tänker jag svara på det som fru statsrådet frågade mig om. Det gällde den period då vi hade en annan regering än den socialdemokratiska. Hon trodde att jag möjligen hade glömt bort den. Nej, jag har inte det, för jag var med i kammaren då och upplevde den i särklass tunga lågkonjunktur som vi hade, med chockpriser på oljan. Men vi hade en hög ambition både när det gäller omstruktureringen och när det gäller låg arbetslöshet och hög sysselsättning, vilket ledde till att vi fick höga kostnader.

En sak till som jag tycker att socialdemokraterna skall lägga på minnet är att den tidens budgetar, som var oerhört ansträngda och som också blev underbalanserade på grund av vår höga ambitionsnivå, som regel bjöds över av den socialdemokratiska oppositionen. Om skuldbördorna nu känns tunga, skall vi vara medvetna om att de kunde ha varit tyngre.

Vi har sedan under 1980-talet haft en period med extrem högkonjunktur, med låga oljepriser och en oerhört gynnsam världsmarknad. Man har funnit att den tredje vägens politik nu har havererat efter alla de år då vi hade möjligheten att få det hela på fötter. Jag tror att det är viktigt att säga detta.

Jag skulle vilja att statsrådet svarade på de tre frågor som jag ställde i mitt inledningsanförande. De gäller högskoleplatser för ungdomen, handikappades möjligheter till arbete och drogproblematiken i arbetslivet. Var finns den socialdemokratiska sociala ambitionen? Där skulle det passa bra med mera av deklarationer.

Vad har regeringen gjort? säger statsrådet retoriskt och talar om behovet av en balanserad budget, en trovärdig ekonomisk politik osv. Men det är inget tvivel om att vill man föra en sådan politik finns det starkt stöd i kammaren. Problemet har varit inte att man har föreslagit en sådan politik som statsrådet nu talar om utan att man har avstått från att lägga fram sådana förslag.

Anf. 42 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Vi ser framför oss efterkrigstidens svåraste och längsta period av arbetslöshet. Det är sannerligen ingenting att se fram emot i positiv mening, och det vet Mona Sahlin att jag anser. Det är ingen i denna kammare som ser positivt på denna utveckling.

Mona Sahlin försöker i sitt anförande måla upp bilden att socialdemokraterna är på väg att klara krisen. Man ser ljuset längre fram, konjunkturen kommer att vända och man är på väg att klara problemen. Jag känner igen den argumentationen. Den fördes av den socialdemokratiska regeringen 1976. Det var det dukade bordet man talade om. Nu försöker man tydligen göra om bravaden inför höstens val. Men problemet är ju att den socialdemokratiska politiken, den tredje vägens ekonomiska politik, har lett in Sve-

rige i en svår ekonomisk situation med hög arbetslöshet, låg tillväxt och världens högsta skatter. Det är ju resultatet av regeringens politik. I den socialdemokratiska politiken finns det inte någonting som ger utrymme för någon ljusning, vare sig på kort eller på lång sikt.

Socialdemokraterna föreslår traditionell socialdemokratisk politik: högre skatter, mera regleringar, förbud emot löneökningar, hyreshöjningar och allt vad det var som ni kom med i januari förra året. Det var oppositionens förtjänst att den politiken inte gick igenom. Mona Sahlin skall vara glad för att den inte gjorde det, för i den fanns en bomb apterad, som skulle ha exploderat ungefär vid den här tiden.

Precis detsamma är problemet med Rehnbergkommissionen. Det är med den som med devalveringar och med andra kortsiktiga åtgärder och försök att lagstiftningsvägen eller på andra sätt förbjuda inflation. Det går inte. Det känns varmt och skönt för stunden, men på sikt är det en döbelnsmedicin, vars resultat känns sjufalt värre.

Socialdemokraterna har ju visat att de inte klarar av att lägga om politiken så att den, som regeringen säger i sin av utskottsmajoriteten tillstyrka proposition, leder till den sunda ekonomiska utveckling där inflationen varaktigt nedbringas, vilket är ett villkor för full sysselsättning. För detta krävs den ekonomiska politik som vi moderater har lagt fram här i kammaren och som vi har utvecklat i gemensamma reservationer fogade vid utskottets betänkande.

Anf. 43 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern säger att allt kommer i kompletteringspropositionen, och det låter ju väldigt bra. Det skulle kanske vara bra om hon också kunde nämna något av det som skall komma i kompletteringspropositionen.

Att det finns en viss oro när arbetslöshetsiffrorna stiger är något som jag tror att vi skall ta till vara. När det gäller all denna sifferexercis, både när man talar om förhållandena här i Sverige och ute i Europa, får man aldrig glömma bort att det finns människor bakom siffrorna. Om man inte känner oro när siffrorna går upp på ett eller annat sätt, har man ingen aktning för de människor som finns bakom dessa siffror.

Jag ställde i mitt tidigare anförande en fråga till arbetsmarknadsministern angående den uppgörelse som träffades i skatteutskottet. Det skulle vara intressant att få veta vad arbetsmarknadsministern har att säga om den saken.

Mona Sahlin och jag kommer aldrig att komma överens om att det är löneökningarna som är huvudorsaken till inflationen. I sitt anförande sade hon samma sak som förut: Löneökningarna är huvudorsaken till inflationen. Jag kan aldrig acceptera att de är huvudorsaken. De kan möjligen vara en del i det hela, men de är inte huvudorsaken. Även om de skulle vara det, kan man aldrig acceptera att arbetslösheten skall vara den medicin som används i den ekonomiska politiken. Det är ju konsekvensen av det resonemang som förs om att löneökningarna är en avgörande del.

Utskottets ordförande och jag var ganska överens om att ROT-programmet skulle vara ett bra instrument att arbeta med. Jag undrar om arbets-

marknadsministern har någon synpunkt på detta. Det skulle kanske kunna göra att vi kommer lättare överens.

Anf. 44 ANNA HORN AF RANTZIEN (mp) replik:

Herr talman! Statsrådet Mona Sahlin säger att full sysselsättning är det övergripande målet. Jag vill först säga att uttrycket full sysselsättning är ganska förfärligt. Det är en klapp på axeln: Sysselsätt dig nu lilla vän, så bråkar du inte så mycket. Mona Sahlin använde också ett betydligt bättre uttryck, nämligen arbete åt alla, och det tycker jag att vi skall försöka använda.

Full sysselsättning kan knappast vara det övergripande målet, utan det måste vara att lönearbetena skall vara kvalitetsmässigt bra för människa och miljö. Det får inte bara handla om ökad produktion, konsumtion och tillväxtekonomi efter dagens modell, utan det hela måste i första hand gå ut på en uthållig hushållning och minskad sårbarhet. Annars lär vi snart varken kunna producera eller konsumera mer. När det sista trädet dött kan du äta dina pengar, säger man i Tyskland.

Det handlar inte om arbetet i sig eller pengarna i sig, utan dessa två måste leda till det övergripande kvalitativa, inte det kvantitativa, målet.

Anf. 45 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Det jag försökt framföra är egentligen att jag vill ha en så liten AMS-nota som möjligt. Jag vill bespara statsrådet Mona Sahlin att komma upp på en historisk nivå när det gäller arbetslöshet och åtgärder. Jag vänder mig egentligen mot regeringen som helhet, och framför allt mot de ministrar som inte är på plats här i dag.

Vi centerpartister håller hårt på arbetslinjen, och jag tror att hela kammaren egentligen vill ha det så. Det är bättre att jobba och få pengarna den vägen än att få dem genom att inte jobba. Det är en ganska sund inställning. Det jag här försökt att föra upp till debatt är att första försvarslinjen går i näringslivet, och inte minst i små och medelstora företag. T.ex. bör arbetande kapital i små och medelstora företag få vara i fred för att ge nya investeringar och fler jobb. Det är effektivt, och det är billigt.

Tänk om t.ex. min länsbroder Georg Andersson tänkte litet mer på det vanliga vägnätet, det krångel vi har med järnvägarna och i stället var litet mindre i Danmark. Herre Gud så bra det skulle vara för landet! Det skulle ge många jobb och sätta i gång de flottor av vägmaskiner som nu står lediga.

Sedan vill jag säga litet grand om inskolningsplatserna. Jag har varit i kontakt med några länsarbetsnämndsdirektörer. Det är tydligtvis oerhört trögt att komma fram avtalsvägen, och man når inte det resultat som man vill nå. Jag vill fråga statsrådet om regeringen har några funderingar på att hitta också parallella vägar som leder ungefär till samma resultat. Det är inte bra med ungdomsarbetslösheten. Garantin gäller ju för ungdomar upp till 20 år, och just nu gäller den inte, som Mona Sahlin sade. Men sedan finns den stora gruppen ungdomar upp till 24 år, där vi också riskerar en anhopning. Det är också en känslig ålder.

Anf. 46 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att vända mig till Elver Jonsson. Han sade: Det statsrådet säger är allmängods. Det är ju lätt att säga, men väldigt

mycket av det jag sade har vi också föreslagit här i kammaren. Det är mycket lätt för Elver Jonsson att säga att det är allmängods, men när det väl kommer till kritan och man också måste våga agera här inne i kammaren, då är det inte lika lätt för Elver Jonsson att följa med. Det är detta som är skillnaden.

Jag kan vara självkritisk och nämna saker och ting som vi inte har lyckats med på 80-talet. Men jag kan också se de saker som har lyckats. Om vi inte kommer åt kostnadskrisen, kan vi inte trovärdigt hävda att vi också klarar jobben. Den som inte ställer upp på, och inte har ställt upp på, att få till stånd Rehnbergsavtalet – när ledamötena här i kammaren förkastat förslaget om att frysa lönerna, priserna, skatterna osv. – är icke trovärdig. Då återstår pysventilen och att hålla tummarna. Det är skillnaden mellan Elver Jonsson och mig.

"Visst underbalanserade vi budgeten men det var ju bara därför att vi hade så höga ambitioner", säger han själv. Ja just det: Vågar man inte vara obekväm, och inser man inte faran i att dra i väg med utgifterna när man inte har inkomster, då kommer man icke att klara jobben. Det var därför som jag nämnde detta först. Det var därför jag också sade: Våga vara obekväm. Det vågar vi socialdemokrater, och jag tror att allt fler nu ser varför vi har agerat som vi har gjort; det hänger ihop med jobben.

Drogfrågan är en viktig fråga. Även om jag är en rökare själv anser jag det viktigt att få ned alkohol- och tobaksanvändningen i vårt land. Jag har litet svårt att se i vilket sammanhang som Elver Jonsson vill få in den frågan i arbetsmarknadspolitiken, men det är möjligt att han kan utveckla detta.

När det gäller de handikappade är det viktigt att påpeka, vilket inte riktigt framkom i Elver Jonssons beskrivning, att vi faktiskt sätter ett staket runt just åtgärderna för de handikappade när vi nu förändrar anslagsstrukturen för AMS. Det handlar inte om att vi har minskat anslagen eller att man skall kunna använda dem till helt andra åtgärder. Det är oehört viktigt att vi värnar om de möjligheter som de handikappade måste ha för att ha en chans att komma ut i arbetslivet. Det gäller lönebidragen, de andra stödformer som finns inom arbetsmarknadspolitiken och den resurs som Samhall utgör.

Sonja Rembo ironiserar över att här står Mona Sahlin och säger att vi ser ljuset och någonstans i tunneln tar det slut. Titta på inflationstalet nu! Se på hur kostnaderna i vårt näringsliv under de närmaste två åren med Rehnberg ser ut. Jämför med hur det har sett ut åren innan och säg samtidigt, Sonja Rembo, att ni inte ser den möjlighet som parterna på arbetsmarknaden och den ekonomiska politiken tillsammans faktiskt har skapat.

Jag blir litet upprörd när Sonja Rembo fortfarande står här och säger att det inte går att komma fram med ett stabiliseringsavtal. Här är parterna i full färd med att förverkliga det som Sonja Rembo än i dag säger inte går. Vad säger Sonja Rembo till alla dem som nu är beredda att avstå i lön, därför att de har insett sambanden i den vansinniga jakten mellan löner och priser?

Allt detta är i full gång. Jag tycker att Sonja Rembo skall se ljuset och också vilket ansvar Rehnberg och många parter, även förbund med många lågavlönade, har orkat ta men som inte hennes parti har velat ta.

Till Karl-Erik Persson vill jag bara säga: Försök, snälla Karl-Erik Persson, att förstå att inflation hotar fördelningen i ett samhälle. Inflation urholkar arbete och investeringar och gynnar spekulation. Inflation är någonting som

jag önskar att vänsterpartiet lärde sig att hata och också orkade vara med om att bekämpa här i kammaren.

Arbetslösheten är, precis som Karl-Erik Persson säger, inte siffror utan människor. Det är därför vi redan har utökat insatserna, vilket jag hoppas att Karl-Erik Persson ser. Vi har minskat den öppna arbetslösheten med en halv procent, och vi kommer i kompletteringspropositionen att till fullo fortsätta de satsningarna. Jag angav något av vad det handlar om, och det vill jag säga också till Börje Hörnlund.

När det gäller ungdomarna handlar det om att kunna erbjuda rekryteringsstöd till fler men framför allt att gå in mycket tidigare. För de yngre ungdomarna sätts det stödet i dag inte in förrän efter fyra månaders arbetslöshet. Jag tycker att det bör ske efter fyra veckor i stället. Vi skall göra allt för att se till att ungdomsgarantin blir effektiv, med rekryteringsstöd, inskolningsplatser och insatser från kommunernas sida. Kommunerna har ett viktigt ansvar för de yngsta ungdomarna.

Sedan vill jag hålla med Anna Horn om att ordet arbete är mycket bättre än ordet sysselsättning. Jag hörde någon säga att män arbetar i industrin och kvinnor är sysselsatta i den offentliga sektorn. Jag skall fortsättningsvis enbart använda ordet arbete, arbete åt alla. Men jag tänker inte bara använda ordet utan också agera efter det. Det saknade jag synpunkter på och offensiva tankar om från Anna Horn. Men det kanske kommer.

Anf. 47 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Fru statsrådet talar om att vi bör ha en trovärdig politik och att deklarationerna bör leda till att "vi orkar göra" och "vi vågar stå för". Detta finns det ingen anledning att polemisera mot utan bara att säga: Se till att det blir så!

Socialdemokratin har genom sin finansminister i varje finansplan sagt att det stora problemet är kostnadsutvecklingen. Och så har det inte hänt någonting på 1980-talet mer än att kostnadsutvecklingen har rusat i väg. Man har talat om nödvändigheten av den offentliga sektorns förnyelse, och det är just den sektorn som inte har orkat med någon förnyelse, trots åtta och ett halvt år med socialdemokrater i kanslihuset.

Svaren på mina frågor var litet blandade. Jag fick inget svar på varför regeringen är så njugg med att släppa in fler ungdomar till högskoleplatser. Och vad beträffar handikappades möjligheter talar Mona Sahlin om att här gäller det att ha staket omkring. Problemet är väl att regeringen sätter staketet så snävt att alltför få kommer med. Samhall är ett mycket tydligt exempel på detta. Vi har ju förslag uppe till omröstning i riksdagen och regeringen säger: Nej, inte så mycket som mittenpartierna vill.

Sedan blir jag bekymrad, när statsrådet säger att hon har svårt att förstå varför jag för in drogpolitiken bland arbetsmarknadsfrågorna. Hon förstår inte sambandet, säger hon, men så illa är det säkert inte. Det handlar om de många människor som blir handikappade på grund av ett för omfattande drogbruk. Det är inte några små grupper det gäller. 200 000, kanske 300 000, har för hög alkoholkonsumtion och har besvär i sitt arbetsliv av det skälet. De många trafikdödade är ett annat exempel.

Det kan inte vara så att arbetsmarknadsministern inte ser sambandet.

Fundera kring det här och ta ett resonemang med socialministern. På det här området behöver vi göra en insats, få in en social dimension i arbetslivet.

Varken Mona Sahlin eller utskottsordföranden har kommenterat vad som står i Svenska Dagbladet i dag. Enligt tidningen säger statsministern att arbetslösheten är en fördel för socialdemokratin i valet. Jag hoppas att det är ett felcitat och inte uttryck för ett cyniskt spel.

Så till sist detta med allmängodset. Det som nu regeringen berömmer sig av, när man vill tämja inflationen, få ner kostnadskrisen, stärka konkurrenskraften och investeringsviljan för att säkra arbete och välfärd, beror ju på att ni har tvingats tänka om på några viktiga områden – i skattepolitiken, i energipolitiken och i Europafrågan. Det är bra att socialdemokratin har tänkt om där, men det är inte tack vare socialdemokratisk ambition och vilja utan det är trots den förda regeringspolitiken som vi har en god utgångspunkt i dag.

Anf. 48 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Man måste våga vara obekväm, sade Mona Sahlin. Javisst, men det lät som om hon menade att regeringen var beredd att underbalansera budgeten och därmed bädda för ytterligare inflation.

Våga vara obekväm? Javisst, sänk skatten på arbete, bryt upp de offentliga monopolen och dra tillbaka gymnasiepropositionen, så att ungdomarna får en riktig utbildning och slipper vara beroende av arbetsmarknadsutbildning efter gymnasieutbildningen. Det är att våga vara obekväm, Mona Sahlin.

Inflationstakten ligger såvitt jag vet nu på 13 % på årsbasis – jag vill reservera mig för den exakta siffran, men det är någonstans i den storleksordningen. Visst går det att genomföra Rehnbergsavtalet, men det löser inga problem, och det är det jag har försökt göra gällande.

Så vill jag ta upp arbetslivsfonden i min sista replik. Lyssna litet på partikamraten Bo Södersten. Han säger att det är väsentligt att inse att de offentliga utgifternas ohämmade expansion har utgjort motorn i den olyckliga utvecklingen. Han talar om att bristen på arbetskraft, kombinerad med systemfelen i socialförsäkringssystemen, har medfört att den svaga tillväxten och den höga inflationen permanentats, och han talar om en galopperande kostnadsutveckling i socialförsäkringssystemen.

Vad gör regeringen? Jo, man drar in skattevägen 15 miljarder kronor från arbetsmarknaden och sätter dem i en fond som heter arbetslivsfonden, därför att man måste lösa problemet med utslagningen på grund av brister i arbetsmiljön. Men det finns ju redan 150 olika instanser som arbetar med arbetsmiljöfrågor. 12 000–15 000 människor informerar, utbildar, forskar, granskar, mäter och utvärderar arbetsmiljön, och då har man inte räknat med alla lokala och regionala skyddsombud och alla som utbildas i skyddsarbete på arbetsplatserna. De statliga utgifterna uppgår redan till 5 miljarder kronor.

Vi har inte lyckats klara arbetsmiljöproblemen med dessa gigantiska insatser, utan trots dessa har det skett en ökning av det som socialstyrelsen i sin statistiksammanställning kallar för "frånvaro på grund av ohälsa". Den frånvaron har under 1980-talet ökat med 20 % trots allt detta.

Arbete åt alla kan vi nå, Mona Sahlin, men då måste vi duka om bordet rejält efter valet i höst.

Anf. 49 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Herr talman! Mona Sahlin frågar mig om vänsterpartiets syn och antyder att vi inte skulle hata inflationen. Vänsterpartiet hatar inflationen, men vi hatar också en orättvis fördelning; det är kanske en skillnad. När SAF, borgarna och SAP hoppar omkring som på kryckor och säger att vi skall bekämpa inflationen, då är stopp för löneökningar det enda man hör.

Vänsterpartiet vill bekämpa inflationen genom att pressa priser, oskäliga vinster och stora löneklyftor. Regeringens politik, med Rehnberg, ser ut att bli rena gräddfilen för välavlönade – t.ex. inom riksbanken – och stopp för vanliga lågavlönade. Den politiken vill inte vi ställa upp på. Därför kommer heller aldrig Mona Sahlin och jag överens – när man bara anklagar och säger att löneökningar är den stora boven när det gäller inflationen. Man sitter som en revisor, jämför debet och kredit och ser inte vad det kan leda till när man talar om att arbetslösheten skall vara med och hålla nere inflationen.

Jag ställde förut två frågor till arbetsmarknadsministern. Men jag ser fram mot kompletteringspropositionen. Svaren kanske återfinns där, och därför skall jag nu inte upprepa frågorna.

Anf. 50 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag vill påminna om ungdomslagen 1983–1985. Vid den tiden var det väldigt mycket folk i denna verksamhet. Det begicks – och det var regeringens fel – ett ganska stort misstag, nämligen att nästan alla dessa arbetslösa ungdomar drevs in i offentlig sektor: i kommun, i landsting, i statliga organ. Vi skulle ha haft ett helt annat läge om man hade öppnat det privata näringslivet – den tillverkande industrin – för dessa ungdomar. Jag vill bara, med tanke på landets välstånd, vädja till arbetsmarknadsministern att noga tänka igenom detta, när nu förslag skall läggas fram. Då har man nämligen förberett landet på ett annat sätt när uppgången kommer.

Sedan vill jag också beröra ohälsotalet. Den stora ökningen av offentliga utgifter har ju kommit för långtidssjukskrivna, på arbetsskadeområdet och när det gäller antalet förtidspensionerade. När man studerar det här ohälsotalet närmare, finner man att hela ökningen egentligen har kommit på kvinnosidan. Detta säger oss att man mycket mer än i dag måste tänka på arbetsorganisationen när det gäller kvinnors arbetsmiljö, för att bryta denna utveckling. Här har samhället de stora pengarna att tjäna.

Jag vill sluta mitt inlägg med ett litet förslag, som Mona Sahlin dagligen bör upprepa i regeringskretsen: Låt Rune Molin när det gäller näringslivsområdet och regionalpolitiken, Georg Andersson när det gäller vägar och järnvägar, och utbildningsansvariga – Göran Persson, Bengt Göransson m.fl. – också göra insatser, så att inte Mona Sahlins börda blir alltför tung.

Anf. 51 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag tackar för omsorgen om min börda. Men det gällde kanske inte att jag skall få större eller mindre börda – och det vet jag att Börje Hörnlund inte heller menade – utan det gällde de regioner som Börje Hörn-

lund mycket varmt förespråkar och agerar för här i kammaren, och som drabbas hårdast när konjunkturen vänder och arbetslösheten ökar.

Till Elver Jonsson vill jag säga att jag självfallet inte menar att alkohol, trafikolyckor och droger inte påverkar arbetslivet – det vill jag verkligen betona. Det är också därför som man måste se på arbetslivspolitiken, rehabiliteringen, rehabiliteringsersättningen, arbetslivsfonden – allt det som nu äntligen händer, och händer med full fart. Vi skall inte bara diskutera vilka ersättningar människor skall ha när de väl har blivit utslagna, oavsett om det är av droger eller av arbetslivet som de blivit utslagna, utan vi bör fråga oss: Vad kan vi göra för att förändra de förutsättningar som skapar det här tillståndet? Det är klart att arbetslivet har stor del i att människor mår dåligt psykiskt, är mobbade och får missbruksproblem. Jag ser detta till fullo – och hoppas att jag också agerar med hänsyn till det när det gäller arbetslivspolitiken.

Så vill jag bestämt dementera, både å egna och å Ingvar Carlssons vägnar, att vi socialdemokrater skulle se arbetslöshet som en fördel, vare sig i valet eller i något annat sammanhang. Jag kan upplysa om att faktiskt inte allt är sant som står i tidningar, inte ens i Svenska Dagbladet, hur oberoende den tidningen nu än kallar sig.

Till Sonja Rembo vill jag säga att jag verkligen inte andades någonting om att vi nu skulle börja underbalansera budgeten. Precis tvärtemot vad den borgerliga regeringen gjorde har vi balanserat – och kommer att fortsätta balansera – budgeten. Det är det som är svårt, och det är det man behöver vara obekväm för. Jag resonerade om allt detta i mitt tidigare inlägg, och det är detta som vi också har gjort under de senaste åren: Vi har vågat fatta obekväma och svåra beslut för att den ekonomiska politiken skulle kunna vara så stark att sysselsättningen inte skulle hotas.

Vi har faktiskt också i den här kammaren sänkt skatten på arbete. Vi och folkpartiet har enats om en mycket bra skattereform, som alltså har sänkt skatten på arbete. Här var Sonja Rembos parti inte med; det tycker jag är viktigt att påpeka.

När det gäller arbetslivsfonden vill jag säga att jag inte tycker att Sonja Rembos inlägg tyder på att hon till fullo har insett skillnaden mellan arbetslivsfonden och det arbetsmiljö- och skyddsarbete som bedrivs av t.ex. yrkesinspektionen. Arbetslivsfonden handlar ju om arbetslivsorganisationen – det man måste förändra i fråga om ansvar, i fråga om att låta arbetstagarna förändra villkoren. Det är inte bara det akuta skyddsarbetet utan någonting mycket mer långsiktigt som arbetslivsfonden handlar om.

Jag skall komma ihåg min inbjudan och ta med mig Sonja Rembo ut och studera, om hon vill följa med. Jag vet att hon själv har bedrivit studier på ort och ställe, men det kanske inte skadar med litet mer.

Sedan hoppas jag verkligen att inte bara jag utan arbetstagarna i Sverige slipper det där rejält omdukade bordet, som Sonja Rembo aviserade. Vilket land har, med den politik Sonja Rembo här förordar i kammaren, lyckats hålla arbetslösheten nere? Är det England, där man har både hög inflation och hög arbetslöshet? Det finns inga sådana exempel. Det exempel vi har är att ett socialdemokratiskt parti med insikt om inflationen, och parter med

ansvar, drar tillsammans och inte dukar om bordet. Så jag hoppas att vi slipper den omdukningen – annars skulle bördan vara stor, inte bara på mig.

Andre vice talmannen anmälde att Sonja Rembo anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 52 MONA SAINT CYR (m):

Herr talman! Till sist har nu regeringen och socialdemokraterna lyssnat på och följt upp det förslag som moderaterna varje år fört fram sedan början av 80-talet. Det gäller de individuella, flexibla lönebidragen.

Lönebidragen som sådana infördes visserligen redan 1980 och ersatte tidigare stödformer i form av s.k. arkivarbete och halvskyddad sysselsättning för arbetshandikappade. Men systemet var stelbent och behövde göras smidigare. Det riktades också till arbetsgivaren och var således beroende av dennes ekonomiska möjligheter att svara för lönekostnaderna.

Nu kan ett enigt utskott ge klartecken för ett nytt och flexibelt system, där bidragsnivåerna anpassas till den enskilde handikappades arbetsförmåga och hjälpbehov. Moderaternas arbete för ett bidrag, som kunde justeras både uppåt och nedåt med hänsyn till handikappets svårighetsgrad, har till sist krönts med framgång.

Men lösningen har uppnåtts stegvis. När AMS intresserade sig för det nya systemet och ville få till stånd en försöksverksamhet inleddes en sådan, men den var begränsad till två län. I nästa steg vidgades försöket till tolv län och till att omfatta hela landet vad gällde gravt handikappade ungdomar under 25 år.

Från de två första försökslänen har man kunnat avrapportera den positiva effekten, att 30 % fler arbetshandikappade beretts anställning med detta system jämfört med det tidigare.

Herr talman! Det finns emellertid vissa problem när riksdagen nu genomför det nya systemet att gälla över hela landet. Under åren har bl.a. landets kulturinstitutioner kommit att anställa många av de arbetshandikappade som helt eller delvis avlönats med lönebidrag. Bidragen har på så vis blivit ett kulturstöd över AMS-medel. Utskottet har tidigare påtalat detta för regeringen och ansett att stödet till kultursektorn givetvis bör ske direkt över kulturtiteln och inte indirekt över arbetsmarknadsutskottet.

Det är därför viktigt att övergångsregler tillämpas mellan de båda systemen. Lönebidragen för dem som redan är inne i systemet får därför inte förändras nu. Anställningstryggheten för dessa får sålunda inte ifrågasättas. Enskilda människor får inte råka illa ut. På så vis kommer övergången till flexibla lönebidrag inte heller att äventyra någon verksamhet.

När utskottet nu enigt tillstyrker regeringens förslag till förändring av lönebidragen, har moderaterna tillsammans med folkpartiet, centern och miljöpartiet velat ge regeringen till känna, att om oönskade effekter trots allt uppstår i övergångsskedet förutsättes att regeringen vidtar erforderliga åtgärder med hänsyn tagen till den fortsatta verksamheten vid berörda institutioner. Om detta har reservanterna önskat att riksdagen gör ett uttalande.

Jag yrkar bifall till den reservationen.

I anslutning till frågan om lönebidrag behandlar utskottet också frågan om

lönebidrag till förtidspensionerade och strukturstödet till byggarbetsmarknaden. Beträffande de förtidspensionerade, anser vi från moderat håll att samma regler bör gälla för dem som för andra personer som får lönebidrag på grund av nedsatt arbetsförmåga. Något särskilt kategorilönebidrag torde därför inte vara motiverat.

Vad gäller strukturstödet har vi redan tidigare hävdat, att branschen i fråga bör ta ett större ansvar och att byggnadsarbetarna bör få sin rehabilitering i samma mån som andra utan att gå omvägen över Galaxen.

Nu har ju stödformen i fråga varit en temporär försöksverksamhet och torde försvinna nästa år, men vi har inte haft anledning att ändra den uppfattning jag redovisat, varför vi upprepar vår reservation i ämnet. Jag yrkar alltså bifall till den reservationen.

Herr talman! Samhall är en annan verksamhet som är angelägen för de arbetshandikappade. I år har vi från moderat håll ansett att förhållandena på arbetsmarknaden är så pass oroande, att någon reducering av bidragsprocenten till lönesumman inte är möjlig att göra. I övrigt ser vi fram emot och avvaktar tills vidare den just inledda utredningen om Samhalls framtida roll, organisationsformer och mål.

Herr talman! Utöver de redan nämnda reservationerna har vi ytterligare ett antal reservationer i detta betänkande. En talar bl.a. för inbyggda verkstäder även åt få anställda handikappade hos mindre företag, där ingen begränsningsregel bör finnas. Andra berör att arbetsmiljöinstitutets verksamhet bör finansieras via arbetsmiljöfonden, som bör ta över hela ansvaret för institutet.

Herr talman! Jag ställer mig givetvis bakom våra samtliga reservationer men nöjer mig med att yrka bifall till de nämnda 12 och 17.

Anf. 53 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Jag skall tala om de handikappades sysselsättning. Men jag kan inte låta bli att göra några kommentarer till den debatt som vi har haft angående sysselsättningen. Det är synd att Mona Sahlin har gått. Men jag tyckte att det var djupt orättvist när hon insinuerade att Bengt Westerberg, och därmed folkpartiet liberalerna, skulle mena att det skulle räcka att hålla tummarna för att få en bättre sysselsättning.

Så är det verkligen inte! Vi vill ha en ny ekonomisk politik, dvs. en ekonomisk politik som ger framtidstro och ingjuter optimism hos människor. Det skall vara en politik som visar att Sverige verkligen har en framtid som industrination och en politik som också ger möjlighet för människor att få arbete.

Jag pekar t.ex. på att vi tycker att det är rimligt att inte behålla en mängd statliga företag som skulle kunna skötas bättre som privata företag. De pengarna skulle kunna användas för att bygga vägar och järnvägar. Vi säger nej till socialdemokraternas förslag om förstatligande av AP-fonderna som skulle föra med sig ett förstatligande av stora delar av näringslivet.

Vi vill förbättra utbildningen, ändra skattereglerna och hålla igen på byråkratin för företagen så att det skall löna sig bättre att äga och bygga ut mindre företag.

Det är också viktigt att vi vill bryta de offentliga monopolen för att bättre kunna ta till vara alla förbättringar och allt nytänkande som finns hos alla

dem som arbetar i vård, omsorg och utbildning. Vi ser det som oerhört angeläget att det blir ett nytt klimat för företagen.

Allt detta och en mängd andra saker menar vi skulle ge ny ekonomisk framtidstro så att företagen satsar på Sverige. Det skulle ge förutsättningar för en bättre sysselsättning framöver. I avvaktan på att vi verkligen får möjlighet att förbättra och förverkliga den ekonomiska politiken, är det självklart att vi på alla tänkbara sätt vill arbeta för att arbetslösheten skall vara så låg som möjligt. Den skall bekämpas på alla sätt. Det kräver utbildning, det kräver omskolning, och det kräver större rörlighet och en hel mängd andra saker – vilket Elver Jonsson har nämnt tidigare. Det är ingalunda så, Mona Sahlin, att vi menar att vi bara skall hålla tummarna!

Herr talman! Enligt liberala värderingar är det oerhört väsentligt att varje individ, också hon med de allra sämsta förutsättningarna, får leva ett värdigt liv. Många i Sverige får inte den möjligheten. De behöver vårt engagemang mer än de flesta.

I arbetet för att skapa rättvisa åt det glömda Sverige, är egoismen huvudfiende och solidariteten det främsta vapnet.

Vi har inga extra pengar i folkpartiet liberalerna som regnar från himlen. Det handlar om att prioritera de allra svagaste grupperna.

En viktig grupp som vi räknar som en av de väsentligaste i det glömda Sverige är just de handikappade, och deras rättmätiga krav att få sysselsättning är angeläget. Sammantaget satsar folkpartiet liberalerna 500 milj.kr. mer än socialdemokraterna i det budgetalternativ som lades fram i januari just på det glömda Sverige. En del av de pengarna använder vi just till att förbättra sysselsättningen för de handikappade.

Flera utredningar har pekat på hur viktigt det är att människor med handikapp verkligen har ett arbete. Egentligen behövs det inga utredningar för att visa detta, för det säger ju sunt förnuft.

Trots ambitionen i många sådana uttalanden och trots tillkomsten av många arbetsmarknadspolitiska åtgärder saknar många människor med handikapp fortfarande ett jobb. Det gäller i stor utsträckning människor med funktionshinder.

Det finns en hel del orosmoln beträffande de handikappades sysselsättning på 90-talet.

- Den nu dämpade efterfrågan på arbetskraft kan leda till ett minskat intresse för att se arbetshandikappade som en verklig resurs och en del av arbetskraften.
- Utbudet av arbetsuppgifter förändras. Samhället får en ökad specialisering, enklare arbetsuppgifter försvinner, rationaliseringar sker och mer arbetsintensiv produktion flyttar utomlands.
- Ökade krav på utbildning och kompetens kan ge ytterligare svårigheter för arbetshandikappade.

Vår reservation nr 8 handlar om arbetsförmedlingens ansvar för handikappade ungdomar och deras möjligheter att komma in i förvärvsarbetslivet. Vi pekar på att det behövs mer konkreta och kraftfulla åtgärder. Samtidigt som de resurser som avsätts för att bereda handikappade arbete har varit starkt

begränsade, har det egentligen inte funnits någon begränsning när det har gällt resurserna för att förtidspensionera människor.

Möjligheterna har nu utökats till viss del genom överföring av resurser från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta har gjorts så att det nu finns möjlighet till vilande förtidspension som ett instrument i rehabiliteringsprocessen. I december 1990 hade 305 616 förtidspension och 55 740 sjukbidrag. Lönebidrag för förtidspensionerade kan utgå med upp till halva kostnaden för lön och sociala avgifter. Vi tycker att det är viktigt med ett utökat tillämpningsområde för detta instrument.

För de handikappade ungdomarna är insatserna vid övergång från skola till arbetsliv mycket viktiga för att de skall få ett fotfäste på arbetsmarknaden. Det gäller bl.a. möjligheterna till vägledning inför yrkes- och studieval, möjligheten att pröva olika arbetssituationer samt tillgången till hjälpmedel, personlig assistans och psykosocialt stöd.

Många ungdomar med omfattande funktionshinder har ofta små möjligheter att få praktiskt sommararbete och på det sättet skaffa sig erfarenheter av arbetslivet. Det beror inte bara på att de har svårt att hitta ett jobb. Det är också svårt för dem att få färdtjänst, arbetsbiträde och arbetstekniska hjälpmedel. Det är självklart för många andra ungdomar att ha ett sommararbete, och vi tycker att det finns all anledning att lägga ner mer kraft på att också handikappade skall få det.

Mot bakgrund av att de handikappade som har avslutat en utbildning har stora svårigheter att komma ut på arbetsmarknaden bör arbetsförmedlingarna aktiveras mer. Arbetsförmedlingarna och skolans syo-funktionärer borde jobba mer för att förbättra de handikappade ungdomarnas möjligheter. Arbetsförmedlingarna bör få ett större ansvar för att följa upp de handikappade ungdomar som har avslutat sina studier. Något sådant allmänt ansvar finns inte inskrivet för arbetsförmedlingarna. Vi menar att det borde finnas.

Själva handikappet kan också medföra att den handikappade ibland har hög frånvaro. Detta är ytterligare en faktor som försvårar inträdet på arbetsmarknaden. Vi har pekat på att ett sätt att lösa detta problem vore att dela på ett heltidsarbete. Om t.ex. två eller tre personer delade på en heltidstjänst skulle frånvaron bli mindre kännbar för arbetsgivaren, och flera handikappade skulle också kunna känna verklig arbetsgemenskap. Det är klart att det finns en mängd praktiska problem med detta, men man borde kunna anstränga sig för att få fram en sådan här konstruktion, tycker vi i folkpartiet.

Rent allmänt har utskottets majoritet i sitt svar på våra förslag pekat på projektet "Arbete åt unga handikappade". I AMS uppföljning av projektet ser man att en tredjedel av de förtidspensionerade ungdomarna efter tre års uppföljning av den uppsökande verksamheten fortfarande saknade sysselsättning utanför hemmet och att ungefär en tredjedel hade oavlönad sysselsättning. Självfallet tycker vi att det är positivt att en tredjedel har fått arbete eller utbildning av något slag. Men det räcker inte. Alla insatser som görs på det här området lönar sig, framför allt mänskligt men också samhällsekonomiskt.

För många handikappade är tillgång till arbetshjälpmedel en förutsättning för att man skall kunna fungera bra i arbetslivet. Under ett par år har AMS

bedrivit en aktiv verksamhet för att utveckla bl.a. tekniska hjälpmedel för arbetshandikappade. Dessa hjälpmedel är dyra att införskaffa, och nu föreslår regeringen att det inte längre skall finnas möjlighet att få stöd till arbetshjälpmedel för personer som redan har en anställning. Vi tycker att det är helt felaktigt.

En anställd kan ju drabbas av en skada eller ett handikapp som gör att hon eller han inte kan fortsätta sin anställning utan att ha tillgång till ett hjälpmedel, t.ex. en punktskriftsdator. Vi tycker att starka skäl talar för att arbetsmarknadsverket även framöver skall kunna medge bidrag för installation av hjälpmedel för redan anställda. Riksdagen bör därför anslå ytterligare 75 milj.kr. till detta ändamål.

Utskottet tar faktiskt inte ställning, i avvaktan på propositioner om arbetsmiljö och rehabilitering. Samtidigt säger utskottet dock att utskottet godtar regeringens beräkning av medelsbehovet för arbetshjälpmedel men räknar med att beräkningen kan ändras. Man vet faktiskt varken ut eller in. Folkpartiet liberalerna står i alla fall fast vid att det behövs ytterligare 75 milj.kr. till arbetshjälpmedel. Det yrkandet kommer vi att återkomma med. Det finns också i vår satsning på det glömda Sverige.

I ett frågesvar i torsdags sade Mona Sahlin att hon skulle återkomma till frågan om hur hon ser på helheten för Samhall. Jag ser med stor spänning fram mot det. Men det var inget nytt i hennes tal här i dag.

Samhall redovisade förra veckan en intressant version av Samhallskoncernen mot år 2000 och strategier för att nå dit. De flesta av de 25 förslagen för en utveckling av Samhall kan vi i folkpartiet liberalerna väl instämma i. Vi får anledning att återkomma till dem framöver. För dagen skall vi tala om de aktuella förslagen i vår motion från folkpartiet liberalerna.

Samhall har i samråd med arbetsmarknadssstyrelsen föreslagit att fler arbetshandikappade bör beredas arbete inom Samhall under budgetåret 1991/92. Regeringen har dock föreslagit att verksamheten inte skall öka. Också här har vi en annan uppfattning. Vi tycker att verksamheten bör öka under det kommande budgetåret med 450 000 arbetstimmar. För det har vi också anslagit 50 milj.kr.

För oss är det – inte minst med anledning av den sysselsättningssituation som vi har i dag – mycket märkligt att utskottsmajoriteten inte är beredd att utöka timramen för Samhall. Att man inom Samhall har varit mån om arbetsmiljön och ställt upp för sina anställda har gjort att frånvaron har minskat. Men går regeringens och utskottsmajoritetens förslag igenom kommer detta faktiskt att föra med sig att Samhall måste avskeda arbetshandikappade. Tycker verkligen Bo Nilsson att det är rimligt?

Vi förutsätter att den utredning som har att se över Samhalls verksamhet särskilt beaktar våra förslag om utökade möjligheter för psyskiskt utvecklingsstörda och gravt handikappade att få arbete inom Samhallsgruppen.

De inbyggda verkstäder som bedrivs i Samhalls regi betraktas inte längre som en försöksverksamhet utan som en normal verksamhetsform. Enligt vår mening är det nu angeläget att gå vidare och släppa kravet på att antalet arbetshandikappade måste vara minst fem på varje arbetsplats för att en inbyggd verkstad skall kunna komma till stånd. Ett slopande av denna regel skulle innebära att även mindre företag kunde ta emot arbetshandikappade.

Ofta är de mindre företagen särskilt väl lämpade för sådana uppgifter. Det borde vara möjligt för Samhall att komplettera den befintliga arbetsledningen med särskilda kurativa insatser, så att de sociala målen för det skyddade arbetet kan uppnås.

Vi tycker att de nya riktlinjerna, som utskottet hänvisar till, inte tillräckligt underlättar för de små företagen att ha s.k. inbyggda verkstäder. Man sätter upp hinder i stället för att underlätta verksamheten. Självklart tycker vi det är bra med anställning med flexibla lönebidrag men det ena goda får inte utesluta det andra goda.

Låt mig slutligen säga några ord om den mycket omdiskuterade frågan om flexibla lönebidrag. För många handikappade är lönebidrag ett bra sätt att få fotfäste på arbetsmarknaden. Under ett par år har det pågått försöksverksamhet med flexibla lönebidrag. Verksamheten innebär att lönebidragets nivå kan anpassas efter den arbetshandikappades förutsättningar. Det är självfallet mycket bra. Erfarenheterna från försöksverksamheten i Kronobergs län är också mycket goda.

Det är viktigt att bidragssystemet konstrueras så att man underlättar placeringar inom de sektorer på arbetsmarknaden där förutsättningarna är större för de anställda att på sikt övergå till en reguljär anställning utan bidrag. Det ger systemet med flexibla lönebidrag större möjligheter till. Regeringen och utskottet föreslår nu att flexibla lönebidrag skall tillämpas över hela arbetsmarknaden. Det tycker vi i folkpartiet liberalerna är bra.

Vi förutsätter också att ett system med flexibla lönebidrag skall kunna tillämpas så att bidragsnivån kan justeras både uppåt och nedåt. Det förekommer faktiskt att de lönebidragsanställdas arbetsförmåga försämras under anställningens gång, och då måste det finnas möjlighet att justera bidragsnivån uppåt.

Förslaget om flexibla lönebidrag har oroat många, helt naturligt framför allt kulturinstitutionerna och de allmännyttiga organisationerna där lönebidragen är av mycket stor betydelse. Det handlar om 1,5–2 miljarder kronor i lönebidrag via arbetsmarknadsbudgeten.

Utskottet delar självklart denna oro och har, tycker jag, genom klara skrivningar visat att enskilda människor inte får råka illa ut samt att berörda institutioner och organisationer, i varje fall inte i regel, skall påverkas av bidragsförändringen förrän det är aktuellt med nyanställningar. Inte heller i dessa fall skall det behöva bli tal om sänkta bidrag, men arbetsgivarna får vara beredda att acceptera anställning av personer med svårare funktionsnedsättningar.

Jag behöver inte upprepa vad som står i texten i utskottsbetänkandet – det har Mona Saint Cyr varit inne på. Men skulle de arbetshandikappade förlora sitt arbete, då skulle de totala kostnaderna för samhället bli större och det personliga lidandet ännu större. Därför gäller det att gå försiktigt fram. Det är något som jag hoppas att vi också är överens om.

Sedan kommer det märkvärdiga. Majoriteten i utskottet är inte beredd att följa upp vad man säger i utskottet, nämligen att på sedvanligt sätt ge regeringen till känna vad man skriver. Vad betyder egentligen detta, Bo Nilsson? Är man inte beredd att ta konsekvenserna? Om oönskade effekter uppstår inom t.ex. kulturinstitutionerna, skall då inte regeringen vidta erforder-

liga åtgärder? Utskottet har på ett helt annat sätt än regeringen i propositionen lagt sig vinn om att försöka lösa de svårigheter som eventuellt kan uppstå. Man har tagit hänsyn till yttrandet från kulturutskottet och till alla motioner som inkommit i frågan. Motiverar verkligen inte detta ett tillkännagivande, Bo Nilsson? Det här är mycket märkligt.

Kjell-Arne Welin har i många år motionerat om att man skall ta bort taket för lönebidragsplatser hos de allmännyttiga organisationerna. I det nya systemet med flexibla lönebidrag slopas det här taket och andra begränsningar. Det innebär alltså i praktiken ett bifall till Kjell-Arne Welins motion, även om det i den ibland konstiga riksdagsbehandlingen blir ett avslag. Det viktiga är ändå att det kanske kan ge ytterligare några arbetshandikappade meningsfull sysselsättning.

Herr talman! I tider med ökad arbetslöshet tycker vi i folkpartiet liberalerna att det är särskilt angeläget att skydda de värst utsatta, däribland de handikappade. Därför skall jag sluta med att ställa tre konkreta frågor till Bo Nilsson:

1. Varför är man inte nu beredd att öka timramen för Samhall så att man slipper avskeda arbetshandikappade?
2. Varför är man inte beredd att underlätta för småföretag att ha s.k. inbyggda verkstäder?
3. Varför tar man inte t.ex. kulturinstitutionernas oro på allvar, så att man uppmanar regeringen att vidta speciella åtgärder, om flexibla lönebidrag skulle komma att drabba kulturen alltför hårt?

Med detta, herr talman, uttalar jag att jag ställer mig bakom folkpartiet liberalernas reservation men yrkar bifall enbart till reservationerna 12 och 21.

Anf. 54 KERSTI JOHANSSON (c):

Herr talman! Vi har fört en lång debatt om arbetsmarknadspolitiska frågor. Tidigare talare har kommenterat arbetsmarknadsläget som kraftigt har försämrats och som enligt alla prognoser kommer att försämras ytterligare.

I ett pressmeddelande från arbetsmarknadsstyrelsen förra veckan sias om att nedgången på arbetsmarknaden under de närmaste 15 månaderna blir den djupaste under efterkrigstiden och att arbetslösheten kan komma att uppgå till 4,5 %. Det är genomsnittssiffran för landet. Vi vet att andelen arbetslösa i många län och länsdelar kommer att vara mycket högre och att merparten näringsgrenar drabbas, i den mån de inte redan är drabbade. I något län har man tyvärr redan uppnått procenttalet 4,5 i arbetslöshet – med råge.

De yngre dominerar bland dem som varslats om uppsägningar, men också många äldre har varslats. Just för de senare kan det bli svårt att ta sig tillbaka till arbetslivet.

Ännu svårare kan det komma att bli för människor med arbetshandikapp. Handikappade har, även under högkonjunktur, ofta svårare att kunna välja arbete efter egna önskemål. Hamnar vi i en lågkonjunktur med en allmänt försämrad situation på arbetsmarknaden, så slår den oerhört hårt mot dem som redan har en svag förankring i arbetslivet. Det gäller bl.a. de arbetshandikappade.

I arbetsmarknadsstyrelsens prognoser om utvecklingen på arbetsmarknaden, som jag nyss refererade ur, sägs att möjligheterna att slussa ut arbetshandikappade i arbete kommer att försämras drastiskt under det närmaste året. Det är verkligen illavarslande. Om ingenting görs för dessa människor kan de riskera att hamna mycket långt bak i arbetslöshetskön – i den mån deras behov av arbete över huvud taget uppmärksammas.

Vi i centerpartiet hävdar att aktiva insatser måste göras överallt där det över huvud taget är möjligt för att i tid värna om jobben för de arbetshandikappade. Det gäller att bereda också dessa människor arbete.

Vi har i en motion föreslagit en förstärkning av Samhall. Det har vi gjort därför att vi anser att det i nuvarande situation med ökade svårigheter på arbetsmarknaden är särskilt angeläget att den resurs som företagsgruppen Samhall utgör tas till vara så att dess kompetens främst kommer de utsatta arbetshandikappade till del.

Den kartläggning som 1989 års handikapputredning gjorde visade att nästan tre av fyra svårt handikappade saknade arbete eller annan daglig sysselsättning utanför hemmet. För många av dem var det en tragedi.

Mot bakgrund av de behov som finns är det angeläget att verksamheten inom Samhall får byggas ut. Detta har vi tillsammans med folkpartiet tagit upp i reservation 21.

Vi skiljer oss emellertid åt i fråga om medelsanvisningen. I centern anser vi att Samhalls anslag bör räknas upp med 100 milj.kr. i förhållande till regeringens förslag. Denna hemställan finns i reservation nr 23. Med en uppräkning med 100 milj.kr. kan man undvika att få en olycklig neddragning av antalet arbetstillfällen inom Samhall – vilket annars är vad som väntar – och man kan även få nya platser, som det alltså finns och kommer att finnas ett stort behov av.

Vad gäller lönebidragen kommer fr.o.m. nästa budgetår det nuvarande regelsystemet, med dess koppling av bidragsnivån till olika arbetsgivarkategorier, att ändras, så att vi i stället får ett system som på ett flexibelt sätt anpassar lönesubventioneringen till den enskilde arbetstagarens arbetsförmåga.

Med en övergång till flexibla lönebidrag skall det bli möjligt att också skapa fler lönebidragsanställningar inom anslagsramen. Detta är positivt.

Det finns dock mycken oro ute, främst hos kulturinstitutioner och allmännyttiga organisationer, som tidigare har påpekats. Det är många kulturinstitutioner, statliga och icke-statliga, som för sin verksamhet är starkt beroende av den arbetsinsats som görs av lönebidragsanställda. I särskilt hög grad gäller detta institutioner med – i förhållande till antalet övriga anställda – många lönebidragsanställda. Det gäller t.ex. landsarkiven och ett stort antal museer, inte minst länsmuseerna. Även folkrörelsearkiven är mycket beroende av de resurser som tillförs arkiven genom de lönebidragsanställdas insatser.

Kulturutskottet har yttrat sig till arbetsmarknadsutskottet i just den här frågan och uttryckt oro över vad övergången till flexibla lönebidrag innebär för just kultursektorn. Oron kan vara befogad. Vi vet att de ekonomiska påfrestningarna på kultursektorn är stora i dag och att man, så länge inga ytterligare resurser tillförs kulturinstitutionerna, är starkt beroende av lönebidragsanställningarna.

Nog hade det varit bra om vi hade fått en prövning och en bedömning av

vilka effekter en generell tillämpning av flexibla lönebidrag skulle komma att få, inte minst för denna sektor. Det var ju också vad som utlovades förra året när arbetsmarknadsutskottet i sitt betänkande konstaterade att "det var tillfredsställande att AMS i samråd med statskontoret bl.a. skulle belysa konsekvenserna av en omläggning till flexibla lönebidrag för de mest berörda verksamheterna". I de berörda verksamheterna innefattades framför allt kultursektorn.

Av detta blev tyvärr ingenting, men vi har aldrig fått veta varför. Nu skriver utskottet i detta betänkande att övergången till flexibla lönebidrag inte nämnvärt kommer att påverka situationen för kulturinstitutionerna och de allmännyttiga organisationerna, utan lönebidragen kommer att betalas ut till dessa för deras anställda i samma omfattning som förut. Det är först på sikt som problem kan komma att aktualiseras. Vidare sägs att om oönskade effekter uppstår inom kulturinstitutionerna på grund av införandet av flexibla lönebidrag, har regeringen att vidta erforderliga åtgärder med hänsyn till den fortsatta verksamheten.

För att vara säkra på att regeringen verkligen vidtar åtgärder om de oönskade effekterna uppstår, är vi av den meningen att riksdagen på denna punkt borde göra ett tillkännagivande till regeringen. Det har vi uttryckt i reservation nr 12, som är gemensam för centern, folkpartiet, moderaterna och miljöpartiet.

Därtill anser vi i centern att de handikappades ökade svårigheter på arbetsmarknaden till följd av det förändrade arbetsmarknadsläget motiverar att anslaget, utöver den anslagsökning som regeringsförslaget innefattar, förstärks med ytterligare 100 milj.kr. Detta tas upp i reservation nr 19.

Herr talman! Centern har ytterligare ett motionsyrkande som vi återkommer med och som vi även i år har följt upp i en reservation, nr 9, som är betitlad Samhällsekonomisk studie av en arbetsgaranti för handikappade.

Många människor med olika funktionshandikapp slås i dag ut från arbetsmarknaden. Trots att stödåtgärder sätts in för att underlätta inträde i arbetslivet, är vissa handikappgrupper missgynnade. Som jag tidigare sade, är det en mänsklig tragedi att vilja arbeta men inte kunna få en anställning. Även samhällsekonomiskt är det bäst när arbetshandikappade ges möjlighet att arbeta. Om de inte får denna möjlighet uppkommer stora kostnader, inte bara på statsbudgeten utan också inom sjukförsäkrings- och pensionssystemen.

Det är mot den bakgrunden som centern för fram kravet på en samhällsekonomisk studie med syfte att analysera de samhällsekonomiska konsekvenser som skulle bli följden om alla arbetshandikappade som vill ha arbete också bereddes arbete, antingen på den öppna marknaden eller inom den skyddade sektorn. Vi är av den uppfattningen att de samhällsekonomiska vinsterna i form av minskat behov av pensionering och minskad belastning på sjukförsäkringssystemet är stora. Men framför allt är det av hänsyn till de enskilda människor det här gäller som centern vill ha en översyn. Det finns redan mycket material som kan användas och som man kan ha nytta av. Vi vill också att studien genomförs under parlamentarisk medverkan. Vi vill ha det så därför att vi tror att det kan underlätta de offensiva åtgärder som studien kan ge anledning till.

Herr talman! Jag står bakom de reservationer som har stöd av centerpartiet. Jag yrkar bifall till reservationerna nr 9, 12, 19 och 21 till betänkande AU12 och till reservation nr 7 till betänkande AU11.

Anf. 55 LARS-OVE HAGBERG (v):

Herr talman! Man kan i den här debatten observera att alla partier är eniga om att vi går mot en svår tid på arbetsmarknaden. Frågan är vilka medel och vilken politik som i detta läge skall användas. Man kan också observera att det i dag finns en stark misstro mot politikernas hantering av arbetslöshetsproblemet, speciellt bland krafterna utanför det politiska livet på den s.k. marknaden, där man förväntar sig att förhållandena i Sverige skall vara av samma art som förhållandena i Europa. Inom den generella välfärden fick man i höstas en erfarenhet av detta genom besluten om sjukförsäkringen. Frågan är nu – och där står kampen – om det även när det gäller arbetslösheten kommer att ske en sådan anpassning till europeiska förhållanden, om även arbetslösheten kommer att bli en bricka i spelet.

Vänsterpartiet har till arbetsmarknadsutskottets betänkande 12 fogat två reservationer. Den ena gäller medelsanvisningar till arbetarskyddsverket. Vi vill öka det anslaget med 3 milj.kr., så att man får ökade möjligheter till kompetensutbyggnad för att kunna se hur arbetsmiljön verkligen ser ut. Den andra reservationen gäller anslag till arbetsmiljöinstitutet för utbildning av företagsläkare inom företagshälsovården och för skyddsombudsutbildning.

Detta är bara delar i det paket som gäller arbetsmiljöns betydelse. I ett sämre konjunkturläge som dagens kanske frågan om det meningsfulla arbetet kommer i skymundan. Arbetsmiljön har en oerhörd betydelse när det gäller att hävda det meningsfulla arbetet, och det har inom arbetarrörelsen rått en väldig skillnad mellan strävan efter arbete åt alla och full sysselsättning. Att hävda den fulla sysselsättningen kan gälla att ge människor möjligheter att försörja sig, men det handlar til syvende og sidst om att utveckla människors möjligheter att göra någonting vettigt i det här samhället. Det är då det meningsfulla arbetet som är viktigt.

Men i rak motsats till att människor har meningsfulla arbeten ser vi nu en massiv utslagning, och utslagningen har ju på intet sätt minskat på grund av att 10 miljarder eller 15 miljarder har kommit in i en fond för rehabilitering. Det är samma värderingar som råder på arbetsmarknaden, det är samma makt som råder på arbetsplatsen, och det är samma drivkraft som gör att människor i både offentlig och privat verksamhet har det väldigt bekymmersamt.

Som Börje Hörnlund påpekade är det framför allt kvinnorna som under de senaste två årtiondena har fått ta mest stryk vad gäller hälsan. De har i och för sig kommit in på arbetsmarknaden, men de har de utan tvivel sämsta jobben. Dessa bör värderas upp.

I betänkandet föreslås förändringar i reglerna gällande de handikappade på arbetsmarknaden. För de handikappade är det ju helt avgörande hur arbetsmarknaden ser ut, om det över huvud taget finns någon möjlighet att slussa ut handikappade på arbetsmarknaden. Huvudfrågan för de handikappade, den som framöver kommer att vara helt och hållet avgörande, är om regeringen kommer att satsa pengar på AMS och om man kommer att vidta

kraftfulla åtgärder av ekonomisk-politisk art som gör att alla får plats på arbetsmarknaden.

Det finns i detta också en motsättning. Om vi rehabiliterar dem som i dag slås ut blir det också fler på arbetsmarknaden, och då krävs fler jobb. Då går det inte att bara satsa på utbildning, utan man hamnar till sist i det läget att det är nödvändigt att skapa fler arbeten totalt sett. Och hur klarar man då sysselsättningen för de utsatta grupperna?

Vi kan i dag konstatera – och jag tror att det är en insikt som regeringen delar – att regeringens väg, den s.k. tredje vägen, har havererat och att devalveringen var ett gigantiskt och egentligen strukturellt misstag. Vi lider därför i dag av en strukturell kris och av en nedgång i konjunkturen.

Jag lyssnade noga på den tidigare debatten, och jag förväntade mig att de som värnar om alla skulle föreslå något ordentligt medel, så att alla kan få arbete. Jag lyssnade inte minst på företrädarna för moderaterna, som kanske kommer att ta ledningen i en kommande regering. Jag upptäckte då att moderaterna förespråkade en sänkning av löneskatten – och en ordentlig sänkning, efter vad jag förstår. Vad är då egentligen skillnaden mellan detta och en devalvering? Vad var det som hände efter devalveringen? Jo, vinsterna rök upp i taket, och man började använda vinsterna till allt annat än produktiva investeringar. Gamla branscher satt fast, och det blev inte fråga om något nyskapande. Vad hände med den gigantiska vinstökningen inom företagen, om inte exakt samma sak, dvs. det blev ingen skillnad? Skillnaden mellan den tredje vägen och en moderat väg är alltså ganska liten i fråga om metoderna att förnya svenskt näringsliv och möjligheterna att ge arbete åt alla.

Det är anmärkningsvärt hur litet som har nämnts om den kovändning regeringen gjorde i höstas, när man förklarade att det övergripande målet var att bekämpa inflationen. Den förändring som har skett på ett år kan ju inte bara vara redaktionell. Socialdemokraternas målsättning har ju ändrats från strävan efter arbete åt alla – som förespråkades av den förre finansministern, han i Nacka – till inflationsbekämpning, som värderas högst av den nye finansministern. Det här kan inte bara vara fråga om en redaktionell förändring.

I den politiska retoriken märks den här förändringen ganska tydligt. Räntekrisen i höstas fick som följd extra propositioner och skrivelser, och i samband med dessa talade man på marknaden ganska öppet om att regeringen hade anpassat sig till europeiska förhållanden.

Det politiska livet har nu – till det bättre – nyktrat till. Socialdemokraterna har kommit igen i en fråga som är klassisk för socialdemokratin, nämligen hävdandet av sysselsättningen. Det återstår nu att se om man verkligen satsar. Hittills har man bara talat.

Jag skall även säga något om Rehnbergkommissionen, som skall rädda jobben. Det går inte att äntra talarstolen i en arbetsmarknadspolitisk debatt utan att nämna det fenomenet. Vi skall alltså rädda arbetena i landet genom att totalt sett hålla tillbaka lönerna. Det innebär alltså att vi nu skall införa konkurrens med låga löner. Man sänker löneutrymmet under tre år. År 1993 skall stabiliseringsavtalet räknas av. Vi ser redan effekterna. På riksbanken har man höjt lönen för 94 stycken, landstinget i Dalarna tänker höja upp

läkarnas lön ännu högre och det finns fler s.k. hemliga avtal som medför att de välutbildade, välartade och gångbara på marknaden kan få riktiga löneökningar medan det stora lönekollektivet får en höjning med endast 100–200 kr. Priserna tänker man dock inte göra något åt. Regeringen säger att man har talat med KF och Dagab. På den nivån ligger det.

Detta skall anses rädda jobben. Man frågar sig hur det kan rädda jobben eftersom man inte gör något åt marknaden. Skall man införa ett nytt stabiliseringsavtal när detta avtal upphör? Hurdana blir kompensationskraven, eftersom man har ökat löneskillnaderna? Vad blir följden för sysselsättningen i nästa omgång? Dessa frågor, som gäller svagheter i systemet, svarar ingen på.

Jag är dessutom mycket förvånad över socialdemokratins argumentation. Jag lyssnade här särskilt till arbetsmarknadsministern när hon sade att vi skall stärka den enskildes ställning. Vad gör man för de arbetandes organisationer? Det talas numera mycket om den enskildes möjligheter i arbetslivet, men den kollektiva styrkan är som bortblåst. Resultatet av Rehnbergkommissionens förslag blir två års förluster för fackföreningarna, eftersom de inte får syssla med annat än att kanske hjälpa någon med försäkringar. Vad händer med marknadens krafter i nästa omgång? Rationaliseringar och annat kanske går igenom. Vad händer då med sysselsättningen? Då kanske socialdemokraterna inte sitter i regeringen, men det är onekligen ett stort problem för dem som befinner sig där.

Vi i vänsterpartiet menar att det i detta fall inte ens räcker med att gå omkring på två ben. Här måste ännu flera ben vara i rörelse för att man skall få fart på ekonomin och sysselsättningen. Det går inte att tala väl om handikappade, utsatta grupper, ungdomar och kvinnor om man inte inför en rad åtgärder.

Vänsterpartiet tänker föreslå regeringen att man skall genomföra minst nio åtgärder. Nu är det läge att förkorta arbetstiden. Det är en åtgärd. Man kan börja med en kvart om dagen. Ge AMS 10 miljarder. Sätt i gång med ett ROT-program snabbt. Vi kan omedelbart börja bygga upp den äldre- och barnomsorg som vi har lovat våra äldre och barn. Vi skall se till att den omsorgen bedrivs och ge kommunerna pengar. Det finns en rad förslag och generella politiska åtgärder som kan genomföras för att stärka den inhemska marknaden. Til syvende og sidst handlar det om att man skall ha arbete i Sverige. Vi kan inte utbilda oss hur länge som helst.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag komma med ett beröm till regeringen. Det vill jag ge på ett område som har berörts mycket litet, nämligen vikarieutbildningen. Om det i kompletteringspropositionen kommer ett förslag av någorlunda omfattning – jag tror att utskottets ordförande nämnde detta – innebär det en oerhörd seger för de många människor inom LO-sektorn och på andra håll som vill utbilda sig men sitter fast i arbetslivet. Det är ett krav som vi har drivit under många år. Vi har kallat det för tekniskhumanistisk utbildning. Om det blir verklighet har regeringen åtminstone gjort en insats för sysselsättningen. De övriga åtgärderna ställer sig vänsterpartiet mycket tveksamma till i det här läget.

Med detta, herr talman, har jag yrkat bifall till reservation nr 4.

Anf. 56 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! När man talar om arbetsmarknaden kan man inte hoppa över vår ansökan till EG. När man talar om handikappade och deras möjligheter kan man inte hoppa över vår ansökan till EG. Vilka grupper kommer att bli förlorare när vi kommer in i EG eller anpassar oss nästintill ett medlemskap? De handikappade blir definitivt förlorare. De handikappade ute i Europa är mycket beroende av välgörenhet. Det är inte de handikappade i Sverige, och det tycker vi är bra. Det finns stora brister, men det är bra att de inte i första hand är beroende av välgörenhet.

Jag kommer här inte att ta upp de övergripande frågorna, utan jag kommer i första hand att ta upp reservationerna.

Man måste tänka sig att det kan komma fram sådana förslag som det har gjort i Norrbotten i dag. Det har också litet med EG-anslutningen att göra. Man har nämligen erbjudit sina anställda 4 000 kr. per månad i *sänkt* lön. Det är ett mycket speciellt förslag som nog inte har förekommit tidigare. Lönestopp o.d. är okej, men vi har aldrig hört talas om förslag på sänkt lön.

Vi tycker också att en viktig arbetsmarknadsåtgärd är att sänka arbetstiden. Målet är att full arbetstid skall utgöra sex timmar per dag. Detta har Anna Horn berört i sitt anförande.

Jag avser att tala om reservationerna. Vi tycker att arbetsförmedlingarna har ett uppföljningsansvar för de handikappade. Vi yrkar här bifall till en folkpartireservation. Vi anser i miljöpartiet att det är mycket viktigt att man inte förtidspensionerar handikappade, utan så länge som möjligt försöker arbetsanpassa dem och se till att de får ett yrkesarbete. Det är viktigt att arbetsförmedlingarna får ett ansvar att följa upp detta, annars blir det svårt att se hur detta fungerar. Ansvaret skall i första hand inte läggas på någon annan än arbetsförmedlingarna.

Vi vill att det skall göras en samhällsekonomisk studie av en arbetsgaranti för handikappade. Detta behandlas i reservation nr 9. Vi vill studera hur situationen ser ut, hur de handikappade mår och i vilken omfattning de har arbete. Vi vet att om en människa saknar arbete i tre månader har det av olika skäl redan blivit svårare att rehabilitera den människan till ett arbete. De kan vara arbetslösa, ha fått en arbetsskada osv. Det är därför viktigt med en snabb rehabilitering. Om man förtidspensionerar handikappade blir det sedan oerhört svårt att ge dem en meningsfull tillvaro.

Det blir dessutom en oehörd samhällsekonomisk vinst om dessa människor har arbete. Även om en handikappad inte kan prestera mer än 10 % av fullt arbete, innebär det en 10-procentig vinst för samhället och en mycket stor vinst för den enskilde. Även när det gäller svårt handikappade är det meningsfullt både för de handikappade och för samhället att de har ett arbete och att man försöker anpassa dem.

Miljöpartiet har därför skrivit en motion som handlar om ett handikappanpassat samhälle. Det är inte så som det så vänligt skrivs, att det redan förekommer. Man bygger faktiskt järnvägsvagnar, arbetsplatser och ingångar till affärer på ett sådant sätt att det är mycket svårt för handikappade att ta sig fram, komma in eller kunna ta ett arbete. Det är svårt för allergiker, synskadade och hörselskadade. Vi menar att man skall bygga samhället så att de handikappade är med redan i planeringen av samhället. Därigenom under-

lättar man för dem att delta i samhället och att ta ett arbete samt att arbetsplatserna blir handikappanpassade så långt möjligt.

Jag vill också nämna reservation nr 11, även om jag inte yrkar bifall till den. Vi står bakom denna reservation som behandlar dyslektiker. Man har gjort undersökningar under flera år och kommit fram till att så många som 10 % av barnen är svårare eller lättare dyslektiker. Det behövs en anpassning, t.ex. när dessa människor skall söka in till högskolan och när de skall få nya arbeten för att de skall klara inlärning, läsning och skrivning. Rätt använda kan datorerna bli en bra hjälp. Om datorerna används fel försvårar de i stället för dyslektikerna. Det blir en spärr för dem i vårt datoriserade samhälle. Man kan dock hjälpa dessa människor så att det blir en förenkling.

Ett annat stort problem gäller de lönebidragsanställda. För de handikappade och handikapporganisationerna är det ett dubbelt problem. De handikappade får möjlighet till ett arbete. Många handikappade är anställda inom handikapporganisationerna. Men det är också en hjälp för organisationerna för att de skall kunna klara sina uppgifter. Här måste man se till att det finns ett specialdestinerat statsbidrag när det gäller de handikappade. Detta gäller även inom kultursektorn, idrotten och för ideella organisationer. Många organisationer kan få svårt att klara sina uppgifter, vilka samhället delvis stöttar sig på i dag. Man säger ofta att frivilligorganisationerna får ta hand om den ena eller den andra uppgiften. Det gäller inom flyktingpolitiken, fritidssektorn och på många andra områden. Detta är delvis uppbyggt på att lönebidragsanställda sköter det lilla kontoret eller den lilla expeditionen. Utan dem blir det svårt att ekonomiskt klara dessa uppgifter. Därför yrkar jag bifall till motion A261 under mom. 18, där vi vill att konsekvenserna av bidragsförändringen får en ordentlig genomgång. Vi vill att den utvärdering som AMS och statskontoret förutsätts utföra skall få slutföras och remissbehandlas före ett beslut i bidragsfrågan. Det är viktigt att det görs en översyn och analys av behovet, användningen och konsekvenserna av att man ändrar lönebidraget.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till reservationerna 8, 9, 10 och 12 samt till motion A261 under mom. 18 i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12.

Anf. 57 BO NILSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med några ord till Charlotte Branting, Kersti Johansson och Lars-Ove Hagberg. Det verkar som om ni ville fortsätta att debattera betänkande nr 11. Det tolkar jag som att ni tyckte att de företrädare ni hade i den debatten inte klarade sig särskilt bra. Det kan jag möjligen hålla med om. Låt oss nu emellertid hålla oss till betänkande nr 12.

Lars-Ove Hagberg talade om att arbetslivsfonden inte hjälper när det gäller att skaffa jobb åt handikappade. Jag har själv förmånen att sitta i en arbetslivsfond. Jag tycker att det är mycket bra, roligt och intressant att se de fina ansökningar som kommer in, där man tar upp arbetsorganisationen och förslag till hur man skall minska långtidssjukskrivningarna. Jag tycker att företag och fack gör en god insats här, och jag är säker på att det blir resultat. Lars-Ove Hagberg, det råder ingen tveksamhet från vår sida om att arbete

åt alla är det viktigaste målet. Det lönar sig inte att misstänkliggöra detta. Det går inte hem, det lyckas inte.

Herr talman! Årets betänkande nr 12 från arbetsmarknadsutskottet handlar om arbetslivsfrågor. Det tar i huvudsak upp fyra områden, nämligen arbetarskyddsverket, anslag till arbetsmiljöinstitutet, lönebidrag till arbetshandikappade och anslag till stiftelsen Samhall. Jag tänkte säga några ord om dessa, men vill börja med att yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Låt mig börja med anslaget till arbetarskyddsverket. Anslaget ger möjlighet till att förstärka verket med 50 nya tjänster. Detta passar väl in i socialdemokratins kamp för att skapa det goda arbetet. Arbetsmiljökommissionens arbete, arbetslivsfonden och en förstärkning av arbetarskyddsverksamheten kommer inom det snaraste att följas av en ny proposition om skärpningar i arbetsmiljölagen och ytterligare åtgärder för en aktiv rehabilitering. Denna offensiv visar på den stora vikt som vi socialdemokrater lägger vid arbetet för en bättre arbetsmiljö och för en aktiv rehabilitering. Här verkar det som om det finns en stor enighet i vart fall om behovet av förstärkning av arbetarskyddsverket, och detta gläder mig.

I moderaternas reservation 1 föreslås att hela kostnaden för arbetarskyddsverket skall finansieras med arbetarskyddsavgiften. Redan i proposition 1971:22 slogs fast att arbetarskyddsavgiften skulle innefatta *ett visst* bidrag till statens kostnader för arbetarskyddsverket m.m. Moderaterna tycks mena att medelstilldelningen skulle variera årsvis i förhållande till influtna avgifter. Detta måste vara olämpligt.

I reservation 4 föreslår Karl-Erik Persson att verket skall få ytterligare 3 milj.kr. till flera tjänster för att utveckla ISA-systemet ännu mer. Redan i propositionen föreslås 2,5 nya miljoner för ADB-investeringar och, som tidigare nämnts, till ytterligare 50 yrkesinspektörer. Detta är en ordentlig och rejäl satsning. Vänsterpartiets förslag om ytterligare medel är därför just nu onödigt.

Frågorna om arbetsmiljöinstitutets verksamhet och arbetslivsforskningens organisation, som tas upp i reservationer till betänkandet, återkommer i samband med behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 16 och därmed av proposition 1990/91:69. Jag tillstyrker nu bara regeringens förslag om ett anslag på drygt 4,6 miljoner för inköp av vetenskaplig apparatur.

I reservation 8 tar folkpartiet upp arbetsförmedlingens uppföljningsansvar för handikappade ungdomar. I denna reservation har miljöpartiet instämt. Detta ansvar åligger redan arbetsförmedlingen, som här gör ett fint jobb. Bara i projektet Arbete åt unga handikappade, som också innefattar samarbete mellan skola och arbetsförmedling, har ca 5 000 ungdomar berörts. Denna verksamhet blir nu permanent. AMS har också visat att antalet nybeviljade förtidspensioner för personer under 30 år har minskat varje år sedan 1986. Arbetet med uppföljningsansvaret är alltså redan i full gång.

Centern har i motioner och i reservation 9 föreslagit en samhällsekonomisk studie av en arbetsgaranti för handikappade. Låt mig än en gång erinra om AMS treårsuppföljning av projektet Arbete åt unga handikappade och om alla de åtgärder som nu sätts in för en aktiv rehabilitering inkl. det kom-

mande förslaget om arbetsmiljön och rehabilitering. Att nu göra ytterligare studier kan inte vara nödvändigt, när massor av insatser redan är i gång. Kersti Johansson sade för övrigt att det redan finns massor med material. Lås oss använda det och nu gå till handling i stället för att fortsätta utredningsarbetet.

Låt mig så gå över till frågan om lönebidragen. I fjolårets kompletteringsproposition behandlades frågan om övergång till flexibla lönebidrag. Då utökades försöksverksamheten med flexibla lönebidrag till att omfatta tolv län. Då varnade jag för konsekvenserna för kulturinstitutioner och allmännyttiga organisationer. Sonja Rembo, moderat, sade då: "Nu skall det fortsättas att utredas och donas. Det går. Ni är senfärdiga." Elver Jonsson sade: "Jag kan inte förstå att regeringen och socialdemokratin inte är beredda att ställa upp fullt ut. Det vill fyra av riksdagspartierna göra."

Jag har tänkt mycket på det här. Även om jag har mycket svårt att lita på borgerliga politiker så tänkte jag: Vi skall kanske ändå tro på dem, i vart fall i den här frågan. Låt oss ta chansen!

Men så kommer det – trots en mycket stark skrivning i majoritetstexten, som för övrigt överensstämmer med propositionens text – en reservation där det sägs att om det uppstår oönskade effekter skall regeringen vidta erforderliga åtgärder. Detta skall, enligt reservationen, ges regeringen till känna.

Vad är detta? Låt mig citera ur Allan Larssons vers från den 13 mars i år: "Och själva objektiviteten sjunker i allt tyngre dvalor emedan det är valår."

Jag skall också ta två citat från litteraturen, först Peer Gynt:

"Jag protesterar inför hela världen, men jag följer med på färden."

Och var det inte Shakespeare som sade: "Så går beslutsamhetens friska hy i eftertankens kranka blekhet över."?

Av detta spel har åtminstone jag dragit en viktig slutsats: Lita inte på borgerliga politiker, i vart fall inte om det är valår och man kan skriva arbetarrörelsens regering på näsan.

Miljöpartiets representant tog upp risken för allmännyttiga organisationer och kulturinstitutioner. Det nu föreliggande förslaget innebär att taket höjs till 100 %. Man kan alltså täcka in lönekostnaden upp till 100 %. Det måste ju vara en förbättring och bör inte kunna ge anledning till oro.

I en annan reservation skriver moderaterna att kommunerna skall ta ett allt större ansvar för skyddat arbete. Här skall bara konstateras att moderaterna i en rad frågor vill lyfta över mer kostnader på kommunerna. Moderaterna är, som väl är, ensamma om detta förslag.

När det gäller anslaget till strukturstödet för byggarbetsmarknaden eller till Galaxen menar moderaterna att detta stöd inte är erforderligt. Jag berättade om denna inställning för en representant för en av de stora byggföretagen, som också har en ledande roll i Galaxenverksamheten. Han sade då att dessa moderater är dåligt förankrade i verkligheten och att Galaxen har varit och är en riktig satsning, som är till gagn för såväl byggindustrin som ett stort antal byggnadsarbetare. Till moderaterna vill jag säga: Ta kontakt med era vänner i SAF så kommer de att leda er in på rätta banor i den här frågan.

I reservationerna nr 18 och 19 går två av de tänkta nya regeringspartierna åt var sitt håll. Moderaterna vill minska anslaget till särskilda åtgärder för arbetshandikappade med 473 milj.kr., medan centern vill öka anslaget med

ytterligare 100 milj.kr. Man tar sig för pannan och frågar sig: Hur skall detta sluta?

Så över till Samhallsverksamheten. Jag är verkligen stolt över Samhall. Detta är en mycket fin verksamhet som jag tror är en unik form i världen för att ge meningsfullt arbete åt arbetshandikappade. Genom Samhall har över 35 000 personer ett arbete. Av dessa är över 30 000 arbetshandikappade. En av de nyare formerna inom Samhall för att skapa jobb är de inbyggda verkstäderna. Här har utvecklingen gått mycket snabbt. I dag finns det faktiskt hela 70 inbyggda verkstäder i Samhall.

I en annan reservation vill moderater och folkpartister slopa regeln om att det bör vara minst fem arbetstagare på varje arbetsplats. Här pågår redan en försöksverksamhet, men det är viktigt att arbetstagarna får den goda service och ledning som faktiskt bara Samhall kan ge. Därför bör man skynda långsamt när det gäller att ändra antalet fem arbetstagare.

När det gäller volymen inom och medelsanvisningen till Samhall vill jag ställa några frågor. En ung grabb som hade fått jobb på Samhall tog kontakt med mig. Han kände sig orolig, eftersom han hade hört från moderat håll, att om moderaterna vinner valet så kommer jobben på Samhall att förbehållas dem som är allra svårast handikappade. Nu vill jag fråga Mona Saint Cyr som representant för moderaterna: Är detta riktigt? Vilka grupper är det som skall bort? Hur många jobb blir det kvar i Samhall om ni skulle råka vinna valet? Vilka handikappgrupper kommer att få vara kvar i Samhall?

Jag vill också ställa ett par frågor till folkpartiet och centern: Ställer ni verkligen upp på dessa moderata idéer? Mona Saint Cyr kan dementera att det jag nyss refererade till är moderaternas uppfattning, och ingen skulle då bli gladare än jag. Men om så inte blir fallet vill jag fråga om de moderata tankarna stämmer med era förslag i dag att öka antalet anställda i Samhall genom ökade anslag på 50 resp. 100 milj.kr.? Ni är för resten inte eniga i den frågan heller.

Herr talman! Vi socialdemokrater har genom arbetsmarknadsministern tillsatt en utredning om Samhalls framtid. Samhall är nu tio år. Man har fått ökade krav när det gäller ekonomiska resultat. De sociala målen bör granskas. Övergång från enbart produktion till serviceverksamhet är en viktig del av Samhalls utveckling. Vi vill därför ha svar på en rad frågor: Hur stort kan Samhall bli? Skall Samhall bli aktiebolag eller fortsätta som stiftelse? Är AMS propå om att man skall ta över anslaget till Samhall och sedan köper arbetsplatser hos Samhall någonting att över huvud taget fundera på? Samhall har dessutom fått en ny arbetsuppgift, nämligen att på olika sätt medverka för att stödja den nya arbetslivsfonden med sitt rehabiliteringsarbete. Denna utredning görs av den tidigare socialministern Sven Hulterström och skall vara klar efter sommaren i år. Först därefter blir vi med och diskuterar ytterligare anställningar i Samhall.

Låt mig ta upp Charlotte Brantings påstående om att det var tal om att avskeda anställda i Samhall. Detta är minst sagt att handskas vårdslöst med sanningen. Det är inte tal om att friställa några personer i Samhall. Det är fråga om hur många ytterligare personer som man kan anställa. Jag tycker att Charlotte Branting skulle hålla sig för god för att på de handikappades vägnar spekulera på det sätt hon gjorde i talarstolen.

Ibland måste man stanna upp för att konstatera om det man gör är riktigt. En annan viktig fråga är hur Samhall som legotillverkare klarar lågkonjunkturen och att hålla alla sina anställda fullt sysselsatta.

Herr talman! Låt mig sluta som jag började. Jag yrkar bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 12 och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 58 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Bo Nilsson funderade över om vänsterpartiets företrädare inte hade uttryckt sig tillräckligt tydligt tidigare. Bo Nilsson, som kanske inte litar på Lars Ulander och Mona Sahlin, talade i sin tur för säkerhets skull om att socialdemokraterna visst stod för arbete åt alla. Därmed har vi kvitterat varandras uttalanden.

Men det måste vara ett missförstånd, Bo Nilsson, att jag skulle ha sagt att arbetslivsfonden skulle vara galen på något vis. Jag ville bara poängtera att med en satsning på 10–15 miljarder för att dels förhindra att människor slås ut, dels rehabilitera människor, blir det fler människor på arbetsmarknaden. Det kräver i sin tur fler jobb, Bo Nilsson. Jag ville påpeka att det kan vara fråga om en kvalitativ förbättring som är oerhört bra. Jag är alltså mycket positiv till arbetslivsfonden och dess verksamhet. Den kan verkligen åstadkomma förbättringar. Men då måste man ha en politik i övrigt som ser till att det finns arbetsuppgifter i samhället som är meningsfulla och samhällsnyttiga.

Våra ambitioner vad gäller satsningar på ISA-systemet berördes också. Vi har väl högre ambitioner på arbetsmiljöområdet. Det får Bo Nilsson leva med. Det har vi haft ganska länge. På det området har vi undan för undan fått rätt. Nu får vi se vad som kommer i arbetsmiljöpropositionen, om det blir några framsteg eller icke.

Vi är inte främmande för att det på hela handikappområdet och i lönebidragssystemet måste satsas oerhört mycket större resurser också framöver, om vi får en fortsatt hög arbetslöshet. Vi får se vad regeringen vill satsa på AMS. Fler människor kan komma i kläm och behöva stöd och hjälp. I dag har vi inte fått något besked från regeringen, Bo Nilsson. Vi har fått ett allmänt besked om att man skall satsa på aktiv arbetsmarknadspolitik. Vilken ambitionsnivå denna skall ha vet vi inte än. Vi vet inte heller till vilken grad regeringen klämts åt av marknadskrafterna. Bland dessa uttalades så glatt i höstas att regeringen hade äntligen förstått. Nu hade vi samma spelregler som man hade i Europa, och nu kunde arbetslösheten få vara på samma nivå här. Nu hade vi det likadant. Vi får se om regeringen är så tuff som den ville vara på 80-talet och hävdar sysselsättningen. Det återstår att se i kompletteringspropositionen.

Anf. 59 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 3 och 28 till arbetsmarknadsutskottets betänkande 11. Det har tydligen inte gjorts tidigare från folkpartiet liberalernas sida.

Sedan vill jag svara Bo Nilsson att jag självklart har förtroende för det Elver Jonsson har sagt i debatten angående sysselsättningen. Men socialde-

mokraterna kommer med så många konstiga påhopp, att det med den debattordning vi har inte är säkert att man hinner svara på allt. Därav den inledning mitt anförande hade. Jag vill också påpeka att vi har gemensam debatt om betänkandena 11 och 12, så det kan sannerligen inte vara förbjudet att ta upp en så viktig sak som hur vi ställer oss i kampen för sysselsättningen.

Jag kommer så till sysselsättningen för de handikappade. Som ett svar på vår motion, med kravet på att arbetsförmedlingarna verkligen skulle ha ett utökat ansvar för just de handikappade, hänvisar Bo Nilsson till projektet Arbete åt unga handikappade. Projektet är en uppföljning av det ansvaret. Det är alldeles utmärkt. Jag tog upp det i mitt anförande också. Men problemet är att fortfarande bara en tredjedel av de människor som ingår i det här projektet har fått möjlighet till sysselsättning. Det arbete som arbetsförmedlingarna gör i dag räcker alltså inte, utan här behövs ett utökat, direkt riktat, ansvar. Jag vill gärna ha besked av Bo Nilsson om hur han ser på vårt förslag om att två tre arbetshandikappade skulle ha rätt att dela på ett jobb.

I fråga om Samhall fick jag ett mycket märkligt påhopp. Jag kan tala om för Bo Nilsson att jag har ett underlag här som kommer från Samhall. Där säger man mycket klart och tydligt att det är beklagligt att Samhall just nu tvingas minska antalet anställda arbetshandikappade. Anställningsstopp råder sedan en tid vid flertalet av Samhalls företag. Detta innebär att Samhall under budgetåret 1990/91 – det är det här budgetåret – minskar antalet arbetstillfällen för handikappade med ungefär 1 000, från att i juni 1990 ha haft 30 400 anställda. Det handlar om en klar minskning från Samhalls sida. Det är därför vi i folkpartiet liberalerna tycker att det är så angeläget att vi får utökningen med de ungefär 500 arbetstillfällena, för en kostnad på 50 milj.kr. Vi tycker att det är ynkligt att socialdemokraterna inte kan staiia upp på detta, i ett läge där vi vet att arbetstillfällena för de handikappade är oehört utsatta och att det är kolossalt svårt för de handikappade att få arbete.

Anf. 60 MONA SAINT CYR (m) replik:

Herr talman! Bo Nilsson tillhör den typ av politiker som med förkärlek ägnar sig åt fördelningspolitik. Han borde känna till hur anslagen fördelas och även kunna läsa innantill hur vi i vissa reservationer har tagit bort medel som vi lagt på i andra. Jag behöver inte uppehålla mig vid enstaka reservationer i det avseendet. Problemet kan bero på att regeringen i det här sammanhanget har en oerhört underlig och tillsnirklad budgetteknik. Därför är det svårt att utläsa vad som verkligen står i propositionen.

Får man 75 % i statligt stöd till lönekostnader är man självklart förtjust i den organisationsform som Galaxen har. Det må räcka som kommentar till det Bo Nilsson sade i det avseendet.

Jag kan konstatera att socialdemokraterna har varit oerhört saktfärdiga med att genomföra den systemförändring som gäller lönebidragen. Man borde ha genomfört förändringen under en god konjunktur för att på bästa möjliga sätt gynna de handikappade i deras försök att komma ut på arbetsmarknaden.

Att man inte haft tillräcklig beredskap inför det som händer på kulturområdet är faktiskt regeringens fel. Utskottet har tidigare uttalat och vi har i reservationer framhållit att man bör se över detta, så att man vet att nämnda

effekter inte uppstår. Det kan knappast skyllas på dem som tidigare har varit reservanter i detta sammanhang och som nu har fått socialdemokraterna med sig.

När Bo Nilsson går ut med sina varningar, tycker jag att han kunde inrikta sig på några andra områden, t.ex. att varna sina egna för att lägga moms på färdtjänst för handikappade och äldre eller för att urholka basbeloppet med 6,5 %, som har skett på två år. Detta har drabbat förtidspensionärer, folkpensionärer och ATP-pensionärer. Han kunde också varna sina socialdemokratiska kolleger för att frångå principen för förtidspensionerna med anledning av att man har tagit undan det dubbla pensionstillskottet. Han kunde också varna socialdemokraterna för att försöka ta bort rätten till fria läkemedel, vilket man har velat göra. Dessutom kan han passa på att varna för något som nu är förestående, nämligen att negativa förändringar är på väg att införas när det gäller arbetsplatsanpassning och arbetshjälpmedel. Detta får vi snart ta ställning till här i riksdagen.

Anf. 61 RAGNHILD POHANKA (mp) replik:

Herr talman! När det gäller övergången till det nya lönebidragssystemet står det i betänkandet att organisationernas verksamhet troligtvis inte kommer att påverkas förrän det blir pensionsavgångar. Det betyder alltså att det blir en påverkan, även om den inte sker första dagen. Den nya som kommer har kanske en större arbetsförmåga eller också får företaget en handikappad som har en mindre arbetsförmåga. Då måste det till större handikappanpassning till arbetsplatsen. Kanske blir uppgifterna svåra att utföra.

I Kronobergs och Kopparbergs län har man prövat flexibla lönebidrag. Man kunde anställa 30 % fler handikappade när man hade en generellt lägre lönebidragsnivå. Det är intressant. Det är alldeles utmärkt om fler handikappade får arbete. Men de allra sämst ställda, de människor som det är allra svårast att anpassa, de som har oerhört svårt att komma ut på arbetsmarknaden, de får det ännu svårare. Det är inte alls säkert att generella lönebidrag ger den förbättring man har framfört här.

Jag vet att Samhall nu har en hårdare press på sig än tidigare. Det händer t.o.m. att anställda får arbetsskador vid Samhall eller att de slås ut från Samhall. Vi menar att det är allvarligt och att man måste se till att Samhall är den skyddade arbetsplats som varit avsikten. Om man satsar miljarder på arbetsmarknadsåtgärder, kan man naturligtvis flytta över en del av pengarna till Samhall. Jag förutsätter att sådant kan hända. Det är någonting som man måste se över, så att det sker på rätt sätt och så att åtgärderna sätts in där de bäst behövs.

Anf. 62 KERSTI JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Bo Nilsson ger rosor åt Samhall och det gör jag också. Att över 30 000 arbetshandikappade har sin sysselsättning inom Samhall är mycket positivt. Mot bakgrund av den negativa utveckling som vi har på arbetsmarknaden i dag, är det enligt vår mening ytterst angeläget att antalet arbetstillfällen för arbetshandikappade inom Samhall åtminstone inte minskas, utan att det kan bibehållas på oförändrad nivå och helst också ökas. Men det är inte möjligt i dag. Vi hörde av Charlotte Branting att 1 000 ar-

betstillfällen kommer att försvinna. Jag har uppgifter om ett ännu högre antal. Detta kan väl inte Bo Nilsson vara till freds med.

Om jag inte är fel underrättad sitter Bo Nilsson i Samhalls styrelse. Jag tycker att Bo Nilsson borde ha ett stort intresse av att behålla denna verksamhet i oförändrat skick. Det hade inte varit svårt att göra det, om socialdemokraterna i utskottet hade anslutit sig till centerns förslag om att anslå ytterligare 100 milj.kr. till Samhall. Då hade man kunnat behålla dessa arbetstillfällen.

Det är mycket oro ute i landet. Också i mitt län, i en kommun, har man sagt att man skall lägga ner verksamheten. Det är en verkstadsindustri. Nu pågår visserligen förhandlingar med några företag i bygden om inbyggda enheter för att anpassa de arbetshandikappade, men ingenting är ännu klart. Det blir väldigt svårt att placera om en del av de anställda – det vet jag.

Totalt skall 80 000 timmar bort från verkstadssidan bara i mitt län. Dessa timmar skall omfördelas till i första hand service och tjänster, med bl.a. kommunerna som köpare. Frågan är om företagen och kommunerna har bättre förutsättningar att ta hand om och erbjuda jobb åt de arbetshandikappade i den allmänna lågkonjunktur som vi nu befinner oss i. Jag tycker att det är mycket olyckligt att inte Samhall får detta tillskott som vi föreslår för att kunna behålla sina anställda.

Jag vill ställa en fråga till Bo Nilsson. Här har det talats om kompletteringspropositionen. Kommer där att föreslås en förstärkning av Samhall?

Jag skulle också vilja säga några ord om den samhällsekonomiska studie som jag talade om tidigare. Där säger Bo Nilsson att det är så mycket som pågår på många håll att det inte är nödvändigt med studien. Sedan börjar Bo Nilsson argumentera mot mig med att det finns gott om material. Då kan det väl inte vara så vansinnigt betungande att göra denna studie. Då borde det gå snabbt. Det vore värdefullt och nyttigt att få den gjord, likaså att den görs under parlamentarisk medverkan. Då skulle det bli lättare att sätta in offensiva åtgärder.

Anf. 63 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall försöka att hinna med att säga några ord till er alla. Låt mig börja med Lars-Ove Hagberg.

Det gläder mig att Lars-Ove Hagberg numera är positiv till arbetslivsfonden. När den genomfördes var det si så där. Jag tror att det blir likadant med vänsterpartiet som med folkpartiet och moderaterna, att bara man låter den verka en tid till så tycker ni alla att den är bra och önskade att ni hade varit för den när den genomfördes.

Sedan påstår Lars-Ove Hagberg att han inte får några besked. Som arbetsmarknadsministern redan har sagt kommer kompletteringspropositionen om 14 dagar, och där lämnar vi så många besked som vi över huvud taget kan. Det skulle vara fel av mig att här i dag tala om vad som kommer att stå i en proposition som kommer om 14 dagar.

Jag håller med Charlotte Branting om det hon sade om arbete åt unga arbetshandikappade. Det räcker inte med ett projekt, utan det krävs mycket mer. Arbetsförmedlingarna har också fått i uppdrag att se över frågan och

arbeta med den. Men det är bara så att arbetet med unga handikappade numera är inordnat i den vardagliga verksamheten på arbetsförmedlingarna.

Sedan frågade Charlotte Branting vad jag tycker om idén att två eller tre delar på ett jobb. Jag är självfallet positiv till det. Jag kan inte se någonting som hindrar att idén genomförs redan nu.

Charlotte Branting ändrade sig i fråga om Samhall, och det gläder mig. Det var nu inte alls tal om att friställa några personer. Jag tycker att det är viktigt att vi handskas rätt med sanningen i dessa viktiga frågor för inte minst handikappade. Det var alltså ett bra besked jag fick av Charlotte Branting.

Jag vill tacka Mona Saint Cyr för omdömet att jag tillhör de politiker som är för en rättvis fördelning. Jag tycker att det var ett bra betyg. Sådana får man inte så ofta från det hållet.

Mona Saint Cyr svarade inte på min fråga angående Samhall. Jag hade inte väntat mig det heller, men jag vill ha ett svar. Nu vädjar jag till Mona Saint Cyr: Svara mig på frågan hur ni talar om för de handikappade att det bara är de svårast handikappade som kan få jobb och att vissa grupper skall bort. Dessa frågor ställde jag i mitt första inlägg. Jag tycker att det kunde vara bra, inte minst därför att tänkta regeringskolleger får besked var ni står i denna fråga och kan tala om att de inte står bakom ett sådant förslag som ni kanske har lagt fram. Jag vill ha besked, och när jag nu vädjar kan jag väl få ett svar av Mona Saint Cyr.

Jag är mycket stolt, Kersti Johansson, över att vara suppleant i Samhalls styrelse. Jag tycker att Samhalls verksamhet är enormt fin. Vi har alla skäl att vara stolta. Jag tror att Samhalls verksamhet är unik i världen. Men det må vara en rätt för oss att nu se över verksamheten för att försäkra oss om att vi går rätt när vi nu går vidare och utvecklar Samhall. Det rör sig om några månader. Jag tycker att det finns skäl att göra en utredning.

Anf. 64 LARS-OVE HAGBERG (v) replik:

Herr talman! Det är inte bara numera, Bo Nilsson, som det är positivt med arbetslivsfonden. Det har det varit hela tiden. Men när regeringen skulle toka till och höja momsen för något år sedan, blev det en förhandlingsuppgörelse mellan centern och socialdemokratin. Vi kunde lika gärna ha gått in då och stött arbetslivsfondens verksamhet. Det vill jag belägga, men samtidigt vill jag påpeka att för att vi skall lyckas att förhindra utslagningen krävs det flera arbetsuppgifter. Då måste man sätta in åtgärder som breddar arbetsmarknaden väldeligen. Då måste man ta till arbetstidsförkortning och en rad andra åtgärder för att se till att näringslivet breddas i det här landet och att företagen är kvar i Sverige och inte bara konkurrerar med låga löner, något som regeringens politik tydligen för närvarande går ut på. Förnyelsen därvidlag är ganska långt borta.

Det blev alltså inget besked från regeringen om AMS-åtgärder. Det lär väl dröja litet mer än 14 dagar innan vi får besked. Men det kanske är så att man inte vet någonting än i regeringen. Jag hade hoppats på ett uttalande om en klar ambitionsnivå. Den är fortfarande ganska suddig och mycket är ifrågasatt sedan höstens spektakel med räntekrisen och sjukförsäkringsförsämringen. Jag tror inte det är så många som riktigt litar på regeringens "helhjärtade" ambition i arbetslöshetsbekämpningen. Jag hoppas verkligen att rege-

ringen har kommit över sitt problem från i höstas och före jul och verkligen tar till vara alla möjligheter att bekämpa arbetslösheten. Annars skulle det vara en katastrof.

Anf. 65 MONA SAINT CYR (m) replik:

Herr talman! Låt mig först säga till Bo Nilsson att jag visserligen talade om en fördelning, men inte om en rättvis fördelning. Det var inte det jag tillskrev Bo Nilsson.

Bo Nilsson efterlyser besked angående Samhall. Jag hann faktiskt tyvärr inte med det i första omgången. Men jag kan säga att jag tycker att Bo Nilsson verkar litet grälsjuk när han talar om detta. Bo Nilsson frågade vilka som skulle få vara kvar och vilka som inte skulle få det, osv. Detta är ett typiskt exempel på övertro på vad vi politiker kan göra och inte kan göra. Skall Bo Nilsson och jag tala om att de och de skall få vara där och att de och de inte skall få vara där? Det är inte vårt jobb, utan vi skall fatta övergripande principiella beslut som möjliggör en verksamhet som är både viktig och angelägen. Det gäller alltså att skaffa arbete åt de svårast handikappade, som behöver inom Samhall få tillgång till de kvalificerade resurser som vi har försett Samhall med, dvs. handikapputrustning, handikapphjälpmedel och arbetsledning. Det är vad det handlar om – ingenting annat.

Jag förstår inte heller varför Bo Nilsson frågar om detta just nu. Har vi en reservation i det här avseendet som Bo Nilsson har hängt upp sig på? Jag har uppfattat det så att vi båda står bakom majoritetsskrivningen. Vi har bara sagt att vi med spänning avvaktar den utredning som Bo Nilsson skröt över. Då kan vi ta ställning till Samhalls framtida roll och organisation. Då kan vi diskutera frågan på nytt. Någonting annat har vi inte sagt i sammanhanget.

Anf. 66 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Bo Nilsson säger att han är stolt över Samhall. Det tycker jag att han har anledning att vara. Det är också vi i folkpartiet, för det var Rolf Wirtén som en gång lade fram propositionen om Samhall. Vi tycker att Samhall bedriver en väldigt bra verksamhet, men jag tycker att Bo Nilsson visar sin stolthet på litet konstigt sätt. Som styrelsemedlem i Samhall agerar han inte på ett sätt som gör att Samhall verkligen kan behålla sina anställda. I stället tvingas man, som jag påpekade tidigare, dra ner 1 000 arbetstillfällen. Vi från folkpartiet liberalerna tycker alltså att det är angeläget att föra en helt annan politik som gör att Samhall kan utöka sin verksamhet med 500 nya arbetstillfällen i stället för att behöva minska. Om Bo Nilsson arbetade på det sättet, hade han anledning att vara stolt också över sitt eget arbete i Samhall.

Inbyggda verkstäder skall inte ses som någon motsats till lönebidrag. Det är viktigt att också de små företagarna kan få möjlighet att ha inbyggda verkstäder. Jag är övertygad om att man skulle kunna ta sitt sociala ansvar och att det skulle fungera alldeles utmärkt bra även om man bara har några få anställda.

Det är alldeles klart att vi från folkpartiet tycker att det är bra att vi nu äntligen får dessa flexibla lönebidrag, men vi tycker att det är beklagligt att man från regeringens sida inte kan leva upp till riksdagsbeslutet från förra

året, som innebar att vi skulle få en ordentlig konsekvensanalys av hur bidragsomläggningen skulle te sig för de berörda verksamheterna. Därför tycker vi att det är angeläget att regeringen nu verkligen ges till känna vad vi i arbetsmarknadsutskottet och även kulturutskottet har sagt i denna fråga.

Slutligen: Det skulle vara bra om vi kunde få besked från Bo Nilsson om hur det blir med arbetshjälpmedel för de arbetshandikappade. Kommer det en proposition nu, som vi kan ta ställning till i vår? Det är nu som de arbetshandikappade behöver dessa arbetshjälpmedel, inte någon gång längre fram. Likaså är det nu som Samhall behöver extra stöd för att kunna anställa fler, inte nån gång i framtiden. Det är nu som detta behövs, Bo Nilsson.

Anf. 67 BO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Först till Lars-Ove Hagberg: Det gläder mig att Lars-Ove Hagberg tycker att arbetslivsfonden är bra. Jag noterar detta. Lars-Ove Hagberg efterlyste en klar ambitionsnivå på det här området. Den kommer att anges i kompletteringspropositionen, så andas lugnt. Vårt parti har tagit ansvar för sysselsättningen så länge som vi har funnits till, och det ansvaret kommer vi också att ta i framtiden. Det lovar jag, Lars-Ove Hagberg.

Till Mona Saint Cyr: Jag fick som väntat inget svar. Men en sak kan jag säga till Mona Saint Cyr när hon talar om politiker som skall bestämma allting eller ingenting. Utan politiker och politiska beslut hade Samhall inte funnits. Därför behövs politiker som är beredda att fatta sådana beslut, och det har vi i vårt parti, som jag sade, alltid varit beredda att göra.

Slutligen till Charlotte Branting: Jag tycker just nu att det finns skäl att värna om dem som redan är anställda i Samhall. Vi håller på att utreda hur det blir i framtiden. Det tar åtta nio månader. Efter sommaren är vi beredda att diskutera hur Samhall skall se ut och utvecklas. Jag tycker att det finns rimliga skäl att ibland stanna upp och utreda för att sedan gå vidare. Det är vad vi håller på med just nu.

Allra sist om arbetshjälpmedel: Propositionen om sådana läggs fram i dag.

Tredje vice talmannen anmälde att Mona Saint Cyr anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 68 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill ta upp den del av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 12 som behandlar de statliga lönebidragen, och jag gör det med utgångspunkt i kulturutskottets yttrande till arbetsmarknadsutskottet. Det är ett enigt yttrande.

Lönebidragssystemet har alltid haft en dubbel funktion: dels har det fungerat som ett stöd för personer som eljest riskerat att bli arbetslösa, dels har det förstärkt vissa arbetsgivares resurser – särskilt myndigheters, institutioners och organisationers. Vi har valt att betala ut lönebidrag i stället för att förstärka bl.a. museernas och arkivens generella anslag. Vi har gjort det därför att det här handlar om arbetsgivare, som har kunnat erbjuda en rad arbetsuppgifter som har varit mycket lämpliga för lönebidragsanställda. På det sättet är det här området både arbetsmarknadspolitiskt och kulturpolitiskt.

Detta är, herr talman, något som alla har varit fullt på det klara med. Li-

kaså har vi alla vetat att bygget vilat på osäker grund, osäker för de personer som har behövt stödet men ännu osäkrare för de institutioner och organisationer, som blivit beroende av en arbetskraft som avlönats av annan och där anslaget till deras löner avgjorts av annan.

Grunden är alltså bräcklig, och det går inte att riva i den grunden utan att hela bygget hotar att rasa.

Det här är vad ett enigt kulturutskott försökt förmedla till arbetsmarknadsutskottet, som dess värre inte velat ta emot denna kunskap. Vi ansåg oss ha anledning att tro att man skulle göra det, eftersom arbetsmarknadsutskottet tidigare om åren visat stor förståelse för de problem som arkiv- och museivärlden skulle komma att ställas inför, om riksdagen förändrade lönebidragssystemet. Det var också därför kravet på en konsekvensanalys kom till.

Från kulturutskottets sida har vi inte uttalat oss om huruvida systemet skall förändras eller ej, men jag tror inte att det finns någon som är helt avvisande till en förändring – inte ens bland dem för vilka stora ekonomiska problem hotar. Det är tillvägagångssättet som ifrågasätts.

Jag skulle vilja här citera några rader ur en skrivelse från Naturhistoriska riksmuseet till arbetsmarknadsutskottet. De lyder så här: "Det synsätt på lönebidragstjänster som framförs i årets budgetproposition är på många sätt riktigt. Det är den arbetssökandes behov och förutsättningar som skall vara utgångspunkten och inte i första hand arbetsgivarens ekonomiska möjligheter. Men nu råkar det finnas sektorer i samhället som inte kan leva upp till de krav som förslaget om flexibla lönebidrag innebär. Museer och arkiv har inga marginaler att ta av – våra lönemedel på t.ex. Riksmuseet är entydigt fastställda i riksdagsbeslut."

Principiellt finns det alltså ingen anledning att vara motståndare till en övergång till mer flexibla lönebidrag. Förändringen måste dock ske med största varsamhet. I förändringsarbetet måste man ha hela verklighetsbilden klar för sig – annars kan, som kulturutskottet säger i sitt yttrande, "förändringar inom en sektor får negativa konsekvenser för en annan".

Vi hade velat få konsekvenserna av en förändring för vissa arbetsgivare inom kultursektorn belysta, så att åtgärder skulle kunna föreslås för att undvika de negativa följderna av en förändring.

När det gäller tidpunkten för införande av flexibla lönebidrag anser kulturutskottet att övergångsregler bör införas, som innebär att det inte sker någon förändring för personer som vid ikraftträdandet är anställda vid kulturinstitutioner som har den högre bidragsnivån. Inte heller detta krav anser sig arbetsmarknadsutskottet kunna tillmötesgå till fullo. Man kan fråga sig varför. I det stora hela handlar det om ganska få personer.

Herr talman! Vi hade från kulturutskottets sida hoppats på att vi tillsammans skulle ha kunnat ta oss an även vårt gemensamma uppdrag, som är att se till att bl.a. våra arkiv och museer har en sådan ekonomisk situation att de kan sköta sina viktiga arbetsuppgifter, oavsett om vi har hög arbetslöshet eller ej i landet. Vi tycker att det är en rimlig begäran.

Tyvärr får vi konstatera att Kultursverige nu får förlita sig på att regeringen i efterhand vidtar erforderliga åtgärder, om oönskade effekter uppstår på grund av införandet av flexibla lönebidrag. Visst hade det varit bättre

om vi hade fått vara med och förebygga dessa effekter. Lönebidragssystemet är ett arbetsmarknadspolitiskt instrument, men vi kan för den skull inte bortse från dess kulturpolitiska betydelse.

Slutligen skulle jag vilja säga att det är en försvinnande liten skillnad mellan majoritetsskrivningen och reservanternas skrivning. I praktiken kan jag inte se någon skillnad alls. Därför tycker jag att det inte räcker med ett tillkännagivande när detta är vad man skall tillkännage.

Sist och slutligen skulle jag vilja säga att riksdagens ledamöter kan vara säkra på att vi kommer att fortsätta att förse arbetsmarknadsutskottet med såväl information som argument, så att man slutligen till fullo inser vad det här handlar om.

I detta anförande instämde Stina Eliasson (c), Leo Persson (s), Ingrid Sundberg (m), Ingegerd Sahlström (s) och Maja Bäckström (s).

Anf. 69 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Det är väsentliga ting som Sylvia Pettersson hade att säga. Arbetsmarknadsutskottet har tagit all hänsyn till vad kulturutskottet har anfört i sitt yttrande till arbetsmarknadsutskottet. Jag vill gärna framhålla att arbetsmarknadsutskottet redan förra året i sitt betänkande i samma fråga gav regeringen i uppdrag att inför riksdagen rapportera den utvärdering som AMS och statskontoret tillsammans skulle göra av det flexibla lönebidragets effekter för just kultursektorn. Till skillnad från vad Sylvia Pettersson säger har vi till fullo insett att det kan bli problem. Det är nämligen så att det flexibla lönebidraget i sin nuvarande form på ett anmärkningsvärt sätt, skulle jag vilja säga, har använts för att finansiera reguljär verksamhet inom bl.a. kulturområdet.

Riksdagen har fattat ett principbeslut som innebär att arbetsmarknadspolitiska medel inte skall användas till reguljära verksamheter. Det är ett beslut som vi enhälligt har ställt oss bakom, och som hela riksdagen alltså har accepterat. Jag tycker att det är helt riktigt, och man skall veta vad var sak kostar. Men självfallet innebär detta att det kan bli problem inom kultursektorn. Nu tror jag i och för sig att skrivningarna i utskottsbetänkandet om varsamhet, successiv övergång, m.m. innebär att det inte blir så svåra effekter som man på många håll har befarat. Men regeringen måste uppmärksamma detta och återkomma till riksdagen. Det är en självklarhet för oss i arbetsmarknadsutskottet. Det är därför som vi reservanter har velat stryka under detta ytterligare och ge regeringen detta till känna.

Anf. 70 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Vi är helt överens om att lönebidrag inte skall ges till reguljär verksamhet. Det sade jag också i mitt anförande. Det är inte på det planet problemet nu ligger. Men den konsekvensanalys som vi båda talar om och som jag är mycket väl medveten om att riksdagen förra året beställde har ju inte blivit gjord. Vi vill därför ställa krav på att den blir gjord. Det är också bl.a. det som kulturutskottets yttrande går ut på.

Att jag anser att det egentligen inte är någon idé att ställa mig bakom den borgerliga reservationen i detta betänkande hänger samman med att jag an-

ser att det inte räcker med att ge regeringen detta till känna. Man måste ju också ta reda på vad det är man ger regeringen till känna. När jag har gjort det tycker jag inte att ett tillkännagivande är till fyllest på något sätt.

Anf. 71 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Det senaste som Sylvia Pettersson sade gör att jag inte riktigt förstår varför hon över huvud taget deltog i den här debatten, om hon nu var nöjd med utskottsmajoritetens skrivning. Hennes inlägg lät onekligen som om hon påstod att vi i arbetsmarknadsutskottet inte visste vad vi sysslade med. Jag vill markera att vi i arbetsmarknadsutskottet har vetat mycket väl vad vi har sysslat med. Vi som sitter i arbetsmarknadsutskottet har haft täta kontakter med våra resp. företrädare i kulturutskottet.

Mona Sahlin sitter i kammaren. Jag tycker att vi skall uppdra åt henne – det kan Sylvia Pettersson hjälpa mig med – att ta med sig detta budskap till den övriga regeringen, och framför allt till sin regeringskollega som har ansvaret för kulturpolitiken, att riksdagen förväntar sig en utvärdering och att regeringen lägger fram ett förslag.

Anf. 72 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag ställer mig gärna bakom den uppmaningen. Den har jag tidigare framfört i samband med en interpellationsdebatt.

Dessutom vill jag säga till Sonja Rembo att om man i arbetsmarknadsutskottet verkligen har varit medveten om vad man har gjort tycker jag att resultatet är ganska magert.

Anf. 73 SONJA REMBO (m):

Herr talman! Antingen accepterar Sylvia Pettersson de principer som riksdagen har antagit, eller också accepterar hon dem inte. Det flexibla lönebidraget ger de handikappade mycket goda möjligheter till arbete inom den reguljära sektorn. Det är arbetsmarknadsutskottets uppgift. Jag tycker att Sylvia Pettersson skall tacka och ta emot att vi i arbetsmarknadsutskottet har uppmärksammat något som egentligen ligger vid sidan av vårt verksamhetsområde, nämligen de problem som detta eventuellt kan åstadkomma för kultursektorn, dvs. att vi för en gångs skull har lyckats att arbeta över utskottsgränserna. Sitt inte och var sur utan hjälp nu till att få en ordentlig lösning på detta problem!

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande utrikesutskottets betänkande 1990/91:UU14 samt arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1990/91:AU11 och AU12.

Utrikesutskottets betänkande UU14

Mom. 10 (ökade medel för information i Sverige om Europafrågorna)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 35 för reservation 2 av Bengt Hurtig och Inger Schörling.

Mom. 12 (stöd för samarbete med Baltikum och Central- och Österuropa)
Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 55 för reservation 3 av Pär Granstedt m.fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 23 (åtgärder för att öka jämställdheten mellan könen inom FN)
Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 20 för reservation 4 av Inger Schörling.

Mom. 40 (efter F 3-anslagets storlek)
Först biträddes reservation 7 av Pär Granstedt och Birgitta Hambraeus med 39 röster mot 33 för reservation 8 av Bengt Hurtig och Inger Schörling. 231 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter biträddes reservation 7 av Pär Granstedt och Birgitta Hambraeus med 65 röster mot 58 för reservation 6 av Margaretha af Ugglas m.fl. 183 ledamöter avstod från att rösta.
Slutligen bifölls utskottets hemställan med 175 röster mot 68 för reservation 7 av Pär Granstedt och Birgitta Hambraeus. 63 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 41 (fördelningen av medlen under anslaget F 3)
Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 33 för reservation 9 av Bengt Hurtig och Inger Schörling. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 42 (bidrag till bestämda organisationer från anslaget F 3)
Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 34 för reservation 10 av Bengt Hurtig och Inger Schörling.

Mom. 43 (bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, SIPRI)
Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 34 för reservation 11 av Bengt Hurtig och Inger Schörling.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11
Mom. 1 (förutsättningar för arbetsmarknadspolitiken)
Först biträddes reservation 1 av Elver Jonsson m.fl. med 150 röster mot 19 för reservation 2 av Karl-Erik Persson. 136 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 158 röster mot 148 för reservation 1 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 2 (arbetsmarknadspolitikens inriktning)
Först biträddes reservation 3 av Elver Jonsson m.fl. med 136 röster mot 18 för reservation 4 av Karl-Erik Persson. 151 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan med 159 röster mot 132 för reservation 3 av Elver Jonsson m.fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (finansieringsprinciper)

Först biträddes reservation 6 av Sonja Rembo m.fl. med 60 röster mot 37 för reservation 7 av Kersti Johansson. 206 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 210 röster mot 59 för reservation 6 av Sonja Rembo m.fl. 37 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (allmän arbetstidsförkortning m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 16 för reservation 10 av Anna Horn af Rantzien. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 27 (lag mot etnisk diskriminering i arbetslivet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring)

Utskottets hemställan bifölls med 157 röster mot 147 för reservation 28 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 33 (åldersgränsen för KAS)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 35 för reservation 31 av Karl-Erik Persson och Anna Horn av Rantzien.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12

Mom. 5 (anslag till arbetarskyddsverket)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 19 för reservation 4 av Karl-Erik Persson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (arbetsförmedlingens uppföljningsansvar för handikappade skolungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (samhällsekonomisk studie av en arbetsgaranti för handikappade)

Utskottets hemställan bifölls med 250 röster mot 53 för reservation 9 av Kersti Johansson m.fl.

Mom. 11 (handikappanpassning på arbetsplatserna)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 17 för reservation 10 av Anna Horn av Rantzien.

Mom. 18 (införande av flexibla lönebidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion A261 av Marianne Samuelsson – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (tillkännagivande om kulturinstitutionernas och de allmännyttiga organisationernas problem)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 147 för reservation 12 av Elver Jonsson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 26 (strukturstödet för byggarbetsmarknaden)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 58 för reservation 17 av Sonja Rembo m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 27 (anslag till särskilda åtgärder för arbetshandikappade)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 38 för reservation 19 av Kersti Johansson och Kjell Ericsson. 8 ledamöter avstod från att rösta.
(forts. s. 106)

På grund av fel på voteringsanläggningen medgav kammaren, på förslag av tredje vice talmannen, att voteringen om arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12 skulle slutföras efter behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande AU16.

8 § Arbetslivsforskningens organisation m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU16 Arbetslivsforskningens organisation m.m. (prop. 1990/91:69).

Anf. 74 ERIK HOLMKVIST (m):

Herr talman! Den svenska arbetslivsforskningen som i fast och mer organiserad form pågått sedan andra världskrigets slut, har med tiden kommit att framstå som allt mindre effektiv. Det är en verksamhet där resurserna inte tagits till vara på bästa sätt.

Ett bevis på detta är de många utredningar som gjorts för att söka komma till rätta med problemen. Den senaste utredningen gjordes så sent som 1989 och resulterade i betänkandet SOU 1990:54. Den kritik som där lämnades var genomgående kraftfull, och utredaren konstaterade att arbetslivscentrum brottades med grundläggande svårigheter alltsedan dess tillkomst.

Ett bevis på hur lågt förtroendet varit för arbetslivscentrums verksamhet är att någon egentlig extern finansiering av forskning inte förekommer och inte förekommit under arbetslivscentrums tid som centrum för arbetslivsforskning i vårt land. Allmänt anses arbetslivscentrum sakna nödvändig kompetens i sin verksamhet.

Ett flertal remissinstanser har ställt sig bakom vårt förslag om en nödvändig omorganisation. Vi kräver att den värdefulla och nödvändiga forskningen kring arbetsmiljö, arbetsskador och arbetslivsfrågor i allmänhet skall läggas ut på universitet och högskolor som har kompetens på området. De remissinstanser som hävdat nödvändigheten av att flytta ut forskningen är: Tekniska högskolan, samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet samt Kungliga vetenskapsakademien.

Vi har tagit fast på den berättigade kritik som riktats mot arbetslivscentrum under åren som gått och anser att en radikal förändring behöver genomföras för att nå de resultat som behövs i denna så viktiga fråga.

Moderata samlingspartiet anser således i reservation nr 2, att arbetslivscentrum skall avvecklas och att de resurser som i dag ställs till arbetslivscentrums förfogande skall fördelas på de högskolor och universitet som har kompetens på området. Jag yrkar bifall till reservation nr 2 till detta betänkande.

Moderata samlingspartiet har i ett särskilt yttrande fogat till detta betänkande särskilt pekat på värdet av att det kunnande och den kompetens som finns i vårt land i fråga om kvinnoforskning tas till vara vid den omorganisation vi föreslår.

Regeringen föreslår även i propositionen att särskilda medel för utbildning och information om MBL skall kunna användas i en vidgad verksamhet gällande bl.a. inflytandefrågor, jämställdhet samt "lärande" i arbetet. Dessutom skall medlen i fortsättningen kunna användas för försöksverksamhet av skilda slag. Detta avstyrker vi. Vi anser att det skall åvila parterna på arbetsmarknaden att själva stå för och med egna medel bekosta utbildning och information om MBL. Den finansiering som skett och fortfarande sker via arbetsmiljöfonden och som gäller information och utbildning inom MBL-området, skall upphöra. Jag yrkar därför bifall även till reservation nr 7 till detta betänkande.

Anf. 75 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Efter att ha lyssnat på Erik Holmkvist kan man säga att det som sägas skall är alla redan sagt. Men det finns trots allt en liten skillnad mellan reservationerna 2 och 3.

Folkpartiet liberalerna har den uppfattningen, precis som moderaterna, att denna forskning skall överföras till högskolan och universitetet. Men vi menar att den bör bedrivas inom en självständig institution. Detta är den enda förändringen i förhållande till det som Erik Holmkvist sade. Mot bakgrund av detta kan jag, för att inte förlänga debatten, instämma i allt han sade. Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 7.

Anf. 76 GÖRAN ENGSTRÖM (c):

Herr talman! Den här propositionen behandlar, som centern ser det, en viktig och angelägen fråga med stor betydelse för Sveriges framtid. Stora förändringar sker och kommer att ske i arbetslivet och arbetsmiljön den närmaste tiden. Orsaken är inte minst den allt snabbare takt i strukturomvandlingen som förväntas. Det i sin tur beror på den alltmer omfattande internationaliseringen av ekonomi och näringsliv.

Ett aktuellt exempel som belyser vad arbetsorganisationen betyder för svensk utveckling och välfärd, är de uppgifter som på senare tid lyfts fram om skillnaden mellan hur vi i Sverige har ordnat vår produktion av personbilar jämfört med exempelvis hur man gör i Japan. Det exemplet styrker vad jag sagt om att arbetsorganisation och arbetsmiljö på många sätt är avgörande för Sveriges förmåga att åter komma i främsta ledet som industrination.

Inför framtiden är kraven lika angelägna i industrin och inom offentlig

sektor. För industrins del gäller det att ha en sådan arbetsorganisation att man kan rekrytera inte minst ungdomar till industriellt arbete. Vi vet att det är stora svårigheter därvidlag i dag.

Inom offentlig sektor gäller det att ha en organisation som utvecklar arbetstillfredsställelsen, så att man där kan behålla arbetskraften, att organisera arbetet så att ingen – och detta gäller inte minst kvinnor – slits ut i förtid, med mycket stora kostnader för samhället totalt sett. I det sammanhanget vill jag erinra om det som vi har påpekat i vår motion, nämligen betydelsen av att om det sker en förändring på det här området, måste forskningen om kvinnans roll i arbetslivet behållas intakt.

Vi tycker att vi i den delen har blivit tillgodosedda i betänkandet och har inget särskilt yrkande utan ser med tillfredsställelse på vad utskottet har skrivit.

Kvalificerade kunskaper och forskning om arbetslivet är alltså ett medel i en politik för förnyelse. Det har funnits brister tidigare, och det har varit orsaken till den översyn som har skett. Det anges också i propositionen som motiv.

Centerpartiet anser nu att trots den här översynen finns det ett behov av total översyn av hela arbetslivsforskningen. Vi hamnar då på den slutsatsen att det är vad som bör ske i dagsläget, inte det som anges i propositionen. Vi menar att den tanke som har funnits som ett av utredarens tre alternativ, en närmare koppling av arbetslivsforskningen till universitet och högskolor, bör studeras litet närmare.

Beträffande MBL-medlen anser vi, i likhet med tidigare talare, att de icke bör användas på det sätt som har skett. Det bör i större utsträckning vara en uppgift för arbetsmarknadens parter att informera om en lagstiftning som ändå kom till vid mitten av 70-talet. Vi tror att de är bäst skickade att klara den uppgiften.

Herr talman! Jag vill med dessa få ord yrka bifall till reservation 1 vid betänkandet.

Anf. 77 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande om arbetslivsforskningen behandlar arbetsmiljöfonden, arbetslivscentrum, frågor som anknyter till kvinnoforskningen samt de s.k. MBL-medlen. Åtta motioner har lämnats i anledning av propositionen.

Arbetslivsforskningen har ett mycket brett anslag. Det är en tvärvetenskaplig forskning, som berör fysisk arbetsmiljö, ergonomi, arbetsorganisation, arbetstidsfrågor och medbestämmande i arbetslivet, för att nämna några områden. Det är ett ganska nytt forskningsområde, om man jämför med många andra forskningar. 1966 startade arbetsmiljöinstitutet, och 1976 inrättades arbetslivscentrum. Det är främst krav från de fackliga organisationerna som utgör bakgrunden till dagens arbetslivsforskning.

Tyvärr kan man konstatera att intresset från universitetsvärlden har varit ganska ljumt för de här frågorna, och man kan säga att så är det fortfarande, även om en viss förbättring har skett under senare år. Många kanske frågar sig varför, eftersom den här forskningen berör så många människor i vårt land.

Det finns säkert många orsaker till det begränsade intresset från universitetsvärlden. Man har där förmodligen ganska begränsade kunskaper om arbetslivets villkor. Universiteten och högskolorna är fortfarande en mycket sluten värld i det avseendet. Man har naturligtvis inte heller kommit i kontakt med svåra arbetsmiljöer. Det är någonting som är ganska okänt både för arbetsgivare och i universitetsvärlden.

En annan orsak till det bristande intresset för arbetslivsforskning är kanske att det är en sektorsövergripande forskning, något som naturligtvis försvårar forskning i universitetsvärlden, eftersom forskningen där nästan alltid är knuten till fakulteterna. Det är svårt att starta forskning över fakultetsgränserna, gränser som är uppdragna och fastställda långt innan ordet arbetsmarknad fanns i svenska språket.

En rad rapporter från LO och TCO har påvisat behovet av forskning på arbetslivets område. Arbetsskadeförsäkringen, som många är väldigt kritiska mot, har på ett utmärkt sätt tydliggjort behovet av forskning på arbetslivets område.

Här framträder ju hur människorna slits ut i arbetslivet. Som exempel kan nämnas att belastningsskadorna hos kvinnor har fördubblats sedan 1985. Folkhälsorapporten 1988 och även den senaste 1991 visar också många viktiga saker som anknyter till arbetslivsforskningen. Man kan konstatera att hälsan fortfarande har att göra med klass och kön. Samtidigt som medellivslängden ökade här i landet under 80-talet minskade livslängden för vissa grupper i samhället.

En liten grupp har en stor del av antalet sjukdagar, medan en tredjedel av de sjukförsäkrade aldrig har en sjukskrivningsdag under året. Kvinnorna står för två tredjedelar av den ökade sjukfrånvaron under 80-talet.

Det visar sig också att fler kvinnor än män förtidspensionerades förra året. Orsaken är främst skador i rörelseorganen.

Antalet hjärtinfarkter har också ökat bland kvinnorna. Däremot drabbas numera färre medelålders män av hjärt- och kärlsjukdomar. Det finns bara ett undantag, och det är män i tillverkningsindustrin. De har drabbats i högre grad.

Därför kan man sammanfattningsvis säga att samhällsklass och hälsotillstånd i mycket går hand i hand i vårt land. Arbetsmiljön har med andra ord mycket stor betydelse för hälsan, och kvinnornas ohälsa har starkt förknippats med arbetsvillkor men också med hemarbete och föräldraansvar.

Vill man spetsa till det litet, kan man säga i anslutning till det resonemang som moderaterna för i sitt program om den stora och den lilla världen, att här slår den stora världen väldigt hårt in i den lilla världen, och då ser man sambandet mellan de två världarna, som moderaterna ofta förnekar.

Utöver den forskningsorganisation som berörs här kan man säga att styrelsen för teknisk utveckling, byggforskningsrådet samt skogs- och jordbruksforskningsråden har anknytning till och stöder den här forskningen.

Regeringen föreslår att arbetsmiljöfonden får ett ansvar att följa svensk arbetslivsforskning och att man i anslutning därtill inrättar ett vetenskapligt råd. Arbetslivscentrum omorganiseras till ett renodlat forskningsinstitut, och MBL-medlens användningsområde utvidgas. Informationsverksamheten inom arbetslivsområdet skall också ses över.

Tittar man sedan på motionerna, kan man konstatera att de borgerligas inställning till arbetslivsforskningen, så som den utformas i motionerna, är mycket negativ. Alla – såväl moderaterna som folkpartiet och centern – vill avslå regeringens förslag, men partierna har litet olika motiv.

Moderaterna vill avveckla arbetslivscentrum och upphöra med MBL-informationen. Vi kan säga att moderaterna här går på SAFs linje, och det är inte förvånande. Moderaternas förslag i motioner gäller ju hela arbetsrätten. Moderaterna har med andra ord alltid arbetsgivarståndpunkter och arbetsgivarsynpunkter; de kommer ofta från storföretagen. Ja, ibland har ni t.o.m. förslag som står till höger om Arbetsgivareföreningen.

I början av debatten om arbetsmarknadspolitik, när man talade om ohälsan i arbetslivet, tänkte jag på att moderaterna använde argumentet att man skall ha en ökad kontroll för att komma till rätta med ohälsan i arbetslivet. Det säger något om moderaternas inställning.

Ni hackar också ständigt på den samverkan vi har mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratin. Men er samverkan med arbetsgivarna och Arbetsgivareföreningen är mycket klart uttalad genom de förslag ni kommer med i er motion. Det är på något sätt mer förtäckt, medan vår verksamhet sker öppet.

Så fort det är fråga om att öka demokratins verkningsfält säger moderaterna nej – och här är det ju fråga om att öka demokratin i arbetslivet.

Folkpartiet har i stort sett samma förslag som moderaterna. Man avstyrker propositionen, man vill inordna arbetslivscentrum under universitetet, och man avstyrker MBL-medlen. Nu är det tydligen arbetsgivarlinjen som gäller också i folkpartiet. Emellanåt har man ju en annan inställning, men nu har man i de här frågorna klart svängt åt arbetsgivarhållet.

Inledningsvis motiverade jag varför man bör behålla arbetslivscentrum. Det är viktigt att man får en tvärvetenskaplig och sammanhållen forskning på detta område – och en forskning som ligger nära förändringsfronten, dvs. nära arbetslivet. Inordnas denna verksamhet under universitetet, så kommer denna forskning att försvåras. Där har man ofta en annan prioritering när det gäller arbetsmiljöforskning och forskning över huvud taget – det är den erfarenhet jag har efter att under många år ha suttit i en universitetsstyrelse och försökt verka för att man skall ta upp sådan forskning där.

Centern avstyrker också propositionen. Man säger att man vill ha en total översyn av forskningen på arbetsmiljöområdet. Men man vill tydligen också att den på sikt skall inordnas under universitetet. Det motiverar man med att arbetslivscentrum har en stor byråkratisk apparat. Men den som har varit litet mer verksam i universitetsvärlden vet att det finns en stor byråkratisk apparat också där – så det kan väl knappast vara skälet för att inordna verksamheten under universitetet.

Resultatet av era förslag här blir ju en försämring för arbetslivsforskningen i hela landet. Det finns en liten brasklapp från centern: Man säger att man måste rädda kvinnoforskningen, som bedrivits i arbetslivscentrum; annars kan den gå förlorad. Det är tydligen så, att den forskningen har varit mycket bra. Men ändå vill ni föra in den under universitetet. Här finns uppenbarligen en risk för att den kommer att försämras om ert förslag genomförs.

Vänsterpartiet avstyrker också propositionen, men man har en annan motivering. Man säger att man inte vill ha ett renodlat forskningsinstitut. Men de utredningar som gjorts har ju visat på behovet av förändringar. Utredningsverksamheten har, som vi uppfattat det, tagit alltför mycket resurser från forskningen.

Stig Gustafsson och flera andra socialdemokrater har i en motion uttalat förståelse för behovet av förändringar i arbetslivscentrum. Men man är angelägen om att forskningens resurser ändå skall bli fullgoda. Maj-Inger Klingvall m.fl. socialdemokrater framhåller i sin motion att det är viktigt att kvinnoforskningen och biblioteket i arbetslivscentrum kan bevaras och utvecklas.

Arbetsmarknadsutskottet har uppmärksammat här berörda frågor, och utskottet utgår ifrån att den slutliga dimensioneringen får avgöras efter den redovisning som arbetslivscentrum har regeringens uppdrag att göra. Det bör enligt utskottet medge en viss flexibilitet, som berör arbetslivscentrums resurser och tjänster. Arbetslivscentrum förutsätts i huvudsak fortsätta med den inriktning av forskningsverksamheten som detta centrum har i dag. Jag vill särskilt nämna den kvinnoforskning som bedrivs på arbetslivscentrum och som är mycket betydelsefull. Utskottet menar att denna forskning bör bestå även i framtiden. Det är emellertid viktigt att denna forskning inte sammanblandas med det utvecklings- och utredningsarbete som bedrivs inom kvinnorådet på arbetslivscentrum. Forskningen skall bedrivas av personer som har forskningsbehörighet.

Sammanfattningsvis, herr talman, är det viktigt att konstatera, som utredarna har gjort, att det här är fråga om en avvägning mellan å ena sidan behovet av att koncentrera resurserna till fristående forskningsinstitut och därigenom uppnå både koncentration och prioriteringsmöjligheter, och å andra sidan behovet att sprida dessa tillgängliga resurser ut över landet. Här har man valt en koncentration.

Arbetsmiljökommissionen konstaterar också att utbyggnaden av och intresset för arbetsmiljö- och arbetslivsfrågor vid universiteten inte är tillfredsställande mot bakgrund av frågornas betydelse.

Ett annat skäl var möjligheterna för arbetsmarknadens parter, om verksamheten förläggs till en institution, att påverka forskningsinriktningen och delta i utvecklingen av forskningsprogram och den arbetsplatsinriktade forskningsverksamheten. Kommissionen ansåg att det är en central forskningspolitisk uppgift att slå vakt om sektorsforskningen inom detta område.

Arbetslivsforskning är, som jag också ser det, en viktig del i det goda arbetet, som ett led i skapandet av ett solidariskt arbetsliv, där alla har arbetsuppgifter som gör att arbetet kan kännas meningsfullt. Och man skall kunna ha ett arbete hela livet till pensionsåldern utan att hälsan skadas. I dag är det allför många människor som slås ut ur arbetslivet.

Kort sagt, herr talman: Arbetslivsforskningen handlar egentligen om livskvalitet i vid bemärkelse.

Med det anförda yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 16 om arbetslivsforskningens organisation, och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 78 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Gustav Persson och jag är helt överens om det stora värde som ligger i att forskningen kring arbetsmiljöfrågor kan fortsätta.

Men vi hävdar att arbetslivscentrums rykte är alltför skamfilat. Och resultatet från tidigare forskning inom detta centrum har visat att vi behöver förändra verksamheten radikalt. Det finns grundläggande problem och svårigheter alltsedan början, säger också utredningsmannen. Vi måste ta fasta på denna mycket kraftiga kritik mot hela detta centrums vara.

Det finns också starka skäl för en förändring i den riktning som vi menar är nödvändig. Och ytterligare ett skäl som visar att det är klart nödvändigt att flytta forskningen är att externa finansieringar för ökad forskning över huvud taget inte sker i detta centrum.

Vi tycker att parternas påverkan på forskningen mycket väl kan ske genom att man breddar forskningen ut på högskolor och universitet, där det också finns rätt miljö för denna forskning.

Gustav Persson menar att vår inställning i MBL-frågan följer SAFs linje. Ja, den sammanfaller i mycket. Vi anser inte att det är något fel att vi får starka organisationer med oss i de frågor där vi vill förändra.

Gustav Persson säger att vi är emot en demokratisering. Men var finner Gustav Persson att vi är emot en demokratisering i arbetslivet? Vi kanske vill se en demokratisering på ett något annorlunda sätt, men vi är inte emot en utveckling på området.

Vi har i ett särskilt yttrande också tagit upp frågan om kvinnoforskningen. Den är viktig att slå vakt om, och den måste med i en förändrad forskning kring dessa frågor.

Vi tror, liksom Gustav Persson, att värdet i forskningen är så stort att vi borde kunna komma överens i frågan. Vi ser inte ut att göra det i dag. Men vi är övertygade om att forskningen om arbetsmiljöfrågor skall läggas ut på universitet och högskolor. Långsiktigt är det den riktiga lösningen.

Anf. 79 KJELL-ARNE WELIN (fp) replik:

Herr talman! Gustav Persson säger att vi yrkar att den forskning som i dag bedrivs vid arbetslivscentrum skall läggas ut på högskolorna. Det skulle enligt Gustav Persson försämra kvaliteten. Vi har precis motsatt uppfattning. Vi tycker att detta är ett viktigt område som kräver mycket forskningsresurser. Där finns många frågor som man måste skaffa sig bättre kunskap om. Därför är det otillfredsställande att ha forskningsresurser som inte har fungerat speciellt bra sedan de tillkom – det står också i betänkandet.

Här gäller att hitta vägar för att få en förhöjd kvalitet på forskningsresultaten. Man skall ta sig an alla de problem inom arbetslivsområdet som behöver utredas och forskas om. Det är vårt skäl till att vi yrkar att forskningsverksamheten läggs ut på högskolor och universitet. Vi är alldeles övertygade om att forskningen kommer att ske på ett bättre sätt där och att man då kan skaffa sig bättre kunskap om de frågor som är så utomordentligt viktiga.

Anf. 80 GÖRAN ENGSTRÖM (c) replik:

Herr talman! Vi hävdar i ett särskilt yttrande att vid en omorganisation skall inte forskningen om kvinnors arbete och arbetsmiljö, som i dag bedrivs

vid arbetslivscentrum, få minskade resurser i framtiden. Det har utskottet bemött med en positiv skrivning. Vi förutsätter från centerns sida att oavsett om det blir en av regeringen föreslagen omorganisation eller en i framtiden till universitet och högskolor kopplad forskning, kommer kvinnoforskningen att bestå.

Det var intressant att höra Gustav Perssons anförande när han lyfte fram vikten av att i forskningssammanhang belysa den skillnad i hälsa som finns mellan olika samhällsgrupper. Det är ett alltför litet observerat faktum i den allmänna debatten på området. Detta faktum bör få ökad tyngd i fortsättningen, inte minst på grund av att det har ett så klart samband med hur arbetet bedrivs och organiseras.

Jag begärde ordet för att bemöta Gustav Perssons farhågor i den del som berör kvinnoforskningen.

I propositionen föreslår man en neddragning av resurserna, inte minst de fasta forskartjänsterna. När man nu som svar på centermotionen konstaterar att det inte får ske en minskning på just området forskning kring kvinnors arbete och arbetsmiljö, innebär det rimligen att det kommer att ske en relativ förstärkning av forskningen på det området.

Anf. 81 GUSTAV PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att de utredningar som har lagts som grund för ställningstagandet, Erik Holmkvist, ändå visar värdet av sektorsforskning på området. Arbetsmiljökommissionen visar klart att den behövs och det gör också erfarenheter från andra länder. I t.ex. Storbritannien, Tyskland och USA finns sektorsforskningsinstitut. Forskningen kan då koncentreras till ett visst område på ett helt annat sätt. Därför finns det erfarenhet som talar för att vi i vårt land, som ligger långt framme på området, också skall fortsätta med sådan forskning. Erfarenheten inom forskningsvärlden säger, att om man utan vidare flyttar över forskningen till universiteten kommer man inte att nå så goda resultat.

Erik Holmkvist säger att det kommer inte någon extern forskning till sektorsforskningsinstituten. Arbetsmarknadens parter är delvis med och beställer forskning där. Det viktiga är att det är brukarna som är med och beställer. Därför går det inte att jämföra extern forskning i ett sektorsforskningsinstitut med den vid universiteten.

Vidare säger Erik Holmkvist att universiteten har rätt inställning. Jag tvivlar på att universiteten har så stora kunskaper och intressen. Min erfarenhet är inte sådan, och arbetsmiljökommissionen har inte heller den erfarenheten.

Jag kan inte undgå att kommentera att Erik Holmkvist säger att moderaterna är glada att SAF har ungefär samma inställning på det området. I nästa andetag säger Holmkvist att de visst inte är emot demokratisering på det området i arbetslivet. Men såvitt jag förstår, om man har SAFs inställning, är man emot demokratisering i arbetslivet. Jag förstår inte hur Erik Holmkvist kan få det att gå ihop.

I stort sett gäller samma svar för Kjell-Arne Welin.

Om vi splittrar forskningen, som ändå har varit framgångsrik på arbetslivscentrum, kommer det att bli sämre, Göran Engström. Denna forskning

har en speciell inriktning mot de stora grupperna av kvinnor som finns på arbetsmarknaden. Jag redovisade också vilka besvär dessa kvinnor har, inte minst i industrin och i vårdsektorn osv. Jag tror därför att det är oerhört viktigt att forskningen finns kvar.

Anf. 82 ERIK HOLMKVIST (m) replik:

Herr talman! Det förslag som Gustav Persson gör sig till tolk för innebär att det i fortsättningen kommer att vara färre som kommer att forska om dessa frågor än hittills. Det är ett faktum.

Utredningen visar på stor misstro mot de resultat som forskningen har presterat vid arbetslivscentrum. Utredarna stryker klart och tydligt under detta.

Gustav Persson säger också att sektorsforskning finns i andra länder som England och USA. Men Gustav Persson, i alla andra sammanhang tar ni avstånd från vad som sker i de två nämnda länderna. Hur kommer det sig att just arbetslivsforskning är så mycket bättre i USA än vad den skulle kunna bli vid svenska högskolor och universitet? Det kan vara intressant att få veta.

Jag tror att det är den som håller i pengarna i forskningssammanhang som ändock styr det mesta av hur resultaten blir, även om parterna har ett inflytande. Men jag tror att inflytandet skulle bli minst lika stort om inflytandet gavs över universitet och högskolor.

Gustav Persson oroar sig över att kunskaperna försvinner om forskningen flyttas. Så är det inte. I stället kommer de kunskaper som finns vid arbetslivscentrum att flyttas ut till högskolor och universitet, likväl som vi säger att kvinnoforskningen skall flyttas. Forskarna blir inte färre för att de byter arbetsplats och skrivbord.

Till sist beträffande SAF och demokratiseringen: Vi är inte synonyma med SAF, som Gustav Persson tolkar det hela och som jag också hört här i kammaren tidigare. Vi har diametralt motsatta uppfattningar i många frågor.

I demokratiseringsfrågan kan jag säga att vi skiljer oss betydligt. Men man får ändå till SAFs fördel säga att det som har skett i demokratiseringsfrågan inom näringslivet under de år som har gått till mycket har stöttats upp av just SAF, även om man kan ha haft olika uppfattningar om takten i utvecklingen och även om vad som skulle vara mest angeläget att genomföra.

Anf. 83 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! Jag vill först säga något kort med anledning av Gustav Perssons anförande. Han kommenterade den motion som jag och Karl-Erik Persson har skrivit. Men han glömde bort att nämna att vi har kommit överens i utskottet, vilket bl.a. har lett till en uppmjukning av de krav i fråga om dimensioneringen för omorganisationen som propositionen hade.

Det är en av de två saker som jag ville ta upp i anslutning till det här betänkandet.

Jag vill sedan be om ett klarläggande från Gustav Persson när det gäller den kommande omorganisationen av arbetslivscentrum. I betänkandet redovisar utskottet sin uppfattning om dimensioneringen. Man säger att "det i propositionen uppgivna antalet om ca 35 tillsvidaretjänster får betecknas som en antalsmässig riktpunkt". Det sade också Gustav Persson i sitt anförande. Utskottet säger vidare att den slutliga dimensioneringen skall avgöras

efter den redovisning som arbetslivscentrum skall lämna om behovet av resurser.

Nu hör det till saken att arbetslivscentrum redan har fått regeringens uppdrag att redovisa ett nytt förslag till organisation som bygger på propositionens förslag. I det uppdraget står det bl.a. att antalet forskartjänster inte får överstiga 25 och att den totala ramen skall vara 35 tjänster.

Regeringen har alltså beslutat att ge arbetslivscentrum detta uppdrag och fastställa ramarna innan vi har fattat beslut här i kammaren. Jag måste säga att jag tycker att det är ett något märkligt förfarande. Vad hade t.ex. hänt om riksdagen hade avslagit regeringens förslag, som några partier har velat göra?

Eftersom jag vet att man på arbetslivscentrum redan har börjat arbeta med utgångspunkt från regeringens uppdrag anser jag att det är på sin plats att Gustav Persson klargör att det är riksdagens beslut som gäller. Det betyder att riksdagen – om man följer det förslag som ligger – har ändrat regeringens direktiv när det gäller dimensioneringen. Det finns i dag ingen högsta gräns för antalet tjänster, utan siffran 35, som nämns i utredningsuppdraget, är att betrakta som ett riktmärke.

Det andra som jag vill kommentera, som också berör omorganisationen på arbetslivscentrum, är avsnittet om kvinnoforskningen. Jag tycker att det är mycket bra att riksdagen i det här betänkandet klart anger att den kvinnoforskning som bedrivs inom arbetslivscentrum inte skall få minskade resurser. Jag vill citera några rader ur betänkandet:

"Med hänsyn till arbetsmarknadsministerns uttalande utgår utskottet från att den kvinnoforskning som nu bedrivs vid arbetslivscentrum fortsättningsvis kommer att bedrivas i oförändrad omfattning och tilldelas erforderliga resurser."

Jag tycker det är viktigt att konstatera att riksdagen även här går längre än regeringen i sitt utredningsuppdrag, där man inte säger någonting om kvinnoforskningen.

Betydelsen av kvinnoforskning är inget som ifrågasätts i dag. Man måste väl säga att det är ett framsteg när fyra män från fyra olika partier i tur och ordning betygar betydelsen av kvinnoforskning. Det är någonting som har hänt. Kvinnor finns i förvärvsarbete i så gott som samma utsträckning som männen, och då blir forskning om kvinnors arbete och arbetsmiljö särskilt viktig. På arbetslivscentrum bedriver man en forskning med en tvärvetenskaplig ansats som är mycket värdefull.

Om jag skulle önska mig något ytterligare i det betänkande som vi har att fatta beslut om vore det ett tydligare uttryck för orsakerna till det stora behovet av forskning om kvinnors arbetsliv. Vi vet att samhället och arbetslivet fortfarande är uppbyggt utifrån en manlig maktstruktur och att kvinnornas inträde på denna arbetsmarknad har haft och har sitt pris. Det är mannen som har varit normen t.ex. när det gäller utformningen av arbetsredskap eller när man har byggt upp en arbetsorganisation. Det har medfört att kvinnor utsätts för större fysiska och psykiska påfrestningar och att kvinnors kunskaper och erfarenheter inte har tagits till vara. Forskning inom de här områdena är mycket betydelsefull när det gäller att skapa förutsättningar för att förbättra jämställdheten och nå ett jämlikt samhälle.

Med det, herr talman, vill jag åter upprepa att det finns ett behov av ett klarläggande från Gustav Perssons sida beträffande hur man skall se på direktiven för omorganisationen av arbetslivscentrum.

Anf. 84 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 85 MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! Arbetslivscentrum bedriver i dag en kvinnoforskning som har ett brett samhällsintresse. Den har sin bakgrund i ett projekt som påbörjades 1979 för att initiera, planera och samordna jämställdhetsforskning. Motivet till detta var bl.a. inriktningen av den samhällsvetenskapliga forskningen, som har varit starkt präglad av ett manligt perspektiv. Kvinnornas verklighet har tidigare i stort sett inte funnits med i den kunskapsbild som forskningen har gett beträffande arbetslivet.

Jämställdhetsforskning blev ett prioriterat område på arbetslivscentrum, och nu finns där en mycket hög forskarkompetens i fråga om kvinnor och arbete. Det finns en rad skäl till varför det är viktigt att denna kompetens bevaras och utvecklas inom arbetslivscentrum.

Svenska kvinnor finns ute på arbetsmarknaden i högre grad än i något annat jämförbart land, och det är positivt. Eget arbete ger egen försörjning, egen trygghet och ökad jämställdhet. Men dubbelarbete och brister i arbetsorganisation och arbetsmiljö börjar nu ge effekter i arbetsskador och utslagning, och de slår hårdast mot kvinnor. Här kommer forskning relaterad till arbetsplatsen in som en viktig faktor. Internationalisering och teknisk utveckling är andra viktiga faktorer. Även här är det kvinnor som kan komma att drabbas. Vi måste skaffa oss kunskaper om hur arbetslivet strukturerar efter både klass och kön.

Den inriktning och kompetens som arbetslivscentrum besitter i dag inom kvinnoforskningen är synnerligen angelägen att behålla och utveckla. Att splittra upp resurserna, som flera borgerliga reservanter föreslår, skulle klart missgynna det viktiga forskningsarbete som bedrivs inom arbetslivscentrum.

Tvärtom anser jag att en väl sammanhållen sektorsforskning vad gäller kvinnor och arbetsliv ger goda förutsättningar för samarbete med den kvinnoforskning som nu på allvar börjar byggas upp på universiteten.

Det är glädjande att utskottet så tydligt slår fast i sitt betänkande att "omorganisationen av arbetslivscentrum inte får medföra att den värdefulla forskning om kvinnors arbete och arbetsmiljö som bedrivs vid centret får minskade resurser. Denna forskning har ofta en tvärvetenskaplig ansats och bör därför inte splittras upp." Lika viktig tycker jag också att den slutsats från utskottet är som Maggi Mikaelsson refererade, nämligen "att den kvinnoforskning som nu bedrivs vid arbetslivscentrum fortsättningsvis kommer att bedrivas i oförändrad omfattning och tilldelas erforderliga resurser".

Det är viktigt att understryka att en sådan forskningsorganisation inte får bli för liten. Alla erfarenheter talar nämligen för att skall ett positivt och kreativt forskarklimat uppstå, får inte antalet forskare vara för litet. Utskottet talar om ca 35 tillsvidaretjänster som en riktpunkt. Jag uppfattar detta

som ett minsta antal tjänster för en fortsatt planering av den nya organisationen. Det gäller att kvinnoforskningens berättigade krav på tillräckligt stor andel av forskningsresurserna tillgodoses för att utskottets egna slutsatser om kvinnoforskningens framtida roll skall kunna förverkligas.

En annan viktig fråga i den nya organisationen är bibliotekets ställning. Arbetslivscentrum har sedan slutet av 1970-talet ett specialbibliotek som ensamt bevakar arbetslivsforskningen i Sverige. Enligt vad som tidigare har sagts skulle biblioteket bevaras intakt vid en förändring av arbetslivscentrum. I propositionen nämns ingenting om den framtida organisationen och personaldimensioneringen för biblioteket.

Ställningen som offentligt bibliotek motiverar att resurser ges utöver arbetslivscentrums ram så att biblioteket därmed ej behöver belasta arbetslivscentrums inre organisation samt att biblioteket ges en självständigare ställning inom arbetslivscentrum.

Med de här synpunkterna, herr talman, yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande nr 16.

Anf. 86 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Jag skulle vilja svara Maggi Mikaelsson beträffande tillsvidareanställningarna. I utskottet har vi skrivit att antalet skall utgöra en riktpunkt och att den slutliga dimensioneringen skall avgöras av regeringen när utredningen kommer till regeringen i maj.

Anf. 87 MAGGI MIKAELSON (v):

Herr talman! Anledningen till att jag ställde frågan var just det att man på arbetslivscentrum har fått andra direktiv och nu har satt i gång att göra utredningen om omorganisationen utifrån de direktiv som gällde innan vi fattade beslut, dvs. de gamla direktiv som bygger på ett maximitak på 35 anställda. Därför är det viktigt att klargöra att detta antal är ett riktmärke.

Jag håller helt med Maj-Inger Klingvall om att man skall se talet 35 som en miniminivå. Det måste man göra om kvinnoforskningen skall förbli oförändrad.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 3 (översyn av forskningsorganisationen på arbetsmiljöområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (överförande av arbetslivscentrums resurser till universitet/högskolor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anders G Högmark m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (inordnande av arbetslivscentrum i universitet/högskolor)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (MBL-medlen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Beslut rörande arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12 (forts. från s. 94)

Mom. 31 (sysselsättningsvolymen vid Samhall)
Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 70 för reservation 21 av Elver Jonsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bufölls.

9 § Statlig personalpolitik

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU18 Statlig personalpolitik (prop. 1990/91:100 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Anslag till arbetsmarknadsdepartementet m.m.

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1990/91:AU19 Anslag till arbetsmarknadsdepartementet m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Ändring i radioansvarighetslagen m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU33 Ändring i radioansvarighetslagen (1966:756) m.m. (prop. 1990/91:94).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

12 § Vissa anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1990/91:FiU13 Vissa anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 88 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag skall inte bli långrandig i talarstolen den här gången, även om jag trivs här uppe.

Låt mig hänvisa till reservation 3 som har fogats vid finansutskottets betänkande 13 och undertecknats av oss moderater i utskottet. Vi anser att konjunkturinstitutet inte skall undantas från de allmänna sparkrav som gäller inom den offentliga förvaltningen i stort. Med den motiveringen har vi kommit fram till att konjunkturinstitutet inte skall anvisas ett högre belopp än 23 270 000 kr., dvs. 1 milj.kr. mindre än vad utskottsmajoriteten föreslår.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 3.

Anf. 89 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Finansdepartementet har en central roll i regeringen när det gäller att spara och effektivisera inom förvaltningen. Regeringen har också sagt att skattereformen skall lösa många problem. Förenklingen av skattesystemet gör att man inte behöver arbeta med det lika mycket som tidigare, och vi menar därför att det är rimligt att minska anslaget, vilket vi har förordat i reservation nr 1.

Vidare föreslås i betänkandet en fördubbling av anslaget till utredningar.

Vi menar att detta anslag borde kunna reduceras, vilket vi föreslår i reservation nr 2.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 90 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 13 gäller vissa anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde. Jag vill börja med att yrka avslag på de tre reservationerna till betänkandet och bifall till utskottets hemställan.

Centern anser att den centrala administrationen skulle klara sig med en minskning på 10 milj.kr. Utskottets majoritet anser att genomförandet och uppföljningen av århundradets skattereform väl motiverar de resurser som departementet begär. Den förenkling som skattereformen beräknas medföra för den enskilde medborgaren innebär inte att genomförandet inte måste få ta extra resurser i anspråk. Belastningen på finansdepartementets tjänstemän är dessutom i dagsläget extra stor.

Centern anser också att finansdepartementets utredningsanslag skall minskas med 11 milj.kr. Genomförandet av skattereformen, tillsammans med andra viktiga planerade utredningar, motiverar det av departementet begärda anslaget. Utskottets majoritet yrkar avslag på reservationerna.

Jag vill gärna påminna centern om att ni, likväl som många andra partier, ofta begär utredningar i olika frågor och att varje sådan begäran kräver resurser i form av personal och pengar.

I en reservation från moderaterna föreslås en neddragning med 1 milj.kr. på konjunkturinstitutets verksamhet. Konjunkturinstitutets verksamhet ger ett riktigt underlag vid ekonomiska bedömningar och vid genomförandet och utvärderingen av ekonomisk-politiska reformer. Konjunkturinstitutet har på senare tid fått litet förändrade arbetsuppgifter, och man måste också i dag, såsom marknaden är för ekonomer, satsa på kompetensutveckling. Vi yrkar därför avslag även på denna reservation.

Anf. 91 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Finansdepartementet har en central roll när det gäller att se till att andra sparar och håller igen, och detta borde gälla även för finansdepartementets egen verksamhet. I fråga om utredningar föreslås en fördubbling av anslaget. Det skulle vara intressant att höra vad som skall utredas så förfärligt mycket att just finansdepartementet skall fördubbla sina insatser. Man skulle ju tvärtom spara pengar på det nya skattesystemet. Nu verkar det som om man i stället skall göra av med dubbelt så mycket.

Anf. 92 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Utredningarna är inte enbart en följd av skattereformen, Gunnar Björk, utan det är även fråga om andra utredningar. Det handlar om tio nya kommittéer. Bl.a. skall man se över mycket statlig verksamhet, och då fordras utredningar. Utgifterna kommer i fortsättningen att leda till besparingar, och jag tror därför att vi alla kommer att tjäna på detta. Men det kan ta litet tid.

Anf. 93 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Låt mig då bara konstatera att finansdepartementet och finansministern inte föregår med särskilt gott exempel när det gäller att hålla igen med statens utgifter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

13 § Anslag till civildepartementet

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1990/91:FiU14 Anslag till civildepartementet (prop. 1990/91:100 delvis).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

14 § Anslag till tullen m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU15 Anslag till tullen m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 94 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Tyvärr har mitt manuskript till det här inlägget förkommit, och jag gladde mig därför när jag läste att det i riksdagen finns en hittegodsavdelning där allt möjligt har lämnats in. Man har hittat handskar och halsdukar, och man har hittat en baddräkt i entréhallen. Man har hittat ett par bruna herrskor och en dokumentportfölj med engelsk kurslitteratur. I andrakammarsalen har man hittat tvål i presentförpackning och ett par damskor. Men man har inte hittat mitt manuskript, och jag skall därför bara yrka bifall till vår reservation nr 9 till skatteutskottets betänkande nr 15.

Detta betänkande gäller tulldatasystemet, som ju har blivit mycket dyrt, vilket man märker om man tittar närmare på kostnaderna.

Vi har även en reservation nr 11, om narkotikabekämpningen. Vi påpekar där att tullens narkotikahundar svarar för en ständigt ökande andel av tullens beslag och att de senaste årens satsningar på fler narkotikahundar alltså har varit mycket lyckosamma. Hundarna bidrar till att skapa effektivitet i verksamheten även genom att det snabbt kan konstateras att det inte finns narkotika i undersökt gods.

Jag vill här för de ledamöter som inte vet om det nämna att Inner Wheel, en systerorganisation till Rotary, har samlat in pengar till inte mindre än åtta narkotikahundar, som man har skänkt till tullen, eftersom tullen har så ont om pengar och riksdagen anslår för litet pengar. Varje hund kostar ungefär 150 000 kr., vilket innebär att man har samlat in och skänkt 1,2 milj.kr. utan

att få göra avdrag för det i beskattningen. Det är en ideell insats som verkligen bör noteras till protokollet.

Vi vill vidare att straffsatsen skall skärpas för smuggling av narkotika som tas in i kroppen, vilket, som alla vet, är mindre lämpligt.

I reservation 13 förespråkar vi en utvidgning och förbättring av samarbetet mellan tull och polis.

Reservation nr 15 handlar om klassningen av flygplatser, och där för vi fram mycket högtflygande planer. Vi menar att Kristianstads flygplats skall klassas som andra klassens flygplats. Detta lär emellertid inte gå igenom, så jag yrkar därför inte bifall till den reservationen.

I reservation nr 16 tar vi upp frågan om tulltillägg. Tulldeklarationer måste ofta upprättas under stor tidspress, vilket gör att det lätt blir fel. Man borde enligt min mening vara mycket generösare och upphäva dessa bestämmelser om särskilda tulltillägg.

Vi har dessutom ett särskilt yttrande till betänkandet, och jag hänvisar alla till att läsa detta.

Anf. 95 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! Jag har här med mig ett manuskript, men det är dock inte Hugo Hegelands. Så jag är alltså oskyldig.

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 15 har tre olika huvudingredienser. Det gäller för det första den mycket omfattande omorganisationen av tullverket som skall införas den 1 januari 1992. För det andra gäller det uppbyggnaden av ett nytt tulldatasystem. För det tredje gäller det ett ganska stort antal motioner, som berör i första hand omorganisationen men också en del andra tullfrågor av gammalt känt märke.

Herr talman! Låt mig först slå fast att vi från folkpartiet liberalerna anser att det är angeläget att vi så snart ske kan får ett modernt tulldatasystem som skall finnas tillgängligt i hela landet.

Det är vår målsättning att detta nya system skall medföra många fördelar, inte minst för företagen i vårt land. Det innebär ju en helt ny teknik av mycket avancerat slag, en teknik som – får vi hoppas – helt står i överensstämmelse med all annan utveckling på liknande områden i samhället. Det är naturligtvis, inför ett kommande svenskt medlemskap i EG, helt nödvändigt att vi genomför denna omorganisation.

Det är i detta sammanhang liksom vid alla andra liknande stora omorganisationer, införande av nya system, osv. alltid mycket svårt att med någorlunda träffsäkerhet beräkna kostnaderna för övergången till nya rutiner och arbetsformer.

Såväl propositionen som skatteutskottets betänkande ägnar stor uppmärksamhet åt kostnadsutvecklingen. Man konstaterar å ena sidan att det är fråga om en mycket kraftig kostnadsökning – man talar om en 75-procentig ökning i jämförelse med tulldatautredningens beräkningar. Å andra sidan är det fråga om krav på besparingar, som i flera steg skall genomföras inom de närmaste fem åren.

Folkpartiet liberalerna vill med skärpa framhålla att det är mycket angeläget att kostnadsutvecklingen verkligen följs upp i alla led. Själva vitsen med

det nya datasystemet och omorganisationen är ju just att den nya tekniken skall ge utrymme för rationaliseringar och nytänkande på många områden.

Den tidsödande manuella hanteringen av dokument av olika slag skall genom detta minskas avsevärt. Det skall inte bara ge rationaliseringsvinster utan också möjligheter att omdisponera resurser till så utomordentligt allvarliga och viktiga områden som t.ex. narkotikaspaning. Den nya rörliga kontrollstyrkan på Arlanda är ett bra exempel på detta.

Att omorganisationen genomförs nu och så effektivt som möjligt anser vi vara mycket viktigt liksom, som sagt, att kostnaderna självfallet pressas ned.

Herr talman! Det är alldeles klart att när den nya organisationen bl.a. skall medföra en minskning av de s.k. tullregionerna från sju till fyra så uppstår flera frågetecken om hur tullverksamheten skall se ut i olika delar av landet. Detta har av naturliga skäl medfört ett stort antal motioner som berör specifika tullstationer och tullexpeditioner runt om i landet. Alla dessa motioner är säkerligen var och en väl underbyggda och motiverade.

När skatteutskottet för drygt ett år sedan behandlade liknande frågeställningar rådde enighet i utskottet om att den nya organisationen och det nya tulldatasystemet påtagligt skulle komma att påverka hur tullens resurser skall disponeras i olika regioner och på olika platser.

Jag tror även i år att detta är en klok slutsats. Det måste i första hand vara tullverkets sak att lösa verksamheten på olika platser. Jag försäkrar att vi från folkpartiet liberalernas sida med intresse noga kommer att följa denna process.

Herr talman! Till sist vill jag ta upp frågan om tulltillägg som har blivit något av en årlig följetong i riksdagens arbete.

Folkpartiet liberalerna upprepar även i år i motion Sk822 kravet på att tulltillägget skall tas bort. Det måste betraktas som helt oacceptabelt att den som under stark tidspress råkar göra ett oavsiktligt fel i redovisningen skall bestraffas med tulltillägg. T.o.m. om det av andra handlingar, t.ex. leverantörfakturor, klart framgår vilka belopp som är tullpliktiga utgår tulltillägg. Det är som vi ser det orimligt och stötande.

I utskottets betänkande sägs – och det är bra – att man bör göra allt för att så många företag som möjligt skall ansluta sig till den elektroniska överföringen av tulluppgifter.

Vore det inte då, Sverre Palm, en bra morot i detta sammanhang att nu ta bort det orättvisa tulltillägget? Mot dem som medvetet fuskar har vi ju andra rättsliga medel att ta till.

Herr talman! Tulltillägget utgår av någon obegriplig anledning även på importmoms. Det orimliga i detta har vi redan påpekat tidigare i år, och vi har begärt att tillägget skall slopas på moms. Denna moms lyfts senare av och om för litet moms deklareras så blir också avlyftet mindre i motsvarande del.

Att KIS har uttalat sig för att vissa momspliktiga skall befrias från moms vid införsel hjälper inte dem som av misstag gör ett fel i tullredovisningen av moms och åker på tulltillägg.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 16 och 17, och jag kommer att begära votering.

Anf. 96 HÅKAN HANSSON (c):

Herr talman! Det är naturligtvis svårt att överträffa Hugo Hegelands tidiga middagstal när det gäller skämt och roligheter.

När det gäller betänkandet om anslag till tullen vill jag uppehålla mig några minuter kring vad vi framför i reservation nr 1 om senareläggning av ny organisation. Inledningsvis vill jag säga att det som Leif Olsson underströk beträffande det nya tulldatasystemet har vi från centerns sida inget att invända emot.

Däremot tycker vi att det är synd att man har rusat i väg i vad gäller tidtabellen för ny tullorganisation. Generaltullstyrelsen har gjort en utredning. Det må vara tullorganisationen som till syvende og sidst skall bestämma detaljerna i organisationen, men man kan ändå inte låta bli att fundera över det förslag som nu ligger. Från centerpartiets sida menar vi att i ett läge där det handlar om begränsade resurser till de rationaliseringsmål som tullorganisationen sammantaget har fått ta på sig, är det oerhört viktigt när man diskuterar en framtida tullorganisation att så mycket resurser som möjligt frigörs till de operativa enheterna. Det avgörande är hur tullverksamheten fungerar ute i den praktiska verksamheten vid tullstationerna. Det är synd att man inte mera har beaktat de synpunkter som har kommit fram i samband med utredningen av den nya tullorganisationen, bl.a. från statskontoret, när det gäller att renodla rollerna mellan administration och administrativt stöd å ena sidan och den operativa verksamheten å den andra. Det är den ena biten.

Vi anser att det saknas en genomlysning av hela tullorganisationen. Generaltullstyrelsen, som är den centrala delen i tullorganisationen, borde också bli föremål för den här genomlysningen. Det är dock ganska naturligt att så inte har skett med tanke på hur utredningsarbetet har genomförts. Vår huvudinvändning riktar sig mot att man fortsätter att bygga upp en komplicerad organisation. Man bibehåller treledsorganisationen med en central generaltullstyrelse och med fyra regionala tullregioner som skall ha sin egen tulldirektion. Samtidigt skall man ha 41 tulldistrikt. Vi förordar i stället en tvåledsorganisation. När det gäller sådana organisationsstrukturer försöker man i dag platta till organisationen, göra den enklare och göra de interna vägarna så korta som möjligt.

Vi tycker att generaltullstyrelsen skall ha den centrala rollen och vara det administrativa stödet och den centrala tyngden i organisationen. Vi vill inte ha fyra tullregioner. Vi tycker att resurserna skall användas i den konkreta tullverksamheten. Många av de synpunkter som bl.a. statskontoret gav uttryck för i samband med utredningen borde ha beaktats mera. Vi är rädda för att man i ett läge med begränsade resurser ställer större krav på tullen. I motionsyrkanden förs det fram krav på nya resurser till tullen.

I det rådande läget känns det litet konstigt att man inte mera ser till vilka resurser som nu går till administration och byråkrati inom de fyra tullregionerna som annars bättre skulle kunna användas i den lokala tullorganisationen. Vi tycker att man har gått en omvänd väg. Därför tycker vi att, vilket framgår av reservation nr 1, när man har underlag och synpunkter från statskontoret, skulle man med ett halvårs fördröjning – som vi menar väl passar in i tullorganisationens rationaliseringsramar – kunna klara att titta på de

alternativa organisationslösningarna. Risken är att man för att bygga upp dessa resurser inom mellanledet går för snabbt fram med att dra in resurser i den lokala tullverksamheten.

Herr talman! Jag beklagar att vi skyndar på detta sätt, att vi rusar fram och nu sätter den här organisationen i sjön. Jag tycker att det hade varit på sin plats att vi först fått se alternativ och få en uppfattning om den totala resursfördelningen mellan generaltullstyrelsen, de fyra tullregionerna och den lokala tullorganisationen. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 1.

En prövning av den modell för hela tullorganisationen som vi förordar innebär att vi skulle kunna hålla kvar en hel del av de resurser regionalt och lokalt som föreslås i andra motionsyrkanden. Det som föreslås i andra reservationer om speciella regionala och lokala tullverksamheter är bitar som faller in i vårt totala förslag när det gäller tullorganisationen.

Slutligen vill jag säga att jag i fråga om tulltillägget på momsen instämmer i vad Leif Olsson sade tidigare.

Anf. 97 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Inte mindre än tre av de talare som deltar i den här debatten kommer från Bohusbänken, och en är granne till mig, herr Hegeland. Det sägs att bohuslänningen är en litet kärv människa, men dock hederlig – det ligger i och för sig ingen motsättning i det. Bohuslän har av naturliga skäl haft ganska mycket med tullen att göra – "tollare" säger man där. Apropå bohuslänningens hederlighet kan man väl säga att man i Bohuslän inte alltid har ansett att "tollare" är ett helt hedervärt yrke.

Vi i vänsterpartiet har ju omprövat mycket, och vi vänsterpartister i Bohuslän tycker att tullarbetet är mycket viktigt. Det är viktigt för vår export och det är viktigt för vår import att det arbetet löper friktionsfritt och sköts på ett effektivt sätt. Det är viktigt för att vi skall klara narkotikaproblemet, ett av de värsta gissel vi har.

Jag vill påstå att vi här i kammaren vet att tullen är effektiv i förhållande till sina resurser. Men det anses också – kanske i viss mån med orätt – att förtroendet blir litet mer begränsat om man läser en skylt där det står "Ring upp om du har något att förtulla" och man har ytterligt begränsade servicetider. Det är en spridd uppfattning i mitt hemlän – kanske också med orätt – att den norska tullen får sköta en hel del av det som den svenska tullen borde göra. Men skatteutskottet skall ju snart resa till Bohuslän och Svinesund, och man kan då diskutera detta. Det kanske leder till en annan syn på frågan än den som nu är förhärskande hos majoriteten.

Vi i vänsterpartiet önskar och tror att tullen kan bli effektivare med givna resurser. Det är t.o.m. möjligt att tullen kan bibehålla sin ambitionsnivå genom minskad central administration, genom ADB-stöd och en annan regional organisation. Det är kanske t.o.m. möjligt att bibehålla kvalitet och service med minskade resurser. Detta kan i varje fall inte teoretiskt avskrivas. Allt detta går från troliga möjligheter till önskvärda önskningar.

Jag tycker att det är litet djärvt av utskottet att påstå att vi kan få en ökad kvalitet, service och kontroll även om anslagen minskas och att påstå att detta är en bevisad verklighet. Det gör faktiskt utskottets majoritet.

I utskottsmajoritetens linje vävs tre saker samman: tulldatasystemet, en

ny organisation och frågan om anslagen. Detta vävs ihop till en enhet, och det är väldigt svårt att skilja på vad som är orsak till och verkan av de ställningstaganden man gör i utskottet.

Man ger två klara besked i detta utskottsbetänkande. Det ena är att TDS, tulldatasystemet, skall utvecklas i planerad omfattning och ha en given inriktning. Vidare säger man att det skall införas en ny organisation. Detta är klara ställningstaganden. Men man ger inget ordentligt besked om nivån på anslagen till tullen. På s. 69 i propositionen säger statsrådet att han i kompletteringspropositionen skall återkomma till behovet av medel för TDS. På s. 70 i propositionen säger departementschefen: "Jag är dock inte nu beredd att exakt ange storleken på besparingen för 1991/92." Nej, det skall lösas någon annan gång och i något annat sammanhang. Men om man inte kan ge klara besked om medelsanvisningen, hur kan man då fatta beslut om en lämplig organisationsstruktur? Den organisationsstruktur man anser vara lämplig kräver ju en viss medelsanvisning. Men dessa frågor behandlas inte sammantaget. Om man nu ger direktiv om att fortsätta utvecklingen av tulldatasystemet, varför kan man då inte ge besked om vilka anslag som behövs? Moderaterna har sagt att man behöver ändra på inriktningen. Utskottsmajoriteten däremot säger att man inte behöver ändra inriktningen. Men man vet inte vad som behövs i fråga om anslag, säger man explicit i propositionen.

Beslutsunderlaget är alltså mycket bristfälligt. Man redovisar ett kostnadsöverskridande för tulldatasystemet med 75 %. Om detta säger skatteutskottets majoritet att det är angeläget att en noggrann uppföljning sker. Man ägnar alltså tre och en halv rad åt ett kostnadsöverskridande på 75 %, och så säger man lakoniskt att nu kostar det 520 miljoner i stället. Hoppsan! Man kan säga "jojo" också! Överallt i propositionstexterna talas det om att det är viktigt med förnyelse och effektivitet i statliga verk. Man säger att man är marknadsanpassad, osv. I detta fall säger ägaren, det svenska folket, att det är viktigt att följa utvecklingen. Hoppsan – 75 % kostnadsöverskridande, och vi följer utvecklingen! Det är naturligtvis bra, men det är ännu bättre att göra någonting åt utvecklingen och se till att inte utvecklingen upprepas och undantaget blir regeln.

Vi i vänsterpartiet anser att det inte går att fatta beslut om den här organisationen nu, eftersom det inte klart kan anges hur man skall klara medelsförsörjningen för denna organisation.

Det kan då sägas att vi i vänsterpartiet är populister och är rädda för att fatta beslut. Det kan talas om det statsfinansiella läget, och man kan återigen tala om förnyelse och effektivitet.

Vad är det då för kritik som har riktats mot den här organisationen? Det är länsstyrelserna som har yttrat sig, och de är samfällt kritiska och tveksamma. Näringslivets organisationer är samfällt tveksamma, och de fackliga organisationerna är samfällt tveksamma och kritiska till organisationen. Riksrevisionsverket har andra idéer om organisationen, och det har även statskontoret. Det är alltså en rejäl samling rabulister och populister som samlat står kritiska till denna organisationsplan! Om man som Sverre Palm säger att det inte finns några problem utan att det bara är att besluta, då avfärdar man med en handviftning länsstyrelserna, näringslivets organisationer, fackliga organisationer, riksrevisionsverket, statskontoret och ett antal politiska par-

tier. Finansdepartementet har ju sagt sitt, månntro, och då måste det ju vara bra!

Vad som händer i den nya organisationen är att många enheter dras in och att många orter mister sina tullkammare. Man drar in på service och tillgänglighet. Det visar det stora antalet motioner.

Varför är man då så angelägen om att driva igenom detta beslut? I propositionen sägs att om man inte antar den här organisationsplanen så skulle det bli en icke obetydlig försening och att finansieringen av tulldatasystemet därmed också skulle försämras. Det är ju där skon klämmer. För att man skall kunna ta igen en felplanering, skall tullverksamhetens fältorganisation drabbas. Men det är inte tullens fältorganisation som gjort denna felplanering. Det är inte kunderna som skall drabbas av dålig service därför att man gjort ett fel i planeringen av tulldatasystemet. Det är inte narkotikakontrollen som skall eftersättas, därför att staten gjort en felplanering. Detta blir konsekvenserna av skatteutskottets majoritetslinje. Någon annan får betala de fel som man själv har gjort. Själv nöjer man sig med att nogsamt följa utvecklingen.

Detta är icke till fyllest, och därför, herr talman, är det nödvändigt att säga – även om jag vet att det bara blir en retorisk ansats – att kammaren skall bifalla reservation nr 2. Jag yrkar alltså bifall till denna reservation.

Det står alltså i de texter som är oss förelagda att regeringen skall komma tillbaka i kompletteringspropositionen. Det jag säger i dag är riktat till Sverre Palm och till socialdemokraterna i skatteutskottet. Jag ber dem att ta kontakt med sitt finansdepartement och få sina partikamrater där att någon gång lyssna på de bärande sakskäl som har levererats från många mycket tunga instanser. Det är inte modigt att strunta i alla dessa instanser – det är bara dumt.

Herr talman! Det är också några andra reservationer som jag vill yrka bifall till. Det gäller reservation 5 om tullverksamheten vid Hån. Jag menar att det är ett hån mot verksamheten i Hån att icke bifalla den reservationen. Det hade fattats beslut och man stod beredd att sätta spaden i jorden, men då inhiberades alltihop. Detta är en mycket viktig satsning. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Jag yrkar bifall till reservation 10, som jag anser mycket viktig. I denna reservation påpekas nödvändigheten av att få ett grepp över den statliga planeringen och kostnadsutvecklingen.

Dessa reservationer är i nuläge de viktigaste för vänsterpartiet att yrka bifall till. Jag får också för säkerhets skull yrka bifall till reservation nr 7 från vänsterpartiet angående tullverksamheten i Norrbotten.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.57 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

14 § (forts.) **Anslag till tullen m.m.** (forts. SkU15)

Anf. 98 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Fru talman! Jag skall knyta ihop trådarna i denna debattrunda vilken, som vi har fått höra av Lars Bäckström, ju kvantitativt har dominerats av bohuslänningar. Jag är glad att kunna säga att skåningarna just nu är majoritet i kammaren liksom också att det är två skåningar med i debattrundan. Vi har sedan över 300 år tillbaka varit associerade till Sverige, och vi är ganska utsatta ur tullsynpunkt. Mycket av det knark som importeras kommer just via Helsingborg, en av de orter som jag skall återkomma till.

Vi skall alltså tala litet grand om tullen, men också om den hast varmed saker tycks ha behandlats i skatteutskottets betänkande. Det är mycket bråttom, och vad är anledningen till det? Är det EG-anpassningen som måste ske så oerhört snabbt? Tulldatasystemet har införts. Vi har i och för sig stött det, men vi hade inte räknat med att det skulle kosta några hundra miljoner för mycket.

Vilken part är det som får dra lasset i all brådskan och med alla problemen? Jo, det är tullorganisationen. Man är i den situationen att man måste påverka den myndighet som skall utöva tullverksamheten. Man måste minska bidraget, vilket betyder färre arbetstillfällen och försämrad effektivitet.

Vad gör då skatteutskottet, som har ansvaret för detta? Jo, det är naturligtvis mycket fint att ha en underställd myndighet, och i betänkandet säger man att det här är något som tullverket får klara av. Tycker Sverre Palm som representant för skatteutskottets majoritet att detta är snyggt?

Jag skall speciellt tala om en del problem som uppkommer, och då skall jag först säga några ord om Helsingborg. Det är den ort där man gör de största och de flesta narkotikabeslagen i Sverige. Det är en viktig inkörsport. Även om det kommer att bli en bro vid Malmö om cirka tio år, kommer Helsingborg att vara en oerhört viktig plats. Man vill trots detta avskaffa Helsingborg som region, om också inte som tullstation.

Man gör också mer av förenklingar och nedskärningar. Även Gotland kommer i viss mån att bli lidande. Det är fråga om en strävan till centralisering till några stora orter. Vi i miljöpartiet har reserverat oss mot detta, speciellt i reservationerna nr 4, 6 och 8, som jag, fru talman, yrkar bifall till.

Litet mindre brådska har man när det gäller att diskutera problemen i Norrland. Man skulle faktiskt kunna vinna väldigt mycket, om man hade haft ett nära samarbete mellan polis och tull. Polisen skulle i en del fall ha kunnat ha samma befogenheter som tullfunktionärerna. I utskottets betänkande framhålls att det tillsatts en beredning, vars resultat man väntar på. Det är relativt enkla åtgärder som behövs, och de hade kunnat genomdrivas relativt snart. Det är för stor hast i en del fall, och det är för liten hast i en del fall.

Jag skall inte ta upp någon diskussion om tulldatasystemet, som behandlas i nästa betänkande. Vi anser att det i princip är bra, men vi menar att man i planeringen skulle ha förutsett den stora extra kostnaden. Nu är det, som sagt, tullverket som får bära de problem som uppstått.

Anf. 99 SVERRE PALM (s):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 15, anslag till tullen m.m., behandlas regeringens proposition 1990/91:100, bil. 9, och ett antal motioner. Ärendebehandlingen i skatteutskottet har medfört 17 reservationer och 4 särskilda yttranden.

Årets anslagsnivå följer de generella dragen i den ekonomiska politiken, med en mycket restriktiv budgetpolitik och krav på effektivitet i den offentliga verksamheten. På litet längre sikt kommer också frågan om att anpassa tullverksamheten till de förändringar som följer av ett eventuellt svenskt medlemskap i EG.

Det övergripande målet för tullverksamheten är att den skall bedrivas i en lämplig avvägning mellan näringslivets krav på en snabb och smidig tullhantering samt statsmakternas krav på en effektiv tullkontroll. Tullverket skall också säkerställa en riktig debitering och uppbörd av tullar, skatter och avgifter samt ta fram underlag för utrikeshandelsstatistiken.

Utskottet tillstyrker en fortsatt utbyggnad av tulldatasystemet, men samtidigt skärps kraven på finansieringen. Dessutom uttalar utskottet att det är angeläget att tulldatasystemet utbyggs så att det kan tas i bruk över hela landet.

Till dem som här har pläderat för en senareläggning av en ny organisation vill jag säga: Det är av största vikt att tullverket så snabbt som möjligt får en rationell organisation, så att det står bättre rustat att möta de nya krav som inte minst den europeiska integrationen innebär.

En senareläggning skulle också medföra ökade kostnader och en fördröjning av tulldatasystemets införande.

Håkan Hansson från centern vill skynda långsamt med tullens organisationsförändring, vilket skulle fördröja tulldatasystemets införande med minst ett halvår. Vad skulle det kosta? I utskottsbehandlingen sade Håkan Hansson att man tror att det skall klara sig inom den anslagsram som finns.

Man bygger sitt yrkande på delar av statskontorets förslag om en tvåledsorganisation. Vi hade generaltulldirektören hos oss vid beredningen av det här ärendet, och när vi frågade om den här förändringen blev svaret entydigt: Propositionens förslag till organisation är det klart bästa. Vid ett genomförande av centerns förslag skulle man inte kunna föra ut specialister och stödfunktioner till erforderligt antal enheter.

I flera reservationer tar man upp krav under rubriken Regionala och lokala tullverksamheter. Det gäller orter i södra Sverige såväl som utefter Norrlandskusten. Utskottsmajoriteten har ställt sig bakom propositionens utgångspunkt att det är trafiken och näringslivets behov av tullinsatser samt statsmakternas krav på en effektiv och rationell verksamhet som skall styra hur tullverksamheten organiseras och lokaliseras. Det är således en uppgift för tullverket att fördela resurserna.

I reservationen framhåller man att samarbetet mellan tull och polis bör utredas.

I ett svar på en interpellation för en vecka sedan här i kammaren om samarbete mellan tull och polis uttalade biträdande finansministern att regeringens aktionsgrupp mot narkotika har i uppdrag att ta initiativ till att befintliga resurser utnyttjas effektivt och att samordningen stärks. I gruppen finns representante, från både tullen och polisen. Aktionsgruppen väntas lämna en rapport i sommar.

Ett fördjupat samarbete mellan tull och polis även på andra områden övervägs såväl inom regeringskansliet som inom berörda myndigheter. Med detta svar bör kraven i reservationen vara tillgodosedda.

I reservationen om narkotikabekämpning vill moderaterna redan för budgetåret 1991/92 öka anslaget med 1,5 milj.kr. för att tillföra tullen ytterligare tio narkotikahundar.

Jag vill till Hugo Hegeland säga att bekämpningen av narkotika är och har varit en högt prioriterad fråga. Särskilda satsningar har under åren gjorts i form av flera hundar och inrättande av gränssköldsstyrkor. Också antalet narkotikabeslag har ökat. I årets proposition anvisas 6,9 milj.kr. för utbyggnad av SPADI-systemet, vilket bör leda till en effektivisering av narkotikabekämpningen. Utskottet är inte nu berett att anslå ytterligare medel till anskaffande av fler narkotikahundar.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 100 HÅKAN HANSSON (c) replik:

Fru talman! Det är viktigt att vi inte blandar ihop frågan om pengar till tulldatasystemet och frågan om en ny organisation, när vi diskuterar en senareläggning av omorganisationen. Det är bestickande att det, som det redovisas av majoriteten i utskottsbetänkandet, kan tolkas som att den merkostnad som tulldatasystemet innebär har varit orsaken till att man påskyndar en organisationsförändring. Där delar jag Lars Bäckströms synpunkter. Det finns ingenting som säger att det skulle bli dyrare att senarelägga denna förändring ett halvår för att pröva andra modeller för organisationen. Effektivitetsvinsterna skall trots allt göras över en femårsperiod.

Något som också är bestickande är att man har gjort en utredning och kommit fram till en ny organisationsmodell som innebär åtgärder som berör den konkreta tullverksamheten vid tullstationerna i form av indragningar utan att belysa det översta trappsteget. Därför skulle jag vilja ställa en direkt fråga till Sverre Palm: Vad är det för effektivitetsvinster som man kan vänta sig i den centrala verksamheten, generaltullstyrelsen?

Anf. 101 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Fru talman! Först noterar jag några nya besked som tydligen kommer från Erik Åsbrink, om hur samarbetet mellan tull och polis påskyndas. Det är bra, om det är korrekt uppfattat.

Däremot fick jag inte något riktigt svar från Sverre Palm på varför det är så förskräckligt bråttom. Varför skall vi anpassa oss till ett Europa som inte är stabilt ännu? Den inre marknaden finns inte. Vi vet inte riktigt hur det

kommer att se ut ur tullsynpunkt. Det finns mycket mer i Europa än EG. Hela den strukturen är så pass okänd. Den hast med vilken man vill anpassa det svenska tullsystemet till någonting som för närvarande är i en mycket snabb utvecklingsfas är inte motiverad. Vi kunde ta det lugnt. Vi kunde fortsätta med nuvarande väl fungerande struktur och inte nödvändigtvis dra ner på effektiviteten vid platser som Helsingborg, Gotland m.fl.

Anf. 102 LEIF OLSSON (fp) replik:

Fru talman! Sverre Palm sade litet eller inget om tulltillägget. Det kan jag i och för sig förstå, för det måste vara ett allvarligt och känsligt problem för er i socialdemokraterna, att ni inte kan gå med på detta. Ett företag som lämnar ett korrekt underlag för sina tulldeklarationer skall inte drabbas av extra kostnader i form av tulltillägg. Jag sade i mitt inledningsanförande att detta borde vara en morot för att få fler företag att ansluta sig till den elektroniska överföringen av material till tullens verksamhet. Jag kan inte se annat än att detta skulle få en dubbel effekt. För er socialdemokrater, Sverre Palm, skulle det inte behöva vara någon prestigeförlust att ta bort tulltillägget. Vi är väl överens om att det är bra om företagen ansluter sig till det nya systemet.

Jag har en direkt fråga till Sverre Palm, som jag tycker är ganska viktig i detta sammanhang. Hur blir det vid övergången? Man säger att många företag måste ansluta sig till systemet. Men om det uppkommer fel vid övergångstillfället, kommer lagen om tulltillägg att gälla även i detta sammanhang? Det vore bra att få ett svar på detta. Efter vad jag förmodar kan det inte vara så lätt, vare sig för företagen eller tullverket, att gå över till ett helt nytt system. Kommer företagen att drabbas av tulltillägg i den mån de gör helt oavsiktliga fel? Det vore en viktig upplysning att få här i dag.

Anf. 103 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att Sverre Palm i sitt anförande kommenterade det faktum att tulldatasystemet byggde på idén att det skulle kosta 300 milj.kr. och att man därför måste ta bort 352 jobb, varav 260 tjänster på grund av datoriseringseffekterna. Man får sedan en 75-procentig fördyring – 50 milj.kr. per år i fem år – vilket blir 250 milj.kr. Detta är pengar som skall hämtas in, och det blir då nödvändigt att snabbt göra denna organisationsförändring. Det är verkligheten.

Jag tror mig veta att Sverre Palm har en bakgrund i annan statlig verksamhet, SJ. Men om införandet av höghastighetståg till Stockholm och en ny elektronisk tågklarering, fjärrblockering, skulle bli 75 % dyrare än det var tänkt, vad skulle man då göra? Skulle man dra in tågen på Bohusbanan, stänga av en rad olika linjer som i och för sig drevs på ett bra sätt innan, bara för att tåget till Stockholm har blivit dyrare? Det skulle inte anses vara klok politik inom SJ. Det skulle man ta som att ett fel begåtts och se över felet och rätta till det, så att det inte blir samma fördyring om man inför ett sådant nytt system på andra tåg, t.ex. på tåget från Stockholm till Malmö.

Utifrån denna bakgrund har vi i vänsterpartiet reserverat oss och sagt att man måste åtgärda detta problem. Vi har i reservation 10 krävt att regeringen vidtar åtgärder som garanterar ett bättre underlag för kostnadsbe-

dömningar i liknande fall i framtiden. Detta vill man inte gå med på från det parti som Sverre Palm representerar. I stället säger man att man skall följa utvecklingen nogsamt. Men vore det inte bättre att tillstyrka ett tillkännagivande från riksdagen att regeringen får i uppdrag att ge besked om hur detta skall undvikas i framtiden? Här är vi och moderata samlingspartiet på samma linje. Men socialdemokratin visar inte ansvar för en effektiv statsförvaltning, utan det är "laisser-faire".

Vi vill ha en inhibition när det gäller den nya organisationen. Vi tycker att idén från centern kan vara värd att diskutera, men vi vill inte låsa oss för den. Men förslaget vore klart möjligt. Anslagsfrågor skall ju tas upp i kompletteringspropositionen. Det säger regeringen själv. Man har inte redovisat hur stora besparingar man skall göra för att finansiera tulldatasystemet. Man har inte redovisat hur tulldatasystemet skall finansieras över huvud taget. Det skall man återkomma till i kompletteringspropositionen. Men då talar ju sakskäl för att vänsterpartiets reservation 2 borde ha bifallits, så att det blev en sammanhållen lösning.

Vad jag framför allt är intresserad av, fru talman, är att få Sverre Palms redogörelse för varför vänsterpartiets reservation 10 icke har vunnit utskottets gillande. Det vore mycket intressant att få veta. Att följa utvecklingen är ju inte att styra den. Och det är att styra det handlar om i politiken.

Anf. 104 SVERRE PALM (s) replik:

Fru talman! Till Lars Bäckström vill jag säga följande. Tulldatasystemet har drabbats av stora kostnadsökningar. Det är klarlagt. Det har hela tiden varit avsikten att tulldatasystemet skall betalas genom besparingar inom tullverket. Man kräver nu inte att hela fördyringen skall betalas genom besparingar. Men vi får inte glömma bort att det är ett tekniskt mycket komplicerat system det handlar om, ett stort projekt som pågår under lång tid. Man kan säga att det är ett statligt pilotfall. Det har inte funnits något motsvarande system att hämta kunskaper från under uppbyggnaden.

Tullverket får nu ett datasystem med hög teknisk kvalitet och god användarfunktion. I dag har omkring 300 företag visat intresse för att ansluta sig till systemet. Jag kan också påpeka att man från finansdepartementet i samband med beslutet om tulldatasystemet 1988 uttalade att kostnaderna kunde stiga utöver de då givna ramarna.

Till Leif Olsson vill jag säga att jag nästan hade tänkt tiga bort reservationen om tulltillägget. Det är, som Leif Olsson säger, en följetong. Att lyssna på en följetong utan något nytt avsnitt är föga inspirerande. Låt mig ändå säga att tulltillägget har haft avsedd verkan. Kvaliteten på tulldeklarationerna är i dag hög. Därmed är tulltillägget berättigat, för att företagen även fortsättningsvis skall komma att lämna tulldeklarationer med hög kvalitet.

Anf. 105 LEIF OLSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är väl snarare så, Sverre Palm, att det har blivit ett nytt avsnitt i den här följetongen. I det nya avsnittet är vi överens om att vi vill ha ett datasystem för tullen, ett system med så många företag som möjligt som är anslutna till den elektroniska överföringen av tulldokument. Min fråga gällde vad som händer om ett av de 300 företag som visat intresse för

att ansluta sig till systemet, under en övergångsperiod gör ett fel som inte på något sätt är medvetet. Kommer det företaget att få tulltillägg?

Anf. 106 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Sverre Palm säger att det var avsikten att klara systemet inom tullorganisationen. Det vet jag väl! Avsikten var att kartan skulle stämma med terrängen. Men när man kommer ut i terrängen, ser man att kartan stämmer inte alls. Då säger socialdemokraterna, som de alltid gör, att kartan gäller, för det här är ett pilotfall, minsann! Men om piloten skall till Göteborg och i stället landar i Malmö, kan man ju inte gå ut och säga att man skall göra inskränkningar bland personalen som servar planet. Det är piloten man får ta itu med och ge bättre utbildning, så att han landar på rätt plats nästa gång. Det är detta som vi har velat ta fram i vår reservation 10. Men det här är ett pilotfall, säger man, och då kan det gå litet hipp som happ. Jo, det kan gå hipp som happ. Men då krävs det att man vidtar åtgärder och får nya piloter. Det bör socialdemokraterna inse även om de är trötta.

Det man nu gör är att man låter det gå ut över verksamheten, fältorganisationen. Man gör en ny organisation och drar in ytterligare bortemot 200 årsarbeten, så att man får lägga ner enheter på många ställen. Utskottet säger i klartext att en annan organisationsstruktur "skulle medföra en inte obetydlig försening", eftersom ytterligare utredningsarbete skulle behövas. "Finansieringen av tulldatasystemet skulle därmed försämras – – –". Detta är verkligheten: Man måste försämra servicen och kvaliteten för att klara av sina egna misstag.

Man kan inte bara agera som bokhållare och sedan låta personalen lida för sina egna misstag. Det är ingen rimlig hållning. Att styra är inte att vara bokhållare och notera. Jag kan inte förstå att utskottsmajoriteten inte ställt sig bakom reservation 10 när vänsterpartiet, och i viss mån även moderaterna, vill gripa sig an att effektivisera den statliga förvaltningen. Det behövs en förnyelse.

Anf. 107 SVERRE PALM (s) replik:

Fru talman! Jag förutsätter att övergången till tulldatasystemet blir en mjuk övergång, Leif Olsson. Det är vanligtvis brukligt när man inför nya system. Det är det svar jag kan ge.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 108 JAN ANDERSSON (s):

Fru talman! I regeringens proposition 1990/91:100 framhålls att det är trafikens och näringslivets behov av tullinsatser samt statsmakternas krav på en effektiv och rationell klarerings- och kontrollverksamhet som bör vara styrande för hur tullverksamhet organiseras och lokaliseras. Mot denna bakgrund är det förvånande att det i såväl propositionen som skatteutskottets betänkande föreslås att Helsingborg inte längre skall vara egen tullregion. Det är förvånande eftersom Helsingborg har landets näst största hamn och är landets dominerande färjeort både mätt i antalet avgångar och antalet re-

sande. 20 miljoner människor passerar årligen via leden Helsingborg–Helsingör.

När det gäller narkotikabekämpningen, som är ett prioriterat område, är Helsingborg också dominerande i Sverige. Över hälften av alla beslag görs där, bl.a. därför att en särskild och framgångsrik organisation har byggts upp för detta ändamål.

I utredningen om tullverkets organisation – TOR – som överlämnades i maj 1990 förordades en organisation med en regional nivå mellan generaltullstyrelsen och den lokala nivån. Man föreslog samtidigt att nuvarande sju tullregioner skulle minskas till fem. En av de huvudorter som föreslogs var Helsingborg.

Statskontorets representant i utredningen föreslog i ett särskilt yttrande att tullverket i stället borde organiseras i 14 tullkammare direkt under styrelsen.

Generaltullstyrelsen följde i allt väsentligt utredningens förslag, utom i frågan om antalet tullregioner. Utan någon närmare konsekvensanalys, och med hänvisning till en kommande fast förbindelse över Öresund, föreslog styrelsen att antalet regioner skulle bli fyra i stället för fem och att Helsingborg som tullmyndighet skall ingå i den södra regionen med Malmö som huvudort.

I propositionen görs en avvägning mellan en snabb organisationsförändring och en mera genomgripande förändring längre fram i tiden, och man gör bedömningen att tullverket, liksom andra statliga myndigheter, snarast måste underkasta sig ökade krav på förnyelse och effektivitet. Därför behöver en organisationsförändring genomföras så snart som möjligt. Samma bedömning görs i skatteutskottets betänkande. Om detta råder inga delade meningar. Självfallet skall effektivitet och förnyelse prägla tullverkets organisation. Frågan är emellertid om tullstyrelsens förslag i någon större utsträckning leder till detta än det förslag som TOR lade fram. Jag menar att så inte är fallet.

Motivet att en fast förbindelse planeras är knappast hållbart. Vid slutet av 1990-talet, då en fast förbindelse allra tidigast kan vara klar, har med all säkerhet ytterligare organisationsförändringar behövt göras, bl.a. på grund av ett närmande till EG.

Ett eventuellt svenskt EG-medlemskap kommer otvivelaktigt att påverka tullverksamheten i hög grad. Att fram till dess, med motiveringen att en fast förbindelse kommer till stånd, inte låta den dominerande orten då det gäller färjor, antalet resande och narkotikabekämpningen vara huvudort förefaller knappast logiskt och är föga välbetänkt.

Dessutom talar tidigare erfarenheter från perioden 1974–1985, då Helsingborg ingick i den södra regionen med Malmö som huvudort, mot en sådan lösning. Tilläggas kan också att administrationen i Helsingborgsregionen varit betydligt mindre än inom någon annan tullregion i landet.

Det är av flera skäl angeläget att hålla såväl tullkammaren i Landskrona som tullstationen i Höganäs bemannad i den utsträckning som sker i dag. Landskrona tullkammare utgör den till storleken största tullmyndighet som föreslås bli indragen. I Landskrona finns såväl färjetrafik som båtförbindelse med Danmark. Ön Ven är dessutom synnerligen svårbevakad när det gäller

en aktiv narkotikabekämpning. Drygt 200 lastfartyg anlöper Höganäs varje år, och på den svårbevakade kuststräckan Helsingborg–Kullen sker ofta narkotikasmuggling via småbåtar.

Tveksamheter mot de föreslagna organisationsförändringarna har framförts av de fackliga organisationerna, och länsstyrelsen i Malmöhus län har motsatt sig att inordna Helsingborgs tullmyndighet i den södra tullregionen med Malmö som huvudort.

Dessa synpunkter har jag tillsammans med ett antal andra socialdemokratiska riksdagsmän från nordvästra Skåne framfört i motion 1990/91:607. Eftersom dessa synpunkter i motionen helt är tillgodosedda i reservation 4 av Gösta Lyngå och i reservation 3 av Lars Bäckström och Gösta Lyngå, yrkar jag bifall till dessa två reservationer.

I detta anförande instämde Maja Bäckström (s).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

15 § Importrutiner i ett datoriserat tullförfarande, m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU16 Importrutiner i ett datoriserat tullförfarande, m.m. (prop. 1990/91:75).

Anf. 109 HUGO HEGELAND (m):

Fru talman! När jag var liten drömde jag aldrig om att jag i framtiden skulle stå i riksdagens talarstol och tala om "Importrutiner i ett datoriserat tullförfarande, m.m.", men det är ju rubriceringen på skatteutskottets betänkande 16. Som jag tidigare nämnde har tyvärr mitt manuskript förkommit, och eftersom riksdagens egen hittegodsavdelning också har middagsstängt har den här pausen inte hjälpt ett enda skvatt. Jag skall därför fatta mig lika kort som tidigare. För att glädja Lars Bäckström kan jag för övrigt nämna, att när jag var liten var många tullare kommunister, och den mest kände hette Knut Senander. Detta kan möjligen förklara att Lars Bäckström nu är så engagerad när han griper sig an den här frågan.

I vår reservation nr 1 om förenklade förfaranden anser vi att man bör låta företagen exakt få veta vilka förutsättningar som skall gälla vid tulldeklaration. Regeringen bör återkomma till riksdagen med kompletterande förslag, som tydligare anger förutsättningarna för ett system med godkända mottagare som kan få stor omfattning. Jag yrkar varmt bifall till reservation nr 1.

Sedan har vi reservation nr 2, som vi moderater inte är ensamma om. Där yrkar vi reservanter att tidsfristen för löpande inlämning av tulldeklarationer bör utökas till 21 dagar. Nu har man fastnat för 15 dagar, och det anser vi är 6 dagar för kort tid. Vi vill gärna ha en ändring, men jag överlåter åt andra att yrka bifall till den reservationen.

Sedan har vi moderater avgivit en tredje reservation om mervärdeskatt på

import. Vi tycker att man borde slopa importbeskattningen för dem som är registrerade till mervärdeskatt. Det skulle innebära en rationalisering, och eftersom förnuftet då och då faktiskt får råda här i riksdagen förväntar jag mig att alla yrkar bifall till denna reservation.

Anf. 110 LEIF OLSSON (fp):

Fru talman! Det tycks vara mitt öde här i riksdagen att alltid komma efter Hugo Hegeland på talarlistan. Det har sina sidor, det kan jag meddela fru talmannen. Jag får bita ihop och fortsätta, det är nog ingenting annat att göra.

Förslaget om datorisering och överföring på elektronisk väg av dokument för importörer är egentligen steg två och en fortsättning av det system för exportärenden som man använt på prov under en tid.

Folkpartiet liberalerna anser att det är bra att rutinerna även vid import anpassas till ett modernt och datoriserat system. Jag tror att det kommer att bli bra, rationellt och effektivit för alla. Men det skall naturligtvis genomföras på rätt sätt, och jag hoppas att vi skall få ett fullgott system när startsvårigheterna har övervunnits.

Fru talman! Det är bara på en punkt vi inte ställer upp, och det gäller den tidsfrist som föreslås i propositionen för inlämnande av uppgifter. Den fristen skall enligt propositionen vara 15 dagar. Det huvudsakliga skälet skulle då vara att statistiken annars skulle försenas och staten förlora ränta. Vi har från folkpartiet liberalerna i en motion, som heter Sk46, krävt att tidsfristen förlängs till 21 dagar. Skälen för det är många, men de borde vart och ett för sig räcka för att riksdagen skulle gå oss till mötes på den punkten.

Vi ser majoritetens inställning här som ren njugghet. Det är en njugghet som innebär stora svårigheter för företagen. Det kommer obestridligen att medföra att fler preliminära tulldeklarationer måste lämnas in. Det betyder naturligtvis i sin tur avsevärt mycket mer arbete såväl för företagen som för tullverket. De eventuella räntevinster som staten tror sig göra vägs säkert mer än väl upp av ökade kostnader för merarbete, dubbelkoll osv. i systemet.

Datoriseringen i sig innebär ju – det utgår jag ifrån – att handläggningstiderna även hos tullverket förkortas. Det kan faktiskt vara så att tullverket tjänar både tid och pengar på att något förlänga tidsfristen.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 2, och jag kommer också att begära votering på den punkten.

Anf. 111 SVERRE PALM (s):

Fru talman! Våren 1990 antog vi här i riksdagen tullregisterlagen och andra bestämmelser som gjorde det möjligt att starta upp tullens datasystem för exportärenden från sommaren 1990. I dagens betänkande SkU16 tillstyrker utskottet regeringens förslag att anpassa importrutinerna till ett datoriserat förfarande.

Under utskottsbehandlingen har motförslag lagts fram, som framgår av de tre till betänkandet fogade reservationerna. Krav har rests att tidsfristen för löpande inlämning av tulldeklarationer skall förlängas, vilket även Leif Olsson har anfört från denna talarstol.

Jag vill erinra om att det nuvarande systemet medger en inlämningsfrist på 11–17 dagar eller genomsnittligt 14 dagar. Utskottet tillstyrker propositionens förslag om en tidsfrist på 15 dagar.

Beträffande förenklat förfarande anser Hugo Hegeland att reglerna för godkänd mottagare skall fastställas i lag. I den för EG och EFTA-länderna gemensamma transiteringskonventionen medges införande av förfarandet "godkänd mottagare". Då förfarandet är beroende av förändringar i det internationella tullsamarbetet, har utskottet sett det som lämpligt att detaljregleringen av förutsättningarna ges i föreskrifter på lägre nivå än lag.

Jag skall också kommentera slopande av importmoms, som begärs i den moderata reservationen 3. Utskottet är medvetet om att kommittén för indirekta skatter har analyserat detta men anser att det är för tidigt att ta ställning i denna fråga.

Fru talman! Med det jag nu anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 112 LEIF OLSSON (fp):

Fru talman! Jag vill nog ändå ha ytterligare ett svar av Sverre Palm, med förklaring till varför man skall ha denna korta tidsfrist.

Det sägs att man på det här sättet tillfredsställer statistikernas behov. Är det inte tvärtom så att en längre tidsfrist förmodligen skulle ge betydligt exaktare och mera slutgiltiga siffror för statistiken? Tillfälliga siffror måste väl i rimlighetens namn vara mindre värdefulla än en korrekt statistik, byggd på slutliga siffror.

Preliminära uppgifter lämnas många gånger under tidspress, och jag kan inte se någon logik i att det med en kortare tidsfrist skulle vara möjligt att få till stånd en bättre statistik. Jag tror att vi får en sämre statistik, om inlämningsuppgifterna kommer till genom ett hastverk.

Anf. 113 SVERRE PALM (s):

Fru talman! Vi har skäl för vårt förslag om 15 dagars frist för inlämnande av tullhandlingar. Som jag redan sagt, sker inlämningen i dag i spannet mellan 11 och 17 dagar, genomsnittligt alltså 14 dagar. Vi har stannat vid 15 dagar och löpande inlämning, och det har vi gjort för att jämna ut arbetsbelastningen hos tullverket. I dag inlämnas huvudparten av tulldeklarationerna på onsdagar och torsdagar, och detta har skapat en ojämn arbetsbelastning.

Vi har också tagit hänsyn till den tidsfrist som tullverket har för att lämna sin handelsstatistik. Den är just 15 dagar, så vid ett månadsskifte har man då möjlighet att klara detta. Det är alltid en balansgång, om man skall tillgodose näringslivets krav eller om man skall ta hänsyn till tullverkets behov av att ha en effektiv verksamhet.

Anf. 114 LEIF OLSSON (fp):

Fru talman! Jag måste fortsätta på det här. Hur kan man få en mindre arbetsbelastning i ett tullärende, om man skall kolla det två gånger?

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

16 § Anslag på massmedieområdet

Föredrogs
kulturutskottets betänkande
1990/91:KrU15 Anslag på massmedieområdet (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 115 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Fru talman! Det är ett plock av olika alla i och för sig ytterst väsentliga frågor som ingår i det här betänkandet från kulturutskottet. Jag blir tvingad att i mitt anförande hoppa litet mellan olika var och en för sig viktiga frågor.

Jag skall börja med att en liten stund filosofera kring begreppet kvalitet. Jag har lärt mig under mina år i riksdagen – de är inte så många – att vi har en oerhörd förmåga att tala i volymtermer och slå varandra i huvudet med hur mycket pengar vi anslår till ett visst ändamål. Några av motionerna i det här ärendet och några av de reservationer som vi har lämnat tar upp den andra aspekten på begreppet kultur, nämligen kvalitet, att innehållet är viktigare än volymen.

Jag tänker på motionen om fonogram och musikalier. Den gäller en relativt smal mottagargrupp, och det är alldeles klart att skulle man se detta i breda volymtermer, kunde man vara återhållsam. Men tycker man att det är viktigt att kultursatsningen i vårt land skall möjliggöra även smala kulturyttringar och möjliggöra för människor att t.ex. möta den musik som de själva önskar, då skall man biträda förslag av det slag som framförs i motionen och som i reservation 1 följs upp av oss moderater.

Den andra funderingen jag har i det här sammanhanget gäller våra kontakter med Europa. Jag hör till dem som diskuterar Europafrågan i helt andra termer än de flesta andra. Många talar om plånboken och arbetet som de två avgörande sakerna för Europasamarbetet. För mig är det självklart att Europasamarbetet i första hand är en fråga om kultur, att återvända till de andliga rötter som svenskt kulturliv har. Jag gläder mig åt att Bengt Göransson är i kammaren, och det är möjligt att vi får en debatt på den här punkten.

Jag menar att man i de flesta länder nere i Europa har bevarat det som är humanismens kärna, nämligen den klassiska kulturen, och att man genom att göra det också har fört vårt kulturarv vidare. Är det någonting som kan vara viktigt för oss i Europasamarbetet, så är det att återknyta till de rötterna, att komma bort från den evinnerliga amerikanska popkulturen, som jag inte känner någonting för, och den oerhörda koncentrationen vid engelskan som kulturspråk, när tyskan, franskan, italienskan och spanskan alla kan återföra till Sverige de kulturkontakter vi behöver.

Att jag gör de här funderingarna hänger samman med att vi i några motioner och i några reservationer har tagit upp ett resonemang om synen på litteraturstödet. Man kan, om man vill, se på litteraturen ur ett relativt snävt perspektiv, begränsat dels till Sverige, dels till en utgivning i samhällsregi och sponsrad av samhället.

Vi har menat att en av de viktigaste kulturpolitiska åtgärderna är att se till att det finns ett urval av klassisk litteratur. Det är ett värde i sig, som vi ser det, och det säger också någonting om vår kultursyn – ett värde i sig att det

i bokhandel och bibliotek ges möjlighet för människor att läsa klassisk litteratur.

Om jag skall göra en syntes av det jag nu har sagt, blir det ju att vi måste göra en omprioritering inom den budget som vi är förelagda. Vi tycker att En bok för alla, med de kvaliteter som där finns, självfallet skall fortsätta vad gäller barn och ungdom, men vi vill säga nej till det vuxenanslag som ligger på den sidan.

Det här kan man kritisera om man vill, men man kan också säga att det ligger en kulturpolitisk ambition i att lägga över pengarna i den andra vågskålen och i stället satsa på den vuxenlitteratur som utgörs av den klassiska litteraturen. Resonemanget följs upp i två olika reservationer som bygger på avlämnade motioner. Jag tänker i första hand på reservation 9, och det är den som jag härmed, fru talman, också yrkar bifall till.

I detta betänkande tas också upp resonemanget om närradioavgifterna. Jag skall i det här sammanhanget nöja mig med att säga att vi som förut vill att avgiften skall sänkas från 15 till 10 kr. per sändningstimme. Det ligger även i det sammanhanget en ambition från vår sida.

Filip Fridolfsson och några till har i åratal motionerat om reklam i närradion. Jag kan instämma i det resonemang som fördes i utskottet, att detta är en liten fråga, men det är också en principiellt rätt viktig fråga. Vi har tyckt att det är rimligt att det skall finnas möjlighet till reklam i närradio.

Fru talman! Det återstår en kommentar till en fråga där vi moderater inte har reserverat oss. Jag vill förklara varför. Det gäller reservation nr 16 där folkpartisterna har fört ett resonemang om åtgärder mot rasism och antisemitism i närradion. Vi har bedömt att utskottets skrivning hänvisar till det centrala i sammanhanget, nämligen att det pågår en prövning exakt i de termer som vi har önskat. Jag tycker, fru talman, att detta är så viktigt att jag vill läsa ur betänkandet.

"Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är nödvändigt med en förstärkning av möjligheterna att snabbt och effektivt kunna ingripa mot program som innehåller olika former av rasistiska inslag. Som närmare redovisats i det föregående har närradioutredningen föreslagit en skärpning av 13 § närradiolagen. Det föreslås bl.a. ökade möjligheter till interimistiskt återkallande av sändningstillstånd samt möjlighet att förlänga hindret mot nytt sändningstillstånd till högst fem år om en sammanslutnings programutgivare fällts för hets mot folkgrupp."

Vidare skriver vi i utskottet: "Med hänsyn till pågående beredningsarbete inom regeringskansliet avstyrker utskottet motionerna ---."

Jag tycker att denna skrivning missförståtts om man hävdar att det är en negativ skrivning. Det är en positiv skrivning precis i den anda som motionärerna har talat om.

Fru talman! Med detta nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 9.

Anf. 116 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Jag har begärt ordet i egenskap av en av de motionärer som står bakom fyrpartimotionen om rasism och antisemitism i närradion.

45 år efter krigsslutet går antisemitismens spöke på nytt genom Europa. I går lär det ha varit årsdagen av de första deportationerna till Auschwitz. Vid

denna tidpunkt kan man mitt i Sveriges huvudstad, som enda huvudstad i Europa, tror jag, höra en radiosändare som vecka efter vecka meddelar att Auschwitz inte har funnits, judeutrotningen inte har ägt rum och att det är en judisk propagandabluff i syfte att pressa pengar av västvärlden eller annat i samma stil. Det är teman som har förekommit regelbundet i Radio Islam, som denna sändare heter. Det är ett namn som innebär en grov förelämpning mot en stor världsreligion som inte skall blandas samman med den verksamhet som Radio Islams ansvarige utgivare herr Ahmed Rami har sysslat med.

Sverige är nog dessvärre unikt i Västeuropa genom att det är möjligt att bedriva denna typ av propaganda i dag. Vi ser andra tecken på den återuppväckta antisemitismen i andra länder. I Sovjetunionen finns Panjat, den antisemitiska nationella rörelsen. I Frankrike Le Pens parti som hetsar med samma varma själ mot både judar och arabiska invandrare. I Tyskland har det republikanska partiet spelat på de gamla stämningarna. I Östeuropa har det gått att vädja till vissa typer av väljargrupper med hjälp av antisemitiska antydningar. Nära oss har vi sett attentat mot synagoger och gravskändningar.

Antisemitism är inte vilken form av rasism som helst. Den är i vissa avseenden unik genom att dess beskyllningar mot en viss utpekad folkgrupp går igen genom årtusenden med obetydliga variationer, moderniserade och anpassade till varje tid. Men i grunden är det samma typ av beskyllningar. Det börjar, som det så ofta har sagts, med judarna. Men det slutar aldrig med judarna.

Just att antisemitism är den typ varur all annan rashets på ett eller annat sätt utgår gör att det finns en särskild uppgift i att bekämpa dessa yttringar.

I betänkandet finns en reservation från folkpartiets ledamöter. Men jag konstaterar också att denna reservation inte gäller grundsynen i frågan utan de omedelbara åtgärderna. Utskottsmajoriteten delar, som Göran Åstrand redogjorde för, uttryckligen motionärernas uppfattning att "det är nödvändigt med en förstärkning av möjligheterna att snabbt och effektivt kunna ingripa mot program som innehåller olika former av rasistiska inslag." Därefter redovisas några av förslagen i den välgjorda utredningen Lokalt ledd närradio som skulle kunna genomföras. Man nämner också uttryckligen det förslag som vi i motionen velat få snabbehandlat på grund av vissa omständigheter som jag skall komma till, nämligen att för grova fall av hets mot folkgrupp få möjlighet att stänga av närradiosändare för en period av upp till fem år. I dag gäller ett år.

Samma förslag, en femårsregel, nämndes i går av justitieminister Laila Freivalds i ett svar på en fråga om rätten för denna person, Rami, som har dömts till fängelse för hets mot folkgrupp, att i fängelset göra nya program av samma slag som han har fällts för. Jag utgår från att jag kan tolka utskottets skrivning som en uppmaning till regeringen att mycket snabbt bereda de förslag som lagts av närradioutredningen.

Sedan denna motion väcktes har ytterligare omständigheter kommit i dagen. Denna person, Rami – eller andra; det finns numera uppenbarligen en krets av personer i vårt land som är kapabla och intresserade av att bedriva denna typ av verksamhet, även i andra städer än Stockholm; sådant har antytts i kretsarna, har nu återupptagit sändningarna. Denna Rami skall i april

börja avtjäna sitt fängelsestraff. Han har, som justitieministern konstaterade i går, laglig rätt att spela in program i cellen, och han har redan i sina sändningar lovat att göra just det. Även om detta inte är olagligt, och inte bör vara det eftersom vi inte skall ha förhandscensur, innebär ändå detta agerande ett uppenbart hån mot rättssamhället och mot de lagar som vi har stiftat i riksdagen. I lördags deltog samma person, Rami, som talare vid en nynazistisk konferens i München. Bland övriga talare märktes den ökände franske professorn Robert Faurisson som offentligt hävdat att förintelsen av sex miljoner judar under andra världskriget aldrig ägt rum, samt den danske nazistledaren Poul Riis-Knudsen. Denne herre har dragit de danska myndigheternas uppmärksamhet till sig genom att öppet propagera för och initiera till våldsdåd mot judar och invandrare. Sällskapet är lindrigt talat avslöjande. Det finns uppgifter om planer på en liknande konferens i Stockholm eller någon annanstans i Sverige.

Herr Rami har under de månader som gått sedan Svea hovrätt fastställde tingsrättens dom också börjat erbjuda sina tjänster till skolor i Stockholmstrakten. Han har vid något tillfälle lyckats bli inbjuden som s.k. expert till verksamhet som bedrivits på schemalagd tid, och han har vid ett annat tillfälle lyckats bjuda in elever till sin studio där han har fört samtal med dem på det kända nynazistiska temat att förintelsen aldrig har ägt rum.

Allt sådant kan inte förhindras med lagens hjälp. Men hets mot folkgrupp i närradion skall, enligt de lagar vi stiftat här i riksdagen, inte vara tillåtet. Det är en grov provokation mot de lagar riksdagen stiftat och mot de grundvärderingar vi vill stå för över partigränserna, att en person som dömts för den grövsta rashets som förekommit i Sverige, kanske i sitt slag i hela Västeuropa, under efterkrigstiden, kan återuppta sin verksamhet nästan samtidigt som den definitiva domen i hovrätten faller och att han dessutom kan utnyttja sin fängelsetid till att göra nya program med samma innehåll som de fällda.

EG-kommissionen har uppmanat medlemsstaterna att skärpa sina nationella lagar mot rashets – mot bakgrund av den rasistiska propaganda som bedrivs intensivt i vissa länder på kontinenten. I Tyskland är det sedan tidigare rent av förbjudet att förneka att förintelsen ägt rum. I Frankrike har nationalförsamlingen nyligen infört en liknande bestämmelse. Vi föreslår i fyrpartimotionen inte något sådant. Däremot vill vi se till att den lagstiftning vi redan har fungerar. Vi vet nu av bitter erfarenhet att en tillräckligt driven och nitisk person kan sätta lagen ur spel genom att den tid som det är möjligt att stänga av en sändare är så pass kort som ett år.

Jag skulle givetvis bli glad om debatten här och de nya fakta jag pekat på redan i dag kunde leda till att utskottets majoritet anslöt sig till fyrpartimotionen och därmed till reservationsyrkandet. Men om utskottets representanter drar sig för detta, vill jag ändå kunna gå härifrån förvissad om att man delar fyrpartimotionens grundinställning, nämligen att regeringen mycket snabbt måste se till att närradions regler anpassas till den nya verkligheten med en kraftigt intensifierad rasistisk – och i detta fall öppet nynazistisk – propaganda.

Jag yrkar bifall till reservation 16.

Anf. 117 STINA GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Jag skall vid behandling av kulturutskottets betänkande om anslag på massmedieområdet i huvudsak uppehålla mig vid de reservationer som fogats till betänkandet av centerns företrädare i utskottet.

Av budgetpropositionen framgår att regeringen uppmärksammat att några större bokförlag har frånträtt fackbokhandelsavtalet och att det inte nu går att överblicka konsekvenserna av detta. Det finns även en risk att fler bokförlag säger upp avtalet. Diskussioner har gått i den riktningen.

Skulle farhågorna bli verklighet, innebär det en koncentration till stor omsättning. De alternativ till fackbokhandelsavtalet som branschledande förlag nu genomför innebär, enligt vår uppfattning i centern, att avtalets kulturpolitiska karaktär försvagas. Förlagens abonnemangsåtagande kopplas till inköpsnivåer som är ouppnåeliga för bokhandlarna på många orter.

I betänkandet säger kulturutskottet också att förekomsten av en väl fungerande fackbokhandel är en förutsättning för att kvalitetslitteratur finns tillgänglig i hela landet. Tyvärr tycker utskottet att det räcker med en skrivning om att frågan följs i utbildningsdepartementet. Det låter vackert så. Men det är enligt centerns mening nödvändigt att regeringen får i uppdrag att omedelbart ta upp förhandlingar med bokförlagen för att säkra att samtliga fackbokhandlare kan garanteras ett brett boksortiment till rimliga priser. Kanske kan man komma fram till andra konstruktioner än nuvarande bokhandelsavtal.

Vi menar vidare att Litteraturfrämjandet bedriver en mycket förtjänstfull verksamhet. Inte minst gäller detta läsfrämjande insatser för barn och ungdom. Anslaget tycker vi skall räknas upp.

Så något om närradion. Närradioverksamheten är nu inne på sitt tolfte år. Den började blygsamt, med en försöksverksamhet på 16 orter, tror jag det var, men har nu utvecklats till att omfatta ca 160 orter med en sammanlagd sändningstid på drygt 255 000 timmar.

På de mindre orterna, med liten sändningstid, blir kostnaderna för sändningshyra mycket stora. Sänder en ort t.ex. 30 timmar per vecka är kostnaderna mer än 30 kr. per sändningstimme. En majoritet i riksdagen har också sett till att hyran för sändare belastas med moms, och bara det ökar kostnaderna med 25 %.

Enligt centerns mening bör regeringen få i uppdrag att framlägga förslag till ekonomiskt stöd till de mindre föreningarna som skall baseras på kostnaden för sändarhyra.

Närradionämndens verksamhet finansieras delvis genom avgifter från närradioföreningarna. Centern har tidigare föreslagit att de kostnader som närradionämnden har för myndighetsutövningen inte skall belasta föreningarna. Det vidhåller vi även nu.

Som tidigare påtalats har det tyvärr, om ock i ett fåtal fall, blivit så att närradion använts för rasistisk och antidemokratisk propaganda. Detta kan inte på något vis försvaras utan måste fördömas. Det tycker jag också att utskottet har gjort, även om det har skett i andra ordalag. Det som står i utskottsbetänkandet står vi från centerns sida till fullo bakom.

Det är nödvändigt att en skärpning kommer till stånd i närradiolagen, och det vore värdefullt om riksdagen i dag kunde få reda på något om det bered-

ningsarbete som pågår i regeringskansliet och när ett förslag till förändring är att vänta.

Fru talman! Jag ställer mig bakom de reservationer från centerns företrädare som finns redovisade i kulturutskottets betänkande nr 15, men jag yrkar bifall endast till reservation nr 10.

Anf. 118 ALEXANDER CHRISOPOULOS (v):

Fru talman! 306 tidskrifter har ansökt om stöd för budgetåret 1990/91 från anslaget Stöd till kulturtidskrifter. Bidrag har beviljats enbart till 216 tidskrifter med belopp som har varierat mellan 5 000 och 240 000 kr. Antalet ansökningar tyder på att behovet är mycket stort och vida överstiger det av regeringen föreslagna anslaget.

Regeringen är medveten om att det finns ett stort antal kultur- och idétidskrifter i Sverige som har mycket svårt att klara sig ekonomiskt. De har inga resurser eller ekonomiska möjligheter att själva svara för effektiva marknadsföringsinsatser, utbildning eller investeringar i ny teknik. Dessa tidskrifter spelar en mycket viktig roll i kultur-, idé- och samhällsdebatten och är nödvändiga beståndsdelar av den mångfald som är en förutsättning för en fördjupad demokrati.

Vänsterpartiet anser att snålheten mot kulturtidskrifterna rimmar mycket illa med de uttalade ambitionerna om att eftersträva en kulturell och idémässig mångfald. Vänsterpartiet föreslår i år en ökning av anslaget med 5 milj.kr., och det yrkandet återfinns i reservation nr 2 i det betänkande som vi nu behandlar. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Anf. 119 KAJ NILSSON (mp):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att först kommentera Göran Åstrands stora entusiasm för det europeiska kulturarvet. Min första anmärkning är att det kulturarvet inte är entydigt. Det finns ingen enhetlig europeisk kultur, utan man bör snarare tala om regionernas kulturarv, och där finns både huvudströmningar och motkulturer.

Jag tycker också att Göran Åstrand försummar att ta fram vår egen kultur – även vår moderna kultur. Det visar sig t.ex. att svenska författare går mycket bra i både Tyskland och Frankrike. Att de inte gör det i större utsträckning annorstädes beror väl på att vi utgör ett litet språkområde. Jag tycker inte att vi skall nedvärdera vårt eget kulturarv.

Det är intressant att Göran Åstrand tar upp kvalitetsaspekten. Det passar ju bra för det som Alexander Chrisopoulos precis har talat om, nämligen kulturtidskrifterna. Jag skall inte utbreda mig mer om det. Från miljöpartiet har vi tidigare haft motioner till förmån för högre anslag till kultur- och idétidskrifter, som har stora svårigheter att hävda sig i kampen om läsarna. De har svårt att klara sig ekonomiskt, och de har svårt att nå ut med sina marknadsföringsåtgärder. Dessa svårigheter kan också vara mycket olika lokalt.

Dessa tidskrifter spelar en allt större roll i debatten i det moderna samhället, och det borde satsas på ett lyft för dessa tidskrifter. Också från miljöpartiet är vi beredda att tillskjuta 5 milj.kr. mer än regeringen. Låt det bli en tröskelhöjning. I avsaknad av egen motion vill jag yrka bifall till den med vänsterpartiet gemensamma reservationen, reservation nr 2.

Betänkandet innehåller också ett avsnitt om bl.a. närradion. Remisstiden för närradioutredningen har nyligen gått ut. Vi kan nog vänta en proposition i ämnet ganska snart, och därför har vi inte avgett någon motion.

Med den utveckling som har skett tycks det bli allt svårare att hävda sig för dem som närradion ursprungligen var avsedd för. Stora sändare, t.ex. från SAF och LO, tycks ta över. De har tydligen uppfattat närradion som en möjlighet att bedriva en omfattande propagandaoffensiv eller för att skapa ett medienät, med blockeringar och med så mycket sändningstid som möjligt, för att stå i startgroparna, färdiga att ta över med reklamfinansiering när riksdagen eventuellt ger klarsignal för det.

Jag tycker att vi har anledning att avvakta propositionen. Närradioverksamheten tycks emellertid uppenbarligen vara i behov av en upprensning i den djungel som sändande närradiokanaler utgör i dag. Vi har hört exempel på detta i Håkan Holmbergs inlägg. Jag vill solidarisera mig med hans synpunkter och instämma i den avsky som han känner för den namngivna personens – rashetsarens – möjligheter att agera så fritt som han får göra. Jag delar Håkan Holmbergs grundinställning.

Anf. 120 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Fru talman! Det var en nyhet för mig att LO håller på att dominera bland de stora sändarna i närradion – det kanske Kaj Nilsson kan utveckla närmare. Att SAF gör det är riktigt, men att LO etablerar sig på det sättet skulle jag gärna vilja veta mer om.

Jag vill börja med att kommentera Göran Åstrands inledning på temat kvalitet och mångfald. Hans ställningstagande mynnade ut i att man inte skulle ge något statligt anslag till Litteraturfrämjandet för dess utgivning av vuxenböcker.

Att staten har valt att ge ett aktivt stöd till Litteraturfrämjandet är ett uttryck för den dubbla ambitionen att verka för kvalitet och mångfald, och därför bör moderaterna kunna ställa upp på det, om de menar allvar med sitt tal om just kvalitet och mångfald.

Det handlar om kvalitet i det avseendet att framstående svenska författare kommer ut till svenska folket. Det handlar om mångfald i dubbelt avseende: det är ett stort antal författare, och man når ut i de breda folklagren, t.ex. med arbetsplatsbibliotek, som jag antar att Göran Åstrand har studerat liksom jag. Om man tycker att litteratur och detta att stimulera människor att ta del av ett litterärt utbud är en viktig del av en aktiv statlig kulturpolitik, då är stödet till Litteraturfrämjandet väl använda pengar. Det finns alltså ett samband mellan lässtimulerande åtgärder och bokdistribution.

När moderaterna explicit uttalar att kvalitet och mångfald är kulturpolitiska mål, menar jag att det är litet genant att gå emot det som medverkar till både kvalitet och mångfald.

Eftersom två talare har varit inne på stödet till kulturtidskrifter – det är Alexander Chrisopoulos och Kaj Nilsson – vill jag säga att de insatser som under en följd av år har gjorts på det här området har syftat till en utveckling beträffande bl.a. marknadsföring och utbildning. Teknik är ett exempel här. Jag är väl medveten om att det finns svårigheter och att man har höga kostnader. Det är viktigt att samhället ställer upp och stimulerar och stödjer verk-

samheten. Utöver de tidigare fem miljonerna har vi nu gett ytterligare en miljon. Det visar att vi från majoritetens sida intar en positiv inställning.

De flesta som har varit uppe har kommenterat närradion. Eftersom jag började med att polemisera med Kaj Nilsson vill jag i det här avseendet börja med att instämma i det han sade. Det är riktigt att remisstiden helt nyligen har gått ut. Jag vill minnas att tiden för remisser gick ut den sista februari. Enligt den information som jag har fått jobbar man nu på departementet för fullt med att göra en remissammanställning. Det kan möjligen förtjäna att noteras att det just beträffande § 13 i närradiolagen, som är aktuell i det här sammanhanget, finns något spridda uppfattningar bland remissinstanserna.

Därför tycker jag det är viktigt och riktigt – nu vänder jag mig speciellt till Håkan Holmberg – att utskottet gör en markering som, såvitt jag kan förstå, ligger helt i linje med Håkan Holmbergs uppfattning. Om han inte är ute i något annat syfte borde han som motionär därmed rimligen vara nöjd.

Det nuvarande systemet fungerar inte perfekt. Det är bakgrunden till att man nu diskuterar en lagändring. Å andra sidan kan man säga att systemet inte helt är ur funktion, för den person som har nämnts är faktiskt dömd till fängelse.

Nu handlar det om att försöka komma fram till ett bättre interimistiskt förfarande, längre maximal återkallelsetid osv. Jag tror att man redan med nuvarande lagstiftning bör kunna säga att det vore värdefullt om behandlingen av yttrandefrihetsmål kunde påskyndas. Jag tycker att man som politiker kan tillåta sig att uttala den uppfattningen från denna talarstol. En sådan snabbare behandling skulle motverka en del av de nu negativa effekterna.

Stina Gustavsson frågade mig när det kommer att hända något med anledning av utredningen. En här i kammaren närvarande departementschef har sagt till mig att regeringen räknar med att kunna lägga fram en proposition till hösten. Med beaktande av remissinstansernas synpunkter och den bearbetning som rimligen måste ske är det, menar jag, en acceptabel tidpunkt i dessa avseenden.

Med detta, fru talman, nöjer jag mig med att yrka bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande 15.

Anf. 121 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! Jag kunde i förväg räkna ut att det sätt på vilket jag tidigare resonerade skulle medföra replik från Åke Gustavsson. Det finns kanske ändå anledning att ha respekt för att man kan lägga det ena eller det andra i vågskålen. Vi har valt att i vågskålen lägga begreppet klassisk litteratur. Vi hade också velat lägga i vågskålen att det är viktigt för bokhandeln – det handlar om distributionsstöd – att hålla ett lager av representativ klassisk litteratur. Vi hade dessutom velat lägga i vågskålen – när vi nu har dessa plusvärden – att man skall minska vuxendelen av verksamheten En bok för alla, om det nu skall minskas någonstans. Det är fullt respektabelt att tycka att vi gör en felaktig bedömning, men vi anser att vi gör en ur kulturpolitisk synpunkt riktig bedömning.

Låt mig ytterligare framföra en synpunkt på det Åke Gustavsson sade. När vi behandlade närradiofrågan i utskottet framhöll vi att det fanns en

mycket hård och bestämd skrivning, därför att den bl.a. utgör ett citat av det närradioutredningen säger. Det finns ingen skillnad i synsätt mellan texten i reservationen och utskottets text. Det säger jag med stort eftertryck. Därför är det så viktigt det Åke Gustavsson sade, anspelande på en i salen närvarande departementschef, att det verkligen händer något i den här frågan. Jag vill med stor kraft säga att det måste hända något i den. Alla vi som har upplevt vad som har sagts från den nämnda närradiostationen tar avstånd från det och säger att man inte får använda närradioinstrumentet på det sättet.

Anf. 122 ALEXANDER CHRISOPOULOS (v) replik:

Fru talman! Mångfald är ett honnörsord som nästan alla politiker ställer sig bakom. Det intressanta är bara att se hur man vill garantera mångfalden.

Åke Gustavsson understryker betydelsen av de olika kulturtidskrifter som finns i dag. Han påpekar att ökningen med en knapp miljon i prisomläggningspengar, som föreslås i budgetpropositionen, har att göra med att man tillmäter dessa tidskrifter stor betydelse. Faktum kvarstår dock att vi i dag har ansökningar från 306 tidskrifter, som i dag är i ekonomiska svårigheter och vill ha stöd för att kunna leva vidare. Anslag kan dock inte beviljas till mer än drygt 200 tidskrifter. Det står klart att de pengar som i dag anslås inte räcker till för att garantera den mångfald som alla åberopar.

Man bör särskilt ta hänsyn till att vi faktiskt lever i en tid då kulturdebatten liksom åsiktsbildningen domineras av kommersiella krafter, som genom sina resurser sprider ett oftast ensidigt budskap. Därför är det viktigare än någonsin att skapa förutsättningar för att garantera den mångfald som vi alla är överens om. Frågan kvarstår: Är Åke Gustavsson beredd att bidra till en ökning av anslaget till kulturtidskrifter med de blygsamma 5 milj.kr. som vi föreslår? Är mångfalden värd dessa 5 milj.kr?

Anf. 123 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Fru talman! Den motion som var utgångspunkten för mitt tidigare inlägg är en fyrpartimotion. Redan detta torde klart ange att det inte finns några syften bakom den annat än det syfte som står i motionen, nämligen att så fort som möjligt få till stånd en ändring av den dess värre otillräckliga lagstiftningen. Det finns en speciell aspekt på detta. Det hör till bakgrunden att de sändningar som jag här har nämnt ibland har innehållit direkt hotfulla formuleringar riktade mot enskilda personer eller mot judar som grupp i Sverige, vilka lyssnarna uppmanas att ta itu med på lämpligt sätt. Det är orimligt att de som känner sig hotade av den här verksamheten – och de är inte få – skall behöva befinna sig i en situation där de år efter år måste anmäla dessa sändningar utan att påföljden någonsin blir effektiv. Detta är allvarligt.

Jag kan dessutom tillägga att den här verksamheten, som har bedrivits i Sverige några år, har lett till internationell uppmärksamhet. Det har skrivits om dessa sändningar i internationell press. Sverige har skämt ut sig litet grand genom att det här har kunnat pågå under lång tid.

Nu har företrädare för fyra partier i sak instämt i motionens syfte. Regeringen kan alltså räkna med en solid majoritet i riksdagen så fort det läggs fram ett förslag. Jag hoppas verkligen att det skall hända något före hösten.

Det börjar nämligen bli påfrestande att se den här verksamheten bedrivas på detta sätt. Att stoppa denna verksamhet är den mest angelägna insats för demokratin som just nu kan göras i Sverige.

Anf. 124 KAJ NILSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag skall försöka utveckla den nyhet som Åke Gustavsson efterlyste apropå talet om att LO skulle dominera närradion. Jag uttryckte mig nog inte riktigt så. LO-radion, som heter Fotfolket, vill verkligen skapa ett nytt etermedienät, ett slags motsvarighet till A-pressen. Det betyder att man lägger beslag på 18 timmar per dag och 80 timmar per vecka i sändningstid. Det gör i sin tur att det blir svårt för mindre närradioorganisationer att komma till tals.

Det finns ett fall som gäller radio Skap. Den representerar alla i Sverige som sysslar med skapande av svensk populärmusik, jazz, schlagermusik, visor och teatermusik. Man har klagat hos närradionämnden därför att man inte anser sig ha fått tillräcklig sändningstid. Fotfolket hävdade att Skap och svensk populärmusik hade mindre behov av närradio samt att Fotfolket behövde alla timmar för "viktig information till ombudsmän och arbetsplatser". Enligt en tidningsuppgift skulle radio Fotfolket nästan uteslutande och non-stop sända internationell popmusik, enklare omröstningar och tävlingar. Det är den typen av utbredning till förfång för mindre närradioföretag som jag har syftat på.

Anf. 125 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att enbart LO står bakom radio Fotfolket, som Kaj Nilsson talade om. Dessutom är villkoren för närradiosändningar mycket olika på skilda platser. Själv har jag erfarenheter från Jönköpings län. Den verklighet som Kaj Nilsson beskriver återspeglas inte i huvuddelen av landets närradioområden. Självklart är det orimligt att bedriva en närradioverksamhet, oavsett vilken, och säger att den viktigaste uppgiften är att ge information till ombudsmännen. Jag har svårt att tänka mig att man utåt har formulerat sitt ställningstagande så. Däremot kan jag hålla med Kaj Nilsson om det han sade i sitt första inlägg, att en stor sändare av program som SAF ger mycket information. Men det Kaj Nilsson säger om LO och radio Fotfolket tycker jag, om han ursäktar mig, är något malplacerat.

Jag skall inte polemisera mot Håkan Holmberg utan konstaterar bara följande med anledning av hans påstående att syftet var att så småningom få till stånd en ändring av lagen: Det syftet når man genom att ansluta sig till utskottets klara skrivning. Syftet är alltså uppnått, och det var därför jag sade att det var onödigt att reservera sig. Håkan Holmberg kan som motionär med gott mod rösta på utskottsmajoritetens förslag.

Till Alexander Chrisopoulos vill jag säga att det inte är fråga om vitt eller svart när det handlar om att ge anslag. Det finns alltid nyanser att ta hänsyn till. Jag är inte säker på att det är rimligt att alla 306 tidskrifter som har ansökt om pengar skall ha det. Det kan faktiskt finnas något fall då det inte är rimligt att man är med om att finansiera verksamheten med samhällsmedel. Men självfallet vill jag gärna medverka till att dessa tidskrifter får chansen att leva, utvecklas och verka. Genom detta beslut medverkar jag också till

att de får ett stöd. Även om man inte skall förhäva sig, tror jag mig kunna påstå att Sverige är unikt när det gäller omfattningen av stöd till kulturtidskrifter.

Låt mig slutligen säga att jag inte riktigt hänger med i Görans Åstrands vågskålsresonemang. Det utgår faktiskt, vilket framgick av mitt första anförande, ett stöd för lagerhållning av klassisk litteratur till bokhandeln. Det är viktigt ur kulturpolitisk synpunkt att vi satsar på kanske något udda musik, på kulturtidskrifter och på att nå ut med litteratur av god kvalitet till många människor. Det tycker jag är det avgörande. Att sedan kalla det för vågskål eller använda ett annat bildspråk kan kanske diskuteras. Målet är att nå ut med detta utbud. Jag tror att Sverige som jag sade, är unikt i det avseendet.

Anf. 126 KAJ NILSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill i rättvisans namn säga att liknande fall har inträffat, där SAFs stationer inte har velat ge tid till en mindre lokal förening. Dessa fall har också behandlats av närradionämnden.

Anf. 127 GÖRAN ÅSTRAND (m) replik:

Fru talman! I Åke Gustavssons replik till mig fanns det tre om – om man gör så, om man gör så och om man gör så. Det var med andra ord ett antal frågetecken.

Vår reservation, nr 9, handlar om en översyn av litteraturstödets utformning och inriktning. Det går alldeles utmärkt att instämma i den reservationen. Så uttryckte sig också Åke Gustavsson tidigare till en annan talare. Då får vi den översyn som uppenbarligen både Åke Gustavsson och jag vill ha.

Anf. 128 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Fru talman! Det är, Åke Gustavsson, helt enkelt så, att jag och åtskilliga andra anser att det vore fullt möjligt att på en punkt bryta ur ett av de förslag som finns i utredningen Lokalt ledd närradio, nämligen den s.k. 5-årsregeln. Det är en väldigt enkel åtgärd. Det skulle man i princip kunna fatta beslut om redan nu, och det är därför vi i motionen har begärt det. Vi har däremot i motionen avstått från att yrka på någon allmän snabbehandling av alltsammans. Men just på denna punkt vore det fullt möjligt att göra det.

Om detta yrkande faller vid omröstningen tänker jag emellertid inte ta det till intäkt för att påstå att utskottsmajoriteten hade en annan uppfattning i sak. Så är det inte. Jag kommer tvärtom att berömma utskottsmajoriteten närhelst jag blir tillfrågad om detta och säga att de stora partierna i riksdagen – och jag hoppas kunna säga alla partier – är överens om att en ändring här måste ske mycket snabbt.

Anf. 129 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Fru talman! Jag hoppas att Håkan Holmberg fortsätter att berömma utskottsmajoritetens skrivning på denna punkt.

Skälet till att man inte nu skall bryta ut förslaget är att remissinstanserna faktiskt kan ha synpunkter som i detta avseende kan vara värda att betrakta. Rent allmänt är det dessutom så, att om man skall ändra på lagstiftningen, så är det naturligt att ta allt i ett sammanhang. Slutligen vill jag påpeka att

det inte tar så förtvivlat lång tid förrän vi får en ny lagstiftningen på det här området.

Jag skall inte heller bråka så mycket mer med Göran Åstrand. Jag byter gärna ut prepositionen "om" mot prepositionen "när", så kanske det hela löser sig.

Anf. 130 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Fru talman! Även jag tar till orda i min egenskap av en av dem som skrivit under flerpartimotionen Kr349. Jag skall emellertid göra mitt inlägg mycket kort genom att bara instämma i vad Håkan Holmberg har sagt.

Att närradion skulle användas för rasistisk och antisemitisk propaganda var det ingen som förutsåg eller – tror jag – ens kunde föreställa sig. Nu vet vi alla att vi var för godtrogna i det avseendet. I Radio Islams sändningar förekommer öppen antisemitism och nynazism av ett slag som jag aldrig trodde att man skulle få höra i Sverige. Dessa sändningar är ett eko från en tid av fasa, som inte får komma igen.

Det måste finnas möjligheter att snabbt och effektivt ingripa mot program som innehåller rasism. Utskottet delar den uppfattningen, vilket egentligen är självklart. Liksom Håkan Holmberg kommer även jag att ge utskottet beröm för det. Men jag anser samtidigt att det hade varit bra om utskottet klarare hade markerat sitt stöd för närradioutredningens förslag till en skärpning av 13 § och föreslagit riksdagen att besluta i enlighet med vår motion. Det hade snabbare gjort lagen effektivare, och det hade därmed också gjort demokratin starkare.

Fru talman! Även jag vill yrka bifall till reservation 16, eftersom den reservationen stämmer överens med vårt yrkande i motion 349.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

17 § Stöd till turism och rekreation

Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1990/91:KrU16 Stöd till turism och rekreation (prop. 1990/91:100 delvis, förs. 1990/91:13).

Anf. 131 INGRID SUNDBERG (m):

Fru talman! Att söka i gamla kulturutskottsbetänkanden efter turism kan vara ganska besvärligt. Man märker att turistfrågorna har aktualiserats i mycket högre grad under de senare åren, och det kanske inte är att undra på. På 70-talet behandlades knappast turismen i riksdagen.

Vad som har hänt är naturligtvis att resandet i hela världen har ökat. Svenskarna reser mycket utomlands; Sverige lär vara det land i vilket man per innevånare reser mest utomlands på semestern. Utlänningar reser tyvärr betydligt mindre till Sverige, vilket har medfört att vårt turistnetto har blivit

alltmer negativt. Om utvecklingen fortsätter kommer det att närma sig 20 miljarder kronor per år.

Det är synd om Sveriges turistråd. Det är synd om rådet som helhet och om dess anställda, som säkert alla gör sitt bästa. Hela tiden är de utsatta för många olika och divergerande krav, som måste skapa osäkerhet och vilsenhet om vad de egentligen skall arbeta med.

De flesta länder har någon motsvarighet till turistrådet, organisationer – ofta fristående från staten – som skall främja det egna landet som turistland och som skall bidra till att landet i den internationella konkurrensen ställer sig attraktivt och förmår dra till sig resande från andra länder. Därmed bidrar man till inkomst av främmande valuta och även ökad sysselsättning vad gäller hotell- och restaurangnäringen.

De synpunkterna var också viktiga när Sveriges turistråd bildades. Det ökande turistresandet till andra länder krävde motåtgärder för att inte det ekonomiska utfallet av svensk turism skulle bli alltför negativt samtidigt som den svenska turistnäringen skulle erbjudas goda arbetsmöjligheter.

Så började man emellertid se på turismen ur social synpunkt. Alla reste inte bort på sin semester, och vissa delar av vårt land, som i och för sig utgör fina turistmål, kände sig eftersatta ur turistsynpunkt. Turistpolitiken blev alltmer en fråga om social verksamhet och regionalpolitiska bedömningar, och rekreationspolitiken blev ett område som berördes i många olika propositioner och motioner. Nu började det trassla till sig för turistrådet.

Jag delar uppfattningen att det är angeläget att ingen grupp i landet hindras att resa och njuta av semestern. Jag är medveten om de stora och mycket viktiga satsningar som har gjorts för att underlätta handikappades resor, och på det området kan säkert göras ännu mer.

Men jag delar inte uppfattningen att det skall vara Sveriges turistråds uppgift att få t.ex. LO-kollektivet, som har nämnts i debatten, att resa i större omfattning. Dess medlemmar torde i mycket hög grad svara för resandet till kända turistorter utanför Sverige, och de som inte reser skulle säkert inte gynnas av att turistrådet gör satsningar för att få dem att resa i Sverige. Däremot är det en social och facklig uppgift att öka jämställdheten vad gäller turistresor, på samma sätt som den statliga regionalpolitiken naturligtvis måste ta med investeringar på turistområdet i sin verksamhet och i sina planer.

Inte heller skall Sveriges turistråd lägga sociala aspekter på olika typer av markanvändning. Riksrevisionsverket har ju granskat verksamheten vid turistrådet, och man pekade då på de olika mål som har satts upp för verksamheten i fråga. Man ifrågasatte om turistrådet verkligen skulle ägna sig åt sociala frågor och regionalpolitik. Enligt RRV bör turistrådets huvuduppgift vara att med producenternas intresse som utgångspunkt och utifrån ett nationellt perspektiv, som sektorsorgan främja en ökning av turismen i Sverige.

Riksdagens revisorer har därefter granskat måluppfyllelsen, med hänsyn tagen till de mål som riksdagen har fattat beslut om. Man har alltså undersökt huruvida och på vilket sätt turistrådet uppfyller dessa mål. Riksdagens revisorer var inte särskilt nöjda med måluppfyllelsen, och kritiken utmynnade i att det tillsattes en särskild utredningsman, som skall föreslå en mer

klart avgränsad verksamhet för rådet. Utredningen skall vara färdig i början av sommaren.

Situationen för turistrådet är alltså inte lätt. Samtidigt som man vet att verksamheten på något sätt kommer att förändras, står man inför en ny turistsäsong. Rapporter för den kommande påskferien visar att bokningarna till utlandet är fulla och överfulla medan de svenska turistmålen har en alltför liten beläggning. Till stor del beror detta naturligtvis på de kostnadsökningar som införandet av höjd moms på turisttjänster har medfört.

Man kan inte begära att ett organ som turistrådet skall fungera med de diffusa mål som en riksdagsmajoritet har satt upp. Även organisationen av turistrådet kan med all rätt ifrågasättas. Marknadsföring och samverkansfrågor är viktiga.

Vi moderater har i reservation nr 4 yrkat på att riksdagen redan nu skall ge klarare linjer för turistrådets verksamhet. Genom ett bifall till vår reservation skulle det kunna bli fallet, och förhoppningar finns om att verksamheten kan utformas på ett riktigt sätt.

I dag går 123 miljoner till turistrådet. Att splittra dessa pengar på olika uppgifter ger en dålig utdelning av medlen. I längden vore det säkert mera effektivt att låta turistnäringen ha sitt eget organ som aktivt arbetar med att marknadsföra sin verksamhet och bidrar till att minska underskottet i turistbalansen. Riksdagen skulle då kunna ägna sig åt rekreationspolitiken.

Många kan kanske hålla med om vad som stod i Svenska Dagbladet häromdagen. Om man inte kan enas om huruvida turistrådet skall främja eller motarbeta turismen i vårt land, kan man lika väl lägga ner det.

Fru talman! Ett sådant yrkande har jag inte, men väl ett yrkande om bifall till reservation nr 4 i kulturutskottets betänkande.

Anf. 132 LOLA BJÖRKQUIST (fp):

Fru talman! Turismen är en av de största näringarna i världen, och den förväntas öka. Det är därför viktigt att Sverige kan fånga upp dessa trender. Sverige har enastående förutsättningar att bli ett attraktivt turistland.

Vi svenskar uppskattar självfallet Sverige och landets natur. Men hur fantastiskt den egentligen är förstår man först när man har besökt länder där miljön är förstörd eller starkt hotad. Förra sommaren hade vi besök av goda vänner från det tidigare DDR. För dem räckte det med att sitta i en skogsbacke söder om Ydre och äta en medhavd matsäck. För dem var det nästintill paradiset. Det är därför mycket viktigt att vi ser till att vi kan marknadsföra Sverige på ett riktigt sätt. Det gäller i synnerhet när vi vet att om det blir demokrati och förstärkt ekonomi i östländerna, så är man därifrån mycket intresserad av att komma till Sverige.

Människor i allmänhet söker sig också till resmål där man kan få tillgång till ren miljö och ren luft. Man vill ha specifika individuella lösningar på sin semester. Man vill ha kvalitet. Allt detta har vi i Sverige.

Det har varit fullkomligt självklart för svenskar att sätta sig i chartrade flygplan eller bussar och åka utomlands. Det borde framöver kunna bli lika självklart med chartertrafik till Sverige. Ekonomin i de sydeuropeiska länderna har blivit bättre, och man reser mera. Det vore konstigt om vi inte skulle kunna fånga upp de trenderna.

Svensken själv använder alldeles för mycket pengar till att resa utomlands. Därför har vårt turistvalutaunderskott ökat genom åren. Det rör sig nu om 19 miljarder. För att minska detta underskott måste vi se till att vi får fler utländska turister och att fler svenskar turistar i Sverige. Det finns alla möjligheter att vända de negativa trenderna.

Som fru ordförande sade, har man inte diskuterat turismen särskilt mycket tidigare. Vi kan själva se hur splittrade turismfrågorna är i riksdagen. En turismmotion hamnar i många olika utskott. Det kan gälla utbildningsutskottet, arbetsmarknadsutskottet, skatteutskottet, näringsutskottet m.fl. Därför är det mycket viktigt att vi får en ordentlig diskussion i landet om turismen. Det behövs för att man skall kunna samordna alla insatser på ett bra sätt.

Turist- och rekreationssektorn är mycket stor. 200 000 människor är anställda i den branschen. Det är lika många som sammantaget är anställda inom papperstillverkningen och den grafiska industrin. I vissa glesbygder är turismen t.o.m. huvudnäringen, och den har blivit en av våra basindustrier. Det är därför så viktigt att man tar ett samlat grepp omkring turismen.

I dag skulle vi här i riksdagen ta ställning till förslag från riksdagens revisorer angående Sveriges turistråd som rör ett av de mål som riksdagen har satt upp, det sociala målet.

För att undvika missförstånd har vi i reservation nr 1 poängterat att de mål som riksdagen har satt upp bör ligga fast. Däremot kan man diskutera vem som skall ha ansvaret för dem.

I dag har turistrådet ansvaret för samtliga mål. Som fru ordförande sade tidigare, har det blivit en övermäktig uppgift. Riksrevisionsverket gjorde i sin undersökning helt klart att målen var alldeles för vida. Man hade förslag på att vissa av målen skulle lyftas ut från turistrådets ansvarsområde.

Varken i motionen eller i betänkandet har vi föregripit utredaren genom att tala om exakt hur vi vill ha det. Jag kan dock säga att vi lutar mera åt det håll som riksrevisionsverket har föreslagit. Riksdagens revisorer ansåg ju tvärtom att turistrådet mera skulle arbeta med de sociala målen. Det finns dock andra sektorer och organ i Sverige som kan arbeta bättre med de sociala målen än vad turistrådet kan. Därför lutar jag mera emot det förslag som moderaterna har i sin reservation. Vi vill dock ha en bred diskussion kring turismen när utredaren är klar med sina förslag. Därför tycker vi i reservation nr 3 att det är viktigt att riksdagen får ta del av utredarens förslag, så att inte regeringen själv bestämmer hur det skall bli med turistrådets verksamhet.

Jag yrkar således bifall till reservation nr 3 och kommer att begära votering på den reservationen.

Det är självfallet viktigt att även de sociala målen uppfylls. Folkpartiet liberalerna har många förslag till hur de sociala målen skall kunna förverkligas för handikappade, det glömda Sverige, i andra motioner som kommer att behandlas i riksdagen och som jag hoppas att vi kommer att få stöd för.

I övrigt innehåller den turistmotion som vi har lagt fram många andra frågor som kommer att behandlas i andra utskott. Jag tar därför inte upp dessa frågor i dag. Det rör sig dock om utbildning, inlandsbanans bevarande, att

vi vill ha tillbaka laxen i Norrlandsälvarna och att det är viktigt att man utvecklar kultur och turism och tar vara på de lokala möjligheterna.

Vi har i en reservation också begärt att regeringen skall intensifiera sina diskussioner med arbetsmarknadens parter för att sprida semestrar och sportlov. Det är mycket viktigt för beläggningen på våra anläggningar. Bäddarna är i genomsnitt bara upptagna till 30 %, och på vissa orter är beläggningen ännu lägre. Det vore därför värdefullt med en spridning av semestrar och sportlov.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det viktiga är att vi får en sammanhållen diskussion och att vi får ordning på landets ekonomi. Då kan vi ännu lättare fördela resurserna, så att de som har det svårt får bra rekreationsmöjligheter. Det behövs en genomtänkt utbildning och en framgångsrik marknadsföring.

Vi har i det här läget inte föreslagit någon sänkning eller höjning av medlen till turistrådet, utan vi stöder tills vidare förslaget om ett oförändrat anslag.

Anf. 133 STINA ELIASSON (c):

Fru talman! Turismen är en växande näring, och den är av stor ekonomisk betydelse för vårt land. Jag kommer i mitt anförande att ägna mig åt några områden som berörs i centerreservationer.

De mål som riksdagen år 1984 satte upp för turismen bör ligga fast. För säkerhets skull repeterar jag målen. Turismen skall:

- förbättra svensk bytesbalans,
- öka sysselsättningen,
- stödja regional utveckling,
- medverka till att förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation – det s.k. sociala målet.

För att målen skall kunna uppfyllas måste det finnas en allvarligt menad och genomtänkt strävan och strategi. Regeringens strategi kan inte ha varit riktigt genomtänkt. Hur skattereformen har slagit för turistföretag kan inte vara okänt.

Jag vill exemplifiera med Jämtlands län. På bara ett år har turismen i Jämtlands län tappat en fjärdedel av sin marknad. Värst har hotellen i länet drabbats. På ett år har hotellens gästnätter minskat med 34 %. Detta är färska siffror, som har tagits fram av Sveriges turistråd på beställning av statistiska centralbyrån. Utvecklingen för turismen i Jämtlands län är dyster, och risken är nu stor att många företag slås ut. Klart är att kostnaderna är för höga, och till detta bidrar turistmomsen starkt.

Liknande förhållanden kan redovisas från andra håll i landet litet här och var.

Turistmomsen är ett av de största hindren för möjligheten att utveckla turistnäringen.

Ett annat hinder är de dåliga vägarna. Turister åker bara en gång till en turistanläggning, som i sig själv kan vara alldeles utmärkt, om vägen dit är sådan att den inte gör någon glad – smal, krokig, slirig, tvättbrädeslik osv., en väg där turisterna skall skaka fram i bussar eller egna bilar. Alltså måste

investeringar i ordentliga vägar vara med när man styr mot de turistmål som handlar om att öka sysselsättningen och att stödja regional utveckling.

Förra veckan ramlade ytterligare en stor sten ned i vägen för turistnäringen. En majoritet i riksdagen röstade bort Inlandsbanan. Det har redan inneburit att flera reseföretag för säkerhets skull avbokat ett tiotal paketresor på Inlandsbanan, till förtvivlan för folk som arbetar med och för dessa resandegrupper. Det gäller t.ex. lanthandlare, stugbyägare och alla dem som förberett olika aktiviteter för resande på Inlandsbanan.

I centern anser vi att det är nödvändigt att påminna regeringen om turismmålen. Det som föranleder oss att påminna om målen är bl.a. de avsteg från målvägarna som jag har gett exempel på. En samordning och ett samarbete mellan olika politikområden borde vara någonting självklart. Först härigenom kan det bli en helhet. Det är klart att vi blir misstänksamma och oroliga när beslut som går i rakt motsatt riktning mot de uppställda målen genomdrivs. Det är därför viktigt att påminna regeringen om de uppställda målen, innan urspårningen blir ännu värre.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Turismen har stor betydelse för landets näringsliv, och turismen är en näring som ökar. Inte minst med vetskap om den lågkonjunktur som vi är mitt inne i och med tanke på att det ena varslet efter det andra når oss, är det viktigt att satsa offensivt. Därför vill centern anslå 133 milj.kr. till turistrådet. Det är 10 milj.kr. mer än vad regeringen har i sin budget, som realt innebär en minskning av anslaget till turistrådet.

Jag yrkar bifall till reservation 10.

Fru talman! I reservation nr 14 tar vi i centern upp frågan om allemansrätten. Reservationen bygger på vår motion där vi föreslår att informationen om allemansrätten förstärks.

Det är utan tvivel så, att informationsinsatserna inte har varit tillräckliga. Många kan berätta om hur främlingar gått in i trädgårdar eller andra odlingar och tagit för sig. Man har slagit upp tält i klungor eller ställt upp husvagnar på tomter och andra inhägnade områden och "bosatt sig" där under avsevärd tid. Markägarna har inte kunnat få inkräktarna att förstå att den svenska allemansrätten inte betyder att man har oinskränkt rätt att vistas överallt. Man har hänvisat till att man får plocka bär och att man får vistas överallt i Sverige – det säger allemansrätten.

Nöjeskörning med skotrar utanför godkända leder och kanotturister som förstör för seriösa sådana är andra exempel på att informationen om allemansrätten inte är tillräcklig. Det borde vara turistrådets uppgift att strama upp informationen. Varje researrangör borde självfallet ha med tydliga anvisningar om vad man får och inte får göra inom ramen för den svenska allemansrätten.

Fru talman! Jag yrkar bifall till centerreservationen nr 14. Jag ställer mig bakom alla reservationer som centern har undertecknat, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna nr 1, 10 och 14.

Anf. 134 LOLA BJÖRKQUIST (fp) replik:

Fru talman! Jag vill till Stina Eliasson bara säga att om vi inte hade fått igenom skattereformen, som är ett måste för utvecklingen framöver, hade

det kommit att se ännu värre ut. Vi måste få ned de höga kostnaderna. Det kan vi nu få genom skattereformen.

För turistföretagen, som är arbetskraftsintensiva, är det nödvändigt med en kraftigt minskad löne- och prisökningstakt. Det kan vi också få med hjälp av skattereformen.

Om det sedan blir som vi har tänkt oss och vi får fram de dynamiska krafter som vi räknat med, får vi möjlighet att sänka momsen generellt. Men det allra viktigaste är nu att se till att man rättar till den ekonomiska politiken.

I och med att vi sänkt inkomstskatten för mycket stora grupper, har löntagarna fått mer pengar att röra sig med. De allra flesta barnfamiljerna kommer säkerligen att kunna semestra på ett bra sätt.

Vi har även den utredning som SIND arbetar med. Den kommer snart med en delrapport, och vi får då se om det är några orter som har drabbats särskilt hårt. Det är ju inte meningen att den här näringen skall slås ut i glesbygden.

Vi kan alltså vara hoppfulla. Skattereformen kommer att hjälpa oss att få fram de dynamiska krafter som gör att vi kan sänka momsen totalt.

Anf. 135 STINA ELIASSON (c) replik:

Fru talman! Lola Björkquist måste tala mot bättre vetande. Vi har nu facit, bl.a. inom turistnäringen, som visar hur skattereformen har verkat. Turistjämtland har krympt med 26 %.

Förra veckan hölls en s.k. turismriksdag i Göteborg, där man bl.a. genom professor Bengt Sahlberg, som är professor i turism, fick en hel del kunskap som motsäger det som Lola Björkquist här har sagt.

Detsamma visas av vad som har skett när man i andra länder t.ex. har sänkt turistmomsen. I Irland och Frankrike höjde man först skatten, men upptäckte sedan att det inte var bra. Man tappade då stora delar av sin turism, och det var först när skatten sänktes som man lyckades ta igen förlusten.

Också vi i centern tyckte att det behövdes en skattereform, men vi tyckte att finansieringen av den blev felaktig. Det var väl inte meningen att de lågavlönade skulle betala skattereformen.

För övrigt handlar det nu om turism och rekreation. Vi kan kanske fortsätta skattedebatten när det gäller andra typer av ärenden. Jag ville i mitt anförande visa att turistmomsen slår ihjäl turistnäringen på många ställen i vårt land, inte minst i Jämtlands län.

Anf. 136 LOLA BJÖRKQUIST (fp) replik:

Fru talman! Jag har varit i kontakt med personer som har sammanställt siffrorna för vintersäsongen, och de säger att dessa blev över förväntan. Det blev inte så illa som man hade trott från början. Än så länge får vi avvakta de utredningar som SIND gör. Jag har sagt att alla är medvetna om att man måste göra förändringar, om vissa orter kommer att drabbas.

Anf. 137 STINA ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Jag undrar vad de som i dag har det besvärligt och som lever på marginalen tycker – vänta ni, det blir nog bättre bara SIND får sin utred-

ning klar! De socialdemokratiska ledamöterna från Jämtlands län framhåller i en motion att majoritetspartierna på skatteområdet skyndsamt skall genomföra en utredning och ge kompensation, om det skulle visa sig att det inte slagit väl ut. I varje fall vill socialdemokraterna på Jämtlandsbänken att detta skall ske nu. Vi är alltså mycket ängsliga.

Andre vice talmannen anmälde att Lola Björkquist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 138 JAN STRÖMDAHL (v):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att ta upp en konkret och mycket angelägen fråga i det här betänkandet, nämligen stöd till turismen på Gotland.

Flera av basnäringarna på Gotland är ju vikande, och Gotland blir därmed mer och mer beroende av en stor och fungerande turism för att kunna behålla något av sina inkomster och sin sysselsättning. Vi från vänsterpartiet har i en motion föreslagit ett antal konkreta statliga utvecklingsinsatser till stöd för turismen på Gotland. Det handlar bl.a. om att man bör försöka åstadkomma en förlängning av turistsäsongen och om att utveckla de enklare typer av turism som redan har tradition på Gotland och på Fårö. Det handlar också om att ge ökat stöd till bevarande av t.ex. fornlämningar, dvs. natur- och kulturmål för den enklare, rejälare turism som kanske är den som har de bästa utvecklingsmöjligheterna på Gotland.

Utskottsmajoriteten säger i sitt svar att detta inte är någonting för den centrala statsmakten. Det är någonting som de lokala och regionala samhällsorganen skall sköta om. Men det är ju inte de lokala och regionala samhällsorganen, alltså gotlänningarna själva, som gör att det är så svårt att komma till Gotland för turisterna.

För en vecka sedan hade vi här i kammaren en stor sjöfartsdebatt, och som brukligt är innehöll också den sjöfartsdebatten en diskussion om förbindelserna med Gotland. Det är nog helt klart att alla gotlänningar är medvetna om att det största hindret och hotet mot turismen på Gotland är de dyra och dåliga färjeförbindelserna med Gotland.

Vi menar att om det centrala ansvaret för att förse Gotland med goda förbindelser, för att öka Gotlands tillgänglighet, är så bristfälligt, borde de centrala organen kunna kompensera detta litet grand genom att stödja utvecklingsinsatser för turismen. I och för sig skulle dessa utvecklingsinsatser också kunna innebära ett stöd till de gotländska kommunikationerna. Det är inte inget som säger att det inte skulle kunna vara så.

Det påpekades i sjöfartsdebatten av många att färjeförbindelserna är Gotlands motsvarigheter till väg- och järnvägsförbindelser, men att de inte är jämförbara med kommunikationer i andra delar av Sverige i kvalitet och pris. Låt mig peka på att man i det lilla öriket Åland norr om Gotland har en helt annan inställning. Där säger man att båt- och färjeförbindelserna är något som skall jämföras med vägar och kompensera väglösheten. Öarna skall vara lika tillgängliga som andra mål, även om det inte har byggts några broar. Det är någonting som man borde kunna lära sig av här.

Jag vill yrka bifall till reservation 12. Jag yrkar också bifall till reservation 2, som Kaj Nilsson kommer att plädera för.

Anf. 139 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! I det här betänkandet om stöd till turism och rekreation behandlas frågor som kommer att få stor betydelse för den framtida turismen i vårt land.

Det handlar mycket om Sveriges turistråds fortsatta verksamhet, särskilt dess framtida befattning med det sociala målet för turist- och rekreationspolitiken.

Det handlar också om riksdagens revisorers granskning av hur turistrådet arbetar med de sociala frågorna för turism och rekreation, hur detta arbete redovisas för oss i riksdagen och vilka framtida krav som kan ställas på rådet.

Miljöpartiet de grönas syn på turistrådets verksamhet i stort framgår väl tydligast av vårt motionskrav på en radikal minskning av rådets anslag.

Målen för svensk turistpolitik lades fast långt innan miljöpartiet tog plats i kammaren. Då gällde det ganska mycket att använda turistpolitiken som ett redskap för att förbättra svensk bytesbalans men även att uppnå regionala och sysselsättningsmässiga effekter. Att rådet också skulle förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation på fritiden, det som kallas det sociala målet, har mer eller mindre kommit bort i den allmänna verksamheten. Riksdagens revisorer uttrycker det så här: "att Turistrådets verksamhet inte varit särskilt inriktad på att bidra till de sociala målen för turism och rekreation".

Kanske har rådet haft för många uppgifter. Det tycker i varje fall riksrevisionsverket, inte att förväxla med riksdagens revisorer, som granskat rådet. Turistrådet har inte varit så lyckosamt i sin uppgift att förbättra sysselsättning och stödja regional utveckling. Miljöpartiet har i sin motion instämt i detta. Dessa uppgifter bör ligga på andra händer eller organisationer i samhället.

Eftersom regeringen inte har redovisat någon utvärdering av turistrådets arbete med de sociala frågorna för riksdagen, allt enligt revisorerna, har det därmed blivit svårt för riksdagen att ta ställning till frågorna rörande de sociala målen, t.ex. till om det är positivt eller negativt från social synpunkt med en ökad Sverigeturism. Ja, här skulle jag vilja tillägga: om det över huvud taget är positivt med viss turism från ekologisk synpunkt. Är det t.ex. positivt om växande skaror skall kunna ta sig in i känsliga naturområden per bil? Det finns också annat turistiskt markutnyttjande som kan vara tvivelaktigt.

Jag skulle här vilja göra en liten utvikning. Miljöpartiet vill naturligtvis stödja utveckling av enklare turism med riktat stöd till kultur- och naturturism, bl.a. på Gotland, något som det nyss har pläderats för i anslutning till en reservation. Detta har närmare utvecklats i vänsterpartireservation nr 12, som jag yrkar bifall till.

Revisorerna anser även att turistrådets uppgifter är dåligt definierade, och vi i miljöpartiet har tagit fasta på den aspekten och vill att riksdagen fastställer ett nytt socialt mål för verksamheten. Trots detta har utskottsmajoriteten inte funnit anledning att ompröva målen för turist- och rekreationspolitiken, inte heller att göra någon komplettering.

Turistrådet måste ges mer precisa arbetsuppgifter, bl.a. beträffande de sociala aspekterna på turism och rekreation. Det har vi utvecklat i reservation 2, som jag skall be att få yrka bifall till. Den står också vänsterpartiet bakom.

Jag yrkar också bifall till reservation 3, i vilken vi tillsammans med folkpartiet liberalerna och centerpartiet ger regeringen till känna att den snarast bör återkomma med förslag rörande turistrådets organisation och verksamhet. Med hänsyn till de ändringar i inriktningen av den statliga turistpolitiken som vi har föreslagit i vår motion anser vi att den av turistrådet bedrivna näringspolitiska verksamheten bör ersättas av verksamhet av mera generell natur och att anslaget till turistrådet kan minskas radikalt. Jag avstår dock från yrkande på den punkten.

Slutligen vill jag säga att jag kommer att ställa mig bakom reservation 14, en centerpartireservation, som handlar om att information om allemansrätten skall få en vid spridning. Erfarenheterna visar tyvärr att kunskapen om allemansrätten inte är vad den borde vara hos utländska besökare.

Anf. 140 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Vi har nu hört en rad av reservanter som har tagit upp de centrala frågorna i betänkandet. Det är ju naturligt att de främst uppehållit sig vid vad som ligger dem varmast om hjärtat på turistområdet. Trots att redan så många företrädare för kulturutskottet har yttrat sig, tror jag att den som inte närmare har studerat ärendet har ganska svårt att få klart för sig på vad sätt partierna skiljer sig åt i fråga om synsättet på turismen och vilka insatser de olika partierna bedömer som mest angelägna. Detta är på intet sätt förvånande, eftersom bakgrundsmaterialet är ovanligt komplicerat.

Herr talman! Mot denna bakgrund dristar jag mig till att ta upp kammarens dyrbara tid med en kort beskrivning av de mera väsentliga frågorna i ärendet och av den utredningsverksamhet, som utskottet haft att beakta vid sin bedömning. Låt mig poängtera att mitt syfte på intet sätt är att i första hand komma åt mina meningsmotståndare, utan det enda syftet är att söka klargöra problematiken.

Målet för turistpolitiken är att dels genom marknadsföringsåtgärder och utveckling av turistnäringen åstadkomma förbättringar i svensk bytesbalans samt uppnå regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska effekter, dels förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation på fritiden. Det är det sistnämnda som kallas det sociala målet.

Turistrådet skall verka för att den statliga turistpolitikens mål uppfylls. Det är ju ingen hemlighet att utskottsmajoriteten i åratal kämpat för att ge detta mål dess rättmätiga plats i turistrådets verksamhet. Hittills, det får ju erkännas, har det misslyckats. Jag känner det personligen som vore det "lusens gång på tjärad stång". Jag tycker att industriminister Rune Molin har beskrivit det sociala målet på ett bra sätt och vill därför citera honom: "Turismen intar något av en särställning som näringsgren. Den är förvisso en näring – en viktig sådan och dessutom i tillväxt – men turismen skall också svara upp mot de förväntningar och drömmar människan knyter till fritiden, den lediga tiden. Semestern skall ge möjlighet till en social rekreation som berikar, och det är en viktig uppgift för oss politiker, att så många som möjligt har möjlighet till en berikande fritid och semester."

Det material vi på det ena eller andra sättet har att ta ställning till i ärendet är för det första en rapport av riksrevisionsverket, direktiven till en av regeringen tillsatt utredning om bl.a. turistrådet, ett förslag av riksdagens revisorer samt budgetpropositionen, och så ett antal motioner.

Genast skall sägas att motsättningarna mellan de två huvudståndpunkterna som kommer till uttryck i ärendet kanske inte är så stora som de kan te sig vid en snabb genomläsning av betänkandet. Utskottsmajoriteten företräder den ena ståndpunkten och moderaterna den andra. Egentligen är vi överens om att det verkar vara svårt för ett organ – turistrådet eller något annat – att fullt ut samtidigt tillgodose både kravet på goda marknadsföringsinsatser, särskilt internationellt, samt det krav som ligger i det sociala målet.

Som utskottet framhåller i betänkandet är den analys som gjorts av riksrevisionsverket om motsättningen mellan målen värd beaktande. Såväl utskottsmajoriteten som moderaterna har ju klart markerat, nu och tidigare, viljan till att Sverige skall hävda sig väl på den internationella turistmarknaden. Sverige har faktiskt goda förutsättningar för detta.

Möjligen skiljer vi oss – men där är jag osäker – på det sättet att utskottsmajoriteten, liksom regeringen i direktiven till den särskilde utredaren, anser att näringen själv skall ta ett avsevärt större ansvar än för närvarande för marknadsföring och marknadsutveckling. Men vad som framför allt skiljer oss gäller synen på det sociala målet.

Utskottsmajoriteten menar att det behövs ett organ – för min del tänker jag mig ett förändrat turistråd, där delegationens kompetens tas till vara – som aktivt verkar för att leva upp till det av riksdagen uppställda sociala målet.

Moderaterna säger uttrycklingen i reservation 6 att ansvaret för att de breda folkgrupperna får möjlighet till turism och rekreation på fritiden inte skall åvila turistrådet. Dessa frågor får i stället behandlas av de myndigheter och organisationer som har till uppgift att tillvarata de olika aktuella gruppernas intressen. I reservationen säger reservanterna också att det får ankomma på regeringen att åstadkomma den samordning mellan berörda sektorsmyndigheter som kan behövas.

Jag skall villigt medge att den socialdemokratiska regeringen, som jag inledningsvis antydde, inte har lyckats särskilt bra med att få genomslag för det sociala målet i verkligheten.

Tror då moderaterna på allvar, om den olyckan skulle tima att vi får en moderat regering, att exempelvis industriminister Tobisson skulle vara den rätte mannen att stå för samordningen av det sociala turist- och rekreationsmålet? Jag tror snarare att risken är stor för att han skulle gå till riksdagen och kräva att det sociala målet avskaffas.

Herr talman! Nej, jag tror inte att sådana samordningsuppgifter bör ligga hos regeringen, vare sig hos en socialdemokratisk sådan eller någon annan. Den uppgiften måste ligga på en myndighet.

Även om vi således starkt vill understryka behovet av att en myndighet har samordningsansvaret för uppnåendet av det sociala målet, får detta inte undanskymma angelägenheten av att de myndigheter som har ett huvudansvar inom sin sektor verkligen tar detta ansvar och inte förlitar sig på att det finns ett sektorsorgan. Detta har starkt understrukits i motion Kr9, som har

min partikamrat Johnny Ahlqvist som första namn. Det är glädjande att en utskottsmajoritet har velat ställa sig bakom de tankar som finns i denna motion.

Jag vill också något nämna vad som tas upp i ett par andra reservationer. Egentligen är jag glad åt reservationerna 1 och 2. Utskottsmajoriteten har av formella skäl ansett sig böra avstyrka yrkandena, men i sak har vi i majoriteten inte så mycket att erinra mot synpunkterna i dessa reservationer. Vi är glada över att folkpartiet, centerpartiet, vänsterpartiet och miljöpartiet stöder oss så till vida att vi alla är eniga om att den av riksdagen tidigare fastlagda turist- och rekreationspolitiken ligger fast. Jag tror inte ens att moderata samlingspartiet har någon annan mening.

I massmedia har det under de senaste dagarna bl.a. i Lunchekot den 25 mars och i Svenska Dagbladet den 26 mars, cirkulerat uppgifter som inte stämmer överens med innehållet i kulturutskottets betänkande utan som i realiteten är ett referat av innehållet i vissa förslag som lagts fram av riksdagens revisorer. Vad utskottet egentligen har sagt är att vi både skall marknadsföra Sverige som turistland och arbeta för ett förverkligande av det sociala målet. Utskottet har inte famfört någon kritik mot turistrådets insatser vad gäller marknadsföringen. Vad utskottet däremot vid upprepade tillfällen har kritiserat turistrådet för, är att det inte levt upp till riksdagens beslut angående de sociala målen. Detta är mycket anmärkningsvärt och innebär att det nu måste till en förändring.

Herr talman! Jag yrkar avslag på samtliga reservationer som är fogade till betänkandet och bifall till betänkandet i sin helhet.

Anf. 141 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Maja Bäckström påstod att t.o.m. moderaterna skulle hålla med om att turistpolitiken och rekreationspolitiken ligger fast. De må ligga fast, men de skall inte ligga fast tillsammans. Det är det vi har sagt.

Det går inte att bortse från att ett budgetunderskott på närmare 20 miljarder kronor, oavsett vilken regering vi har, betraktas som ytterligt olyckligt av finansen. Enligt den uppfattning som vi moderater har, är det turistrådets uppgift att se till att vi får så många utländska turister till vårt land att det blir en förbättring i detta avseende.

Kulturutskottet har i olika sammanhang diskuterat frågan om kultur och turism. Både Maja Bäckström och jag vet värdet av Gotlands fornlämningar och Vadstena kloster. Men när det gäller att ge en berikande fritid, för att använda Maja Bäckströms ord, finns det över huvud taget inget turistmål i Sverige som är så mycket besökt som Sommarland och Ullared. Det kan inte vara turistrådets uppgift att se till att alla människor reser. När det gäller turismen har man också ett ansvar för att erbjuda sådana alternativ att vårt land blir attraktivt såväl för utlänningar som kan tillföra främmande valuta som för våra egna medborgare.

Jag vet inte om industriministern Tobisson skulle avskaffa det sociala målet. När det gäller att erbjuda en eftertraktad turistupplevelse får man ändå förutsätta att det ligger ett mycket stort ansvar på kommunerna att marknadsföra de områden dit man vill att turister också från det egna landet skall komma.

Det är mycket viktigt att vi börjar skilja på den ekonomiska verklighet som turistnäringen i Sverige i dag har drabbats av – jag instämmer i Maja Bäckströms uppfattning att turistrådet har haft svårt att klara av detta – och rekreations- och socialpolitik, som somliga av oss inte anser skall ligga på turistrådet.

Anf. 142 LOLA BJÖRKQUIST (fp):

Herr talman! Både betänkandet och debatten här i dag visar att detta är mycket viktiga frågor, och vi måste ordentligt diskutera igenom hur det skall bli. Jag saknade i Maja Bäckströms inlägg något om det som vi reservanter framfört i reservation nr 3. Det är viktigt att regeringen kommer tillbaka till riksdagen med det som utredaren har kommit fram till så att riksdagen får vara med och diskutera hur det skall bli med turistrådet i framtiden.

Organisationen av turistrådet har inte tagits upp så mycket i debatten, och det är en mycket stor fråga. Jag har medvetet låtit bli detta, eftersom jag faktiskt förväntar mig att vi skall få en bred diskussion längre fram när utredaren är klar.

Anf. 143 MAJA BÄCKSTRÖM (s):

Herr talman! Också jag tror att det kommer att finnas anledning för oss att ta en både djup och bred diskussion om dessa frågor framöver.

Lola Björkquist nämnde reservation 3 och att det vore bra om vi alla fick yttra oss om den utredning som kommer. Därvidlag kan jag säga att det i och för sig ankommer på regeringen att ta ställning när utredningen är klar. Regeringen har självfallet två sätt att gå fram, antingen att själv ta ställning eller att komma med ett förslag till riksdagen.

Visst har Ingrid Sundberg och jag samma värderingar när det gäller kvalitet i upplevelserna. Men vi får inte glömma bort att människor i olika skeden av livet ser på olika sätt på detta med kvalitet. Man får inte underskatta Sommarland, som jag tror kommer på sjätte eller sjunde plats här i landet, och till Liseberg vandrar man i dubbelt så stor skara. Man får väl ändå i rättvisans namn säga att vi säkert behöver både det ena och det andra. Det gäller att göra detta tillgängligt så att människor oavsett sin ekonomi osv. har möjlighet att komma ut. Vi vet att detta inte minst gäller för ensamstående med barn, som har en nog så bekymmersam situation.

Anf. 144 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Maja Bäckström och jag har i grunden samma uppfattning när det gäller värdet av olika turistmål, så det skall vi inte diskutera. Men när det gäller att göra Sommarland och Ullared tillgängliga som turistattraktioner, är detta en social fråga och inte en fråga för Sveriges turistråd.

Det vi i dag diskuterar, och vad jag diskuterar, är RRVs och riksdagens revisorers förslag om turistrådets framtid. De förslagen går isär. Riksdagens revisorer har enbart haft att undersöka i vad mån de mål som riksdagen har satt upp uppnås av turistrådet. I bägge fallen har kritiken varit både berättigad och negativ.

Från moderat sida ser vi ingen annan lösning än att man renodlar turistrådets uppgifter, och där har vi samma åsikter som RRV. Vi är nog ganska

övertygade om att också utredningsmannen kommer att inse det orimliga i den organisation som turistrådet har i dag.

Anf. 145 LOLA BJÖRKQUIST (fp):

Herr talman! Jag vill bara tillägga att det låter förhoppningsfullt när Maja Bäckström säger att regeringen kan tänkas återkomma till riksdagen. Regeringen kan ju välja det alternativet. Jag vill då uppmana Maja Bäckström och kollegerna i kulturutskottet att påverka regeringen så att den faktiskt också kommer tillbaka till riksdagen med ärendet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

18 § Vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1990/91:BoU9 Vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor.

Anf. 146 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 1 och 2 till detta betänkande.

Vi skulle egentligen haft fler reservationer än de många moderata reservationer vi avgett, men vi har valt att framföra våra synpunkter när det gäller motiven i form av ett särskilt yttrande som är fogat till betänkandet.

Detta betänkande behandlar vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor. Det är väl inte direkt en rubrik som ger de många åhörarna på åhörarläktaren några större aha-upplevelser eller får dem att bli mycket intresserade av detta. Men det är mycket viktiga frågor som behandlas i detta betänkande.

Det handlar om vem som skall bestämma över byggandet i Sverige och om de enskilda människorna över huvud taget ens skall få bestämma över det de äger. Det handlar om vi skall ge landsbygden en större möjlighet att bli mer levande. Det handlar om huruvida vi skall fortsätta att ha ett hyressättningssystem som kallats bl.a. "fullständigt orimligt", eller som en tidigare socialdemokratisk riksdagsledamot har uttryckt det, "leder till stora orättvisor". Skall vi ha frihet att välja vilken organisation vi eventuellt vill stödja resp. inte stödja? Det finns många fler exempel, men detta är några av de frågor som behandlas i betänkandet.

Jag vet inte om kammaren har hört följande historia som jag snappat upp och direkt kopplade till detta. Det var tre yrkesmän som tvistade om vem som egentligen hade världens äldsta yrke. Vem skapade Eva av ett revben?, sade doktorn. Haha, sade arkitekten, vem skapade ordning ur kaos? Ja, men vem skapade kaos, svarade politikern i triumf.

Det är väl att ta i att påstå att den svenska bostadsmarknaden kan liknas vid ett kaos, men jag tror att delar av bostadsmarknaden faktiskt gör skäl för den benämningen. Vi moderater vill lösa de problem som i dag finns på bostadsmarknaden. Vi vill bl.a., och det framgår av detta betänkande:

Ändra expropriationslagen, avveckla förköpslagen, avveckla tomträttsinstitutet, liberalisera plan- och bygglagen, reformera bruksvärdessystemet, avveckla hyresgäströrelsens monopol, låta de boende bestämma mer själva, införa ägarlägenheter och ett nytt s.k. hyr/köp-system på bostadmarknaden.

Jag tänker beröra två specifika områden som detta betänkande behandlar, bruksvärdessystemet och den allmänna oviljan hos den nuvarande politiska majoriteten att låta människorna påverka själva.

Herr talman! På hyresområdet kan de boende själva inte nämnvärt påverka bostadskostnaden. Faktum är att vi har en reglering av hyran som ursprungligen kommer från efterkrigstidens krislagstiftning. Men denna reglering gäller fortfarande, fyra decennier efter andra världskrigets slut.

Man kan göra en jämförelse inom det nuvarande bostadsbeståndet. Låt oss ta ett allmänt bostadsföretag i riksdagens närhet, det handlar om Stockholmshem, och titta på hyresnivån där år 1987 för en trerumslägenhet på 70 m^2, vilket är en normal storlek. Vi tittar först på en lägenhet i Stockholms innerstad byggd någon gång mellan 1935 och 1939. För en sådan lägenhet får man betala 20 000 kr. i årshyra.

Om vi å andra sidan ser på en lägenhet i ett nybyggt område långt ut i Stockholms periferi, Västra Smedshagen i Hässelby, får man för en lika stor lägenhet betala 36 000 kr. i årshyra, dvs. 16 000 kr. mer per år i hyra trots att lägenheten är belägen mycket mer ocentralt.

Att de boendes önskemål genom nuvarande bruksvärdessystem får en helt omvänd ekonomisk effekt är en av orsakerna till att problemen på bostadsmarknaden i Sverige i dag de facto är så stora som de är. Hyreslagstiftningen är också en av huvudanledningarna till att rörligheten på bostadsmarknaden är så låg som den är.

Det är ett exempel på ett område som vi moderater vill förändra. Det andra exemplet är det monopol som hyresgäströrelsen har inom bostadsområdet, där de boende i hyreslägenheter tvingas betala inte bara kostnaden som organisationen har för att förhandla utan också kostnader för vad man kallar boinflytande, lokaler, fritidsverksamhet m.m.

Det är aktuellt att ifrågasätta vad hyresgästföreningen egentligen gör, inte minst med tanke på det som har hänt i Göteborg de senaste dagarna. Vi har ju kunnat läsa om att hyresgästföreningen har gått med på allehanda ekonomiska transaktioner som har haft en enda förlorare, de boende, dvs. de människor som hyresgäströrelsen egentligen skulle företräda.

Vi moderater vill låta människorna själva välja om de skall tillhöra en organisation och vilken organisation de skall tillhöra – och därigenom indirekt om de skall betala något för den tillhörigheten. Det borde vara en självklarhet med föreningsfrihet och organisationsfrihet, men det är det inte i Sverige i dag. Orsaken till att det inte är så är i huvudsak att socialdemokrater har styrt den här delen av det politiska systemet i Sverige.

Vi har också allmänt en bostadsmarknad i Sverige som ger allt färre svenskar möjlighet att bo enligt egna önskemål. Jag har försökt hålla det här anförandet relativt kort med tanke på den sena timmen, men jag vill ändå avsluta med två frågor till utskottsmajoritetens talesman Hans Göran Franck.

För det första: Är det rimligt att tvingas betala mer i hyra, ju mindre nöjd man är med sin bostad vad gäller läget?

Och för det andra: Vad är det som säger att inte de boende själva skall få bestämma utan överlåta den här bestämmanderätten till hyresgäströrelsen?

De frågorna skulle jag vilja ha svar på.

Anf. 147 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Det är bara några månader sedan vi här i kammaren behandlade det som på kanslisvenska heter vissa fastighetsrättsliga frågor men som i flera fall handlar om trivsel och mindre byråkrati i boendet. Några av dagens frågor fanns med i betänkandet BoU3, fastighetsbildning för landsbygdens behov, som vi också hade uppe i höstas. Vissa av frågorna från de tillfällena, t.ex. vad gäller bostadsrätter och bostadsförmedling, kommer upp i andra betänkanden i vår, sedan det under de senaste veckorna har lagts propositioner med förslag till vissa förändringar. De flesta andra frågor är däremot desamma som tidigare, t.ex. den om kommunala förköpsrätten, som folkpartiet liberalerna anser bör avskaffas. Detta framgår av reservation 3.

Ett område där vi inte har avgivit reservation är tillståndslagen, men jag hälsar med tillfredsställelse att hyreslagskommittén skall behandla reglerna om tvångsförvaltning och om tillståndslagen är tillräckligt effektiv. För ett liberalt parti tar det emot att kräva mer regler och skärpta krav för att förvärva fastigheter, men när hyresgästerna oförskyllt kommer i kläm, som nyligen har skett i flera fastigheter, bl.a. inom mitt eget hemlän, då måste man reagera. Både kommuner och banker bör skärpa sin bedömning av vilka som får bedriva fastighetsförvaltning. Utebliven långivning är ett verkningsfullt sätt att stoppa icke seriösa fastighetsköpare. Dessa är, som tur är, i fåtal.

Hyresgäster skall inte komma i kläm, sade jag nyss. Nej, de skall i stället ha ökat inflytande över sitt boende. Endast tre av tio hyresgäster i allmännyttan tycker enligt en utredning att de kan påverka sitt boende. Det verkar dock som om man bl.a. inom allmännyttan vill arbeta mer med inflytandefrågor. Många hyresgäster vill också i takt med ökade hyror känna att de kan påverka sitt boende.

En risk finns dock i det nya bostadsfinansieringssystemet, som folkpartiet liberalerna motsätter sig. När avsättning till lägenhetsunderhåll ersätts med lån, ökar fastighetsägarens inflytande på bekostnad av hyresgästernas. Detta är inte bra. Därför är det viktigt att stödja reservation 16, men det är ännu viktigare att ifrågasätta det beslut som fattats om räntelån till underhåll. Detta kommer dock i en annan debatt.

I morgon lägger regeringen fram ett förslag om ny jordförvärvslag. Där blir det fritt fram för alla svenskar att köpa sig en bondgård. Kravet är dock att köparen flyttar med själv och bosätter sig på fastigheten. Vid behandlingen i höstas av propositionen om fastighetsbildning för landsbygdens behov anslöt sig folkpartiet till en motion som stödde bildandet av större fritidsfastigheter på landsbygden. Detta krav upprepas i reservation 10. Ligger inte detta förslag, måste man fråga sig, i linje med det som regeringen väntas komma med i morgon? Den som vill ha en större fritidsfastighet vill ofta odla, hålla djur eller vårda landskapet men vill kanske göra det under en del av året. Landsbygden blir befolkad, landskapet hålls öppet, handel och an-

nan service får stöd. Att tillåta större fritidsfastigheter på landsbygden kan ha samma regionalpolitiska profil som en talesman för jordbruksdepartementet säger att morgondagens lagförslag har.

Herr talman! Eftersom vi nu så nyligen har behandlat många av frågorna i betänkandena BoU9 och BoU3, tar jag inte upp dessa utan avslutar med folkpartiet liberalernas stöd till de reservationer där vi finns med. Med tanke på voteringsanläggningens kapacitet yrkas endast bifall till reservationerna 10 och 16.

Anf. 148 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Bostadsutskottets betänkande nr 9, som vi nu diskuterar, har den torra titeln "Vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor". Bakom denna rubrik döljer sig många angelägna frågor för de boende. I betänkandet behandlas 21 motioner från den allmänna motionstiden med totalt 55 yrkanden.

Till betänkandet har fordrats 28 reservationer. Centern finns med på 14 av dessa. Jag kommer här inte att ta upp alla våra reservationer, utan jag nöjer mig med att behandla några av dem.

Jag vill börja med boendeinflytandet. En bra bostad i en bra miljö till en rimlig kostnad är en förutsättning för social välfärd. Men detta är oftast inte tillräckligt för en fullgod trivsel. Det krävs någonting mer – ett engagemang från de boende. För att skapa ett ökat engagemang måste de boende ges möjlighet att påverka sin egen boendesituation. Ökad boendeinflytande är en viktig förutsättning för att åstadkomma gemenskap och trivsel i våra bostadsområden.

Det finns visserligen en del boendeinflytandeavtal mellan fastighetsägare och hyresgästorganisation, och boendeinflytandet är också delvis fastlagt i lagstiftning. Men vi i centerpartiet tycker att det finns en rad hinder, som vi vill undanröja, när det gäller de boendes inflytande över sin boendemiljö. Vi i centern vill vidga boendeinflytandet. Det framgår av många centerkrav i detta betänkande.

I vår motion 413 tar vi upp boendeinflytandet i samband med gemensamhetsanläggningar. Vi vill att boendeinflytandet vid bildandet av gemensamhetsanläggningar stärks på så sätt att hyresgästerna själva eller genom frivillig samverkan i föreningsform ges rätt att utöva inflytande. Nuvarande regler i anläggningslagen innebär att hyresgäster företräds av den hyresgästorganisation eller de organisationer av hyresgäster som har avtal om förhandlingsordning för berörda fastigheter.

I en annan av våra reservationer begär vi i centern att anläggningslagen ändras, så att boendeinflytandet vid inrättandet av gemensamhetsanläggningar ökar för småhusägare i s.k. storkvarter.

Vi i centern upplever också att det är brister i bostadssaneringslagen och hyresförhandlingslagen. Vi vill öka den enskilde hyresgästens möjligheter att komma till tals i frågor som direkt berör honom. En ombyggnad av en fastighet kan i dag komma till stånd utan att ens de människor som bor i fastigheten kunnat påverka beslutet. Boendeinflytandet bör utformas så att möjlighet öppnas för hyresgästerna, eller om de så önskar en förening av berörda hyresgäster, att yttra sig i ombyggnadsfrågor.

Ytterligare ett exempel, som jag vill nämna, på centerns önskemål om vidgat boendeinflytande är det hyresgäststyrda underhållet. Vi vill ge den enskilde hyresgästen ökade möjligheter att själv avtala om underhållsstandarden i sin lägenhet.

Så går jag över till att säga några ord om bruksvärdessystemet. Vi vill från centerns sida ha en översyn av bruksvärdessystemet, så att det klarare framgår vad som menas med bruksvärdet. Tillämpningen av nuvarande bruksvärdessystem, som är ca 20 år gammalt, har lett till att en liten lägenhet i ytterområden kan ha en högre hyra än en större, mera centralt belägen lägenhet. Det är rätt naturligt att en sådan hyressättning upplevs som orättvis. Enligt vår uppfattning måste en lägenhets läge tillmätas större betydelse i bruksvärdessystemet. Jag vill här passa på att fråga socialdemokraternas representant Hans Göran Franck: Vill Hans Göran Franck medverka till att bruksvärdessystemet ses över?

I reservation 5 begär vi att tomträttsinstitutet avskaffas. Enligt vår bedömning finns inte tillräckliga skäl att behålla tomträttsinstitutet, som infördes 1907, som ett särskilt rättsinstitut vid sidan av äganderätten. Några nya tomträtter bör inte tillskapas. De som bor i småhus med tomträtt bör erbjudas att köpa sin tomt.

I reservation 2 begär vi en samlad översyn av ersättningsreglerna i expropriationslagen. I vårt moderna och komplicerade samhälle har det blivit allt vanligare att enskilda personer till förmån för allmänna intressen måste avstå mark som de äger eller godta inskränkningar i rätten att förfoga över sin egendom. Ett exempel på situationer där enskilda får tåla intrång är vägbyggen.

Det ifrågasätts allt oftare om samhället visar tillräcklig respekt för äganderätten och för de enskildas intressen. Ersättningsreglerna kan också slå ojämnt. Handläggningen är oftast segdragen och kan ta mycket lång tid. Hithörande frågor har hittills tagits upp sektor för sektor allteftersom de har aktualiserats. Det gäller t.ex. expropriationslagen, väglagen, plan- och bygglagen, naturvårdslagen och en hel del andra lagar. Någon samlad översyn har knappast tidigare gjorts. Vi tror från centerns sida att det är värdefullt med en samlad översyn. Jag vill passa på att fråga socialdemokraternas företrädare om han är beredd att medverka till att en samlad översyn kommer till stånd i det avseendet.

Herr talman! Jag tänker i detta anförande inte beröra några fler av centerns reservationer. Självfallet ställer jag mig bakom samtliga de reservationer där centern finns med i detta betänkande. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 2 och 5.

Anf. 149 JAN STRÖMDAHL (v):

Herr talman! Jag skall koncentrera mig på två ämnen i mitt anförande. Dels gäller det stödet till de bofasta i glesbygden i våra skärgårdsområden, dels gäller det stödet och försvaret för de bofasta i våra städer, dvs. hyresgästerna. Det jag tänker ta upp där är bruksvärdesprincipen.

Först har vi försvaret av de bofasta i skärgårdsområdena. Jag vill läsa högt ur det betänkande som ligger till grund för vår debatt. Det är strålande formulerat.

"Det finns anledning att hysa stor oro för den omvandling av permanenthus till fritidshus som pågår på vissa orter framför allt i vissa skärgårdskommuner. Det kan inte anses vare sig rimligt eller önskvärt att samhällen, som är uppbyggda för permanentboende, nästan helt förvandlas till orter för fritidsboende. Härigenom kommer den sociala servicen, gemenskapen och tryggheten att kanske helt försvinna för dem som bor kvar permanent. Med den nuvarande lagstiftningen och de finansieringsmöjligheter som finns kan få skärgårdshus bevaras åt de fastboende. Dessutom kommer de samhälleliga investeringarna att kunna utnyttjas endast i begränsad omfattning."

Med utgångspunkt i detta konstaterande kommer utskottsmajoriteten fram till att den är väldigt nöjd med att bostadsministern har lovat att se över förköpslagen, dvs. kommunernas förköpsmöjligheter. Detta har redan gjorts i tidigare utredningar. Då har det framkommit att detta inte, åtminstone inte ensamt, är en framkomlig väg. Slutsatsen av det vackra stycket i betänkandet borde i stället vara stöd till vänsterpartiets förslag. Det är enkelt, nämligen att regeringen skall lägga fram det förslag till förvärvslagstiftning som har utarbetats inom departementet och som den tidigare har lovat skall läggas på riksdagens bord.

Men man har tvekat eftersom alla remissinstanser inte har varit helt nöjda med förslaget. Vi menar att man borde kunna ta hänsyn till konstruktiva synpunkter från remissinstanserna. Därefter kan man ge de kommuner som så vill möjlighet att peka ut på vilka områden de skulle vilja tillämpa en förvärvsprövning. Det innebär att man överlämnar åt kommunerna att bestämma om de vill använda sig av möjligheten eller inte. De kommuner som inte vill behöver inte göra det.

Det är inte försvarligt att på detta vis begrava ett förslag i stället för att slipa av det och fullfölja det. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Vi kan då gå över till det som är viktigast för stadsborna. Det är att nu försvara och förbättra den hyresreglering som vi har och som innebär att hyror trots allt inte har kunnat rusa iväg enligt någon form av marknadshyresprissättning. Det finns fler och fler som har börjat argumentera och verka för att man skall släppa på den hyresreglering som ligger i systemet med bruksvärdeshyror och det därmed sammanknutna besittningsskyddet för hyresgästerna.

Det är nog bra i många sammanhang med marknadsekonomi och marknadsprinciper. Men det är inte bra när det gäller så tunga, viktiga och grundläggande saker för människor som bostaden. Där har vi inte råd att låta priskriget och bristen på bostäder få avspegla sig i en prissättning som gör att också besittningsskyddet kommer i stor fara för de boende. Det viktigaste i svensk hyreslagstiftning är det grundläggande besittningsskyddet – kvarboendeskyddet. Det går inte att upprätthålla om man inte också har någon form av hyresreglering. Den metod som finns är bruksvärdessystemet som baserar sig på en självkostnadshyra för de allmännyttiga företagen som inte skall vara vinstgivande.

Jag håller inte med vad framför allt Jan Sandberg har sagt. Han har ondgjort sig över bruksvärdessystemet. Han tar upp ett exempel där inom ett bostadsföretag en bostad som är byggd på 30-talet har en lägre hyra än den som är byggd på 70-talet. Men det är den olika åldern som gör skillnaderna.

Om Jan Sandberg i stället jämför två bostäder i samma bostadsföretag byggda samma år, finner han en skillnad i hyran som beror på läget. Då har de centralt belägna bostäderna högre hyra än de som ligger mer perifert. Problemet är att skillnaderna på grund av åldersfaktorn är alltför stora och inte motsvarar standardskillnaderna. Med det av riksdagen beslutade nya räntelånesystemet går det så småningom att reducera åldersfaktorns betydelse i hyressättningen.

Bostadsministern har aviserat en översyn av bruksvärdessystemet. Men vem som skall göra denna översyn vet jag ännu inte. Jag vet inte om det är offentliggjort. Det är viktigt att peka på att den översynen inte får innebära ett ifrågasättande av bruksvärdessystemet. Däremot skall detta förbättras. Vi har pekat på några förslag. Det går att ta bort det s.k. påtaglighetsrekvisitet. Det är det som gör att en fastighetsägare som jämför sig med ett allmännyttigt bolag alltid kan ta ut litet högre hyra än vad det allmännyttiga bolaget gör. Vi tycker att det är fel. Fastighetsägaren skall inte få ta ut en högre hyra.

Vi menar också att det skall gå att rensa hyran från t.ex. kostnader för kabel-TV och parkering. Sådant som inte alla självklart vill ha, behöver eller kan utnyttja. I det nuvarande systemet kan den som vägrar att betala en sådan del av hyran som kabel-TV-avgiften eller bilparkeringen bli av med hela lägenheten. Det är en skönhetsfläck i systemet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 11 och 14.

Vi har också pekat på att principerna med direkt besittningsskydd och bruksvärde borde genomföras även beträffande lokaler. Som det är nu är det en stor sporre för fastighetsägarna att utnyttja så mycket ytor som möjligt till butiker, lokaler, kontor osv. i stället för till bostäder, för då kan man ta ut mycket högre hyra. Det finns alltså en ekonomisk drivkraft att förändra bostäder till lokaler, för att därmed kunna ta ut högre hyra.

I systemet ligger också en svårighet för alla de lokalhyresgäster som inte har stora inkomster att göra sig gällande på hyresmarknaden. De slås ut och blir hänvisade till små, dåliga lokaler med dåligt läge, om de inte kan hänga med i marknadshyreskarusellen. Lokalhyresgästernas företrädare säger t.o.m. att de hyror som har utvecklats nu ligger över marknadshyrorna, genom att lokalhyresgästerna är i underläge gentemot dem som hyr ut lokaler.

Därför yrkar jag bifall till reservation 23.

Slutligen – inte minst därför att Jan Sandberg har begärt replik – vill jag ta upp Jan Sandbergs svartmålning av hyresgäströrelsen och det illvilliga gläfs mot de organiserade hyresgästerna som förekommer.

Jag har själv arbetat som förtroendevald inom hyresgäströrelsen i bortåt 30 år och tror att jag ganska väl känner till hur det går till och hur demokratin fungerar inom hyresgäströrelsen. Jag medger i och för sig att det finns brister, precis som det finns brister i alla organisationer, politiska partier, fackföreningsrörelser osv. Men det finns också en levande diskussion om demokratin, om hur de boende själva skall utöva sin bestämmanderätt via sin organisation, hyresgästföreningar, kontaktkommittéer osv.

I normalfallet är det precis som även ni borgerliga företrädare efterlyser: de berörda hyresgästerna får t.ex. i ett saneringssamråd framföra sina åsikter, diskutera med sina grannar och formulera hyresgästernas gemensamma

ståndpunkt beträffande vilka förändringar man vill ha, vilka krav man skall ställa på fastighetsägaren osv.

Det brukar t.o.m. organiseras så att man inte går med på några överenskommelser om inte de hyresgäster som ingår i den aktuella kontaktkommittén eller arbetsgruppen allihopa tecknar på de aktuella ritningarna. Först då undertecknar den som formellt företräder organisationen något avtal med motparten, dvs. fastighetsägaren.

Det förekommer avsteg från detta. Sådana skall bekämpas, framför allt inom dessa föreningar och organisationer. Ifall hyresgäströrelsen inte klarar av den här demokratiska uppgiften kommer den inte att överleva. Men man skall ha klart för sig att hyresgästerna behöver en stark organisation i ryggen. Ensam är ju varje hyresgäst ganska svag mot de starka och välorganiserade motståndarna, medan hyresgästerna tillsammans är mycket starka och kan utöva makt, om man verkligen ger sig sjutton på det och utnyttjar de möjligheter som lagstiftningen och förhandlingssystemet ger.

Anf. 150 JAN SANDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att göra ett tillrättaläggande beträffande mitt inledningsanförande. Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 12. Det var detta jag menade, även om jag inte sade det.

Jag kan inte undgå att kommentera det Jan Strömdahl säger först och främst beträffande bruksvärdessystemet. Jan Strömdahl sade själv att fler och fler argumenterar för en översyn av bruksvärdessystemet. Den naturliga slutsatsen borde då vara att det finns all anledning att se över bruksvärdessystemet, och det är detta vi moderater vill göra. Vi vill inte införa marknadshyra, utan vi vill se över bruksvärdessystemet. Och vi ifrågasätter inte besittningsskyddet – det skall finnas kvar.

Jag förstår inte att Jan Strömdahl kan försvara ett system som ger så uppenbara orättvisor som detta. Jan Strömdahl sade att det handlade om skillnaden i produktionsår vid jämförelsen mellan 30-talslägenheten i centrala Stockholm och den moderna lägenheten i Västra Smedshagen. Det skulle vara den skillnaden som gjorde att det blev så mycket dyrare att bo centralt.

Låt mig då ta ett annat exempel: Södra Stations-området, som byggdes ungefär samtidigt som Västra Smedshagen i Hässelby. Det är dyrare att bo i Västra Smedshagen än i Södra Stations-området. Det kan väl ändå inte Jan Strömdahl försvara.

Det handlar om att vi måste se över systemet, och det är allt fler som kräver en sådan översyn.

Så till hyresgäströrelsen. Jag har själv varit med i den en gång i tiden, och jag träffade senast i onsdags kväll en representant för hyresgäströrelsen och pratade mycket ingående om deras sätt att arbeta och mina synpunkter på det. Vad jag vänder mig emot är att en förening eller organisation får monopol på att företräda de boende.

Den viktigaste synpunkten och frågan är: Varför inte låta de boende själva bestämma vilken organisation som de vill tillhöra och vilken organisation som skall företräda dem i dessa sammanhang? Det är den friheten jag är på jakt efter. Jag har viss förståelse för att herr Strömdahl, som representerar

vänsterpartiet, har litet svårt att förstå kravet på ökad frihet för enskilda människor, men det är alltså detta som det handlar om.

Anf. 151 JAN STRÖMDAHL (v) replik:

Herr talman! För att börja med det sista: Det finns faktiskt organisationsfrihet även för hyresgäster. Det är alltså felaktigt att beskriva situationen som en monopolsituation, att det är tvingande att tillhöra en hyresgästförening som är ansluten till Hyresgästernas Riksförbund. De hyresgäster som vill slå sig samman i en annan organisation har faktiskt möjlighet enligt den lagstiftning som finns att tillskansa sig en förhandlingsordning och en förhandlingsrätt.

Beträffande hyrorna kan jag inte säga om det är fel eller rätt att hyrorna på Södra Stations-området, med samma produktionsår som i Jan Sandbergs första exempel, är högre eller lägre. Men jag vet att när man sätter hyrorna i nyproduktionen har det åtminstone under de senaste tio åren funnits en skillnad mellan de centrala bruksvärdeshyrorna och de mindre centrala i Stockholmsområdet.

Anf. 152 KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Låt mig först säga att jag givetvis står bakom alla de reservationer där miljöpartiet och mitt namn finns med, men jag tänker inte i något fall yrka bifall till någon sådan reservation, vilket ytterligare skulle belasta vår voteringsanläggning.

Låt mig också säga att jag delar den inställning som Jan Strömdahl har gett uttryck för i reservation nr 4 vad gäller en översyn av förköpslagen. Det finns anledning att gå mycket snabbare fram än vad utskottsmajoriteten föreslår för att få till stånd någon typ av förvärvsprövning i de kommuner som har galopperande priser på grund av attraktivitet osv.

Låt mig också säga att jag, liksom miljöpartiet gör i en reservation, stöder tanken på att biluppställningsplatser och kabel-TV-installationer inte skall kunna påtvingas hyresgäster. På samma sätt tycker vi att hyresgästerna skall ha inflytande över beslut om installation av kabel-TV och liknande installationer som kan komma i framtiden.

Miljöpartiet står också öppet för att förhandlingsrätten enligt hyresförhandlingslagen, som det talas om i reservation 15, utvidgas. Monopolet för hyresgäströrelsen, som det kallas, kan behöva ruckas i vissa lägen. På samma sätt som hyresgästerna skall ha inflytande över kabel-TV-installationer, bör de också få ha ett större inflytande över lägenhetsunderhållet, vilket några reservanter föreslår i reservation 16.

Efter att ha konstaterat detta kring betänkandet om vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor skall jag berätta om ett besök som jag gjorde i en lägenhet i Jordbro för någon vecka sedan. Jordbro ligger i Haninge kommun på Södertörn. Där finns ett stort område som ägs av Stiftelsen Familjebostäder. Man kan säga att de yttersta besluten som rör Familjebostäder i Jordbro i Haninge kommun fattas i stadshuset vid Riddarfjärden här i Stockholms kommun. I övrigt fattas många beslut rörande Familjebostäder på Sankt Eriksgatan på Kungsholmen långt från Jordbro.

I ett stort område i Jordbro med hyreslägenheter konstaterade man för ett

par år sedan alldeles för höga radonhalter. I den lägenhet jag besökte visade det sig att strålningen var 687 becquerel redan för två år sedan. En tid efter vintern 1989 kom en reparatör med en norsk springventil, som han satte in i ett av fönstren, varpå man kontrollmätte. Radonhalten gick ned med 10 becquerel till 677. På den tiden gällde att en radonhalt på 400 becquerel var den högsta acceptabla nivån. Sedan dess har den högsta radonhalten enligt riksdagsbeslut minskats till 200. Lägenheten är på 118 m^2, och familjen har bott i lägenheten i 26 år, dvs. ända sedan husets byggdes. Man betalar 5 720 kr. i hyra per månad. Hyran har man snyggt och prydligt betalat under hela tiden. Denna familj sitter fast i en hälsofälla. Man har engagerat sig i den lokala kontaktkommittén för att få till stånd en radonsanering, men ingenting har hänt. Det sitter en hel del småpåvar i vägen, och på dem fastnar tydligen besluten i halsen. Vad kommer att ske? Det kostar kanske 30 000 kr. att radonsanera bostäderna, och det finns en stor mängd av dem. Vem skall betala? Det går att få visst statsbidrag för att göra det, men ingenting händer.

Inför den typen av bostadsmiljöer är vi i miljöpartiet mycket öppna för tanken på ägarlägenheter och försäljning av hyresrätter. 25 % av lägenheterna i detta land är hyresrätter. Med vår grundläggande ideologi att man skall ta ansvar för sitt boende, vilket innebär både rättigheter och skyldigheter, så tycker vi att man också skall kunna ha det ekonomiska förvaltningsansvaret för bostaden. Därmed ligger det totala ansvaret "nära" lägenheten. I dag är det inte så. Trots att den boende engagerar sig i kontaktkommittén kan han eller hon, som mitt exempel visade, fastna i en hälsofälla. Jag kan alltså inte se annat än att vi måste vara öppna för andra upplåtelseformer. Ingen upplåtelseform skall uteslutas. Alla upplåtelseformer behövs. Att ställa svart mot vitt, som man gör i vänster-höger-debatten, är olyckligt.

I bostadsområdet i Jordbro sitter man på en enorm resurs. Den nämnda lägenheten på 118 m^2 är belastad av ett lån på 180 000 kr. Men marknadsvärdet efter en radonsanering till en kostnad av 30 000 kr. tillsammans med en del andra åtgärder är kanske uppemot 1 milj.kr. De hyresgäster som har bott i miljonprogrammets områden i 20–30 år sitter alltså på en enorm resurs, som varken de, Familjebostäder eller andra SABO-företag kan utnyttja för att förbättra bostadsmiljön.

Jag tycker att mitt exempel manar till eftertanke och funderingar kring laborationer med hyresrättssektorn i våra bostadsområden.

Anf. 153 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! I det senaste numret av nyhetsmagasinet Nu finns en intressant karakteristik av den tilltänkta borgerliga bostadspolitiken i allmänhet och hyrespolitiken i synnerhet. Den är intressant därför att artikeln i fråga handlar om hur man uppfattar vad som komma skall vid ett regimskifte, något som tidningen hoppas på. Man försöker ge ganska klara besked. Mer likt Norge skulle det bli om de borgerliga partierna fick bestämma, säger man. Norrmännen betalar 58 % av lönen för sitt boende. Nu tror jag att den siffran är överdriven, men om inte den här debatten varar alltför länge kommer jag i väg till Norge i morgon. Där skall jag undersöka hur det ligger till. Hur som helst vet jag att boendekostnaderna i Norge ligger på en mycket hög nivå.

En viss reservation gör folkpartitidningen för centern som beskrivs som försiktigare med att explicit önska mer marknadsekonomi. Enligt uppgift är boendekostnaden för svensken omkring 20 % av lönen. Trots detta prisar nu de borgerliga partierna de hårda angreppen mot socialdemokraternas sociala bostadspolitik. Den jämförs med "öststaternas misslyckade planekonomi".

Hur skall då det borgerliga systemskiftet uppnås enligt nyhetsmagasinet Nu? Jo, det skall uppnås bl.a. genom att kostnadskontroller och länsbostadsnämnder avskaffas. Dessutom skall bostadssubventioner och markvillkor för byggande minskas. Låt människorna betala de verkliga kostnaderna för sitt boende, utropar tidningen. Det skulle betyda att hyror och andra boendekostnader nära nog fördubblas i nybyggen. Det är just på det sättet situationen blir mer lik den i Norge. Boendekostnaderna skall inte utjämnas via skattsedeln och bostadssubventioner, som socialdemokraterna vill.

Eftersom hyressättningen i de allmännyttiga bostadsföretagen är riktgivande för hyresmarknaden i övrigt, kräver moderaterna och folkpartiet till råga på allt att allmännyttans lägenheter säljs ut till privata fastighetsägare. Nu framhålls att subventioner leder till en för stor efterfrågan på bostäder, och bostadsbristen skall därför enligt detta recept avskaffas genom skyhöga hyror.

På knappast något område får ett borgerligt maktskifte så allvarliga konsekvenser som just i fråga om vanliga hyresgästers situation. Svaret på åtskilliga av de frågor som har ställts i dag är att socialdemokraterna säger nej till marknadshyror och ja till en social bostadspolitik med bruksvärdeshyror. Hyrespolitiken får inte liberaliseras mer. Hyror och bostadskostnader är redan höga nog. Vad som behövs är snarare en hyresbroms. Det behövs också en reformerad hyreslagstiftning, som stärker besittningsskyddet och hyresgästernas ställning på hyresmarknaden.

Herr talman! I det betänkande vi nu debatterar behandlas i stort sett motioner som vi är väl bekanta med och som har behandlats av riksdagen i mer eller mindre många omgångar. En hel del av de motioner som är väckta är också föremål för viss beredning i regeringskansliet, och en rad andra frågor behandlas i den hyreskommitté som jag, Jan Sandberg och Birger Andersson är ledamöter i. Jan Sandberg och Birger Andersson är därför väl informerade om vad som har hänt i den utredningen.

Jag skall i korthet kommentera några av de spörsmål som har kommit upp i debatten. Bl.a. har frågan om expropriationslagstiftningen berörts. Om detta är inte mer att säga än att det nu inte finns anledning att göra någon större översyn.

På en punkt är det viktigt att det sker förbättringar, nämligen när det gäller handläggningstiderna. Det är över huvud taget så inom hela vår administration och vårt rättsväsende att vi lider av alldeles för långa handläggningstider. Detta är någonting som med skärpa måste kritiseras, och det behövs klara förbättringar också i just den frågan.

Det andra problemet som flera talare här har berört är frågan om förköpsrätten och särskilt då gällande bostäderna i skärgården. Jag delar den uppfattning som här har kommit fram, nämligen att detta är ett både allvarligt och oroväckande problem. Jag beklagar att det inte gick att komma fram

med ett förslag på ett tidigare stadium. Man kan naturligtvis, som Jan Strömdahl, säga att detta borde ha gått ändå. Men ett faktum var att det förslag som tidigare låg gav upphov till en alldeles för splittrad opinion och alldeles för mycket remisskritik. Det skulle inte ha gagnat saken att lägga fram ett sådant förslag. Men nu är i alla fall en översyn på väg, och den syftar till att skapa bättre möjligheter att stoppa den pågående omvandlingen av permanentbostäder inom dessa områden.

Utskottet har sagt att detta är en oönskad utveckling. Vi förutsätter att det på detta område skall komma ett förslag som är genomförbart.

Jag vill tillägga att den här frågan inte är alldeles enkel, utan det är nödvändigt att göra noggranna överväganden. Här får jag ett andra tillfälle att nämna förhållandena i Norge. Norge har på den här punkten en lagstiftning som kanske kan vara av intresse. Det sägs att den har fungerat förhållandevis väl, och det kan enligt min uppfattning vara anledning att studera hur man där har lyckats med att få en lagstiftning som i varje fall har tillfredsställt en hel del.

Det har talats om att man vill sälja ut tomträtterna och att man inte heller vill ha några nya tomträtter. På den punkten är socialdemokraternas inställning klar. Tomträttsinstitutet är viktigt för möjligheten att fullfölja en bostadssocial politik och att motverka spekulation. Jag vill inte påstå att det är något allena saliggörande, men det är ett av de instrument som finns.

Ingrid Hasselström Nyvalls beskrivning av hur det kan gå när det gäller hyresfastigheter var bra, om jag nu uppfattade hennes anförande rätt. Hon sade att hyresgästerna hade kommit i kläm. Det är av den anledningen viktigt med en noggrann uppsyn över dessa frågor och att vi ser till att lagstiftningen kan motverka det som Ingrid Hasselström Nyvall nämnde. Jag vill inte ytterligare gå in på den här frågan, eftersom den skall bli föremål för hyreslagskommitténs överväganden. Jag hoppas att vi skall komma fram till ett förslag som bättre tillgodoser de behov som har lett till att hyresgäster har kommit i kläm.

Jag har redan sagt några ord om bruksvärdessystemet. Vi vet ännu inte – i varje fall vet inte jag – hurdan sammansättningen i den nya kommittén på det här området kommer att bli. Den är ännu inte tillsatt, men den kommer av allt att döma inom kort. Det behövs en översyn och analys av systemet. De frågor som här har kommit upp kommer att prövas av kommittén, men det kommer att ske på grundval av att detta bruksvärdessystem behövs och skall bibehållas.

Några talare har varit inne på vad hyran skall omfatta. En del andra frågor som hyreslagskommittén nu prövar har också tagits upp. Före årets slut kommer hyreslagskommitténs förslag.

Herr talman! Jag nöjer mig med detta. Det är möjligt att jag på grund av den sena timmen inte har svarat på alla frågor, men min taletid är nu i det närmaste ute.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 154 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag tycker att herr Franck borde ha använt mera tid till att läsa betänkandet och kanske inte lika mycket tid till att läsa tidningsartiklar.

Jag förstår inte riktigt hur Hans Göran Franck kan få för sig att moderat politik skulle innebära att priserna och hyrorna skulle raska i höjden. Vi har föreslagit en sänkt fastighetsskatt. Vi vill sänka den ännu mer. Det är vi som har sagt nej till räntelånesystemet. Det är vi som vill genomföra ändringar i skatteomläggningen, som kommer att medföra att belastningen på boendet kommer att minska. Jag förstår inte riktigt vad Hans Göran Franck fick detta ifrån i vad gäller högre kostnader. Han försöker möjligen koppla det till vårt krav på en översyn av bruksvärdessystemet.

Hans Göran Franck verkar vara en av de få som försvarar det system som vi har. Jag har i min hand ledaren i det senare numret av tidningen BoFast, allmännyttans egen tidning, där chefredaktören Crister Lindström säger följande: "Det finns all anledning att se över hur saker och ting fungerar, inte minst bruksvärdessystemet." Herr Franck sade något om att det skall göras en översyn. Tycker Hans Göran Franck att det system som vi har i dag är bra eller dåligt, d.v.s. att man får betala mera i hyra ju mindre nöjd man är med sin bostad, åtminstone när det gäller läget?

Jag fick inte heller något svar på frågan varför man inte skall låta de boende själva bestämma mera och hyresgäströrelsen bestämma mindre.

Jag minns debatter som vi hade här i kammaren före valet när man talade mycket om moderaternas förslag som skulle innebära ökade kostnader, höjda hyror, sociala orättvisor m.m. Man vet ju hur mycket de orden var värda när valet var över och den socialdemokratiska regeringen tillträdde och genomförde den största skatteomläggning vi har sett i modern tid i Sverige, som i och för sig innehåller många fördelar i vad gäller sänkningen av inkomstskatter. Vi har däremot varit kritiska när det gäller att höja andra skatter för att bekosta de sänkta inkomstskatterna.

Hans Göran Francks tal om risken för höjda hyror klingar relativt falskt med tanke på det man hörde socialdemokraterna säga före valet om hyresnivån och att man nu ser hur hyresnivån har förändrats i och med skatteomläggningen. Hans Göran Franck, är det bra eller dåligt att man får betala högre hyra om man bor ocentralt jämfört med ett centralt läge? Varför vill man inte låta de boende bestämma själva i stället för att hyresgäströrelsen skall göra det?

Anf. 155 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Eftersom Hans Göran Franck hänvisade till förhållandena i Norge, vill jag bara påminna om att Norge har en socialdemokratisk regering. Hans Göran Franck skall åka till Norge inom de närmaste dagarna. Det finns då anledning att kontakta socialdemokraterna och ta reda på varför hyreskostnaderna är så höga i det socialdemokratiskt styrda Norge.

Hans Göran Franck säger vidare att socialdemokraterna säger nej till marknadshyror. Jag har en känsla av att alla partier säger nej till marknadshyror. Från centerns sidan säger vi i alla fall nej. Vi har sagt att vi vill ha en översyn av bruksvärdessystemet. Den frågan ställde jag också till Hans Göran Franck. Det visar sig nu att Hans Göran Franck säger att det nog behövs en översyn och analys av systemet. Jag har antecknat de orden.

Det intressanta är vad som föreslås i reservationen i betänkandet. I tidningen Hyresgästen säger bostadsminister Ulf Lönnqvist följande: "Det är

också svårt att på ett relevant sätt kunna ta hänsyn till fastighetens ålder och läge inom ramen för rådande bruksvärdering". Det finns flera motiv för bostadsministern att kräva en översyn av bruksvärdessystemet. Det finns således möjligheter för Hans Göran Franck att ansluta sig till reservationen.

När det gäller eventuella framtida hyreshöjningar vill jag säga att den s.k. århundradets skattereform som genomfördes av bl.a. socialdemokraterna har följts av århundradets hyreshöjning. Det har inte vid något annat tillfälle skett så kraftiga hyreshöjningar som under det här året och fjolåret.

Hans Göran Franck framhöll att många av motionerna är välbekanta sedan tidigare år. Det håller jag med om. Man måste då fråga sig vad det beror på. Jo, det beror på att motionerna avslås, och då kommer de tillbaka. Jag vill göra alla i riksdagen uppmärksamma på att det inte är helt säkert att en motion måste avslås därför att den kommer från ett oppositionsparti. Vi kan väl alla här i riksdagen framföra vettiga och bra förslag. I och med att motionerna har kommit tillbaka tror vi att förslagen är riktiga och att de så småningom bör kunna godkännas av en majoritet i riksdagen.

En helt ny motion som jag yrkade bifall till – och där jag kommer att begära votering – gäller regler vid expropriation. Jag läste reservationen noggrant innan jag gick upp här. Jag tycker att det finns anledning för Hans Göran Franck att läsa den noggrant. Det fanns tydliga tecken från Hans Göran Francks sida på att han var inne på att man kanske skulle kunna bifalla den så småningom.

Anf. 156 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Jag har faktiskt inte haft tillfälle, Hans Göran Franck, att läsa denna artikel. Jag kan därför inte säga om den verkligen speglar folkpartiets bostadspolitik. Jag tror inte att svensken kommer att acceptera att 58 % av lönen går till boende. Då blir det snarare som en talesman för boverket uttalade i dag i en TT-intervju, att svensken kommer att knapra ner sin bostadsstandard ganska väsentligt under de närmaste åren.

Vi har nog alla sagt att man behöver få ned bostadssubventionerna. Man måste dock göra det i en rimlig takt. Regeringen föreslår i en proposition som har lagts fram i dag som en uppföljning av förslaget i budgetpropositionen att man skall ta ytterligare 600 miljoner. Hela bostadspolitiken är under en väldig omstöpning just nu. Den debatten skall vi inte föra här i kväll. Det gäller nu vissa specialområden. De har naturligtvis också påverkats av hela bostadsdebatten.

Jag tycker inte heller att vi skall föra en skattedebatt nu, såsom det blev kring det förra ärendet om turismen. Om man accepterar en marginalskattesänkning, som både centern och moderaterna har sagt sig göra, måste pengarna tas någonstans ifrån. En väg är att förändra de stora bostadssubventionerna, vilket vi tror är av betydelse för hur hela bostadsmarknaden kommer att fungera framöver. Det är så lätt att säga att man ställer upp på sänkta inkomstskatter men så svårt att ange varifrån pengarna skall tas.

Jag hade inget yrkande när det gäller fastighetsförvaltare och fastighetsägare som inte sköter sig. Jag betonade också att det var ett fåtal. Jag avvaktar resultatet av kommitténs arbete. Det viktiga är att man kan förebygga mer än vad man kan i dag. Tvångsförvaltning kommer in på ett alltför sent

stadium, även om det kan gå ganska fort i dag. I ett närliggande fall hemma kunde jag se att det gick ganska fort att få tvångsförvaltning så att missförhållandena för hyresgästerna kunde rättas till. Jag vill dock att man skall försöka hitta vägar att förebygga sådana situationer.

Anf. 157 JAN STRÖMDAHL (v):

Herr talman! Det gick inte att komma fram, sade Hans Göran Franck, när det gällde förslaget till förvärvslag för att klara problemen för de bofasta skärgårdsborna. Men i nästa ögonblick hänvisade Hans Göran Franck till Norgemodellen även i det här fallet. Det kan då konstateras att det var just Norgemodellen som låg till grund för det svenska förslaget till en förvärvslagstiftning. Jag skulle vilja föreslå att Hans Göran Franck när han gör sin studieresa till Norge lyssnar med någon kustkommun som tillämpar den här lagstiftningen, så att han får se var knuten finns.

Jag vill också fråga Hans Göran Franck om det finns något hinder för en kombination av åtgärder, dvs. både en förvärvslagstiftning och en förköpsmöjlighet. Jag är tveksam till att man skall ha bara förköpsmöjlighet. Priserna är högt upptrissade, och ett förköp innebär att man måste gå in till det här upptrissade priset.

Anf. 158 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tycker inte att hyresgästorganisationerna, oavsett vilka de är, har ett för stort inflytande. Det är snarare så att det finns ett behov att stärka hyresgästorganisationerna, inte som något självändamål utan för att få en större balans på hyresmarknaden. Det är ett intresse för hela landet att vi har starka partsorganisationer. Flera talare, bl.a. Jan Sandberg, har inte insett vilken betydelse det har för att vi skall få en bra reglering av förhållandena på marknaden. Har man starka organisationer kan man överlämna mycket fler frågor till deras egna förhandlingar. Om organisationerna är svaga, fordras det mer av lagstiftning för att man skall kunna skydda den svagare parten. Vi har här ett belysande exempel, och det gäller lokalhyreslagstiftningen. Vi skulle ha haft en bättre situation på lokalhyresmarknaden i dag, om vi hade haft starkare organisationer på hyresgästsidan. Det finns därför nu anledning att göra en uppföljning av den lagstiftning vi har och då lyssna till vad de parter som finns på den marknaden har att säga. Det är möjligt att lagstiftningen inte är tillräcklig. Men en sak vet jag säkert, och det är att det behövs en förstärkning på hyresgästsidan. Det görs här ambitiösa ansträngningar av köpmän och hantverkare men även av Hyresgästernas riksförbund att skapa en organisation som skulle ge större jämvikt på den marknaden. Men ännu har man inte kommit dithän.

Frågan om vilken betydelse lägesfaktorn skall ha är en sak som denna utredning får ta ställning till. För dagen är det inte mer att säga om det, men däremot är det alldeles klart att en översyn är behövlig och att denna skall ske på bruksvärdeshyresprincipens grund.

Anf. 159 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill än en gång upprepa att också vi i centern säger nej till marknadshyror. Jag har en känsla av att det på sina håll ute i landet sprids

en vilseledande information om att de borgerliga partierna kommer att införa marknadshyror efter valet.

Jag återkommer till tidskriften Hyresgästen och vill läsa upp vad centerns partiledare sagt i denna tidning. På frågan "Är ni beredda att avskaffa bruksvärdessystemet och låta marknaden styra hyrorna helt?" svarar Olof Johansson: "Nej, det är inte aktuellt". Det anförs ytterligare en hel del synpunkter, men jag slutar citatet där. Jag hoppas att detta nu är klarlagt.

Jag håller med Hans Göran Franck om att det behövs en uppföljning av lokalhyreslagstiftningen. Hans Göran Franck var ordförande i en utredning som arbetade med detta, och det har nu efter ett tag visat sig att det vore värdefullt med en uppföljning och översyn. Jag tycker alltså att det finns anledning för regeringen att tillsätta en särskild utredningsgrupp som får i uppdrag att göra den erforderliga översynen.

Anf. 160 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det första som behövs är att vi får reda på hur det faktiskt förhåller sig med lokalhyrorna. Det kommer in nya rapporter om detta, och lagstiftningen har nu verkat så länge att man bättre kan se hur det förhåller sig än vad man kunde i varje fall under förra året, då det ännu hade träffats alltför få avtal enligt den nya lagen.

Det behövs också en fördjupad undersökning av detta, och en sådan skall också komma till stånd.

Anf. 161 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! En fördjupad undersökning, som Hans Göran Franck talade om, ställer vi oss från centerns sida bakom. Men det behövs också en så grundlig översyn att det krävs att en särskild utredningsgrupp får detta uppdrag. Vi tror att det finns en hel del saker som man behöver ändra på. Jag hoppas att Hans Göran Franck kan påverka bostadsdepartementet, så att vi kommer fram på den här vägen och att det tillsätts en särskild utredningsgrupp och görs en fördjupad undersökning.

Anf. 162 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Om det är som vi misstänker att det bör göras en uppföljning, skall jag verka för att en sådan kommer till stånd.

Jag vill tillägga att den nuvarande hyreslagskommittén har vissa möjligheter att också ta ställning i frågor som gäller hyreslagstiftningen. Det gäller för kommittén att ta ställning till om den lagstiftning som föreslås skall gälla för både bostadshyresgäster och lokalhyresgäster eller om den bara skall gälla bostadshyresgäster.

Anf. 163 BIRGER ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är riktigt att det finns en möjlighet att lägga detta uppdrag på 1989 års hyreslagskommitté, men jag tror för min del att det behövs en något grundligare översyn än vad som kan ske genom att man lägger uppdraget som ett bihang till hyreslagskommittén. Vi i centern anser alltså att det behövs en särskild utredning som ser över dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 mars.)

19 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1990/91:121 Försöksverksamhet med kommunalt huvudmannaansvar för primärvård m.m.
1990/91:138 Vissa tandvårdsfrågor
1990/91:144 Vissa följdfrågor om ny bostadsfinansiering, m.m.
1990/91:147 Förstärkt konkurrens på livsmedelsområdet
1990/91:152 Överföring av vissa uppgifter enligt smittskyddslagen m.m.
1990/91:156 Miljöklasser för nya fordon, m.m.
1990/91:157 Kommunala dispensavgifter i trafikärenden
1990/91:161 Sotning

Skrivelse

1990/91:137 Redovisning för fördelningen av medel från allmänna arvsfonden under budgetåret 1989/90

20 § Kammaren åtskildes kl. 22.49.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 25 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 40 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 57 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 83 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.57,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 17 § anf. 136 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Onsdagen den 27 mars

1 § Justering av protokoll 1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott 1
3 § Förnyad bordläggning 1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 21 mars 1
Justitieutskottets betänkande JuU17 (delvis)
Justitieutskottets betänkande JuU10
Lagutskottets betänkande LU15
Lagutskottets betänkande LU17
Bostadsutskottets betänkande BoU10
Bostadsutskottets betänkande BoU11
Konstitutionsutskottets betänkande KU11
Konstitutionsutskottets betänkande KU29
5 § Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna 5
Utrikesutskottets betänkande UU17
Beslut 5
Meddelande om samlad votering 5
6 § Vissa anslag m.m. inom utrikesdepartementets område 5
Utrikesutskottets betänkande UU14
Debatt
Inger Koch (m)
Birgitta Hambraeus (c)
Jan Jennehag (v)
Gösta Lyngå (mp)
Stig Alemyr (s)
Göran Allmér (m)
Håkan Holmberg (fp)
Karl-Erik Svartberg (s)
Beslut fattades efter 7 §
7 § Arbetsmarknadspolitiken, m.m. 22
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12
Debatt
Sonja Rembo (m)
Elver Jonsson (fp)
Börje Hörnlund (c)
Karl-Erik Persson (v)
Anna Horn af Rantzien (mp)
Lars Ulander (s)
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)

Mona Saint Cyr (m)
Charlotte Branting (fp)
Kersti Johansson (c)
Lars-Ove Hagberg (v)
Ragnhild Pohanka (mp)
Bo Nilsson (s)
Sylvia Pettersson (s)
Beslut ... 91
Utrikesutskottets betänkande UU14
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU11
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12 (delvis)
8 § Arbetslivsforskningens organisation m.m. ... 94
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU16
Debatt
Erik Holmkvist (m)
Kjell-Arne Welin (fp)
Göran Engström (c)
Gustav Persson (s)
Maggi Mikaelsson (v)
Talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Maj-Inger Klingvall (s)
Beslut ... 105
Beslut rörande arbetsmarknadsutskottets betänkande AU12 (forts. från s. 94) ... 106
9 § Statlig personalpolitik ... 106
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU18
Beslut ... 106
10 § Anslag till arbetsmarknadsdepartementet m.m. ... 106
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU19
Beslut ... 106
11 § Ändring i radioansvarighetslagen m.m. ... 107
Konstitutionsutskottets betänkande KU33
Beslut ... 107
Beslut om uppskjuten votering ... 107
12 § Vissa anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde .. 107
Finansutskottets betänkande FiU13
Debatt
Filip Fridolfsson (m)
Gunnar Björk (c)
Marianne Carlström (s)
Beslut skulle fattas den 28 mars
13 § Anslag till civildepartementet ... 109
Finansutskottets betänkande FiU14
Beslut skulle fattas den 28 mars
14 § Anslag till tullen m.m. ... 109
Skatteutskottets betänkande SkU15
Debatt
Hugo Hegeland (m)

Leif Olsson (fp)
Håkan Hansson (c)
Lars Bäckström (v)
(forts.)
Ajournering 115
Återupptagna förhandlingar 116
14 § (forts.) Anslag till tullen m.m. (forts. SkU15) 116
Gösta Lyngå (mp)
Sverre Palm (s)
Jan Andersson (s)
Beslut skulle fattas den 28 mars
15 § Importrutiner i ett datoriserat tullförfarande, m.m. 123
Skatteutskottets betänkande SkU16
Debatt
Hugo Hegeland (m)
Leif Olsson (fp)
Sverre Palm (s)
Beslut skulle fattas den 28 mars
16 § Anslag på massmedieområdet 126
Kulturutskottets betänkande KrU15
Debatt
Göran Åstrand (m)
Håkan Holmberg (fp)
Stina Gustavsson (c)
Alexander Chrisopoulos (v)
Kaj Nilsson (mp)
Åke Gustavsson (s)
Ann-Cathrine Haglund (m)
Beslut skulle fattas den 28 mars
17 § Stöd till turism och rekreation 137
Kulturutskottets betänkande KrU16
Debatt
Ingrid Sundberg (m)
Lola Björkquist (fp)
Stina Eliasson (c)
Jan Strömdahl (v)
Kaj Nilsson (mp)
Maja Bäckström (s)
Beslut skulle fattas den 28 mars
18 § Vissa fastighetsrättsliga lagstiftningsfrågor 150
Bostadsutskottets betänkande BoU9
Debatt
Jan Sandberg (m)
Ingrid Hasselström Nyvall (fp)
Birger Andersson (c)
Jan Strömdahl (v)
Kjell Dahlström (mp)
Hans Göran Franck (s)
Beslut skulle fattas den 28 mars
19 § Bordläggning 166

gotab 98578, Stockholm 1991